Hesiodas

Teogonija

Iš senosios graikų k. vertė,
paaiškinimus parašė bei
vardų rodyklę sudarė
Audronė Kudulytė-Kairienė

Baigiamąjį straipsnį parašė
Naglis Kardelis

aidai
2002

Versta iš:
Hesiod. *Theogony.* Ed. M. L. West. Oxford: Clarendon Press, 1964

Greek text (ed. M. L. West) published with kind permission of Clarendon Press

Leidinį parėmė
LR Kultūros ministerija

ISBN 9955-9385-3-6

TURINYS

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

Μουσάων Ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ' ἀείδειν,
αἵ θ' Ἑλικῶνος ἔχουσιν ὄρος μέγα τε ζάθεόν τε,
καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἁπαλοῖσιν
ὀρχεῦνται καὶ βωμὸν ἐρισθενέος Κρονίωνος·
καί τε λοεσσάμεναι τέρενα χρόα Περμησσοῖο
ἠ' Ἵππου κρήνης ἠ' Ὀλμειοῦ ζαθέοιο
ἀκροτάτῳ Ἑλικῶνι χοροὺς ἐνεποιήσαντο,
καλοὺς ἱμερόεντας, ἐπερρώσαντο δὲ ποσσίν.
ἔνθεν ἀπορνύμεναι κεκαλυμμέναι ἠέρι πολλῷ
ἐννύχιαι στεῖχον περικαλλέα ὄσσαν ἱεῖσαι,
ὑμνεῦσαι Δία τ' αἰγίοχον καὶ πότνιαν Ἥρην
Ἀργείην, χρυσέοισι πεδίλοις ἐμβεβαυῖαν,
κούρην τ' αἰγιόχοιο Διὸς γλαυκῶπιν Ἀθήνην
Φοῖβόν τ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
ἠδὲ Ποσειδάωνα γαιήοχον ἐννοσίγαιον
καὶ Θέμιν αἰδοίην ἑλικοβλέφαρόν τ' Ἀφροδίτην
Ἥβην τε χρυσοστέφανον καλήν τε Διώνην
Λητώ τ' Ἰαπετόν τε ἰδὲ Κρόνον ἀγκυλομήτην
Ἠῶ τ' Ἠέλιόν τε μέγαν λαμπράν τε Σελήνην
Γαῖάν τ' Ὠκεανόν τε μέγαν καὶ Νύκτα μέλαιναν
ἄλλων τ' ἀθανάτων ἱερὸν γένος αἰὲν ἐόντων.
αἵ νύ ποθ' Ἡσίοδον καλὴν ἐδίδαξαν ἀοιδήν,
ἄρνας ποιμαίνονθ' Ἑλικῶνος ὕπο ζαθέοιο.
τόνδε δέ με πρώτιστα θεαὶ πρὸς μῦθον ἔειπον,

TEOGONIJA

Giesmę pradėkim giedot nuo Mūzų helikoniečių,
Jos aukštame kalne, šventam Helikone gyvena.
Kartais kojom dailiom jos aplinkui tamsų šaltinį
Bei aplink aukurą Dzeuso, Kronido galingojo, šoka;
Kartais, švelnųjį kūną išprausę Permėso upely
Ar Hipokrėnės šaltiny arba Olmėjuj šventajam,
Ant Helikono aukščiausios viršūnės sukas rateliuos.
Puikūs šitie rateliai, kai šoky jų kojos kilojas.
Ir pakilę iš ten, tiršta migla apsisiautę,
Žengia Mūzos nakčia ir gieda balsu įstabiuoju,
Šlovina Dzeusą, aigidės laikytoją, šlovina Herą,
Auksasandalę Argo valdovę, taip pat pelėdakę
Dukrą aigidės laikytojo Dzeuso deivę Atėnę,
Ir Apoloną Foibą, nešėją strėlių Artemidę,
Bei Poseidoną, kuris ir laiko žemę, ir krato,
Garbią Temidę, taip pat Afroditę riestablakstienę,
Hebę bei auksavainikę gražiąją deivę Dionę,
Ir Letò, ir Japetą, taipogi ir gudrųjį Kroną,
Šlovina didįjį Heliją, Aušrą bei skaisčią Selėnę,
Gają, taip pat Okeaną didžiulį ir juodąją Niktę
Bei kitų amžinai nemirtingų giminę šventą.
Mūzos kadaise išmokė gražių dainų Hesiodą,
Kai jis ganė avis Helikono švento papėdėj.
Šitokį žodį tada man pirmiausia pratarė deivės,

Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο·
"ποιμένες ἄγραυλοι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον,
ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα,
ἴδμεν δ' εὖτ' ἐθέλωμεν ἀληθέα γηρύσασθαι."
ὣς ἔφασαν κοῦραι μεγάλου Διὸς ἀρτιέπειαι,
καί μοι σκῆπτρον ἔδον δάφνης ἐριθηλέος ὄζον
δρέψασαι, θηητόν· ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδὴν
θέσπιν, ἵνα κλείοιμι τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα,
καί μ' ἐκέλονθ' ὑμνεῖν μακάρων γένος αἰὲν ἐόντων,
σφᾶς δ' αὐτὰς πρῶτόν τε καὶ ὕστατον αἰὲν ἀείδειν.
ἀλλὰ τίη μοι ταῦτα περὶ δρῦν ἢ περὶ πέτρην;
τύνη, Μουσάων ἀρχώμεθα, ταὶ Διὶ πατρὶ
ὑμνεῦσαι τέρπουσι μέγαν νόον ἐντὸς Ὀλύμπου,
εἴρουσαι τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα,
φωνῇ ὁμηρεῦσαι, τῶν δ' ἀκάματος ῥέει αὐδὴ
ἐκ στομάτων ἡδεῖα· γελᾷ δέ τε δώματα πατρὸς
Ζηνὸς ἐριγδούποιο θεᾶν ὀπὶ λειριοέσσῃ
σκιδναμένῃ, ἠχεῖ δὲ κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου
δώματά τ' ἀθανάτων· αἱ δ' ἄμβροτον ὄσσαν ἱεῖσαι
θεῶν γένος αἰδοῖον πρῶτον κλείουσιν ἀοιδῇ
ἐξ ἀρχῆς, οὓς Γαῖα καὶ Οὐρανὸς εὐρὺς ἔτικτεν,
οἵ τ' ἐκ τῶν ἐγένοντο, θεοὶ δωτῆρες ἐάων·
δεύτερον αὖτε Ζῆνα θεῶν πατέρ' ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν,
[ἀρχόμεναί θ' ὑμνεῦσι θεαὶ † λήγουσαί τ' ἀοιδῆς,]
ὅσσον φέρτατός ἐστι θεῶν κάρτει τε μέγιστος·
αὖτις δ' ἀνθρώπων τε γένος κρατερῶν τε Γιγάντων
ὑμνεῦσαι τέρπουσι Διὸς νόον ἐντὸς Ὀλύμπου
Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.

Mūzos Olimpinės, dukros aigidės laikytojo Dzeuso:
„Piemenys jūs netašyti, gėda, jums rūpi tik pilvas!
Mokam mes daugel melų, panašių į tiesą, kalbėti,
Mokam, kada užsinorim, ir tikrą teisybę byloti".
Taip gražiabalsės dukros didžiojo Dzeuso pasakė
Ir man puikų skeptrą įdavė, šaką nulaužę
Nuo pražydusio lauro, bei įkvėpė dievišką giesmę,
Kad ja išgarsinčiau tai, kas bus, ir tai, kas jau buvo.
Liepė man giminę šlovint laimingų dievų amžinųjų,
Jas pačias ir pradžioj, ir giesmės pabaigoj apgiedoti.
Ir kodėl man dainuot apie ąžuolą ar apie uolą?
Nagi, pradėkim nuo Mūzų, kurios, giedodamos tėvui
Dzeusui, džiaugsmą suteikia jo širdžiai didingai Olimpe,
Jam apsakydamos tai, kas yra, kas dar bus ir kas buvo,
Savo darniaisiais balsais. Nepailstanti liejas iš lūpų
Jų daina maloni, ir juokias namai griausmavaldžio
Tėvo Dzeuso, kada juose išsisklaido žavinga
Deivių giesmė, ir aidi snieguoto Olimpo viršūnės
Bei nemirtingų namai. Jos, traukdamos dievišką giesmę,
Giminę garbią dievų pirmiausia pradžioj apdainuoja:
Tuos, kuriuos Gaja ir Uranas platusis pagimdė,
Bei kas iš jų atsirado – dievai, gėrybių davėjai.
Dzeusą, tėvą dievų bei žmonių, paskui jos apgieda,
[Ir pradėdamos giesmę, ir baigdamos giesmę giedoti,]
Kiek iš kitų dievų pranašiausias jis, kiek galingiausias.
O paskui jau kartą žmonių bei stipriųjų Gigantų
Jos apdainuoja ir džiugina Dzeuso širdį Olimpe
Mūzos Olimpinės, dukros aigidės laikytojo Dzeuso.

τὰς ἐν Πιερίῃ Κρονίδῃ τέκε πατρὶ μιγεῖσα
Μνημοσύνη, γουνοῖσιν Ἐλευθῆρος μεδέουσα,
λησμοσύνην τε κακῶν ἄμπαυμά τε μερμηράων.
ἐννέα γάρ οἱ νύκτας ἐμίσγετο μητίετα Ζεὺς
νόσφιν ἀπ' ἀθανάτων ἱερὸν λέχος εἰσαναβαίνων·
ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἐνιαυτὸς ἔην, περὶ δ' ἔτραπον ὧραι
μηνῶν φθινόντων, περὶ δ' ἤματα πόλλ' ἐτελέσθη,
ἡ δ' ἔτεκ' ἐννέα κούρας, ὁμόφρονας, ᾗσιν ἀοιδὴ
μέμβλεται ἐν στήθεσσιν, ἀκηδέα θυμὸν ἐχούσαις,
τυτθὸν ἀπ' ἀκροτάτης κορυφῆς νιφόεντος Ὀλύμπου·
ἔνθά σφιν λιπαροί τε χοροὶ καὶ δώματα καλά,
πὰρ δ' αὐτῇς Χάριτές τε καὶ Ἵμερος οἰκί' ἔχουσιν
ἐν θαλίῃς· ἐρατὴν δὲ διὰ στόμα ὄσσαν ἱεῖσαι
μέλπονται, πάντων τε νόμους καὶ ἤθεα κεδνὰ
ἀθανάτων κλείουσιν, ἐπήρατον ὄσσαν ἱεῖσαι.
αἳ τότ' ἴσαν πρὸς Ὄλυμπον, ἀγαλλόμεναι ὀπὶ καλῇ,
ἀμβροσίῃ μολπῇ· περὶ δ' ἴαχε γαῖα μέλαινα
ὑμνεύσαις, ἐρατὸς δὲ ποδῶν ὕπο δοῦπος ὀρώρει
νισομένων πατέρ' εἰς ὅν· ὁ δ' οὐρανῷ ἐμβασιλεύει,
αὐτὸς ἔχων βροντὴν ἠδ' αἰθαλόεντα κεραυνόν,
κάρτει νικήσας πατέρα Κρόνον· εὖ δὲ ἕκαστα
ἀθανάτοις διέταξε νόμους καὶ ἐπέφραδε τιμάς.
ταῦτ' ἄρα Μοῦσαι ἄειδον Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,
ἐννέα θυγατέρες μεγάλου Διὸς ἐκγεγαυῖαι,
Κλειώ τ' Εὐτέρπη τε Θάλειά τε Μελπομένη τε
Τερψιχόρη τ' Ἐρατώ τε Πολύμνιά τ' Οὐρανίη τε
Καλλιόπη θ'· ἡ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.
ἡ γὰρ καὶ βασιλεῦσιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ.

Su Kronidu suartėjus, pagimdė Pierijoj Mūzas
Šias Mnemosinė, valdovė Eleutero skardžių, kad leistų
Jos ir vargus pamiršt, ir nuo rūpesčių atilsį duotų.
Mat devynias naktis su ja protingasis Dzeusas
Leido guoly šventam nuo dievų nemirtingų atokiai.
O kai, metams prabėgus, ir vėl tas pats laikmetis grįžo,
Mėnesiams slenkant, kada dienų daugybė praėjo,
Ji devynias dukras vienmintes pagimdė (jų širdžiai
Dainos vien rūpi ir turi jos laisvą nuo rūpesčių sielą)
Prie aukščiausios viršūnės Olimpo kalno snieguoto.
Ten ratelius jos šoka, tenai namai jų puikieji.
O šalia jų švęsdami gyvena Charitės, Himèras.
Liejasi Mūzoms iš lūpų žavusis jų balsas, apgieda
Jos ir įstatymus, skirtus visiems, ir šlovina kilnų
Būdą dievų nemirtingų, kai skambiai balsu uždainuoja.
Mūzos tada į Olimpą keliavo, didžiuodamos žengė
Savo balsu įstabiu bei daina, aplinkui aidėjo
Žemė juodoji, joms giedant, ir garsas švelnus iš po kojų
Kilo, joms einant pas tėvą. Jisai danguje viešpatauja,
Pats, perkūną ir degantį žaibą turėdamas, Kroną,
Savąjį tėvą, įveikęs jėga. Padalino gerai jis
Viską dievams, kiekvienam garbingas pareigas skyrė.
Štai ką dainavo Mūzos, gyvenančios rūmuos Olimpo,
Deivės, dukros devynios, iš didžiojo Dzeuso užgimę:
Tai Klejò, Melpomènė, Polìmnija bei Terpsichòrė,
Ir Eratò, ir Euterpė, Talėja, Urānija deivė
Ir Kaliòpė, kuri iš Mūzų visų pranašiausia.
Mat jinai visada karalius garbingus palydi.

ὅντινα τιμήσουσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο
γεινόμενόν τε ἴδωσι διοτρεφέων βασιλήων,
τῷ μὲν ἐπὶ γλώσσῃ γλυκερὴν χείουσιν ἐέρσην,
τοῦ δ' ἔπε' ἐκ στόματος ῥεῖ μείλιχα· οἱ δέ νυ λαοὶ
πάντες ἐς αὐτὸν ὁρῶσι διακρίνοντα θέμιστας
ἰθείῃσι δίκῃσιν· ὁ δ' ἀσφαλέως ἀγορεύων
αἶψά τι καὶ μέγα νεῖκος ἐπισταμένως κατέπαυσε·
τούνεκα γὰρ βασιλῆες ἐχέφρονες, οὕνεκα λαοῖς
βλαπτομένοις ἀγορῆφι μετάτροπα ἔργα τελεῦσι
ῥηιδίως, μαλακοῖσι παραιφάμενοι ἐπέεσσιν·
ἐρχόμενον δ' ἀν' ἀγῶνα θεὸν ὣς ἱλάσκονται
αἰδοῖ μειλιχίῃ, μετὰ δὲ πρέπει ἀγρομένοισι.
τοίη Μουσάων ἱερὴ δόσις ἀνθρώποισιν.
ἐκ γάρ τοι Μουσέων καὶ ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος
ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν ἐπὶ χθόνα καὶ κιθαρισταί,
ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες· ὁ δ' ὄλβιος, ὅντινα Μοῦσαι
φίλωνται· γλυκερή οἱ ἀπὸ στόματος ῥέει αὐδή.
εἰ γάρ τις καὶ πένθος ἔχων νεοκηδέι θυμῷ
ἄζηται κραδίην ἀκαχήμενος, αὐτὰρ ἀοιδὸς
Μουσάων θεράπων κλεῖα προτέρων ἀνθρώπων
ὑμνήσει μάκαράς τε θεοὺς οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν,
αἶψ' ὅ γε δυσφροσυνέων ἐπιλήθεται οὐδέ τι κηδέων
μέμνηται· ταχέως δὲ παρέτραπε δῶρα θεάων.
χαίρετε τέκνα Διός, δότε δ' ἱμερόεσσαν ἀοιδήν·
κλείετε δ' ἀθανάτων ἱερὸν γένος αἰὲν ἐόντων,
οἳ Γῆς ἐξεγένοντο καὶ Οὐρανοῦ ἀστερόεντος,
Νυκτός τε δνοφερῆς, οὕς θ' ἁλμυρὸς ἔτρεφε Πόντος.
εἴπατε δ' ὡς τὰ πρῶτα θεοὶ καὶ γαῖα γένοντο

Ką tiktai Mūzos, dukros didžiojo Dzeuso, pagerbia,
Ką iš karalių, Dzeuso augintinių, mato užgimstant,
Tam ant liežuvio užlieja saldžiąją rasą, malonūs
Žodžiai tam iš burnos pradeda srūti; sužiūra
Žmonės visi į jį, kai jis spręsdamas bylą teisingai,
Nutartį savo paskelbia. Ramiai jis kalbėdamas moka
Net ir didžiulį kivirčą tuojau sumaniai užgesinti.
Juk karaliai todėl ir yra išmintingi, nes geba
Jie nuskriaustiems žmonėms vyrijoj nesunkiai atlygint
Nuostolius, jų skriaudikus įkalbėję raminančiais žodžiais.
Sueigoj einantį jį labai pagarbiai, tarsi dievą
Sveikina žmonės: jisai iš kitų susirinkusių skirias.
Štai kokią dovaną šventą Mūzos žmonėms dovanojo.
O iš Mūzų šitų ir šaulio taiklaus Apolono
Dainiai radosi žemėj bei rados iš jų kitaristai,
O iš Dzeuso – karaliai. Laimingas tasai, kurį Mūzos
Myli, nes liejas kalba maloni šiam žmogui iš lūpų.
Jeigu kam nors nelauktai užvaldo sielvartas sielą,
Kenčia tas, graužias širdy, bet kai pradeda šlovinti dainius,
Mūzų tarnas, žygius anksčiau gyvenusių vyrų
Bei laimingus dievus, kurie viešpatauja Olimpe,
Tuoj šis pamiršta kančias, daugiau neprisimena skausmo –
Šitaip greit jo mintis pakeičia dovanos deivių.
Sveikos, dukterys Dzeuso! Man giesmę žavingą suteikit!
Šlovinkit giminę šventą dievų amžinų nemirtingų,
Iš Urano žvaigždėto bei Gājos, iš Niktės tamsiosios
Kilusių, tų, kuriuos išmaitino Pontas sūrusis.
Ir apsakykit, kaip rados dievai ir žemė pirmiausia,

καὶ ποταμοὶ καὶ πόντος ἀπείριτος οἴδματι θυίων
ἄστρά τε λαμπετόωντα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν·
[οἵ τ' ἐκ τῶν ἐγένοντο, θεοὶ δωτῆρες ἐάων·]
ὥς τ' ἄφενος δάσσαντο καὶ ὡς τιμὰς διέλοντο,
ἠδὲ καὶ ὡς τὰ πρῶτα πολύπτυχον ἔσχον Ὄλυμπον.
ταῦτά μοι ἔσπετε Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι
ἐξ ἀρχῆς, καὶ εἴπαθ', ὅτι πρῶτον γένετ' αὐτῶν.
ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ'· αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου,
Τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης,
ἠδ' Ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι,
λυσιμελής, πάντων τε θεῶν πάντων τ' ἀνθρώπων
δάμναται ἐν στήθεσσι νόον καὶ ἐπίφρονα βουλήν.
ἐκ Χάεος δ' Ἔρεβός τε μέλαινά τε Νὺξ ἐγένοντο·
Νυκτὸς δ' αὖτ' Αἰθήρ τε καὶ Ἡμέρη ἐξεγένοντο,
οὓς τέκε κυσαμένη Ἐρέβει φιλότητι μιγεῖσα.
Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑωυτῇ
Οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι,
ὄφρ' εἴη μακάρεσσι θεοῖς ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί,
γείνατο δ' οὔρεα μακρά, θεᾶν χαρίεντας ἐναύλους
Νυμφέων, αἳ ναίουσιν ἀν' οὔρεα βησσήεντα,
ἠδὲ καὶ ἀτρύγετον πέλαγος τέκεν οἴδματι θυῖον,
Πόντον, ἄτερ φιλότητος ἐφιμέρου· αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην
Κοῖόν τε Κρεῖόν θ' Ὑπερίονά τ' Ἰαπετόν τε
Θείαν τε Ῥείαν τε Θέμιν τε Μνημοσύνην τε
Φοίβην τε χρυσοστέφανον Τηθύν τ' ἐρατεινήν.

Kaip atsirado upės, beribė audringoji jūra
Ir kaip žibančios žvaigždės, dangus platusis aukštybėj;
[Bei kas iš jų atsirado – dievai, gėrybių davėjai].
Kaip tarp savęs jie turtus bei pareigas savo paskirstė,
Kaip jie pirmąjį kartą skardingą Olimpą užvaldė.
Man apsakykite, Mūzos, gyvenančios rūmuos Olimpo,
Šitai nuo pat pradžios ir sakykit, kas buvo pirmiausia.
Rados Chaòsas pirmiausia. Paskui ir Gajà atsirado,
Plačiakrūtinė, saugi buveinė visų nemirtingų,
Tų, kurie gyvena snieguoto Olimpo viršūnėj.
Rados tartāras tamsus plačiavieškelės žemės gilybėj
Bei Erotas, kuris iš dievų nemirtingų gražiausias,
Alpulį keliantis, jis ir dievų visų, ir mirtingų
Nugali širdį krūtinėj ir atima nuovoką sveiką.
Iš Chaoso Erèbas bei Niktė juoda atsirado,
O iš Niktės paskui jos vaikai – Hemerà ir Aitèras.
Juos pagimdė jinai, kada nuo Erebo pastojo.
Gimdė pirmiausia Gaja sau lygų Uraną žvaigždėtą,
Kad galėtų jisai iš visur ją uždengti, kad būtų
Jis laimingiems dievams visada saugioji buveinė.
Kalnus aukštuosius jinai pagimdė, prieglobstį puikų
Deivių Nimfų, kurios kalnuose miškinguos gyvena.
Šėlstančią jūrą bevaisę – audringai banguojantį Pontą
Ji pagimdė viena, be niekieno meilės. Sugulus
Su Uranu, Okeaną, verpetų pilną, pagimdė,
Koją ir Kreją, taipogi ir Hiperiòną, Japètą,
Tėją ir Rėją, Temidę, taip pat Mnemosinę ir Foibę
Auksavainikę bei mielą Tetiją dar ji pagimdė.

τοὺς δὲ μέθ' ὁπλότατος γένετο Κρόνος ἀγκυλομήτης,
δεινότατος παίδων, θαλερὸν δ' ἤχθηρε τοκῆα.
γείνατο δ' αὖ Κύκλωπας ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντας,
Βρόντην τε Στερόπην τε καὶ Ἄργην ὀβριμόθυμον,
οἳ Ζηνὶ βροντήν τ' ἔδοσαν τεῦξάν τε κεραυνόν.
οἱ δ' ἤτοι τὰ μὲν ἄλλα θεοῖς ἐναλίγκιοι ἦσαν,
μοῦνος δ' ὀφθαλμὸς μέσσῳ ἐνέκειτο μετώπῳ·
Κύκλωπες δ' ὄνομ' ἦσαν ἐπώνυμον, οὕνεκ' ἄρά σφεων
κυκλοτερὴς ὀφθαλμὸς ἕεις ἐνέκειτο μετώπῳ·
ἰσχὺς δ' ἠδὲ βίη καὶ μηχαναὶ ἦσαν ἐπ' ἔργοις.
ἄλλοι δ' αὖ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἐξεγένοντο
τρεῖς παῖδες μεγάλοι ⟨τε⟩ καὶ ὄβριμοι, οὐκ ὀνομαστοί,
Κόττος τε Βριάρεώς τε Γύγης θ', ὑπερήφανα τέκνα.
τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ' ὤμων ἀίσσοντο,
ἄπλαστοι, κεφαλαὶ δὲ ἑκάστῳ πεντήκοντα
ἐξ ὤμων ἐπέφυκον ἐπὶ στιβαροῖσι μέλεσσιν·
ἰσχὺς δ' ἄπλητος κρατερὴ μεγάλῳ ἐπὶ εἴδει.
ὅσσοι γὰρ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἐξεγένοντο,
δεινότατοι παίδων, σφετέρῳ δ' ἤχθοντο τοκῆι
ἐξ ἀρχῆς· καὶ τῶν μὲν ὅπως τις πρῶτα γένοιτο,
πάντας ἀποκρύπτασκε καὶ ἐς φάος οὐκ ἀνίεσκε
Γαίης ἐν κευθμῶνι, κακῷ δ' ἐπετέρπετο ἔργῳ,
Οὐρανός· ἡ δ' ἐντὸς στοναχίζετο Γαῖα πελώρη
στεινομένη, δολίην δὲ κακὴν ἐπεφράσσατο τέχνην.
αἶψα δὲ ποιήσασα γένος πολιοῦ ἀδάμαντος
τεῦξε μέγα δρέπανον καὶ ἐπέφραδε παισὶ φίλοισιν·
εἶπε δὲ θαρσύνουσα, φίλον τετιημένη ἦτορ·
"παῖδες ἐμοὶ καὶ πατρὸς ἀτασθάλου, αἴ κ' ἐθέλητε

Gimė tarp jų paskutinis gudrusis Kronas, baisiausias
Iš vaikų. Jis nemėgo savo žydinčio tėvo.
Dar susilaukė Gaja pilnų įžūlumo Kiklopų:
Bronto, Steropo, tai pat stipriadvasio Argo. Kiklopai
Dzeusui davė griaustinį ir nukalė žaibą. Jie buvo
Į kitus dievus labai panašūs, bet skyrės
Tuo, kad kaktos vidury vienintelę akį turėjo.
Ir Kiklopų pravardę gavo todėl jie, kad buvo
Jų akis apskrita, vidury kaktos įsodinta.
Darbus dirbt jie turėjo stiprybę, jėgas, sumanumą.
Dar ir kiti vaikai Uranui gimė bei Gajai –
Trys didžiuliai stipruoliai sūnūs, baisu paminėti,
Trys išdidūs vaikai – Briarėjas, Kotas ir Gigas.
Šiems visiems milžinams iš pečių judėjo net šimtas
Rankų be galo baisių, ir galvų penkiasdešimt išdygę
Augo iš jų kiekvienam iš pečių ant tvirtojo kūno.
Jų didžiuliame ūgy slypėjo jėga pražūtinga.
Kiek tik vaikų pagimdė tada Gaja ir Uranas,
Buvo jie baisūs visi, tad pradėjo jų tėvas nekęsti
Nuo pradžios. Ir todėl, kai jie gimdavo, tėvas pirmiausia
Slėpdavo juos visus gilybėje žemės, neleidęs
Šviesą dienos jiems išvyst, o patsai nedoru savo darbu
Džiaugėsi. Gailiai vaitojo Gaja didžiulė nuliūdus,
Kol pagaliau sugalvojo klastingą ir žiaurų dalyką.
Greit sukūrusi rūšį pilko metalo, didžiulį
Pjautuvą nukalė, tuomet mielus vaikus pasišaukus,
Bandė padrąsinti juos ir, širdy kentėdama, tarė:
„Mano ir tėvo niekingo vaikai, jei manęs paklausyti

πείθεσθαι· πατρός κε κακὴν τεισαίμεθα λώβην
ὑμετέρου· πρότερος γὰρ ἀεικέα μήσατο ἔργα."
ὣς φάτο· τοὺς δ' ἄρα πάντας ἕλεν δέος, οὐδέ τις αὐτῶν
φθέγξατο. θαρσήσας δὲ μέγας Κρόνος ἀγκυλομήτης
αἶψ' αὖτις μύθοισι προσηύδα μητέρα κεδνήν·
"μῆτερ, ἐγώ κεν τοῦτό γ' ὑποσχόμενος τελέσαιμι
ἔργον, ἐπεὶ πατρός γε δυσωνύμου οὐκ ἀλεγίζω
ἡμετέρου· πρότερος γὰρ ἀεικέα μήσατο ἔργα."
ὣς φάτο· γήθησεν δὲ μέγα φρεσὶ Γαῖα πελώρη·
εἷσε δέ μιν κρύψασα λόχῳ, ἐνέθηκε δὲ χερσὶν
ἅρπην καρχαρόδοντα, δόλον δ' ὑπεθήκατο πάντα.
ἦλθε δὲ νύκτ' ἐπάγων μέγας Οὐρανός, ἀμφὶ δὲ Γαίῃ
ἱμείρων φιλότητος ἐπέσχετο, καί ῥ' ἐτανύσθη
πάντῃ· ὁ δ' ἐκ λοχέοιο πάις ὠρέξατο χειρὶ
σκαιῇ, δεξιτερῇ δὲ πελώριον ἔλλαβεν ἅρπην,
μακρὴν καρχαρόδοντα, φίλου δ' ἀπὸ μήδεα πατρὸς
ἐσσυμένως ἤμησε, πάλιν δ' ἔρριψε φέρεσθαι
ἐξοπίσω. τὰ μὲν οὔ τι ἐτώσια ἔκφυγε χειρός·
ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
πάσας δέξατο Γαῖα· περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
γείνατ' Ἐρινῦς τε κρατερὰς μεγάλους τε Γίγαντας,
τεύχεσι λαμπομένους, δολίχ' ἔγχεα χερσὶν ἔχοντας,
Νύμφας θ' ἃς Μελίας καλέουσ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν.
μήδεα δ' ὡς τὸ πρῶτον ἀποτμήξας ἀδάμαντι
κάββαλ' ἀπ' ἠπείροιο πολυκλύστῳ ἐνὶ πόντῳ,
ὣς φέρετ' ἂμ πέλαγος πουλὺν χρόνον, ἀμφὶ δὲ λευκὸς
ἀφρὸς ἀπ' ἀθανάτου χροὸς ὤρνυτο· τῷ δ' ἔνι κούρη
ἐθρέφθη· πρῶτον δὲ Κυθήροισι ζαθέοισιν

Jūs panorėsit, galėsim už poelgį šitą nedorą
Jūsų tėvui atkeršyt. Jis pirmas juk bloga sumanė."
Taip ji pasakė. Visus pagavo baimė, nė vienas
Nieko nepratarė. Didis gudrusis Kronas išdrįsęs
Žodžiais tokiais tuojau į gerąją motiną kreipės:
„Motin, galiu pažadėjęs aš pats šitą darbą atlikti,
Nes man dabar jau visai neberūpi praradusio garbę
Mūsų tėvo likimas. Jis pirmas juk bloga sumanė."
Šitaip jis tarė. Širdy Gaja didžiulė nudžiugo,
Tuoj pasodino sūnų slapta nuošaly, aštriadantį
Pjautuvą jam į rankas įdavusi, klastą išklojo.
Vesdamas naktį, atėjo tėvas didysis Uranas,
Meilės ištroškęs, plačiai išsidriekė, apglėbė Gają.
Iš pasalų tada jo vaikas kairiąją ranką
Ištiesė, dešine tuoj aštriadantį, ilgą, didžiulį
Pjautuvą čiupo, staiga juo mielojo tėvo nurėžęs
Vyrišką dalį, atgal sau už nugaros sviedė. Ne veltui
Ši nupjautoji dalis ištrūko Kronui iš rankos.
Kiek tiktai kraujo lašų nuo jos nuvarvėjo, sugėrė
Juos visus Gaja ir, metams prabėgus, pagimdė
Ir Erìnijas, baisiai stiprias, ir didžiuosius Gigantus,
Blizgančius savo šarvais bei laikančius ietis ilgąsias
Rankose, nimfas pagimdė – jas Melijom žemėj vadina.
Kai jis, nurėžęs plienu savo tėvo vyrišką dalį,
Nuo sausumos ją nusviedė į jūrą audringą, tai bangos
Šitą dievišką dalį ilgai dar nešiojo, kol baltos
Putos iš jos aplink susiplakė jūroj. Mergaitė
Iš tų putų išniro. Pirmiausia į šventą Kiterą

ἔπλητ᾽, ἔνθεν ἔπειτα περίρρυτον ἵκετο Κύπρον.
ἐκ δ᾽ ἔβη αἰδοίη καλὴ θεός, ἀμφὶ δὲ ποίη
ποσσὶν ὕπο ῥαδινοῖσιν ἀέξετο· τὴν δ᾽ Ἀφροδίτην
[ἀφρογενέα τε θεὰν καὶ ἐυστέφανον Κυθέρειαν]
κικλήσκουσι θεοί τε καὶ ἀνέρες, οὕνεκ᾽ ἐν ἀφρῷ
θρέφθη· ἀτὰρ Κυθέρειαν, ὅτι προσέκυρσε Κυθήροις·
Κυπρογενέα δ᾽, ὅτι γέντο περικλύστῳ ἐνὶ Κύπρῳ·
ἠδὲ φιλομμειδέα, ὅτι μηδέων ἐξεφαάνθη.
τῇ δ᾽ Ἔρος ὡμάρτησε καὶ Ἵμερος ἕσπετο καλὸς
γεινομένῃ τὰ πρῶτα θεῶν τ᾽ ἐς φῦλον ἰούσῃ·
ταύτην δ᾽ ἐξ ἀρχῆς τιμὴν ἔχει ἠδὲ λέλογχε
μοῖραν ἐν ἀνθρώποισι καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι,
παρθενίους τ᾽ ὀάρους μειδήματά τ᾽ ἐξαπάτας τε
τέρψίν τε γλυκερὴν φιλότητά τε μειλιχίην τε.
τοὺς δὲ πατὴρ Τιτῆνας ἐπίκλησιν καλέεσκε
παῖδας νεικείων μέγας Οὐρανός, οὓς τέκεν αὐτός·
φάσκε δὲ τιταίνοντας ἀτασθαλίῃ μέγα ῥέξαι
ἔργον, τοῖο δ᾽ ἔπειτα τίσιν μετόπισθεν ἔσεσθαι.
Νὺξ δ᾽ ἔτεκε στυγερόν τε Μόρον καὶ Κῆρα μέλαιναν
καὶ Θάνατον, τέκε δ᾽ Ὕπνον, ἔτικτε δὲ φῦλον Ὀνείρων.
214 δεύτερον αὖ Μῶμον καὶ Ὀιζὺν ἀλγινόεσσαν
213 οὔ τινι κοιμηθεῖσα θεῶν τέκε Νὺξ ἐρεβεννή,
Ἑσπερίδας θ᾽, αἷς μῆλα πέρην κλυτοῦ Ὠκεανοῖο
χρύσεα καλὰ μέλουσι φέροντά τε δένδρεα καρπόν·
καὶ Μοίρας καὶ Κῆρας ἐγείνατο νηλεοποίνους,
[Κλωθώ τε Λάχεσίν τε καὶ Ἄτροπον, αἵ τε βροτοῖσι
γεινομένοισι διδοῦσιν ἔχειν ἀγαθόν τε κακόν τε,]
αἵ τ᾽ ἀνδρῶν τε θεῶν τε παραιβασίας ἐφέπουσιν,

Nuplaukė ji, o iš ten – į jūros skalaujamą Kiprą.
Kai išlipo krantan ši gražioji garbingoji deivė,
Žengiant jai kalės žolė po kojom grakščiom. Afroditė –
[Deivė iš putų baltų, kiterietė ir gražiavainikė]
Taip ją dievai ir žmonės vadina, kadangi išniro
Jūroj iš putų baltų; kiterietė, nes lankės Kiteroj;
Kiprogenija – mat gimė Kipre, skalaujamam jūros;
Mylinti vyrus, nes kilo iš vyro dalies geidulingos.
Ją lydėjo Erotas ir sekė gražusis Himeras,
Kai pas dievus jinai tik užgimusi pirmąkart ėjo.
Ir nuo pradžių ši deivė įgijo šitokią garbę –
Jos globon atiteko žmonių ir dievų nemirtingų
Ir mergaitiškos šnekos, ir šypsenos jų, ir apgaulės,
Ir malonūs džiaugsmai, ir meilė saldi, ir meilumas.
Tėvas didysis Uranas, vaikus, kuriuos jis pagimdė
Plūsti pradėjęs, vadint juos pravarde ėmė – Titanais.
Sakė: rankas tiesdami, jie nedorą darbą padarę
Ir todėl ateity turėsią bausmės susilaukti.
Niktė pagimdė baisų Morą, taipogi Tanãtą,
Juodąją Kērę ir Hipną bei pulką Sapnų visokiausių.
214 Momą vėliau, o be to, dar nešančią skausmą Nelaimę,
213 Niktė pagimdė pati, nė su kuo iš dievų negulėjus.
Hesperides, kurios anapus garsaus Okeano
Derančius gausiai medžius bei aukso obuolius saugo,
Moiras pagimdė jinai ir Kēres, žiaurias bei kerštingas,
[Jos – Klotò, Lachesė, Atropė, – mirtingiems užgimus,
Nulemia, kiek jiems reikės ir gėrio, ir blogio patirti,]
Baudžia jos tuos iš žmonių bei dievų, kurie nusikalto,

οὐδέ ποτε λήγουσι θεαὶ δεινοῖο χόλοιο,
πρίν γ' ἀπὸ τῷ δώωσι κακὴν ὄπιν, ὅστις ἁμάρτῃ.
τίκτε δὲ καὶ Νέμεσιν πῆμα θνητοῖσι βροτοῖσι
Νὺξ ὀλοή· μετὰ τὴν δ' Ἀπάτην τέκε καὶ Φιλότητα
Γῆράς τ' οὐλόμενον, καὶ Ἔριν τέκε καρτερόθυμον.
αὐτὰρ Ἔρις στυγερὴ τέκε μὲν Πόνον ἀλγινόεντα
Λήθην τε Λιμόν τε καὶ Ἄλγεα δακρυόεντα
Ὑσμίνας τε Μάχας τε Φόνους τ' Ἀνδροκτασίας τε
Νείκεά τε Ψεύδεά τε Λόγους τ' Ἀμφιλλογίας τε
Δυσνομίην τ' Ἄτην τε, συνήθεας ἀλλήλῃσιν,
Ὅρκόν θ', ὃς δὴ πλεῖστον ἐπιχθονίους ἀνθρώπους
πημαίνει, ὅτε κέν τις ἑκὼν ἐπίορκον ὀμόσσῃ·
Νηρέα δ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος
πρεσβύτατον παίδων· αὐτὰρ καλέουσι γέροντα,
οὕνεκα νημερτής τε καὶ ἤπιος, οὐδὲ θεμίστων
λήθεται, ἀλλὰ δίκαια καὶ ἤπια δήνεα οἶδεν·
αὖτις δ' αὖ Θαύμαντα μέγαν καὶ ἀγήνορα Φόρκυν
Γαίῃ μισγόμενος καὶ Κητὼ καλλιπάρῃον
Εὐρυβίην τ' ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ θυμὸν ἔχουσαν.
Νηρῆος δ' ἐγένοντο μεγήριτα τέκνα θεάων
πόντῳ ἐν ἀτρυγέτῳ καὶ Δωρίδος ἠυκόμοιο,
κούρης Ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο,
Πρωθώ τ' Εὐκράντη τε Σαώ τ' Ἀμφιτρίτη τε
Εὐδώρη τε Θέτις τε Γαλήνη τε Γλαύκη τε,
Κυμοθόη Σπειώ τε θοὴ Θαλίη τ' ἐρόεσσα
Πασιθέη τ' Ἐρατώ τε καὶ Εὐνίκη ῥοδόπηχυς
καὶ Μελίτη χαρίεσσα καὶ Εὐλιμένη καὶ Ἀγαυὴ
Δωτώ τε Πρωτώ τε Φέρουσά τε Δυναμένη τε

Ir niekada anksčiau nesiliauja rūstaut šios deivės,
Kol neatkeršija tam, kuris jau yra prasikaltęs.
Dar Nemesìdę, žmonių mirtingų nelaimę, pagimdė
Niktė baisi, o po jos – Apgavystę, su ja ir Draugystę
Bei pragaištingą Senatvę, taip pat kietaširdę Eridę.
O Eridė nuožmioji pagimdė Darbą skausmingą,
Lėtę, dar Limą, su juo visokius Skausmus ašaringus
Ir Mūšius, ir Kovas, žiaurias Skerdynes, Žmogžudybes,
Ir Barnius, ir Melus, ir Šnekas, ir Ginčus visokiausius,
Dar Disnòmiją, Atę, kurios tarp savęs bičiuliaujas,
Horką, gyventojams žemės suteikiantį skausmo daugiausia,
Jeigu kuris tik iš jų melagingai tyčia prisiekia.
Pontas pagimdė teisingą, nemėgstantį melo Nerėją,
Iš vaikų vyriausią. Seniu tą Nerėją vadina,
Nes neklystantis jis ir doras yra, nepamiršta
Niekad tiesos, ir siekiai Nerėjo dori ir teisingi.
Didį Taumantą paskui ir Fòrkiją narsų pagimdė
Pontas kartu su Gaja, taip pat ir Ketò gražiaskruostę,
Ir Eurìbiją, turinčią širdį plieninę krūtinėj.
Gimė Nerėjui dukros, tikrai prilygstančios deivėms.
Jas gražiaplaukė Dorìdė, duktė garsaus Okeano,
Upės puikiosios, pagimdė bevaisės jūros gilybėj.
Dukros šitos: Protò, Eukrantė, Saò, Amfitritė
Bei Eudorė, Tetidė, Galėnė, taipogi ir Glaukė,
Ir Kimotòjė, greitoji Spejò, Talija meilioji,
Ir Eratò, Pasitėja, taip pat rožiarankė Eunikė,
Ir malonioji Melitė, be to, Eulimènė, Agaujė,
Ir Dotò, ir Protò, Ferūsa, stipri Dinamenė,

Νησαίη τε καὶ Ἀκταίη καὶ Πρωτομέδεια,
Δωρὶς καὶ Πανόπη καὶ εὐειδὴς Γαλάτεια
Ἱπποθόη τ' ἐρόεσσα καὶ Ἱππονόη ῥοδόπηχυς
Κυμοδόκη θ', ἣ κύματ' ἐν ἠεροειδέι πόντῳ
πνοιάς τε ζαέων ἀνέμων σὺν Κυματολήγῃ
ῥεῖα πρηΰνει καὶ ἐυσφύρῳ Ἀμφιτρίτῃ,
Κυμώ τ' Ἠιόνη τε ἐυστέφανός θ' Ἀλιμήδη
Γλαυκονόμη τε φιλομμειδὴς καὶ Ποντοπόρεια
Λειαγόρη τε καὶ Εὐαγόρη καὶ Λαομέδεια
Πουλυνόη τε καὶ Αὐτονόη καὶ Λυσιάνασσα
Εὐάρνη τε φυὴν ἐρατὴ καὶ εἶδος ἄμωμος
καὶ Ψαμάθη χαρίεσσα δέμας δίη τε Μενίππη
Νησώ τ' Εὐπόμπη τε Θεμιστώ τε Προνόη τε
Νημερτής θ', ἣ πατρὸς ἔχει νόον ἀθανάτοιο.
αὗται μὲν Νηρῆος ἀμύμονος ἐξεγένοντο
κοῦραι πεντήκοντα, ἀμύμονα ἔργ' εἰδυῖαι·
Θαύμας δ' Ὠκεανοῖο βαθυρρείταο θύγατρα
ἠγάγετ' Ἠλέκτρην· ἡ δ' ὠκεῖαν τέκεν Ἶριν
ἠυκόμους θ' Ἀρπυίας, Ἀελλώ τ' Ὠκυπέτην τε,
αἵ ῥ' ἀνέμων πνοιῇσι καὶ οἰωνοῖς ἅμ' ἕπονται
ὠκείῃς πτερύγεσσι· μεταχρόνιαι γὰρ ἴαλλον.
Φόρκυι δ' αὖ Κητὼ γραίας τέκε καλλιπαρῄους
ἐκ γενετῆς πολιάς, τὰς δὴ Γραίας καλέουσιν
ἀθάνατοί τε θεοὶ χαμαὶ ἐρχόμενοί τ' ἄνθρωποι,
Πεμφρηδώ τ' εὔπεπλον Ἐνυώ τε κροκόπεπλον,
Γοργούς θ', αἳ ναίουσι πέρην κλυτοῦ Ὠκεανοῖο
ἐσχατιῇ πρὸς νυκτός, ἵν' Ἑσπερίδες λιγύφωνοι,
Σθεννώ τ' Εὐρυάλη τε Μέδουσά τε λυγρὰ παθοῦσα·

Protomedėja, Nėsājė, su ja dar gimė Aktājė,
Bei Doridė, Panopė, labai išvaizdi Galatėja,
Ir Hipotòjė žavi, Hiponòjė daili rožiarankė
Bei Kimodòkė, kuri bangas miglotoje jūroj,
Vėjus stiprius numalšina, kai jai į pagalbą ateina
Kimatolègė, su ja gražiakojė sesuo Amfitritė,
Dar Ėjònė, Kimò, Halimėdė dailiavainikė,
Pontoporėja, taip pat saldžiašypsnė meili Glaukonòmė,
Ir Lejagòrė, be to, Euagòrė ir Laomedėja,
Bei Pulinòjė, su ja Autonòjė ir Lisianāsa,
Dar iš veido meili bei dailiai nuaugus Euarnė,
Stoto puikaus Psamātė, Menìpė dieviško grožio,
Dar Nėsò, Temistò, Eupompė, Pronòjė, galiausiai
Ir Nėmertė, širdies tokios kaip ir dieviško tėvo.
Šitos dukros gimė šauniajam Nerėjui, o buvo
Jų penkiasdešimt, jos visos mokėjo tobulus darbus.
Vedė Taumantas Elektrą – dukrą gilaus Okeano.
Jai greitoji Iridė gimė, paskui gražiaplaukės
Harpijos gimė, vadinosi jos Aelò, Okipètė.
Savo greitaisiais sparnais jos skrenda greitai su vėjų
Gūsiais arba su paukščiais, aukštai viršum žemės pakilę.
Dvi gražiaskruostės senės Ketò bei Forkijui gimė,
Nuo gimimo jau žilos. Visi jas Grajom vadina –
Ir nemirtingi dievai, ir žemėj vaikštantys žmonės.
Tai Pemfrėdò gražiarūbė, taip pat Enijò geltonrūbė.
Ir Gorgonės jiems gimė, kurios už garsaus Okeano
Prie nakties ir šalia Hesperidžių balsingų gyvena.
Tai Eurijālė, Stenò, Medūsà, patyrus nelaimes.

ἡ μὲν ἔην θνητή, αἱ δ' ἀθάνατοι καὶ ἀγήρῳ,
αἱ δύο· τῇ δὲ μιῇ παρελέξατο Κυανοχαίτης
ἐν μαλακῷ λειμῶνι καὶ ἄνθεσιν εἰαρινοῖσι.
τῆς ὅτε δὴ Περσεὺς κεφαλὴν ἀπεδειροτόμησεν,
ἐξέθορε Χρυσάωρ τε μέγας καὶ Πήγασος ἵππος.
τῷ μὲν ἐπώνυμον ἦν, ὅτ' ἄρ' Ὠκεανοῦ παρὰ πηγὰς
γένθ', ὁ δ' ἄορ χρύσειον ἔχων μετὰ χερσὶ φίλῃσι.
χὠ μὲν ἀποπτάμενος, προλιπὼν χθόνα μητέρα μήλων,
ἵκετ' ἐς ἀθανάτους· Ζηνὸς δ' ἐν δώμασι ναίει
βροντήν τε στεροπήν τε φέρων Διὶ μητιόεντι·
Χρυσάωρ δ' ἔτεκε τρικέφαλον Γηρυονῆα
μιχθεὶς Καλλιρόῃ κούρῃ κλυτοῦ Ὠκεανοῖο·
τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη Ἡρακληείη
βουσὶ πάρ' εἰλιπόδεσσι περιρρύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ
ἤματι τῷ, ὅτε περ βοῦς ἤλασεν εὐρυμετώπους
Τίρυνθ' εἰς ἱερήν, διαβὰς πόρον Ὠκεανοῖο,
Ὄρθον τε κτείνας καὶ βουκόλον Εὐρυτίωνα
σταθμῷ ἐν ἠερόεντι πέρην κλυτοῦ Ὠκεανοῖο.
ἡ δ' ἔτεκ' ἄλλο πέλωρον ἀμήχανον, οὐδὲν ἐοικὸς
θνητοῖς ἀνθρώποις οὐδ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,
σπῆι ἔνι γλαφυρῷ, θείην κρατερόφρον' Ἔχιδναν,
ἥμισυ μὲν νύμφην ἑλικώπιδα καλλιπάρηον,
ἥμισυ δ' αὖτε πέλωρον ὄφιν δεινόν τε μέγαν τε
αἰόλον ὠμηστήν, ζαθέης ὑπὸ κεύθεσι γαίης.
ἔνθα δέ οἱ σπέος ἐστὶ κάτω κοίλῃ ὑπὸ πέτρῃ
τηλοῦ ἀπ' ἀθανάτων τε θεῶν θνητῶν τ' ἀνθρώπων,
ἔνθ' ἄρα οἱ δάσσαντο θεοὶ κλυτὰ δώματα ναίειν.
ἡ δ' ἔρυτ' εἰν Ἀρίμοισιν ὑπὸ χθόνα λυγρὴ Ἔχιδνα,

Buvo mirtinga jinai, o dvi kitos Gorgonės nemarios
Bei nesenstančios buvo. Su ja viena Juodaplaukis
Sugulė pievoj minkštoj, kur skleidės pavasario gėlės.
Kai Persėjas nukirto galvą Medūsai, iššoko
Iš jos žaizdos Chrisaòras didis bei žirgas Pegasas.
Taip jis vadinos, nes gimė *šalia versmių* Okeano,
O Chrisaoras, nes laikė rankose kardą auksinį.
Žirgas, palikęs avių maitintoją žemę, pakilo
Ir pas dievus nukeliavo, kur Dzeuso rūmuos gyvena.
Ten jis griaustinį bei žaibą protingajam Dzeusui nešioja.
O Chrisaoras pagimdė trigalvį Gerionėją,
Su Kaliròje, dukra garsaus Okeano, sugulęs.
Jį Heraklis stiprus Eritėjoj, skalaujamoj jūros,
Užmušė prie bandos šleivakojų jaučių. Tą pačią
Dieną jisai išsivarė į šventąjį miestą Tirinto
Jaučius anuos plačkakčius ir, brastą srovės Okeano
Perbridęs, Ortą nukovė bei piemenį Euritiòną,
Tvarte užklupęs tamsiam anapus garsaus Okeano.
Apvaliaskliautėj oloj ji pagimdė dar kitą baidyklę,
Baisią labai ir visai nepanašią į žmones mirtingus
Ar į dievus nemirtingus – dievišką žiaurią Echidną.
Buvo lig pusės jinai mergina gražiaskruostė, žvitrakė,
O nuo pusės marga, didžiulė, siaubinga gyvatė.
Žemės šventos gelmėse šita plėšrūnė gyveno.
Ten po gaubtąja uola ji savąjį urvą turėjo
Nuo mirtingų žmonių bei dievų nemirtingų atokiai.
Ten jai dievai puikius namus gyventi paskyrė.
Taip po žeme Arimuos nuožmi Echidnà ši gyveno.

ἀθάνατος νύμφη καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα.
τῇ δὲ Τυφάονά φασι μιγήμεναι ἐν φιλότητι
δεινόν θ' ὑβριστήν τ' ἄνομόν θ' ἑλικώπιδι κούρῃ·
ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκετο κρατερόφρονα τέκνα.
Ὄρθον μὲν πρῶτον κύνα γείνατο Γηρυονῆι·
δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον, οὔ τι φατειόν,
Κέρβερον ὠμηστήν, Ἀίδεω κύνα χαλκεόφωνον,
πεντηκοντακέφαλον, ἀναιδέα τε κρατερόν τε·
τὸ τρίτον Ὕδρην αὖτις ἐγείνατο λύγρ' εἰδυῖαν
Λερναίην, ἣν θρέψε θεὰ λευκώλενος Ἥρη
ἄπλητον κοτέουσα βίῃ Ἡρακληείῃ.
καὶ τὴν μὲν Διὸς υἱὸς ἐνήρατο νηλέι χαλκῷ
Ἀμφιτρυωνιάδης σὺν ἀρηιφίλῳ Ἰολάῳ
Ἡρακλέης βουλῇσιν Ἀθηναίης ἀγελείης·
ἡ δὲ Χίμαιραν ἔτικτε πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ,
δεινήν τε μεγάλην τε ποδώκεά τε κρατερήν τε.
τῆς ἦν τρεῖς κεφαλαί· μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος.
[πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.]
τὴν μὲν Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης·
ἡ δ' ἄρα Φῖκ' ὀλοὴν τέκε Καδμείοισιν ὄλεθρον,
Ὄρθῳ ὑποδμηθεῖσα, Νεμειαῖόν τε λέοντα,
τόν ῥ' Ἥρη θρέψασα Διὸς κυδρὴ παράκοιτις
γουνοῖσιν κατένασσε Νεμείης, πῆμ' ἀνθρώποις.
ἔνθ' ἄρ' ὅ γ' οἰκείων ἐλεφαίρετο φῦλ' ἀνθρώπων,
κοιρανέων Τρητοῖο Νεμείης ἠδ' Ἀπέσαντος·
ἀλλά ἑ ἶς ἐδάμασσε βίης Ἡρακληείης.

Buvo jinai nemirtinga ir niekad nesenstanti nimfa.
Sako, kad pats Tifaònas baisus, įžūlus savavalis
Meile dalinos su šia mergina žvitriaake. Pastojus
Ji jam pagimdė vaikus, turėjusius tvirtąją širdį.
Šunį Ortą pirmiausia pagimdė ji Gerionėjui.
O paskui Echidnà neapsakomai baisų pagimdė
Hado šunį Kerberą, nuožmų ir stiprų plėšrūną.
Loja jis vario balsu ir turi galvų penkiasdešimt.
Trečią ji Lernos Hidrą, žinančią pikta, pagimdė.
Šitą Hidrą pati baltarankė Herà išaugino.
Buvo mat deivė labai ant stipruolio Heraklio supykus.
Amfitriòno augintas Dzeuso vaikas Heraklis,
Su karingu Jolāju žiauriu variu ją nukovė,
Kai patarimų Atėnės, laimikių davėjos, paklausė.
Dar ji Chimairą pagimdė, prunkščiančią degančią ugnį,
Šiurpią, didžiulę baidyklę, galingą labai, greitakoję,
Su trimis galvomis. Viena jos galva – piktaakio
Liūto, ožkos – kita, trečia – galingos gyvatės.
[Liūtas iš priekio, per vidurį buvo ožka, o gyvatė
Iš uodegos ji, kvėpavo karštąja liepsna pražūtinga.]
Įveikė ją Pegasas kartu su Belerofontu.
Dar ji ir baisią Fikę pagimdė – nelaimę kadmiečiams,
Su šunimi Ortu pagulėjus, bei liūtą Nemėjos.
Dzeuso šaunioji žmona Hera išaugino tą liūtą,
Negandą tikrą žmonėms, įkurdinus slėniuos Nemėjos.
Mat, gyvendamas ten, jis draskė aplinkinius žmones
Ir viešpatavo visur – Trėte, Apesante, Nemėjoj.
Bet pagaliau jį sutramdė jėga galingo Heraklio.

Κητὼ δ' ὁπλότατον Φόρκυι φιλότητι μιγεῖσα
γείνατο δεινὸν ὄφιν, ὃς ἐρεμνῆς κεύθεσι γαίης
πείρασιν ἐν μεγάλοις παγχρύσεα μῆλα φυλάσσει.
τοῦτο μὲν ἐκ Κητοῦς καὶ Φόρκυνος γένος ἐστί.
Τηθὺς δ' Ὠκεανῷ ποταμοὺς τέκε δινήεντας,
Νεῖλόν τ' Ἀλφειόν τε καὶ Ἠριδανὸν βαθυδίνην,
Στρυμόνα Μαίανδρόν τε καὶ Ἴστρον καλλιρέεθρον
Φᾶσίν τε Ῥῆσόν τ' Ἀχελῷόν τ' ἀργυροδίνην
Νέσσόν τε Ῥοδίον θ' Ἁλιάκμονά θ' Ἑπτάπορόν τε
Γρήνικόν τε καὶ Αἴσηπον θεῖόν τε Σιμοῦντα
Πηνειόν τε καὶ Ἕρμον ἐυρρείτην τε Κάικον
Σαγγάριόν τε μέγαν Λάδωνά τε Παρθένιόν τε
Εὔηνόν τε καὶ Ἀλδῆσκον θεῖόν τε Σκάμανδρον·
τίκτε δὲ Κουράων ἱερὸν γένος, αἳ κατὰ γαῖαν
ἄνδρας κουρίζουσι σὺν Ἀπόλλωνι ἄνακτι
καὶ ποταμοῖς, ταύτην δὲ Διὸς πάρα μοῖραν ἔχουσι,
Πειθώ τ' Ἀδμήτη τε Ἰάνθη τ' Ἠλέκτρη τε
Δωρίς τε Πρυμνώ τε καὶ Οὐρανίη θεοειδὴς
Ἱππώ τε Κλυμένη τε Ῥόδειά τε Καλλιρόη τε
Ζευξώ τε Κλυτίη τε Ἰδυῖά τε Πασιθόη τε
Πληξαύρη τε Γαλαξαύρη τ' ἐρατή τε Διώνη
Μηλόβοσίς τε Θόη τε καὶ εὐειδὴς Πολυδώρη
Κερκηίς τε φυὴν ἐρατὴ Πλουτώ τε βοῶπις
Περσηίς τ' Ἰάνειρά τ' Ἀκάστη τε Ξάνθη τε
Πετραίη τ' ἐρόεσσα Μενεσθώ τ' Εὐρώπη τε
Μῆτίς τ' Εὐρυνόμη τε Τελεστώ τε κροκόπεπλος
Χρυσηίς τ' Ἀσίη τε καὶ ἱμερόεσσα Καλυψὼ
Εὐδώρη τε Τύχη τε καὶ Ἀμφιρὼ Ὠκυρόη τε

O paskiausiai Ketò, susijungus su Forkiju meilėj,
Baisų drakoną pagimdė, kuris pakraštỵ tolimiausiam
Žemės tamsiosios gilybėj aukso obuolius saugo.
Štai kokia giminė iš Ketò ir Forkino kilo.
O Tetijà Okeanui upes verpetuotas pagimdė:
Nilą, Alfėją ir pilną gilių sūkurių Eridaną,
Ir Strimòną, Majandrą, gražiai srūvenantį Istrą,
Fāsidą, Rėsą, taip pat Achelòją sidabro verpetais,
Ir Haliakmoną, Nesą, Rodìją, be to, Heptapòrą,
Vagą Graniko, Aisėpo dievišką upę, Simuntą,
Ir Penėją, ir Hermą, srūvenantį dailiai, Kajìką,
Didžią Sangārijo srovę, Ladòną, Partènijo upę,
Ir Euėną, Aldėsko dievišką vagą, Skamandrą.
Dar dukterų ji giminę šventą pagimdė. Šioj žemėj
Su valdovu Apolonu drauge jos žmones augina
Bei su upėm, nes Dzeusas joms tokį likimą paskyrė.
Tai Peitò, Elektrà, Admėtė, jų sesė Ijantė,
Ir Primnò, ir Doridė, Urānija, tartum dievaitė,
Dar ir Hipò, ir Klimėnė, Rodėja, taip pat Kaliròjė,
Ìdija, Klìtija ir Dzeugò, be to, Pasitòjė,
Ir Galaksaurė, Plėksaurė, ir dar malonioji Diònė,
Mėlobosìdė, Tojė, labai išvaizdi Polidòrė,
Ir jautakė Plutò, ir stoto dailaus Kerkėìdė,
Bei Janeirà, Akastė, Ksantė, taip pat Persėìdė,
Ir Petrajė žavi, Menestò, ir Europė, Metidė,
Ir Telestò, apsirengus rūbais gelsvais, Eurinòmė,
Asija bei Kalipsò labai maloni, Chrisėìdė,
Ir Amfirò, Okiròjė, Eudòrė, Tichė ir Stigė –

καὶ Στύξ, ἣ δή σφεων προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.
αὗται ἄρ' Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος ἐξεγένοντο
πρεσβύταται κοῦραι· πολλαί γε μέν εἰσι καὶ ἄλλαι·
τρὶς γὰρ χίλιαί εἰσι τανίσφυροι Ὠκεανῖναι,
αἵ ῥα πολυσπερέες γαῖαν καὶ βένθεα λίμνης
πάντῃ ὁμῶς ἐφέπουσι, θεάων ἀγλαὰ τέκνα.
τόσσοι δ' αὖθ' ἕτεροι ποταμοὶ καναχηδὰ ῥέοντες,
υἱέες Ὠκεανοῦ, τοὺς γείνατο πότνια Τηθύς·
τῶν ὄνομ' ἀργαλέον πάντων βροτὸν ἄνδρα ἐνισπεῖν,
οἱ δὲ ἕκαστοι ἴσασιν, ὅσοι περιναιετάουσι.
Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν λαμπράν τε Σελήνην
Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει
ἀθανάτοις τε θεοῖσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
Κρείῳ δ' Εὐρυβίη τέκεν ἐν φιλότητι μιγεῖσα
Ἀστραῖόν τε μέγαν Πάλλαντά τε δῖα θεάων
Πέρσην θ', ὃς καὶ πᾶσι μετέπρεπεν ἰδμοσύνῃσιν.
Ἀστραίῳ δ' Ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους,
ἀργεστὴν Ζέφυρον Βορέην τ' αἰψηροκέλευθον
καὶ Νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.
τοὺς δὲ μέτ' ἀστέρα τίκτεν Ἑωσφόρον Ἠριγένεια
ἄστρά τε λαμπετόωντα, τά τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται.
Στὺξ δ' ἔτεκ' Ὠκεανοῦ θυγάτηρ Πάλλαντι μιγεῖσα
Ζῆλον καὶ Νίκην καλλίσφυρον ἐν μεγάροισι
καὶ Κράτος ἠδὲ Βίην ἀριδείκετα γείνατο τέκνα.
τῶν οὐκ ἔστ' ἀπάνευθε Διὸς δόμος, οὐδέ τις ἕδρη,
οὐδ' ὁδός, ὅππῃ μὴ κείνοις θεὸς ἡγεμονεύει,
ἀλλ' αἰεὶ πὰρ Ζηνὶ βαρυκτύπῳ ἑδριόωνται.

Ši pastaroji yra iš dukrų visų pranašiausia.
Tokias vyriausias dukras Tetijà Okeanui pagimdė.
Buvo taip pat ir be šių kitų jų dukrų daugybė.
Trejetas tūkstančių šių Okeano dukrų gražkojų,
Išsivingiavę plačiai, ir žemės paviršių, ir jūros
Dugną visur išvagoja, tos nuostabios dukterys deivių.
Tiek dar šniokščiančių upių – kitų sūnų Okeano
Žemėj yra, kuriuos Tetijà valdovė pagimdė.
Jų vardus pasakyt sunku mirtingajam žmogui,
Žino juos žmonės, tik tie, kurie prie tų upių gyvena.
Heliją didį ir skaisčią Selėnę bei Aušrą (ji šviečia
Tiems mirtingiems žmonėms, kurie šioj žemėj gyvena,
Bei dievams nemirtingiems, valdantiems platųjį dangų)
Tėja su Hiperiònu sugulus iš meilės pagimdė.
O Euribija, deivė šviesi, atsigulus su Kreju,
Jam pagimdė vaikus Astrają bei didį Palantą,
Dar ir Persą, kuris žiniomis tarp visų išsiskyrė.
Vėjus smarkiuosius Astrajui Aušra pagimdė – Zefyrą,
Sklaidantį rūką, stiprų ir greitą Borėją bei Notą,
Meilės guolin atgulus, ši deivė dievui pagimdė.
O po vėjų Aušra ankstyvoji Aušrinę pagimdė
Bei ryškiąsias žvaigždes, kuriomis dangus vainikuotas.
Su Palantu sugulus, Stigė, dukra Okeano,
Dzėlą ir dukrą gražkoję Nikę rūmuos pagimdė.
Dar ji Krato ir Bijos, šauniųjų vaikų, susilaukė.
Jie kitokių namų, be Dzeuso rūmų, neturi,
Ir kelių jiems nėra, kuriuose nevestų juos dievas.
Jie visada šalia griausmavaldžio Dzeuso gyvena.

ὣς γὰρ ἐβούλευσε Στὺξ ἄφθιτος Ὠκεανίνη
ἤματι τῷ, ὅτε πάντας Ὀλύμπιος ἀστεροπητὴς
ἀθανάτους ἐκάλεσσε θεοὺς ἐς μακρὸν Ὄλυμπον,
εἶπε δ', ὃς ἂν μετὰ εἷο θεῶν Τιτῆσι μάχοιτο,
μή τιν' ἀπορραίσειν γεράων, τιμὴν δὲ ἕκαστον
ἑξέμεν ἣν τὸ πάρος γε μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.
τὸν δ' ἔφαθ', ὅστις ἄτιμος ὑπὸ Κρόνου ἠδ' ἀγέραστος,
τιμῆς καὶ γεράων ἐπιβησέμεν, ἣ θέμις ἐστίν.
ἦλθε δ' ἄρα πρώτη Στὺξ ἄφθιτος Οὔλυμπόνδε
σὺν σφοῖσιν παίδεσσι φίλου διὰ μήδεα πατρός·
τὴν δὲ Ζεὺς τίμησε, περισσὰ δὲ δῶρα ἔδωκεν.
αὐτὴν μὲν γὰρ ἔθηκε θεῶν μέγαν ἔμμεναι ὅρκον,
παῖδας δ' ἤματα πάντα ἑοῦ μεταναιέτας εἶναι.
ὣς δ' αὔτως πάντεσσι διαμπερές, ὥς περ ὑπέστη,
ἐξετέλεσσ'· αὐτὸς δὲ μέγα κρατεῖ ἠδὲ ἀνάσσει.
Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνήν·
κυσαμένη δήπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι
Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο, μείλιχον αἰεί,
ἤπιον ἀνθρώποισι καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι,
μείλιχον ἐξ ἀρχῆς, ἀγανώτατον ἐντὸς Ὀλύμπου.
γείνατο δ' Ἀστερίην εὐώνυμον, ἥν ποτε Πέρσης
ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλῆσθαι ἄκοιτιν.
ἡ δ' ὑποκυσαμένη Ἑκάτην τέκε, τὴν περὶ πάντων
Ζεὺς Κρονίδης τίμησε· πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα,
μοῖραν ἔχειν γαίης τε καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης.
ἡ δὲ καὶ ἀστερόεντος ἀπ' οὐρανοῦ ἔμμορε τιμῆς,
ἀθανάτοις τε θεοῖσι τετιμένη ἐστὶ μάλιστα.
καὶ γὰρ νῦν, ὅτε πού τις ἐπιχθονίων ἀνθρώπων

Taip nemirtinga dukra Okeano Stigė sutvarkė
Tądien, kai Dzeusas, valdovas žaibų, dievams nemirtingiems,
Juos visus į aukštą Olimpą sukvietęs, pasakė,
Kad, jeigu kas iš dievų kartu su juo ryšis kovoti
Prieš Titanus, iš to jisai garbės neatimsiąs,
Pagarbą, kaip ir anksčiau, tas turės tarp dievų nemirtingų.
Ir pridūrė, kad tas, kas Krono nepagerbtas buvo,
Šitas garbę įgaus ir dalią, kokia jam priklauso.
Stigė tada nemirtinga pirma į Olimpą atėjo,
Savo vaikais vedina, paliepimo tėvo paklausius.
Dzeusas pagerbė ją, didžiules jai dovanas davė.
Ją padarė didžia nemirtingų priesaika tąsyk,
Stigės vaikams nurodė pas jį amžinai įsikurti.
Ir, kaip visiems pažadėjęs buvo, taip viską iš tikro
Jis ir įvykdė, o pats didžiai viešpatauja ir valdo.
Foibė nuėjo į Kojo be galo trokštamą guolį.
Ir, pastojus nuo šito dievo, vėliau ji pagimdė
Tamsiaapsiaustę Letò, visada ir mielą, ir gerą
Tiek mirtingiems žmonėms, tiek dievams visiems nemirtingiems,
Mielą visiems nuo pradžių ir pačią romiausią Olimpe.
Dar ji pagimdė Astèriją garbią, kurią sau į rūmus
Parvedė Persas ir miela žmona sava pavadino.
Ši pastojus pagimdė Hekatę. Už viską labiausiai
Gerbė ją Dzeusas Kronidas ir dovaną puikią jai davė –
Žemės ir jūros bevaisės dalią turėti, taipogi
Jai iš žvaigždėto dangaus didi pagarba atiteko,
Nes nemirtingi dievai ypatingai gerbė Hekatę.
Mat ir dabar, jei kas nors iš žmonių, gyvenančių žemėj,

ἔρδων ἱερὰ καλὰ κατὰ νόμον ἱλάσκηται,
κικλήσκει Ἑκάτην· πολλή τέ οἱ ἕσπετο τιμὴ
ῥεῖα μάλ', ᾧ πρόφρων γε θεὰ ὑποδέξεται εὐχάς,
420 *καί τέ οἱ ὄλβον ὀπάζει, ἐπεὶ δύναμίς γε πάρεστιν.*
ὅσσοι γὰρ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἐξεγένοντο
καὶ τιμὴν ἔλαχον, τούτων ἔχει αἶσαν ἁπάντων·
οὐδέ τί μιν Κρονίδης ἐβιήσατο οὐδέ τ' ἀπηύρα,
ὅσσ' ἔλαχεν Τιτῆσι μέτα προτέροισι θεοῖσιν,
425 *ἀλλ' ἔχει, ὡς τὸ πρῶτον ἀπ' ἀρχῆς ἔπλετο δασμός.*
οὐδ', ὅτι μουνογενής, ἧσσον θεὰ ἔμμορε τιμῆς
καὶ γεράων γαίῃ τε καὶ οὐρανῷ ἠδὲ θαλάσσῃ,
ἀλλ' ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον, ἐπεὶ Ζεὺς τίεται αὐτήν.
429 *ᾧ δ' ἐθέλῃ, μεγάλως παραγίνεται ἠδ' ὀνίνησιν·*
434 *ἔν τε δίκῃ βασιλεῦσι παρ' αἰδοίοισι καθίζει,*
430 *ἔν τ' ἀγορῇ λαοῖσι μεταπρέπει, ὅν κ' ἐθέλῃσιν·*
ἠδ' ὁπότ' ἐς πόλεμον φθισήνορα θωρήσσωνται
ἀνέρες, ἔνθα θεὰ παραγίνεται, οἷς κ' ἐθέλῃσι
433 *νίκην προφρονέως ὀπάσαι καὶ κῦδος ὀρέξαι.*
439 *ἐσθλὴ δ' ἱππήεσσι παρεστάμεν, οἷς κ' ἐθέλῃσιν·*
435 *ἐσθλὴ δ' αὖθ' ὁπότ' ἄνδρες ἀεθλεύωσ' ἐν ἀγῶνι·*
ἔνθα θεὰ καὶ τοῖς παραγίνεται ἠδ' ὀνίνησι·
νικήσας δὲ βίῃ καὶ κάρτει, καλὸν ἄεθλον
438 *ῥεῖα φέρει χαίρων τε, τοκεῦσι δὲ κῦδος ὀπάζει.*
440 *καὶ τοῖς, οἳ γλαυκὴν δυσπέμφελον ἐργάζονται,*
εὔχονται δ' Ἑκάτῃ καὶ ἐρικτύπῳ Ἐννοσιγαίῳ,
ῥηιδίως ἄγρην κυδρὴ θεὸς ὤπασε πολλήν,
ῥεῖα δ' ἀφείλετο φαινομένην, ἐθέλουσά γε θυμῷ.
ἐσθλὴ δ' ἐν σταθμοῖσι σὺν Ἑρμῇ ληΐδ' ἀέξειν·

Dosniai aukoja aukas ir prašo malonės, kaip dera,
Šaukias Hekatę tada. Paskui jis nesunkiai įgyja
Garbę, jei jojo maldas palankiai nusiteikusi deivė
420 Priima, duoda turtus jam, nes tai padaryti ji gali.
Kiek palikuonių buvo Urano ir Gajos, visi jie
Dalį savosios garbės paskyrė deivei Hekatei.
Ir Kronidas iš jos neatėmė nieko per jėgą,
Kas atiduota jai buvo anksčiau, Titanams bevaldant,
425 Turi ji viską, ką gavo pradžioj per pirmas dalybas.
Jai, kaip vienturtei dukrai, tikrai nemažiau atiteko
Ir pagarbos, ir šlovės danguj, ant žemės ir jūroj,
Netgi daugiau, kadangi pats Dzeusas gerbia Hekatę.
429 Kam panori, jinai didžiulę pagalbą suteikia.
434 Sėdi Hekatė teisme šalia garbingų karalių
430 Ir vyrijoj jinai išaukština tą, kurį nori.
Kai ginkluojasi vyrai į pražūtį nešantį karą,
Deivė, atvykus tenai, kam nori, pagalbą suteikia,
433 Pergalę skiria mielai jiems ir šlovę didelę duoda.
439 Teikia paramą ji iš raitelių tiems, kam tik nori.
435 Teikia ji paramą vyrams, kai jie varžybose grumias,
Deivė tenai atvyksta, jiems duoda naudingą pagalbą.
Kas jėga bei stiprybe nugali, laimi nesunkiai
438 Dovaną gražią ir džiaugias, tėvams suteikdamas garbę.
440 Tiems, kurie jūroj audringoj pluša ir pradeda melsti
Ir Hekatę, ir trankų Kratytoją žemės, nesunkiai
Deivė šlovinga pasiunčia žuvų didžiulį laimikį.
Gali lengvai ir atimt jau duotą laimikį, kai nori.
Tvartuose ji su Hermiu padidinti padeda bandą,

βουκολίας δὲ βοῶν τε καὶ αἰπόλια πλατέ' αἰγῶν
ποίμνας τ' εἰροπόκων ὀίων, θυμῷ γ' ἐθέλουσα,
ἐξ ὀλίγων βριάει κἀκ πολλῶν μείονα θῆκεν.
οὕτω τοι καὶ μουνογενὴς ἐκ μητρὸς ἐοῦσα
πᾶσι μετ' ἀθανάτοισι τετίμηται γεράεσσι.
θῆκε δέ μιν Κρονίδης κουροτρόφον, οἳ μετ' ἐκείνην
ὀφθαλμοῖσιν ἴδοντο φάος πολυδερκέος 'Ηοῦς.
οὕτως ἐξ ἀρχῆς κουροτρόφος, αἳ δέ τε τιμαί.
'Ρείη δὲ δμηθεῖσα Κρόνῳ τέκε φαίδιμα τέκνα,
'Ιστίην Δήμητρα καὶ Ἥρην χρυσοπέδιλον,
ἴφθιμόν τ' Ἀίδην, ὃς ὑπὸ χθονὶ δώματα ναίει
νηλεὲς ἦτορ ἔχων, καὶ ἐρίκτυπον 'Εννοσίγαιον,
Ζῆνά τε μητιόεντα, θεῶν πατέρ' ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν,
τοῦ καὶ ὑπὸ βροντῆς πελεμίζεται εὐρεῖα χθών.
καὶ τοὺς μὲν κατέπινε μέγας Κρόνος, ὥς τις ἕκαστος
νηδύος ἐξ ἱερῆς μητρὸς πρὸς γούναθ' ἵκοιτο,
τὰ φρονέων, ἵνα μή τις ἀγαυῶν Οὐρανιώνων
ἄλλος ἐν ἀθανάτοισιν ἔχοι βασιληίδα τιμήν.
πεύθετο γὰρ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀστερόεντος
οὕνεκά οἱ πέπρωτο ἑῷ ὑπὸ παιδὶ δαμῆναι,
καὶ κρατερῷ περ ἐόντι, Διὸς μεγάλου διὰ βουλάς.
τῷ ὅ γ' ἄρ' οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχεν, ἀλλὰ δοκεύων
παῖδας ἑοὺς κατέπινε· 'Ρέην δ' ἔχε πένθος ἄλαστον.
ἀλλ' ὅτε δὴ Δί' ἔμελλε θεῶν πατέρ' ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν
τέξεσθαι, τότ' ἔπειτα φίλους λιτάνευε τοκῆας
τοὺς αὐτῆς, Γαῖάν τε καὶ Οὐρανὸν ἀστερόεντα,
μῆτιν συμφράσσασθαι, ὅπως λελάθοιτο τεκοῦσα
παῖδα φίλον, τείσαιτο δ' ἐρινῦς πατρὸς ἑοῖο

Kaimenes karvių, taip pat didžiulį būrį ožkelių,
Bandą avių tankiavilnių ji gali, širdy panorėjus,
Mažą padidint arba didžiulę bandą sumažint.
Taip ji, vienturtė pas motiną savo išaugusi, gavo
Tarp nemirtingų dievų visokią garbę. Kronidas
Jai patikėjo vaikus, kurie po Hekatės užgimę
Šviesą daugregės Aušros akimis išvydo. Augino
Ji nuo pradžios vaikus. Tai šitokios garbės jai skirtos.
Rėja šaunius vaikus, atsidavusi Kronui, pagimdė:
Histiją, deivę Demetrą bei Herą auksasandalę,
Stiprųjį Hadą, kuris po žemėmis rūmuos gyvena,
Tas baisus kietaširdis, griausmingą Kratytoją žemės,
Dzeusą protingąjį, tėvą žmonių ir dievų nemirtingų.
Dzeusui sugriaudėjus, ima drebėti žemė plačioji.
Juos surydavo didis Kronas tada, kai palikęs
Motinos įsčias šventas, tarp jos kelių patekdavo vaikas,
Nes bijojo, kad kitas kas nors iš šaunių Uraniečių
Tarp nemirtingų dievų karaliaus valdžios neįgytų.
Mat iš žvaigždėto Urano ir Gajos jis buvo girdėjęs,
Kad jam nulemta būt nugalėtam savojo vaiko,
Kad, nors stiprus, bet prapuls jis nuo užmačių didžiojo Dzeuso.
Ir todėl jis buvo budrus, patykojęs rijo
Savo vaikus, o Rėja siaubingą širdgėlą kentė.
Bet kai ji ruošės gimdyti žmonių bei dievų nemirtingų
Tėvą Dzeusą, tada ji suskato maldauti brangiųjų
Savo tėvų žvaigždėto Urano ir Gajos, kad duotų
Jai patarimą, kaip reikia, pagimdžius jai mieląjį sūnų,
Jį paslėpt ir atkeršyt už pražūtį savojo tėvo

παίδων ⟨θ'⟩ οὓς κατέπινε μέγας Κρόνος ἀγκυλομήτης.
οἱ δὲ θυγατρὶ φίλῃ μάλα μὲν κλύον ἠδ' ἐπίθοντο,
καί οἱ πεφραδέτην, ὅσα περ πέπρωτο γενέσθαι
ἀμφὶ Κρόνῳ βασιλῆι καὶ υἱέι καρτεροθύμῳ·
πέμψαν δ' ἐς Λύκτον, Κρήτης ἐς πίονα δῆμον,
ὁππότ' ἄρ' ὁπλότατον παίδων ἤμελλε τεκέσθαι,
Ζῆνα μέγαν· τὸν μέν οἱ ἐδέξατο Γαῖα πελώρη
Κρήτῃ ἐν εὐρείῃ τρεφέμεν ἀτιταλλέμεναί τε.
ἔνθά μιν ἷκτο φέρουσα θοὴν διὰ νύκτα μέλαιναν,
πρώτην ἐς Λύκτον· κρύψεν δέ ἑ χερσὶ λαβοῦσα
ἄντρῳ ἐν ἠλιβάτῳ, ζαθέης ὑπὸ κεύθεσι γαίης,
Αἰγαίῳ ἐν ὄρει πεπυκασμένῳ ὑλήεντι.
τῷ δὲ σπαργανίσασα μέγαν λίθον ἐγγυάλιξεν
Οὐρανίδῃ μέγ' ἄνακτι, θεῶν προτέρων βασιλῆι.
τὸν τόθ' ἑλὼν χείρεσσιν ἑὴν ἐσκάτθετο νηδύν,
σχέτλιος, οὐδ' ἐνόησε μετὰ φρεσίν, ὥς οἱ ὀπίσσω
ἀντὶ λίθου ἑὸς υἱὸς ἀνίκητος καὶ ἀκηδὴς
λείπεθ', ὅ μιν τάχ' ἔμελλε βίῃ καὶ χερσὶ δαμάσσας
τιμῆς ἐξελάαν, ὁ δ' ἐν ἀθανάτοισιν ἀνάξειν.
καρπαλίμως δ' ἄρ' ἔπειτα μένος καὶ φαίδιμα γυῖα
ηὔξετο τοῖο ἄνακτος· ἐπιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ,
Γαίης ἐννεσίῃσι πολυφραδέεσσι δολωθείς,
ὃν γόνον ἂψ ἀνέηκε μέγας Κρόνος ἀγκυλομήτης,
νικηθεὶς τέχνῃσι βίηφί τε παιδὸς ἑοῖο.
πρῶτον δ' ἐξήμησε λίθον, πύματον καταπίνων·
τὸν μὲν Ζεὺς στήριξε κατὰ χθονὸς εὐρυοδείης
Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ, γυάλοις ὕπο Παρνησσοῖο,
σῆμ' ἔμεν ἐξοπίσω, θαῦμα θνητοῖσι βροτοῖσι.

Ir už vaikus, prarytus gudriojo didžiojo Krono.
Jiedu, labai įdėmiai išklausę maldų mylimosios
Savo dukters, jai pasakė tada, koks laukia likimas
Krono valdovo, taip pat ir jojo sūnaus tvirtaširdžio.
Pasiuntė Rėją tėvai į Kretos derlingą vietovę
Liktą, kai ruošės jinai gimdyti jauniausiąjį savo
Vaiką – didįjį Dzeusą. Ir priėmė Kretoj plačiojoj
Dzeusą didžioji Gaja, pasiruošus maitint ir augint jį.
Greitą tamsiąją naktį, vaiku nešina, atskubėjo
Rėja į Liktą pirmiausia ir ten pati savo rankom
Paslėpė jį stačioje oloje, gilybėj šventosios
Žemės, Aigajo kalnyne, tankiai apaugusiam medžiais.
Vietoje jo suvyščius didelį akmenį, davė
Sūnui Urano didžiam, dievų ankstesniųjų valdovui.
Akmenį rankomis šis pačiupęs nurijo į pilvą,
Vargšas, nes jis nesuprato, kad, pakeistas akmeniu, liko
Jo sūnus ir toliau neįveiktas, gyvas ir sveikas
Ir ateity netrukus, jėga bei rankom įveikęs
Jį, iš valdžios išvarys ir pats vadovaus nemirtingiems.
Greitai netrukus išaugo jėgos Dzeuso valdovo
Bei jo kūnas puikus. Praslinkus daugeliui metų,
Gajos labai gudriais patarimais skaudžiai apgautas,
Didis gudrusis Kronas vaikus prarytus atrijo,
Savo sūnaus gudrumu bei jėga nugalėtas. Pirmiausia
Akmenį jis išvėmė, kurį paskutinį prarijo.
Dzeusas akmenį šį plačiavieškelėj žemėj, Parnaso
Kalno šlaite, šventajam Pite lyg paminklą pastatė,
Kad ateity mirtingiems žmonėms jis nuostabą keltų.

λῦσε δὲ πατροκασιγνήτους ὀλοῶν ὑπὸ δεσμῶν,
Οὐρανίδας, οὓς δῆσε πατὴρ ἀεσιφροσύνῃσιν·
οἵ οἱ ἀπεμνήσαντο χάριν εὐεργεσιάων,
δῶκαν δὲ βροντὴν ἠδ' αἰθαλόεντα κεραυνὸν
καὶ στεροπήν· τὸ πρὶν δὲ πελώρη Γαῖα κεκεύθει·
τοῖς πίσυνος θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.
κούρην δ' Ἰαπετὸς καλλίσφυρον Ὠκεανίνην
ἠγάγετο Κλυμένην καὶ ὁμὸν λέχος εἰσανέβαινεν.
ἡ δέ οἱ Ἄτλαντα κρατερόφρονα γείνατο παῖδα,
τίκτε δ' ὑπερκύδαντα Μενοίτιον ἠδὲ Προμηθέα,
ποικίλον αἰολόμητιν, ἁμαρτίνοόν τ' Ἐπιμηθέα·
ὃς κακὸν ἐξ ἀρχῆς γένετ' ἀνδράσιν ἀλφηστῇσι·
πρῶτος γάρ ῥα Διὸς πλαστὴν ὑπέδεκτο γυναῖκα
παρθένον. ὑβριστὴν δὲ Μενοίτιον εὐρύοπα Ζεὺς
εἰς ἔρεβος κατέπεμψε βαλὼν ψολόεντι κεραυνῷ
εἵνεκ' ἀτασθαλίης τε καὶ ἠνορέης ὑπερόπλου.
Ἄτλας δ' οὐρανὸν εὐρὺν ἔχει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
πείρασιν ἐν γαίης πρόπαρ' Ἑσπερίδων λιγυφώνων
ἑστηώς, κεφαλῇ τε καὶ ἀκαμάτῃσι χέρεσσι·
ταύτην γάρ οἱ μοῖραν ἐδάσσατο μητίετα Ζεύς.
δῆσε δ' ἀλυκτοπέδῃσι Προμηθέα ποικιλόβουλον,
δεσμοῖς ἀργαλέοισι, μέσον διὰ κίον' ἐλάσσας·
καί οἱ ἐπ' αἰετὸν ὦρσε τανύπτερον· αὐτὰρ ὅ γ' ἧπαρ
ἤσθιεν ἀθάνατον, τὸ δ' ἀέξετο ἶσον ἁπάντῃ
νυκτός, ὅσον πρόπαν ἦμαρ ἔδοι τανυσίπτερος ὄρνις.
τὸν μὲν ἄρ' Ἀλκμήνης καλλισφύρου ἄλκιμος υἱὸς
Ἡρακλέης ἔκτεινε, κακὴν δ' ἀπὸ νοῦσον ἄλαλκεν
Ἰαπετιονίδῃ καὶ ἐλύσατο δυσφροσυνάων,

Dzeusas iš pančių žiaurių dėdes išvadavo, Urano
Sūnus, kuriuos per paikystę jų tėvas buvo surišęs.
Šie nepamiršo, ką Dzeusas jiems gero padarė ir davė
Atsidėkodami degantį žaibą, perkūną, griaustinį,
Tai, ką anksčiau Gaja didžioji paslėpusi buvo.
Jais pasikliaudamas, Dzeusas žmonėms ir dievams viešpatauja.
Sau už žmoną paėmęs gražkoję merginą Klimėnę
Okeanidę Japetas ją vedės į judviejų guolį.
Ši tvirtaširdį vaiką Atlantą Japetui pagimdė.
Dar ji pagimdė šlovingą Menòitiją ir Prometėją,
Gudrų, pramanų, taip pat nenuovokų Epimetėją.
Buvo jisai nelaimė žmonėms, auginantiems duoną –
Paėmė pirmas į žmonas merginą, Dzeuso sukurtą.
O įžūlų Menoitiją smarkiai griaudžiantis Dzeusas
Nutrenkė požemin, savo rūkstantį žaibą paleidęs,
Dėl jo darbų nedorų ir kad buvo perdaug jis smurtingas.
Laiko Atlantas stiprus, sunkios būtinybės prispirtas,
Žemės pačiam pakrašty netoli Hesperidžių balsingų
Platųjį skliautą dangaus nepavargstančiom rankom ir galva.
Šitokią dalią jam buvo paskyręs protingasis Dzeusas.
O Prometėją, labai pramanų, prie vidurio stulpo
Dzeusas tvirtom, sunkiom grandinėm stipriai prirakinęs,
Tuoj ilgasparnį erelį į jį paleido. Šis lesė
Kepenis jo nemirtingas, kurios ataugdavo naktį
Lygiai tiek pat, kiek per dieną sulesdavo paukštis ilgsparnis.
Šitą erelį sūnus gražiakojės Alkmenės Heraklis,
Baisiai galingas, nušovė ir šitaip vaiką Japeto
Ir nuo didžiulės kančios, ir nuo skausmo baisaus išvadavo,

οὐκ ἀέκητι Ζηνὸς Ὀλυμπίου ὕψι μέδοντος,
ὄφρ' Ἡρακλῆος Θηβαγενέος κλέος εἴη
πλεῖον ἔτ' ἢ τὸ πάροιθεν ἐπὶ χθόνα πουλυβότειραν.
ταῦτ' ἄρα ἀζόμενος τίμα ἀριδείκετον υἱόν·
καί περ χωόμενος παύθη χόλου, ὃν πρὶν ἔχεσκεν,
οὕνεκ' ἐρίζετο βουλὰς ὑπερμενέι Κρονίωνι.
καὶ γὰρ ὅτ' ἐκρίνοντο θεοὶ θνητοί τ' ἄνθρωποι
Μηκώνῃ, τότ' ἔπειτα μέγαν βοῦν πρόφρονι θυμῷ
δασσάμενος προύθηκε, Διὸς νόον ἐξαπαφίσκων.
τῷ μὲν γὰρ σάρκάς τε καὶ ἔγκατα πίονα δημῷ
ἐν ῥινῷ κατέθηκε, καλύψας γαστρὶ βοείῃ,
τοῖς δ' αὖτ' ὀστέα λευκὰ βοὸς δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ
εὐθετίσας κατέθηκε, καλύψας ἀργέτι δημῷ.
δὴ τότε μιν προσέειπε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·
"Ἰαπετιονίδη, πάντων ἀριδείκετ' ἀνάκτων,
ὦ πέπον, ὡς ἑτεροζήλως διεδάσσαο μοίρας."
ὣς φάτο κερτομέων Ζεὺς ἄφθιτα μήδεα εἰδώς·
τὸν δ' αὖτε προσέειπε Προμηθεὺς ἀγκυλομήτης,
ἦκ' ἐπιμειδήσας, δολίης δ' οὐ λήθετο τέχνης·
"Ζεῦ κύδιστε μέγιστε θεῶν αἰειγενετάων,
τῶν δ' ἕλευ ὁπποτέρην σε ἐνὶ φρεσὶ θυμὸς ἀνώγει."
φῆ ῥα δολοφρονέων· Ζεὺς δ' ἄφθιτα μήδεα εἰδὼς
γνῶ ῥ' οὐδ' ἠγνοίησε δόλον· κακὰ δ' ὄσσετο θυμῷ
θνητοῖς ἀνθρώποισι, τὰ καὶ τελέεσθαι ἔμελλε.
χερσὶ δ' ὅ γ' ἀμφοτέρῃσιν ἀνείλετο λευκὸν ἄλειφαρ,
χώσατο δὲ φρένας ἀμφί, χόλος δέ μιν ἵκετο θυμόν,
ὡς ἴδεν ὀστέα λευκὰ βοὸς δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ.
ἐκ τοῦ δ' ἀθανάτοισιν ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων

Bet ne prieš valią Dzeuso, Olimpo valdovo, mat dievas
Troško, kad Tėbuose gimęs Heraklis šlovę didesnę
Gautų negu pirma ją turėjo maitintojoj žemėj.
Siekdamas šito, jis garbę suteikė sūnui šauniajam.
Ant Prometėjo tada jis liovėsi pykti, kaip pyko,
Kad šis priešintis bandė sprendimams stipraus Kroniono.
Mat, kai dievai ir žmonės mirtingi Mėkonėje sprendė
Ginčą, tada Prometėjas paslaugiai supjaustęs didžiulį
Jautį, mėsas padalino, ketindamas Dzeusą apgauti.
Jam į odą įsupęs mėsą ir vidurius riebius,
Uždengė jaučio skrandžiu šią krūvą; tvarkingai sudėjęs
Baltus gyvulio kaulus kitiems, šią krūvą klastingai
Pridengė, ant viršaus užtepęs blizgančius taukus.
Ir tada jam tėvas žmonių ir dievų taip pasakė:
„O Japeto sūnau, tarp visų valdovų šauniausias!
Ak, kaip nelygiai, vaje, mėsos dalis tu paskirstei!"
Taip jį pašiepė Dzeusas, minčių amžinųjų žinovas.
Jam atsakė štai taip tada Prometėjas gudrusis,
Šypseną švelnią sutramdęs, tačiau klastos nepamiršęs:
„Dzeuse, garbiausias, didžiausias esi tarp dievų amžinųjų,
Krūvą tu tą pasirink, katrą širdis tau įsako".
Taip jis klastingai pasakė. Minčių amžinųjų žinovas
Dzeusas suprato apgaulę. Tada jis širdy sugalvojo
Piktą dalyką žmonėms mirtingiems, kurį ir įvykdė.
Stvėręs rankom abiem už baltųjų taukų, juos pakėlė
Bei įtūžo širdy, net tulžis išsiliejo krūtinėj,
Kai klastingai sudėtus ten jaučio kaulus pamatė.
Ir nuo to laiko dievams nemirtingiems žemėje žmonės

καίουσ' ὀστέα λευκὰ θυηέντων ἐπὶ βωμῶν.
τὸν δὲ μέγ' ὀχθήσας προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς·
“ Ἰαπετιονίδη, πάντων πέρι μήδεα εἰδώς,
ὦ πέπον, οὐκ ἄρα πω δολίης ἐπελήθεο τέχνης.”
ὣς φάτο χωόμενος Ζεὺς ἄφθιτα μήδεα εἰδώς.
ἐκ τούτου δήπειτα χόλου μεμνημένος αἰεὶ
οὐκ ἐδίδου μελίῃσι πυρὸς μένος ἀκαμάτοιο
θνητοῖς ἀνθρώποις οἳ ἐπὶ χθονὶ ναιετάουσιν·
ἀλλά μιν ἐξαπάτησεν ἐὺς πάις Ἰαπετοῖο
κλέψας ἀκαμάτοιο πυρὸς τηλέσκοπον αὐγὴν
ἐν κοίλῳ νάρθηκι· δάκεν δ' ἄρα νειόθι θυμὸν
Ζῆν' ὑψιβρεμέτην, ἐχόλωσε δέ μιν φίλον ἦτορ,
ὡς ἴδ' ἐν ἀνθρώποισι πυρὸς τηλέσκοπον αὐγήν.
αὐτίκα δ' ἀντὶ πυρὸς τεῦξεν κακὸν ἀνθρώποισι·
γαίης γὰρ σύμπλασσε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις
παρθένῳ αἰδοίῃ ἴκελον Κρονίδεω διὰ βουλάς·
ζῶσε δὲ καὶ κόσμησε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη
ἀργυφέῃ ἐσθῆτι· κατὰ κρῆθεν δὲ καλύπτρην
δαιδαλέην χείρεσσι κατέσχεθε, θαῦμα ἰδέσθαι·
[ἀμφὶ δέ οἱ στεφάνους νεοθηλέας, ἄνθεα ποίης,
ἱμερτοὺς περίθηκε καρήατι Παλλὰς Ἀθήνη·]
ἀμφὶ δέ οἱ στεφάνην χρυσέην κεφαλῆφιν ἔθηκε,
τὴν αὐτὸς ποίησε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις
ἀσκήσας παλάμῃσι, χαριζόμενος Διὶ πατρί.
τῇ δ' ἔνι δαίδαλα πολλὰ τετεύχατο, θαῦμα ἰδέσθαι,
κνώδαλ' ὅσ' ἤπειρος δεινὰ τρέφει ἠδὲ θάλασσα·
τῶν ὅ γε πόλλ' ἐνέθηκε, χάρις δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄητο,
θαυμάσια, ζωοῖσιν ἐοικότα φωνήεσσιν.

Ant aukurų kvepiančiųjų degina kaulus baltuosius.
Tarė supykęs tada debesų varinėtojas Dzeusas:
„Ak, Japeto sūnau, iš visų tu esi pramaniausias!
Vis dar, vaje, negali klastingų gudrybių pamiršti“.
Taip pasakė įširdęs minčių amžinųjų žinovas.
Ir nuo to laiko jisai, niekada nenustodamas pykti,
Liovėsi duoti ugnies nepavargstančios liepsną galingą
Uosiams mirtingų žmonių, kurie ant žemės gyvena.
Bet jį apgavo šaunusis vaikas Japeto, pavogęs
Ryškią ugnies nepavargstančios liepsną, įkišęs į nendrės
Tuščiavidurį stiebą. Labai tuo įskaudino sielą
Dzeuso, smarkaus griausmavaldžio, širdy supykusio baisiai,
Kai tarp žmonių jis ir vėlei ryškiąją liepsną pamatė.
Tuoj jis vietoj ugnies žmonėms sugalvojo nelaimę.
Valiai Kronido paklusęs, tada garsus Šlubakojis
Atvaizdą puikų drovios merginos nulipdė iš žemių.
Ją pelėdakė Atėnė juosta apjuosė, apvilko
Rūbais šviesiais, nuo galvos pati savo rankom nuleido
Dailiąją skraistę, kuri atrodė tarytum stebuklas.
[Ir žavius vainikus iš žiedų, išsiskleidusių pievoj,
Jai ant galvos pati Paladė Atėnė uždėjo.]
Galvą merginai lanku auksiniu vainikavo, nukalęs
Jį savo rankom patsai Šlubakojis garsus, mat norėjo
Tėvui Dzeusui įtikt. Lanke tam buvo iškalta
Daug puikių puošmenų, pažiūrėjus jos rodės stebuklas:
Daug gyvūnų, kiek jų ir žemė, ir jūra maitina,
Daug nuostabių, visi jie grožiu spindėte spindėjo
Bei tarytum gyvi, lyg turintys balsą atrodė.

αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τεῦξε καλὸν κακὸν ἀντ' ἀγαθοῖο,
ἐξάγαγ' ἔνθά περ ἄλλοι ἔσαν θεοὶ ἠδ' ἄνθρωποι,
κόσμῳ ἀγαλλομένην γλαυκώπιδος Ὀβριμοπάτρης·
θαῦμα δ' ἔχ' ἀθανάτους τε θεοὺς θνητούς τ' ἀνθρώπους,
ὡς εἶδον δόλον αἰπύν, ἀμήχανον ἀνθρώποισιν.
ἐκ τῆς γὰρ γένος ἐστὶ γυναικῶν θηλυτεράων,
[τῆς γὰρ ὀλοίιόν ἐστι γένος καὶ φῦλα γυναικῶν,]
πῆμα μέγα θνητοῖσι, σὺν ἀνδράσι ναιετάουσαι,
οὐλομένης Πενίης οὐ σύμφοροι, ἀλλὰ Κόροιο.
ὡς δ' ὁπότ' ἐν σμήνεσσι κατηρεφέεσσι μέλισσαι
κηφῆνας βόσκωσι, κακῶν ξυνήονας ἔργων·
αἱ μέν τε πρόπαν ἦμαρ ἐς ἠέλιον καταδύντα
†ἠμάτιαι σπεύδουσι τιθεῖσί τε κηρία λευκά,
οἱ δ' ἔντοσθε μένοντες ἐπηρεφέας κατὰ σίμβλους
ἀλλότριον κάματον σφετέρην ἐς γαστέρ' ἀμῶνται·
ὣς δ' αὔτως ἄνδρεσσι κακὸν θνητοῖσι γυναῖκας
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης θῆκε, ξυνήονας ἔργων
ἀργαλέων. ἕτερον δὲ πόρεν κακὸν ἀντ' ἀγαθοῖο,
ὅς κε γάμον φεύγων καὶ μέρμερα ἔργα γυναικῶν
μὴ γῆμαι ἐθέλῃ, ὀλοὸν δ' ἐπὶ γῆρας ἵκηται
χήτει γηροκόμοιο· ὁ δ' οὐ βιότου γ' ἐπιδευὴς
ζώει, ἀποφθιμένου δὲ διὰ ζωὴν δατέονται
χηρωσταί. ᾧ δ' αὖτε γάμου μετὰ μοῖρα γένηται,
κεδνὴν δ' ἔσχεν ἄκοιτιν, ἀρηρυῖαν πραπίδεσσι,
τῷ δέ τ' ἀπ' αἰῶνος κακὸν ἐσθλῷ ἀντιφερίζει
ἐμμενές· ὃς δέ κε τέτμῃ ἀταρτηροῖο γενέθλης,
ζώει ἐνὶ στήθεσσιν ἔχων ἀλίαστον ἀνίην
θυμῷ καὶ κραδίῃ, καὶ ἀνήκεστον κακόν ἐστιν.

Kai jis vietoje gėrio sukūrė gražią blogybę,
Atvedė ten ją, kur buvo dievai bei žmonės mirtingi,
Išpuoštą tėvo galingo dukters pelėdakės Atėnės.
Ir nemirtingi dievai, ir žmonės nustebo, išvydę
Baisiąją klastą, kuriai neįstengia žmogus atsispirti.
Mat iš jos giminė atsirado švelnių moteriškių,
[Mat iš jos giminė pražūtinga moterų rados,]
Jos, didžiulė nelaimė mirtingiems, su vyrais gyvena,
Jos ne draugės Skurde, bet Turtas jas draugėm padaro.
Taip, kaip dengtuos aviliuos bitelės nuolat maitina
Savo tranus, kurie temoka bloga daryti,
Ištisą dieną nuo ryto lig saulės laidos jos darbuojas,
Skuba per dieną, korius šviesiuosius stengias lipdyti,
O tranai viduje, dengtuos aviliuos pasilikę,
Svetimo triūso vaisius vis kemša į savąjį pilvą,
Šitaip vyrams mirtingiems Dzeusas, smarkus griausmavaldis,
Davė nelaimę – moteris, darančias darbus skausmingus.
Dar ir kitą blogybę jis davė vietoj gėrybės:
Jei kas vengia vestuvių ir rūpesčių dėl moteriškių,
Vest tas nenori, tačiau, pragaištingai senatvei atėjus,
Nėr kam jį karšint. O jeigu žmogus šis turtingai gyvena,
Jam numirus, turtus tolimi giminaičiai dalinas.
Jeigu kam teko dalia apsivesti ir jeigu tas turi
Dorą žmoną, malonią širdžiai, tai šitokiam žmogui
Tenka per amžių vienodai ir gėrio, ir blogio patirti.
Jeigu kam nors žmona iš prastos giminės atiteko,
Tas gyvendamas jaučia nerimstantį skausmą krūtinėj,
Kenčia siela ir širdim. Nepagydoma jojo nelaimė.

ὣς οὐκ ἔστι Διὸς κλέψαι νόον οὐδὲ παρελθεῖν.
οὐδὲ γὰρ Ἰαπετιονίδης ἀκάκητα Προμηθεὺς
τοῖό γ' ὑπεξήλυξε βαρὺν χόλον, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης
καὶ πολύιδριν ἐόντα μέγας κατὰ δεσμὸς ἐρύκει.
Ὀβριάρεῳ δ' ὡς πρῶτα πατὴρ ὠδύσσατο θυμῷ
Κόττῳ τ' ἠδὲ Γύγῃ, δῆσε κρατερῷ ἐνὶ δεσμῷ,
ἠνορέην ὑπέροπλον ἀγώμενος ἠδὲ καὶ εἶδος
καὶ μέγεθος· κατένασσε δ' ὑπὸ χθονὸς εὐρυοδείης.
ἔνθ' οἵ γ' ἄλγε' ἔχοντες ὑπὸ χθονὶ ναιετάοντες
εἵατ' ἐπ' ἐσχατιῇ μεγάλης ἐν πείρασι γαίης
δηθὰ μάλ' ἀχνύμενοι, κραδίῃ μέγα πένθος ἔχοντες.
ἀλλά σφεας Κρονίδης τε καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι
οὓς τέκεν ἠύκομος Ῥείη Κρόνου ἐν φιλότητι
Γαίης φραδμοσύνῃσιν ἀνήγαγον ἐς φάος αὖτις·
αὐτὴ γάρ σφιν ἅπαντα διηνεκέως κατέλεξε,
σὺν κείνοις νίκην τε καὶ ἀγλαὸν εὖχος ἀρέσθαι.
δηρὸν γὰρ μάρναντο πόνον θυμαλγέ' ἔχοντες
631 ἀντίον ἀλλήλοισι διὰ κρατερὰς ὑσμίνας
630 Τιτῆνές τε θεοὶ καὶ ὅσοι Κρόνου ἐξεγένοντο,
632 οἱ μὲν ἀφ' ὑψηλῆς Ὄθρυος Τιτῆνες ἀγαυοί,
οἱ δ' ἄρ' ἀπ' Οὐλύμποιο θεοὶ δωτῆρες ἐάων
οὓς τέκεν ἠύκομος Ῥείη Κρόνῳ εὐνηθεῖσα.
οἵ ῥα τότ' ἀλλήλοισι †μάχην θυμαλγέ' ἔχοντες
συνεχέως ἐμάχοντο δέκα πλείους ἐνιαυτούς·
οὐδέ τις ἦν ἔριδος χαλεπῆς λύσις οὐδὲ τελευτὴ
οὐδετέροις, ἶσον δὲ τέλος τέτατο πτολέμοιο.
ἀλλ' ὅτε δὴ κείνοισι παρέσχεθεν ἄρμενα πάντα,
νέκταρ τ' ἀμβροσίην τε, τά περ θεοὶ αὐτοὶ ἔδουσι,

Tad negalima Dzeuso apgauti arba suklaidinti.
Ir Japeto sūnus, Prometėjas gerasis, išvengti
Dzeuso pykčio smarkaus tada negalėjo. Sukaustė
Jį, net labai išmintingą, per prievartą pančiai didžiuliai.
Tėvas, nuo pat pradžių neapykantą Obriarėjui,
Kotui bei Gigui pajutęs, juos pančiais tvirtais surakino,
Mat pavydėjo didžiulės narsos jų, išvaizdos, ūgio
Ir apgyvendino juos gelmėse plačiavieškelės žemės.
Ten, skausmus kęsdami, giliai jie po žemėm gyveno
Žemės didžios pakrašty – pačiam tolimiausiam kampely,
Baisiai nuliūdę, širdy kentėdami didelę kančią.
Bet Kronidas patsai bei kiti dievai nemirtingi,
Tie, kuriuos gražiaplaukė Rėja Kronui pagimdė,
Gajos pamokyti, juos atgalios sugrąžino į šviesą.
Mat pasakė Gaja dievams tiksliai apie viską,
Kad tik su šiais nugalėsią ir didelę šlovę įgysią.
Ilgą laiką tuomet vieni su kitais jie kariavo
631 Mūšiuos smarkiuos, kęsdami vargus, kankinančius širdį, –
630 Ir Titanai dievai, ir dievai, kiek jų gimė iš Krono.
632 Šaunūs Titanai kovojo nuo aukšto Otrijo kalnyno,
O nuo Olimpo viršūnės – dievai, gėrybių davėjai,
Tie, kuriuos gražiaplaukė Rėja Kronui pagimdė.
Taip jie tada kovoje, suteikiančioj skausmą, kariavo
Be paliovos tarp savęs net ištisą dešimtį metų,
Ir jokios pabaigos šių kautynių sunkių nesimatė,
Ir nei vieni, nei kiti pranašumo kare neįgijo.
Bet kai dievai Šimtarankiams davė maistą – nektarą
Bei ambroziją, tai, kuo dievai maitinasi patys,

πάντων ⟨τ'⟩ ἐν στήθεσσιν ἀέξετο θυμὸς ἀγήνωρ,
[ὡς νέκταρ τ' ἐπάσαντο καὶ ἀμβροσίην ἐρατεινήν,]
δὴ τότε τοῖς μετέειπε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·
"κέκλυτέ μευ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα,
ὄφρ' εἴπω τά με θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι κελεύει.
ἤδη γὰρ μάλα δηρὸν ἐναντίοι ἀλλήλοισι
νίκης καὶ κάρτευς πέρι μαρνάμεθ' ἤματα πάντα,
Τιτῆνές τε θεοὶ καὶ ὅσοι Κρόνου ἐκγενόμεσθα.
ὑμεῖς δὲ μεγάλην τε βίην καὶ χεῖρας ἀάπτους
φαίνετε Τιτήνεσσιν ἐναντίον ἐν δαῒ λυγρῇ,
μνησάμενοι φιλότητος ἐνηέος, ὅσσα παθόντες
ἐς φάος ἂψ ἀφίκεσθε δυσηλεγέος ὑπὸ δεσμοῦ
ἡμετέρας διὰ βουλὰς ὑπὸ ζόφου ἠερόεντος."
ὣς φάτο· τὸν δ' αἶψ' αὖτις ἀμείβετο Κόττος ἀμύμων·
"δαιμόνι', οὐκ ἀδάητα πιφαύσκεαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ
ἴδμεν ὅ τοι περὶ μὲν πραπίδες, περὶ δ' ἐστὶ νόημα,
ἀλκτὴρ δ' ἀθανάτοισιν ἀρῆς γένεο κρυεροῖο,
σῇσι δ' ἐπιφροσύνῃσιν ὑπὸ ζόφου ἠερόεντος
ἄψορρον ἐξαῦτις ἀμειλίκτων ὑπὸ δεσμῶν
ἠλύθομεν, Κρόνου υἱὲ ἄναξ, ἀνάελπτα παθόντες.
τῷ καὶ νῦν ἀτενεῖ τε νόῳ καὶ πρόφρονι θυμῷ
ῥυσόμεθα κράτος ὑμὸν ἐν αἰνῇ δηιοτῆτι,
μαρνάμενοι Τιτῆσιν ἀνὰ κρατερὰς ὑσμίνας."
ὣς φάτ'· ἐπῄνησαν δὲ θεοὶ δωτῆρες ἐάων
μῦθον ἀκούσαντες· πολέμου δ' ἐλιλαίετο θυμὸς
μᾶλλον ἔτ' ἢ τὸ πάροιθε· μάχην δ' ἀμέγαρτον ἔγειραν
πάντες, θήλειαί τε καὶ ἄρσενες, ἤματι κείνῳ,
Τιτῆνές τε θεοὶ καὶ ὅσοι Κρόνου ἐξεγένοντο,

Nuo šio maisto visų krūtinėj narsa padidėjo,
[Kai Šimtarankiai nektarą, ambroziją saldžią suvalgė,]
Tėvas dievų ir žmonių tada jiems štai šitaip pasakė:
„Šaunūs vaikai Urano bei Gajos, manęs paklausykit,
Kad išsakyčiau jums tai, ką širdis krūtinėj įsako.
Jau labai seniai kovojame vienas prieš kitą,
Kaudamies per dienas valdžios bei pergalės siekiam, –
Ir Titanai dievai, ir mes, kiek tik gimėm iš Krono.
Nagi, parodykit jūs įnirtingoj kovoj su Titanais
Didelę jėgą, taip pat rankas neįveikiamas savo,
Mūs draugiškumą atminę ir tai, kiek jums teko iškęsti
Žemės tamsiojoj gelmėj, kol, mūsų valia išvaduoti
Iš savo pančių žiaurių, į šviesą atgal nesugrįžot."
Šitaip ištarė Dzeusas. Atsakė jam Kotas beydis:
„Mums, mielasis, kalbi nenaujus dalykus. Mes ir patys
Žinom, kad tu mintimis ir protu esi pranašiausias,
Nes nuo dievų nemirtingų nugynei šiurpią nelaimę.
Padedant išminčiai tavo, ir mes iš požemio rūko,
Pančius sunkius nusimetę, vėl grįžom į žemę, valdove,
Krono sūnau, patyrę, kas buvo visai netikėta.
Ir todėl dabar tvirta širdimi, nusiteikę
Tau palankiai, dėl jūsų valdžios į baisiąją kovą
Stosime tuoj, su Titanais kovosime mūšiuos grėsminguos."
Taip jis pasakė. Dievai, gėrybių davėjai, išgirdę
Šiuos žodžius, jį palaikė. Jų širdys ilgėtis pradėjo
Karo labiau nei anksčiau. Ir sukėlė mūšį baisingą
Tądien visi – ir vyrai dievai, ir moterys deivės,
Ir Titanai dievai, ir dievai, kiek jų gimė iš Krono,

οὕς τε Ζεὺς ἐρέβεσφιν ὑπὸ χθονὸς ἧκε φόωσδε,
δεινοί τε κρατεροί τε, βίην ὑπέροπλον ἔχοντες.
τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ᾿ ὤμων ἀΐσσοντο
πᾶσιν ὁμῶς, κεφαλαὶ δὲ ἑκάστῳ πεντήκοντα
ἐξ ὤμων ἐπέφυκον ἐπὶ στιβαροῖσι μέλεσσιν.
οἳ τότε Τιτήνεσσι κατέσταθεν ἐν δαῒ λυγρῇ
πέτρας ἠλιβάτους στιβαρῇς ἐν χερσὶν ἔχοντες·
Τιτῆνες δ᾿ ἑτέρωθεν ἐκαρτύναντο φάλαγγας
προφρονέως· χειρῶν τε βίης θ᾿ ἅμα ἔργον ἔφαινον
ἀμφότεροι, δεινὸν δὲ περίαχε πόντος ἀπείρων,
γῆ δὲ μέγ᾿ ἐσμαράγησεν, ἐπέστενε δ᾿ οὐρανὸς εὐρὺς
σειόμενος, πεδόθεν δὲ τινάσσετο μακρὸς Ὄλυμπος
ῥιπῇ ὕπ᾿ ἀθανάτων, ἔνοσις δ᾿ ἵκανε βαρεῖα
τάρταρον ἠερόεντα ποδῶν, αἰπεῖά τ᾿ ἰωὴ
ἀσπέτου ἰωχμοῖο βολάων τε κρατεράων.
ὣς ἄρ᾿ ἐπ᾿ ἀλλήλοις ἵεσαν βέλεα στονόεντα·
φωνὴ δ᾿ ἀμφοτέρων ἵκετ᾿ οὐρανὸν ἀστερόεντα
κεκλομένων· οἱ δὲ ξύνισαν μεγάλῳ ἀλαλητῷ.
οὐδ᾿ ἄρ᾿ ἔτι Ζεὺς ἴσχεν ἑὸν μένος, ἀλλά νυ τοῦ γε
εἶθαρ μὲν μένεος πλῆντο φρένες, ἐκ δέ τε πᾶσαν
φαῖνε βίην· ἄμυδις δ᾿ ἄρ᾿ ἀπ᾿ οὐρανοῦ ἠδ᾿ ἀπ᾿ Ὀλύμπου
ἀστράπτων ἔστειχε συνωχαδόν, οἱ δὲ κεραυνοὶ
ἴκταρ ἅμα βροντῇ τε καὶ ἀστεροπῇ ποτέοντο
χειρὸς ἄπο στιβαρῆς, ἱερὴν φλόγα εἰλυφόωντες,
ταρφέες· ἀμφὶ δὲ γαῖα φερέσβιος ἐσμαράγιζε
καιομένη, λάκε δ᾿ ἀμφὶ περὶ μεγάλ᾿ ἄσπετος ὕλη·
ἔζεε δὲ χθὼν πᾶσα καὶ Ὠκεανοῖο ῥέεθρα
πόντος τ᾿ ἀτρύγετος· τοὺς δ᾿ ἄμφεπε θερμὸς ἀυτμὴ

Dar ir tie, kuriuos iš požemio Dzeusas į šviesą
Parvedė, – baisūs ir stiprūs, turį nepaprastą jėgą.
Šiems po lygiai visiems iš pečių išaugę judėjo
Šimtas rankų, taip pat ir galvų penkiasdešimt išdygę
Augo iš jų kiekvienam iš pečių ant tvirtojo kūno.
Jie su Titanais tada susirėmė mūšy nuožmiajam,
Rankom savo galingom stačias uolas pasiėmę.
Bet ir Titanai uoliai gretas savo pusėje ėmė
Stiprint tuomet. Tiek jėgą, tiek rankų galybę parodė
Mūšy vieni bei kiti. Ir sušniokštė jūra beribė,
Žemė stipriai sudundėjo, platusis dangus susipurtęs
Griaudėjo, aukštas Olimpas lig pat pamatų sudrebėjo
Nuo nemirtingų puolimo, ir tamsų tartarą pasiekė
Trenksmas jų žingsnių smarkus, atsklindantis veriantis riksmas
Iš įnirtingos kovos, švilpesys galingų metimų –
Svaidė vieni į kitus jie vaitojimą keliančias ietis.
Balsas vienų ir kitų į dangų žvaigždėtą pakilo.
Šitaip smarkiai dievai rėkdami kovoje susitiko.
    Įniršio savo daugiau nebetramdė Dzeusas, jo širdį
Tuoj užliejo narsa, ir visą savo galybę
Jis parodė tada. Nuo dangaus ir kartu nuo Olimpo
Žengė ir siuntė žaibus be perstojo vieną po kito.
Daug perkūnų tada su žaibais ir griausmais pasipylė
Iš jo rankos stiprios spinduliuodami šventąją ugnį.
Smarkiai dejavo aplink degdama maitintoja žemė,
Degdamas šaukė aplink neaprėpiamas didelis miškas.
Užvirė žemė visa ir visa srovė Okeano,
Užvirė jūra bevaisė. Apsupo karštis baisingas

Τιτῆνας χθονίους, φλὸξ δ' αἰθέρα δῖαν ἵκανεν
ἄσπετος, ὄσσε δ' ἄμερδε καὶ ἰφθίμων περ ἐόντων
αὐγὴ μαρμαίρουσα κεραυνοῦ τε στεροπῆς τε.
καῦμα δὲ θεσπέσιον κάτεχεν χάος· εἴσατο δ' ἄντα
ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν ἠδ' οὔασιν ὄσσαν ἀκοῦσαι
αὔτως, ὡς ὅτε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε
πίλνατο· τοῖος γάρ κε μέγας ὑπὸ δοῦπος ὀρώρει,
τῆς μὲν ἐρειπομένης, τοῦ δ' ὑψόθεν ἐξεριπόντος·
τόσσος δοῦπος ἔγεντο θεῶν ἔριδι ξυνιόντων.
σὺν δ' ἄνεμοι ἔνοσίν τε κονίην τ' ἐσφαράγιζον
βροντήν τε στεροπήν τε καὶ αἰθαλόεντα κεραυνόν,
κῆλα Διὸς μεγάλοιο, φέρον δ' ἰαχήν τ' ἐνοπήν τε
ἐς μέσον ἀμφοτέρων· ὄτοβος δ' ἄπλητος ὀρώρει
σμερδαλέης ἔριδος, κάρτευς δ' ἀνεφαίνετο ἔργον.
ἐκλίνθη δὲ μάχη· πρὶν δ' ἀλλήλοις ἐπέχοντες
ἐμμενέως ἐμάχοντο διὰ κρατερὰς ὑσμίνας.
οἱ δ' ἄρ' ἐνὶ πρώτοισι μάχην δριμεῖαν ἔγειραν,
Κόττος τε Βριάρεώς τε Γύγης τ' ἄατος πολέμοιο·
οἵ ῥα τριηκοσίας πέτρας στιβαρέων ἀπὸ χειρῶν
πέμπον ἐπασσυτέρας, κατὰ δ' ἐσκίασαν βελέεσσι
Τιτῆνας· καὶ τοὺς μὲν ὑπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
πέμψαν καὶ δεσμοῖσιν ἐν ἀργαλέοισιν ἔδησαν,
νικήσαντες χερσὶν ὑπερθύμους περ ἐόντας,
τόσσον ἔνερθ' ὑπὸ γῆς ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης·
τόσσον γάρ τ' ἀπὸ γῆς ἐς τάρταρον ἠερόεντα.
ἐννέα γὰρ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
οὐρανόθεν κατιών, δεκάτῃ κ' ἐς γαῖαν ἵκοιτο·
723a *[ἶσον δ' αὖτ' ἀπὸ γῆς ἐς τάρταρον ἠερόεντα·]*

Žemiškus tuoj Titanus. Net dievišką eterį siekė
Liepsnos didžiulės. Dievų, labai galingųjų, akys
Ėmė raibti tada nuo plieskimo žaibų ir perkūnų.
Apėmė karštis siaubingas chaosą. Ir rodės, šį vaizdą
Galima būtų išvyst ar ausim garsus šiuos išgirsti
Tuomet, kai žemė staiga su plačiu dangumi susidurtų.
Šitoks didelis trenksmas tada pasigirstų, kai žemė
Smegtų žemyn pargriauta, o dangus apačion nuriedėtų.
Toks bildesys smarkus, dievams susigrūmus, ten kilo.
Viesulas gainiojo dulkes, švilpė, drebino žemę,
Ir perkūną, ir griausmą, ir degantį žaibą ugninį,
Didžiojo Dzeuso strėles nešiojo, į vidurį mūšio
Bloškė šauksmus ir riksmus. Siaubingas triukšmas girdėjos
Mūšio baisaus, jame išryškėjo kovojančių jėgos.
Lūžis įvyko kovoj. Bet prieš tai atkakliai ir ilgai dar
Jie vieni prieš kitus smarkiose grumtynėse kovės.
Kovą paaštrino šią, pirmoje gretoje atsistoję,
Kotas, karo ištroškęs Gigas, taip pat Briarėjas.
Tris šimtus uolų jie savo rankom galingom
Vieną po kito paleido, ir lekiančios uolos užtemdė
Saulę Titanams, kuriuos jie gelmėn plačiavieškelės žemės
Nutrenkė tuoj ir tenai stipriaisiais pančiais surišo,
Šitaip rankom labai išdidžius Titanus nugalėję.
Tiek po žeme jie giliai, kiek dangus nutolęs nuo žemės.
Tiek ir į tamsų tartārą iš žemės reikia keliauti.
Kristų devynias naktis bei dienas į žemę varinis
Priekalas iš dangaus ir nukristų dešimtąją dieną.
723a [Lygiai toks pat atstumas nuo žemės į tamsų tartarą.]

ἐννέα δ' αὖ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
ἐκ γαίης κατιών, δεκάτῃ κ' ἐς τάρταρον ἵκοι.
τὸν πέρι χάλκεον ἕρκος ἐλήλαται· ἀμφὶ δέ μιν νὺξ
τριστοιχὶ κέχυται περὶ δειρήν· αὐτὰρ ὕπερθε
γῆς ῥίζαι πεφύασι καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης.
  ἔνθα θεοὶ Τιτῆνες ὑπὸ ζόφῳ ἠερόεντι
κεκρύφαται βουλῇσι Διὸς νεφεληγερέταο,
χώρῳ ἐν εὐρώεντι, πελώρης ἔσχατα γαίης.
τοῖς οὐκ ἐξιτόν ἐστι, θύρας δ' ἐπέθηκε Ποσειδέων
χαλκείας, τεῖχος δ' ἐπελήλαται ἀμφοτέρωθεν.
  [ἔνθα Γύγης Κόττος τε καὶ Ὀβριάρεως μεγάθυμος
ναίουσιν, φύλακες πιστοὶ Διὸς αἰγιόχοιο.
  ἔνθα δὲ γῆς δνοφερῆς καὶ ταρτάρου ἠερόεντος
πόντου τ' ἀτρυγέτοιο καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος
ἑξείης πάντων πηγαὶ καὶ πείρατ' ἔασιν,
ἀργαλέ' εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοί περ·
χάσμα μέγ', οὐδέ κε πάντα τελεσφόρον εἰς ἐνιαυτὸν
οὖδας ἵκοιτ', εἰ πρῶτα πυλέων ἔντοσθε γένοιτο,
ἀλλά κεν ἔνθα καὶ ἔνθα φέροι πρὸ θύελλα θυέλλης
ἀργαλέη· δεινὸν δὲ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι.]
[τοῦτο τέρας· καὶ Νυκτὸς ἐρεμνῆς οἰκία δεινὰ
ἕστηκεν νεφέλῃς κεκαλυμμένα κυανέῃσι.]
  τῶν πρόσθ' Ἰαπετοῖο πάις ἔχει οὐρανὸν εὐρὺν
ἑστηὼς κεφαλῇ τε καὶ ἀκαμάτῃσι χέρεσσιν
ἀστεμφέως, ὅθι Νύξ τε καὶ Ἡμέρη ἆσσον ἰοῦσαι
ἀλλήλας προσέειπον ἀμειβόμεναι μέγαν οὐδὸν
χάλκεον· ἡ μὲν ἔσω καταβήσεται, ἡ δὲ θύραζε
ἔρχεται, οὐδέ ποτ' ἀμφοτέρας δόμος ἐντὸς ἐέργει,

Kristų devynias naktis bei dienas iš žemės varinis
Priekalas, kol dešimtą dieną tartarą pasiektų.
Visą tartarą siena varinė apsupus. Aplinkui
Kaklą tartaro naktis apsivijusi triskart. Į viršų
Auga šaknys tenai ir žemės, ir jūros bevaisės.
  Ten, požeminėj tamsoj, paslėpti ir buvo Titanai,
Kaip debesų varinėtojas Dzeusas nusprendė, didžiulės
Žemės pačiam pakrašty, ūkanotoj, priplėkusioj vietoj.
Jiems išėjimo jokio iš ten nebėra – Poseidonas
Vario durim jį užtvėrė. Ir siena aplink pastatyta.
  [Obriarėjas tenai, ir Gigas, ir Kotas gyvena,
Ištikimieji sargai aigidės laikytojo Dzeuso.
  Ten ir žemės juodos, ir tartaro tamsaus, ūkanoto,
Ten ir jūros bevaisės, dangaus, žvaigždėmis nusagstyto,
Ten visų iš eilės ir ištakos glūdi, ir galas,
Baisiai nykus ir niūrus. Jo net patys dievai prisibijo.
Tai praraja gili. Net visus metus negalėtų
Dugno pasiekti, jei kas vidun pro vartus jos įeitų,
Nes viesulai jį galingi pačiupę pradėtų nešioti
Tai vienur, tai kitur. Šiurpu net dievams nemirtingiems.]
[Šitas dalykas baisus. Namai siaubingi juodosios
Niktės stovi tenai, tamsiam debesy pasislėpę.]
  Prieš šiuos namus Japeto vaikas platųjį dangų,
Galva atrėmęs tvirtai, stipriom, nepavargstančiom rankom
Laiko. Tenai Hemerà ir Niktė abi susitinka
Ir pasisveikina jos, kada per didžiulį varinį
Slenkstį kopia. Tuomet viena įeina į vidų,
Eina kita laukan, abiejų jų niekad nebūna

ἀλλ' αἰεὶ ἑτέρη γε δόμων ἔκτοσθεν ἐοῦσα
γαῖαν ἐπιστρέφεται, ἡ δ' αὖ δόμου ἐντὸς ἐοῦσα
μίμνει τὴν αὐτῆς ὥρην ὁδοῦ, ἔστ' ἂν ἵκηται·
ἡ μὲν ἐπιχθονίοισι φάος πολυδερκὲς ἔχουσα,
ἡ δ' Ὕπνον μετὰ χερσί, κασίγνητον Θανάτοιο,
Νὺξ ὀλοή, νεφέλῃ κεκαλυμμένη ἠεροειδεῖ.
ἔνθα δὲ Νυκτὸς παῖδες ἐρεμνῆς οἰκί' ἔχουσιν,
Ὕπνος καὶ Θάνατος, δεινοὶ θεοί· οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν
οὐρανὸν εἰσανιὼν οὐδ' οὐρανόθεν καταβαίνων.
τῶν ἕτερος μὲν γῆν τε καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
ἥσυχος ἀνστρέφεται καὶ μείλιχος ἀνθρώποισι,
τοῦ δὲ σιδηρέη μὲν κραδίη, χάλκεον δέ οἱ ἦτορ
νηλεὲς ἐν στήθεσσιν· ἔχει δ' ὃν πρῶτα λάβῃσιν
ἀνθρώπων· ἐχθρὸς δὲ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσιν.
ἔνθα θεοῦ χθονίου πρόσθεν δόμοι ἠχήεντες
[ἰφθίμου τ' Ἀίδεω καὶ ἐπαινῆς Περσεφονείης]
ἑστᾶσιν, δεινὸς δὲ κύων προπάροιθε φυλάσσει,
νηλειής, τέχνην δὲ κακὴν ἔχει· ἐς μὲν ἰόντας
σαίνει ὁμῶς οὐρῇ τε καὶ οὔασιν ἀμφοτέροισιν,
ἐξελθεῖν δ' οὐκ αὖτις ἐᾷ πάλιν, ἀλλὰ δοκεύων
ἐσθίει, ὅν κε λάβῃσι πυλέων ἔκτοσθεν ἰόντα.
[ἰφθίμου τ' Ἀίδεω καὶ ἐπαινῆς Περσεφονείης.]
ἔνθα δὲ ναιετάει στυγερὴ θεὸς ἀθανάτοισι,
δεινὴ Στύξ, θυγάτηρ ἀψορρόου Ὠκεανοῖο
πρεσβυτάτη· νόσφιν δὲ θεῶν κλυτὰ δώματα ναίει
μακρῇσιν πέτρῃσι κατηρεφέ'· ἀμφὶ δὲ πάντῃ
κίοσιν ἀργυρέοισι πρὸς οὐρανὸν ἐστήρικται.

Šituos namuos. Visada, kai viena iš namų iškeliavus
Žemėje vaikšto, kita, į namus sugrįžus, ten lieka,
Laukia savos valandos, kai pačiai reikės iškeliauti.
Neša žemės žmonėms Hemerà daug matančią šviesą,
Rankose neša jiems Hipną, brolį Tanāto, antroji –
Ta pražūtingoji Niktė, tamsiam debesy pasislėpus.
Ten juodosios Niktės vaikai namus įsirengę –
Hipnas, taip pat ir Tanātas – dievai siaubingi. Nežiūri
Šviečiantis Helijas niekad į juos spinduliais, kai jis kopia
Tiesiai dangun arba žemyn nuo dangaus nusileidžia.
Pirmas iš jų ir žemę, ir plačiąją nugarą jūros
Visą apeina ramus, palankiai žmonėms nusiteikęs.
Kito – širdis geležinė, dvasia varinė krūtinėj,
Baisiai žiauri. Jei šitas kokį žmogų pačiumpa,
Jau nepaleidžia atgal. Jo dievai nemirtingi nekenčia.
Prieky ten stovi skambieji rūmai žemiško dievo,
[Hado stipraus ir žmonos jo Persefonėjos šiurpiosios.]
Priešais rūmus šuva, nesigailintis nieko ir piktas,
Saugo vartus. To šuns klastingas būdas: į vidų
Einantiems uodegą meiliai vizgina, lydi, suskliaudęs
Savo ausis, bet išeit atgal nebeleidžia, patyko
Ir suryja, kurį pro vartus sučiumpa išeinant.
[Hado stipraus ir žmonos jo Persefonėjos šiurpiosios.]
Ten gyvena baisi, nemirtingiems kelianti šiurpą
Stigė, pati vyriausia dukra Okeano, aplinkui
Tekančio. Rūmuos garsiuos ji toli nuo dievų įsikūrus.
Rūmai šitie dengti aukštomis olomis, ir kolonos
Iš sidabro juos supa ir remiasi tiesiai į dangų.

παῦρα δὲ Θαύμαντος θυγάτηρ πόδας ὠκέα Ἶρις
†ἀγγελίη πωλεῖται ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης.
ὁππότ' ἔρις καὶ νεῖκος ἐν ἀθανάτοισιν ὄρηται,
καί ῥ' ὅστις ψεύδηται Ὀλύμπια δώματ' ἐχόντων,
Ζεὺς δέ τε Ἶριν ἔπεμψε θεῶν μέγαν ὅρκον ἐνεῖκαι
τηλόθεν ἐν χρυσέῃ προχόῳ πολυώνυμον ὕδωρ,
ψυχρόν, ὅ τ' ἐκ πέτρης καταλείβεται ἠλιβάτοιο
ὑψηλῆς· πολλὸν δὲ ὑπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
ἐξ ἱεροῦ ποταμοῖο ῥέει διὰ νύκτα μέλαιναν·
Ὠκεανοῖο κέρας, δεκάτη δ' ἐπὶ μοῖρα δέδασται·
ἐννέα μὲν περὶ γῆν τε καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
δίνῃς ἀργυρέῃς εἱλιγμένος εἰς ἅλα πίπτει,
ἡ δὲ μί' ἐκ πέτρης προρέει, μέγα πῆμα θεοῖσιν.
ὅς κεν τὴν ἐπίορκον ἀπολλείψας ἐπομόσσῃ
ἀθανάτων οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου,
κεῖται νήυτμος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτόν·
οὐδέ ποτ' ἀμβροσίης καὶ νέκταρος ἔρχεται ἆσσον
βρώσιος, ἀλλά τε κεῖται ἀνάπνευστος καὶ ἄναυδος
στρωτοῖς ἐν λεχέεσσι, κακὸν δ' ἐπὶ κῶμα καλύπτει.
αὐτὰρ ἐπὴν νοῦσον τελέσει μέγαν εἰς ἐνιαυτόν,
ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται χαλεπώτερος ἆθλος·
εἰνάετες δὲ θεῶν ἀπαμείρεται αἰὲν ἐόντων,
οὐδέ ποτ' ἐς βουλὴν ἐπιμίσγεται οὐδ' ἐπὶ δαῖτας
ἐννέα πάντ' ἔτεα· δεκάτῳ δ' ἐπιμίσγεται αὖτις
†εἰρέας ἀθανάτων οἳ Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
τοῖον ἄρ' ὅρκον ἔθεντο θεοὶ Στυγὸς ἄφθιτον ὕδωρ,
ὠγύγιον· τὸ δ' ἵησι καταστυφέλου διὰ χώρου.
ἔνθα δὲ γῆς δνοφερῆς καὶ ταρτάρου ἠερόεντος

Čia nedažnai Taumanto dukra greitakojė Iridė
Atneša žinią, atvykus per plačiąją nugarą jūros.
Kai tarp dievų nemirtingų vaidai ir ginčai iškyla,
Jei pameluoja katras Olimpe gyvenantis dievas,
Dzeusas siunčia Iridę, kad ji iš toli atgabentų
Priesaiką didžią dievų – daugiavardį vandenį šaltą
Aukso inde. Iš olos aukštos, skardingos jis liejas.
Ištakos šito vandens – plačiavieškelės žemės gilybėj,
Teka iš upės šventos ten jisai per juodąją naktį.
Tai atšaka Okeano, dalis jo viena – dešimtoji.
Kitos devynios jo dalys aplinkui žemę bei jūros
Nugarą plačią, sidabro sūkurius sukdamos, jūron
Įteka. Srūva tik ši nuo olos – nemirtingų nelaimė.
Jeigu dievas koksai iš dievų snieguoto Olimpo,
Vandenį šitą nuliejęs, paskui melagingai prisiekia,
Guli visus metus jisai pastyręs be kvapo
Bei prie ambrozijos jis, prie nektaro daugiau neprieina,
Tyso sau šitaip ilgai nekvėpuodamas, žado netekęs
Guoly paklotam – tada jį įmigis kietas užvaldo.
Baigiantis metams ilgiems, ir šita jo liga pasibaigia.
Bet po vienos bėdos didesnė bėda jį ištinka.
Mat nuošaly nuo dievų dar devynetą metų praleidžia,
Nei į jųjų puotas, nei į sueigas niekad nevaikšto
Jis tą devynetą metų. Tiktai dešimtaisiais lankytis
Ima jisai tarp dievų, gyventojų aukšto Olimpo.
Šitaip prisiekia dievai labai senu, amžinuoju
Vandeniu Stigės, kuris per kietus uolynus sruvena.
Ten ir žemės juodos, ir tartaro tamsaus, ūkanoto,

πόντου τ' ἀτρυγέτοιο καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος
ἑξείης πάντων πηγαὶ καὶ πείρατ' ἔασιν,
ἀργαλέ' εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοί περ.
ἔνθα δὲ μαρμάρεαί τε πύλαι καὶ χάλκεος οὐδός,
ἀστεμφὲς ῥίζῃσι διηνεκέεσσιν ἀρηρώς,
αὐτοφυής· πρόσθεν δὲ θεῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων
Τιτῆνες ναίουσι, πέρην χάεος ζοφεροῖο.
αὐτὰρ ἐρισμαράγοιο Διὸς κλειτοὶ ἐπίκουροι
δώματα ναιετάουσιν ἐπ' Ὠκεανοῖο θεμέθλοις,
Κόττος τ' ἠδὲ Γύγης· Βριάρεών γε μὲν ἠὺν ἐόντα
γαμβρὸν ἑὸν ποίησε βαρύκτυπος Ἐννοσίγαιος,
δῶκε δὲ Κυμοπόλειαν ὀπυίειν, θυγατέρα ἥν.
αὐτὰρ ἐπεὶ Τιτῆνας ἀπ' οὐρανοῦ ἐξέλασε Ζεύς,
ὁπλότατον τέκε παῖδα Τυφωέα Γαῖα πελώρη
Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην·
οὗ χεῖρες †μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχύι ἔργματ' ἔχουσαι,†
καὶ πόδες ἀκάματοι κρατεροῦ θεοῦ· ἐκ δέ οἱ ὤμων
ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος δεινοῖο δράκοντος,
γλώσσῃσι δνοφερῇσι λελιχμότες· ἐν δέ οἱ ὄσσε
θεσπεσίῃς κεφαλῇσιν ὑπ' ὀφρύσι πῦρ ἀμάρυσσεν·
[πασέων δ' ἐκ κεφαλέων πῦρ καίετο δερκομένοιο·]
φωναὶ δ' ἐν πάσῃσιν ἔσαν δεινῇς κεφαλῇσι,
παντοίην ὄπ' ἰεῖσαι ἀθέσφατον· ἄλλοτε μὲν γὰρ
φθέγγονθ' ὥς τε θεοῖσι συνιέμεν, ἄλλοτε δ' αὖτε
ταύρου ἐριβρύχεω μένος ἀσχέτου ὄσσαν ἀγαύρου,
ἄλλοτε δ' αὖτε λέοντος ἀναιδέα θυμὸν ἔχοντος,
ἄλλοτε δ' αὖ σκυλάκεσσιν ἐοικότα, θαύματ' ἀκοῦσαι,
ἄλλοτε δ' αὖ ῥοίζεσχ', ὑπὸ δ' ἤχεεν οὔρεα μακρά.

Ten ir jūros bevaisės, dangaus, žvaigždėmis nusagstyto,
Ten visų iš eilės ir ištakos glūdi, ir galas,
Baisiai nykus ir niūrus. Jo net patys dievai prisibijo.
Stovi tenai marmuriniai vartai ir slenkstis varinis,
Tvirtas, išaugęs savaime, ilgom šaknim išsiraizgęs.
Priešais vartus toliau, nuošaly nuo dievų nemirtingų,
Kitapus juodo chaoso dievai Titanai gyvena.
O griausmavaldžio Dzeuso garbingi gynėjai įkūrė
Savo namus tenai prie pačių pamatų Okeano –
Kotas ir Gigas, o trečią iš jų – Briarėją šlovingą
Savo žentu padarė griausmingas Kratytojas žemės,
Dukterį Kimopolėją už žmoną anam atidavęs.
Kai Titanus iš dangaus išvijo Dzeusas, Tartarui
Tuomet pagimdė didžioji Gaja Tifoėją – jauniausią
Savo vaiką, aistroms Afroditės auksinės paklusus.
Buvo stiprios jo rankos, tinkamos darbui sunkiausiam,
Bei nepailstančios kojos šio dievo galingo. Išaugę
Jam iš pečių net šimtas galvų siaubingo drakono
Laižės liežuviais tamsiais. Galvose baisiose Tifoėjo
Akys ryškia ugnimi apačioj po antakiais švietė.
[Iš visų jo galvų jam žiūrint ugnys liepsnojo.]
Visos šios galvos siaubingos turėjo dar balsą bei leido
Jos įvairiausius garsus, visai negirdėtus. Ir kartais
Skleidė garsus, kuriuos dievai tegali suprasti,
Kartais balsu stipraus, nesuvaldomo jaučio jos baubė,
Kartais tarytum liūtas, žiaurus plėšrūnas, riaumojo,
Kartais jos lojo kaip šunys – tikrai nuostabu paklausyti,
Kartais šnypštė ir, rodės, aidėjo aukštieji kalnynai.

καί νύ κεν ἔπλετο ἔργον ἀμήχανον ἤματι κείνῳ,
καί κεν ὅ γε θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἄναξεν,
εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·
σκληρὸν δ' ἐβρόντησε καὶ ὄβριμον, ἀμφὶ δὲ γαῖα
σμερδαλέον κονάβησε καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε
πόντός τ' Ὠκεανοῦ τε ῥοαὶ καὶ τάρταρα γαίης.
ποσσὶ δ' ὑπ' ἀθανάτοισι μέγας πελεμίζετ' Ὄλυμπος
ὀρνυμένοιο ἄνακτος· ἐπεστονάχιζε δὲ γαῖα.
καῦμα δ' ὑπ' ἀμφοτέρων κάτεχεν ἰοειδέα πόντον
βροντῆς τε στεροπῆς τε πυρός τ' ἀπὸ τοῖο πελώρου
πρηστήρων ἀνέμων τε κεραυνοῦ τε φλεγέθοντος·
ἔζεε δὲ χθὼν πᾶσα καὶ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα·
θυῖε δ' ἄρ' ἀμφ' ἀκτὰς περί τ' ἀμφί τε κύματα μακρὰ
ῥιπῇ ὑπ' ἀθανάτων, ἔνοσις δ' ἄσβεστος ὀρώρει·
τρέε δ' Ἀίδης ἐνέροισι καταφθιμένοισιν ἀνάσσων
Τιτῆνές θ' ὑποταρτάριοι Κρόνον ἀμφὶς ἐόντες
ἀσβέστου κελάδοιο καὶ αἰνῆς δηιοτῆτος.
Ζεὺς δ' ἐπεὶ οὖν κόρθυνεν ἑὸν μένος, εἵλετο δ' ὅπλα,
βροντήν τε στεροπήν τε καὶ αἰθαλόεντα κεραυνόν,
πλῆξεν ἀπ' Οὐλύμποιο ἐπάλμενος· ἀμφὶ δὲ πάσας
ἔπρεσε θεσπεσίας κεφαλὰς δεινοῖο πελώρου.
αὐτὰρ ἐπεὶ δή μιν δάμασε πληγῇσιν ἱμάσσας,
ἤριπε γυιωθείς, στονάχιζε δὲ γαῖα πελώρη·
φλὸξ δὲ κεραυνωθέντος ἀπέσσυτο τοῖο ἄνακτος
οὔρεος ἐν βήσσῃσιν †ἀιδνῆς παιπαλοέσσης
πληγέντος, πολλὴ δὲ πελώρη καίετο γαῖα
αὐτμῇ θεσπεσίῃ, καὶ ἐτήκετο κασσίτερος ὣς
τέχνῃ ὑπ' αἰζηῶν ἐν ἐυτρήτοις χοάνοισι

Būtų tądien įvykęs dalykas kraupus, Tifoėjas
Būtų užvaldęs dievus nemirtingus ir žmones, jei šito
Tėvas dievų ir žmonių nebūtų staiga pastebėjęs.
Trenkė jis smarkiai, galingai, ir žemė pradėjo aplinkui
Baisiai drebėt, viršuje platusis dangus, Okeano
Visos srovės bei jūra, giliai po žemėm tartaras.
Nuo nemirtingųjų kojų virpėjo didysis Olimpas,
Žengiant valdovui Dzeusui, ir ėmė žemė vaitoti.
Jie abudu karščiu užpylė tamsiąją jūrą:
Dzeusas – žaibais ir perkūnais, liepsna – baisus Tifoėjas,
Sukantis viesulu vėtroms, žaibams ugnimi kibirkščiuojant.
Žemė visa, ir dangus, ir jūra virti pradėjo.
Daužės visur į krantus didžiulės bangos, sukeltos
Tokio puolimo dievų, be perstojo viskas drebėjo.
Ėmė valdovas numirusių Hadas tirtėti, Titanai,
Krono kaimynai, tartaro gelmėj pradėjo drebėti
Nuo nenutylančio triukšmo, baisių grumtynių sukelto.
Savąją narsą sukaupęs, Dzeusas ginklus pasičiupo –
Ir perkūną, ir griausmą, ir degantį žaibą ugninį,
Smogė tuoj jais staiga nuo Olimpo pašokęs, aplinkui
Uždegė galvas visas baisiąsias siaubingos baidyklės.
Kai jį įveikė Dzeusas, paleidęs smūgius, Tifoėjas
Sužeistas krito žemyn. Vaitojo milžinė žemė.
Iš šio valdovo kūno, nutrenkto žaibo, pradėjo
Veržtis liepsna tamsiame akmenuotame kalno tarpekly.
Milžinė žemė visa užsidegė, kylant į viršų
Garui karštam, ir tarytum išlydytas alavas tirpo,
Kai jį krosny geroj sumaniai jaunuoliai ištirpdo,

θαλφθείς, ἠὲ σίδηρος, ὅ περ κρατερώτατός ἐστιν,
οὔρεος ἐν βήσσῃσι δαμαζόμενος πυρὶ κηλέῳ
τήκεται ἐν χθονὶ δίῃ ὑφ' Ἡφαίστου παλάμῃσιν·
ὣς ἄρα τήκετο γαῖα σέλαι πυρὸς αἰθομένοιο.
ῥῖψε δέ μιν θυμῷ ἀκαχὼν ἐς τάρταρον εὐρύν.
ἐκ δὲ Τυφωέος ἔστ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων,
νόσφι Νότου Βορέω τε καὶ ἀργεστέω Ζεφύροιο·
οἵ γε μὲν ἐκ θεόφιν γενεήν, θνητοῖς μέγ' ὄνειαρ.
αἱ δ' ἄλλαι μὰψ αὖραι ἐπιπνείουσι θάλασσαν·
αἳ δή τοι πίπτουσαι ἐς ἠεροειδέα πόντον,
πῆμα μέγα θνητοῖσι, κακῇ θυίουσιν ἀέλλῃ·
ἄλλοτε δ' ἄλλαι ἄεισι διασκιδνᾶσί τε νῆας
ναύτας τε φθείρουσι· κακοῦ δ' οὐ γίνεται ἀλκὴ
ἀνδράσιν, οἳ κείνῃσι συνάντωνται κατὰ πόντον.
αἱ δ' αὖ καὶ κατὰ γαῖαν ἀπείριτον ἀνθεμόεσσαν
ἔργ' ἐρατὰ φθείρουσι χαμαιγενέων ἀνθρώπων,
πιμπλεῖσαι κόνιός τε καὶ ἀργαλέου κολοσυρτοῦ.
αὐτὰρ ἐπεί ῥα πόνον μάκαρες θεοὶ ἐξετέλεσσαν,
Τιτήνεσσι δὲ τιμάων κρίναντο βίηφι,
δή ῥα τότ' ὤτρυνον βασιλευέμεν ἠδὲ ἀνάσσειν
Γαίης φραδμοσύνῃσιν Ὀλύμπιον εὐρύοπα Ζῆν
ἀθανάτων· ὁ δὲ τοῖσιν ἐὺ διεδάσσατο τιμάς.
Ζεὺς δὲ θεῶν βασιλεὺς πρώτην ἄλοχον θέτο Μῆτιν,
πλεῖστα θεῶν εἰδυῖαν ἰδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.
ἀλλ' ὅτε δὴ ἄρ' ἔμελλε θεὰν γλαυκῶπιν Ἀθήνην
τέξεσθαι, τότ' ἔπειτα δόλῳ φρένας ἐξαπατήσας
αἱμυλίοισι λόγοισιν ἑὴν ἐσκάτθετο νηδύν,
Γαίης φραδμοσύνῃσι καὶ Οὐρανοῦ ἀστερόεντος·

Ar geležis, kuri iš visų metalų tvirčiausia,
Kalno tarpekliuos giliai nuo ugnies liepsnojančios lydos,
Žemėj šventoj, kada ją paima rankos Hefaisto.
Šitaip lydėsi žemė, šėlstant liepsnom. Tifoėją
Numetė Dzeusas, supykęs širdy, į platų tartarą.
Iš Tifoėjo to kilo drėgmę atvarantys vėjai,
Bet ne Notas, Borėjas ar sklaidantis rūką Zefyras.
Šie dievų giminės, nauda mirtingiems didžiulė.
Vėjai kiti į jūrą pučia veltui, be tikslo.
Ir vieni jų užgriūva ūkais apsitraukusią jūrą,
Viesulu siaučia smarkiu. Jie žmonėms – didžiulė nelaimė.
Šen bei ten pūsdami, laivus viesulai tie išblaško
Ir jūreivius pražudo. Nuo negandos šios apsiginti
Žmonės negali, jei juos tos vėtros jūroj užklumpa.
Vėjai kiti, skrisdami per žemyną, beribį, gėlėtą,
Darbus sugriauna gražius žmonių, gyvenančių žemėj,
Užneša dulkėmis juos ir sukelia sumaištį baisią.
Kai palaimingi dievai padarė sunkųjį darbą,
Kai jie išsprendė jėga ginčus dėl valdžios su Titanais,
Tuomet pradėt viešpataut ir valdyti dievus jie pasiūlė
Žemei patarus, pačiam Olimpiečiui Dzeusui griausmingam.
Šis teisingai garbingas pareigas jiems padalino.
Dzeusas, valdovas dievų, pirmiausia vedė Metidę,
Ji iš dievų ir žmonių mirtingų žinojo daugiausia.
Bet kai ji ruošės gimdyt pelėdakę deivę Atėnę,
Dzeusas tada, klastingai Metidės širdį apgavęs
Žodžiais meiliais, tuojau ją nurijo į savąjį pilvą,
Taip padaryt patarus Uranui žvaigždėtam ir Gajai.

τὼς γάρ οἱ φρασάτην, ἵνα μὴ βασιληίδα τιμὴν
ἄλλος ἔχοι Διὸς ἀντὶ θεῶν αἰειγενετάων.
ἐκ γὰρ τῆς εἵμαρτο περίφρονα τέκνα γενέσθαι·
πρώτην μὲν κούρην γλαυκώπιδα Τριτογένειαν,
ἶσον ἔχουσαν πατρὶ μένος καὶ ἐπίφρονα βουλήν,
αὐτὰρ ἔπειτ' ἄρα παῖδα θεῶν βασιλῆα καὶ ἀνδρῶν
ἤμελλεν τέξεσθαι, ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντα·
ἀλλ' ἄρα μιν Ζεὺς πρόσθεν ἑὴν ἐσκάτθετο νηδύν,
ὥς οἱ συμφράσσαιτο θεὰ ἀγαθόν τε κακόν τε.

δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὥρας,
Εὐνομίην τε Δίκην τε καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν,
αἵ τ' ἔργ' ὠρεύουσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι,
Μοίρας θ', ᾗς πλείστην τιμὴν πόρε μητίετα Ζεύς,
Κλωθώ τε Λάχεσίν τε καὶ Ἄτροπον, αἵ τε διδοῦσι
θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἔχειν ἀγαθόν τε κακόν τε.
τρεῖς δέ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρήους,
Ὠκεανοῦ κούρη πολυήρατον εἶδος ἔχουσα,
Ἀγλαΐην τε καὶ Εὐφροσύνην Θαλίην τ' ἐρατεινήν·
τῶν καὶ ἀπὸ βλεφάρων ἔρος εἴβετο δερκομενάων
λυσιμελής· καλὸν δέ θ' ὑπ' ὀφρύσι δερκιόωνται.
αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν·
ἣ τέκε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀιδωνεὺς
ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός, ἔδωκε δὲ μητίετα Ζεύς.
Μνημοσύνης δ' ἐξαῦτις ἐράσσατο καλλικόμοιο,
ἐξ ἧς οἱ Μοῦσαι χρυσάμπυκες ἐξεγένοντο
ἐννέα, τῇσιν ἅδον θαλίαι καὶ τέρψις ἀοιδῆς.

Jiedu jam patarė tai, išsigandę, kad vietoje Dzeuso
Kitas kas nors iš dievų amžinųjų valdžios neįgytų.
Buvo mat lemta Metidei vaikus išmintingus gimdyti.
Ji pirma susilaukt dukters pelėdakės turėjo
Tritogenėjos, narsa ir protu prilygstančios tėvui.
O vėliau pagimdyt ji turėjo sūnų – valdovą
Ir žmonių, ir dievų, širdyje išdidų be galo.
Betgi ją Dzeusas iš anksto prarijo į savąjį pilvą,
Kad jam patartų jinai, kas gera yra ir kas bloga.

Antrąkart Dzeusas vedė puikią Temidę, pagimdė
Ji Horas – Eunòmiją, Dikę, taip pat ir Eirènę
Žydinčią. Rūpinas Horos darbais žmonių nemirtingų.
Moiras pagimdė – joms garbę didžiausią protingasis Dzeusas
Davė – Klotò, Lachesę, Atropę. Mirtingiems užgimus,
Nulemia jos, kiek reikės jiems ir gėrio, ir blogio patirti.
O Eurinòmė, iš veido daili dukra Okeano,
Tris Charites gražskruostes pagimdė Dzeusui – Aglãją
Bei Eufrosìnę, o trečią – labai malonią Talíją.
Kai Charitės pažiūri, tai alpulį keliantį meilė
Liejasi joms iš akių. Taip gražiai iš po antakių žvelgia.
Dzeusas nuėjo paskui į Demetros maitintojos guolį.
Ši Persefonę baltrankę pagimdė, kurią iš Demetros
Pagrobė pats Hadonėjas, protingajam Dzeusui sutikus.
Dzeusas pamilo vėliau Mnemosinę gražplaukę, jai gimė
Mūzos devynios, auksiniais lankais susijuosusios plaukus.
Buvo Mūzoms malonios ir puotos, ir dainos džiaugsmingos.

Λητὼ δ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων Οὐρανιώνων
γείνατ' ἄρ' αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.
λοισθοτάτην δ' Ἥρην θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν·
ἡ δ' Ἥβην καὶ Ἄρηα καὶ Εἰλείθυιαν ἔτικτε
μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι θεῶν βασιλῆι καὶ ἀνδρῶν.
αὐτὸς δ' ἐκ κεφαλῆς γλαυκώπιδα γείνατ' Ἀθήνην,
δεινὴν ἐγρεκύδοιμον ἀγέστρατον ἀτρυτώνην,
πότνιαν, ᾗ κέλαδοί τε ἅδον πόλεμοί τε μάχαι τε·
Ἥρη δ' Ἥφαιστον κλυτὸν οὐ φιλότητι μιγεῖσα
γείνατο, καὶ ζαμένησε καὶ ἤρισεν ᾧ παρακοίτῃ,
ἐκ πάντων τέχνῃσι κεκασμένον Οὐρανιώνων.
ἐκ δ' Ἀμφιτρίτης καὶ ἐρικτύπου Ἐννοσιγαίου
Τρίτων εὐρυβίης γένετο μέγας, ὅς τε θαλάσσης
πυθμέν' ἔχων παρὰ μητρὶ φίλῃ καὶ πατρὶ ἄνακτι
ναίει χρύσεα δῶ, δεινὸς θεός. αὐτὰρ Ἄρηι
ῥινοτόρῳ Κυθέρεια Φόβον καὶ Δεῖμον ἔτικτε,
δεινούς, οἵ τ' ἀνδρῶν πυκινὰς κλονέουσι φάλαγγας
ἐν πολέμῳ κρυόεντι σὺν Ἄρηι πτολιπόρθῳ,
Ἁρμονίην θ', ἣν Κάδμος ὑπέρθυμος θέτ' ἄκοιτιν.
Ζηνὶ δ' ἄρ' Ἀτλαντὶς Μαίη τέκε κύδιμον Ἑρμῆν,
κήρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λέχος εἰσαναβᾶσα.
Καδμηὶς δ' ἄρα οἱ Σεμέλη τέκε φαίδιμον υἱὸν
μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι, Διώνυσον πολυγηθέα,
ἀθάνατον θνητή· νῦν δ' ἀμφότεροι θεοί εἰσιν.
Ἀλκμήνη δ' ἄρ' ἔτικτε βίην Ἡρακληείην
μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι Διὸς νεφεληγερέταο.
Ἀγλαΐην δ' Ἥφαιστος ἀγακλυτὸς ἀμφιγυήεις

O Apoloną ir dukrą nešėją strėlių Artemidę,
Šiuos puikiausius vaikus iš visų Uraniečių, pagimdė
Deivė Letò, atsidavus aigidės laikytojui Dzeusui.
Sau paskutinę už žmoną jis paėmė žydinčią Herą.
Ji pagimdė vaikus – Eileitiją, Hebę, Arėją,
Su valdovu dievų ir žmonių patyrusi meilę.
Pats jis iš savo galvos pelėdakę Atėnę pagimdė,
Mokančią kelti kovas, kariams vadovauti ir visad
Laiminčią. Mūšių gausmai, kautynės, karai jai patinka.
Garsų Hefaistą Hera pagimdė, tačiau nesugulus,
Bet įširdus labai ir supykus ant savojo vyro.
Tarp Uraniečių visų Hefaistas patsai nagingiausias.
Iš Amfitritės ir žemės trankaus Kratytojo gimė
Didis stiprusis Tritonas. Jis jūros dugne viešpatauja
Ir auksiniuose rūmuos tenai su motina miela
Bei su tėvu gyvena. Galingas šis dievas. Arėjui
Skydlaužiui Fobą ir Deimą baisius Kiterietė pagimdė.
Tankias vyrų gretas jie išblaško kare šiurpulingam,
Padedant miestų griovėjui Arėjui. Pagimdė ši deivė
Dar ir Harmoniją. Vedė vėliau ją Kadmas narsusis.
Dzeusui Majà Atlantidė, pabuvus jo guoly šventajam,
Garsųjį Hermį, šauklį dievų nemirtingų, pagimdė.
O kadmietė Semelė, sugulus su Dzeusu, pagimdė
Jam Dionisą – šlovingą ir linksmą. Ji buvo mirtinga,
Bet nemirtingą pagimdė. Dabar jau dievai jie abudu.
Su debesų varinėtoju Dzeusu sugulus Alkmenė
Iš šios meilės paskui pagimdė stipruolį Heraklį.
Dievas garsus šlubakojis Hefaistas už žydinčią žmoną

ὁπλοτάτην Χαρίτων θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν.
χρυσοκόμης δὲ Διώνυσος ξανθὴν Ἀριάδνην,
κούρην Μίνωος, θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν·
τὴν δέ οἱ ἀθάνατον καὶ ἀγήρων θῆκε Κρονίων.
Ἥβην δ' Ἀλκμήνης καλλισφύρου ἄλκιμος υἱός,
ἲς Ἡρακλῆος, τελέσας στονόεντας ἀέθλους,
παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου,
αἰδοίην θέτ' ἄκοιτιν ἐν Οὐλύμπῳ νιφόεντι·
ὄλβιος, ὃς μέγα ἔργον ἐν ἀθανάτοισιν ἀνύσσας
ναίει ἀπήμαντος καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα.
Ἠελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὸς Ὠκεανίνη
Περσηὶς Κίρκην τε καὶ Αἰήτην βασιλῆα.
Αἰήτης δ' υἱὸς φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
κούρην Ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο
γῆμε θεῶν βουλῇσιν, Ἰδυῖαν καλλιπάρηον·
ἣ δή οἱ Μήδειαν ἐύσφυρον ἐν φιλότητι
γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.
ὑμεῖς μὲν νῦν χαίρετ', Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες,
νῆσοί τ' ἤπειροί τε καὶ ἁλμυρὸς ἔνδοθι πόντος·
νῦν δὲ θεάων φῦλον ἀείσατε, ἡδυέπειαι
Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
ὅσσαι δὴ θνητοῖσι παρ' ἀνδράσιν εὐνηθεῖσαι
ἀθάναται γείναντο θεοῖς ἐπιείκελα τέκνα.
Δημήτηρ μὲν Πλοῦτον ἐγείνατο δῖα θεάων,
Ἰασίῳ ἥρωι μιγεῖσ' ἐρατῇ φιλότητι
νειῷ ἔνι τριπόλῳ, Κρήτης ἐν πίονι δήμῳ,
ἐσθλόν, ὃς εἶσ' ἐπὶ γῆν τε καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
πᾶσαν· τῷ δὲ τυχόντι καὶ οὗ κ' ἐς χεῖρας ἵκηται,

Paėmė iš Charičių pačią jauniausią – Aglają.
O auksaplaukis, gražus Dionisas už žydinčią žmoną
Paėmė sau Ariadnę šviesplaukę, dukrą Minojo.
Ją Kronionas padarė nesenstančią ir nemirtingą.
Vaikas narsus gražiakojės Alkmenės – stiprusis Heraklis,
Savo žygius sunkiuosius atlikęs, paėmė Hebę,
Dukrą didžiojo Dzeuso ir Heros auksasandalės,
Sau už drovią žmoną ant kalno snieguoto Olimpo.
Jis laimingas, atlikęs didelį darbą, gyvena
Tarp dievų nemirtingų ir sveikas, ir jaunas per amžius.
O nenuilstančiam Helijui Kirkę, Ajetą karalių
Okeanidė garsi Perseidė kadaise pagimdė.
Helijo, šviečiančio žemėj mirtingiems, vaikas Ajetas
Idiją vedė gražveidę, dukrą garsaus Okeano,
Upės puikiosios, dievams nemirtingiems ją vesti patarus.
Savo vyrui jinai gražiakoję Medėją pagimdė,
Kai atsidavė jam, Afroditei auksinei paklusus.
Būkit sveiki visi, gyvenantys rūmuos Olimpo,
Salos, žemynai, tarp jų išsiliejusi jūra sūrioji!
Jūs dabar apdainuokit giminę deivių, gražbalsės
Mūzos Olimpinės, dukros aigidės laikytojo Dzeuso,
Kiek nemirtingų, kurios atsidavusios vyrams mirtingiems,
Jiems pagimdė vėliau panašius į dievus palikuonis.
Plutą pati Demetrà, šviesioji iš deivių, pagimdė,
Kai, Jasiòną narsų pamilus, su juo suartėjo
Tris kartus suartam lauke derlingoje Kretoj.
Plutas laimingas po žemę bei plačią nugarą jūros
Vaikšto; o ką jis sutinka ar kam į rankas jis papuola,

τὸν δὴ ἀφνειὸν ἔθηκε, πολὺν δέ οἱ ὤπασεν ὄλβον.
  Κάδμῳ δ' Ἁρμονίη, θυγάτηρ χρυσῆς Ἀφροδίτης,
Ἰνὼ καὶ Σεμέλην καὶ Ἀγαυὴν καλλιπάρηον
Αὐτονόην θ', ἣν γῆμεν Ἀρισταῖος βαθυχαίτης,
γείνατο καὶ Πολύδωρον ἐυστεφάνῳ ἐνὶ Θήβῃ.
  κούρη δ' Ὠκεανοῦ Χρυσάορι καρτεροθύμῳ
μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι πολυχρύσου Ἀφροδίτης
Καλλιρόη τέκε παῖδα βροτῶν κάρτιστον ἁπάντων,
Γηρυονέα, τὸν κτεῖνε βίη Ἡρακληείη
βοῶν ἕνεκ' εἰλιπόδων ἀμφιρρύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ.
  Τιθωνῷ δ' Ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστήν,
Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ Ἠμαθίωνα ἄνακτα.
αὐτάρ τοι Κεφάλῳ φιτύσατο φαίδιμον υἱόν,
ἴφθιμον Φαέθοντα, θεοῖς ἐπιείκελον ἄνδρα·
τόν ῥα νέον τέρεν ἄνθος ἔχοντ' ἐρικυδέος ἥβης
παῖδ' ἀταλὰ φρονέοντα φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη
ὦρτ' ἀνερειψαμένη, καί μιν ζαθέοις ἐνὶ νηοῖς
νηοπόλον μύχιον ποιήσατο, δαίμονα δῖον.
  κούρην δ' Αἰήταο διοτρεφέος βασιλῆος
Αἰσονίδης βουλῇσι θεῶν αἰειγενετάων
ἦγε παρ' Αἰήτεω, τελέσας στονόεντας ἀέθλους,
τοὺς πολλοὺς ἐπέτελλε μέγας βασιλεὺς ὑπερήνωρ,
ὑβριστὴς Πελίης καὶ ἀτάσθαλος ὀβριμοεργός·
τοὺς τελέσας ἐς Ἰωλκὸν ἀφίκετο πολλὰ μογήσας
ὠκείης ἐπὶ νηὸς ἄγων ἑλικώπιδα κούρην
Αἰσονίδης, καί μιν θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν.
καί ῥ' ἥ γε δμηθεῖσ' ὑπ' Ἰήσονι ποιμένι λαῶν
Μήδειον τέκε παῖδα, τὸν οὔρεσιν ἔτρεφε Χείρων

Tą jis turtingą padaro ir didelę laimę tam duoda.
  O Afroditės auksinės dukra Harmonija Kadmui
Dukrą Semelę, Inò, dailiaskruostę Agaują, taipogi
Ir Autonòję, kurią Aristājas vedė ilgplaukis,
Bei Polidòrą pagimdė gražiai vainikuotuose Tėbuos.
  Dar Kaliròjė, dukra Okeano, narsiam Chrisaoruí,
Kai jį pamilo karštai, Afroditei auksinei paklusus,
Vaiką pagimdė kadais iš visų mirtingų stipriausią –
Gerionėją, kurį nukovė stipruolis Heraklis
Dėl šleivakojų jaučių vandens apsuptoj Eritėjoj.
  O Titonui Aušra variašalmį Memnòną pagimdė –
Vadą visų aitiopų – ir Ematiòną valdovą.
Dar vėliau Kefalui pagimdė jinai Faetontą,
Stiprų, šlovingą sūnų, dievams prilygstantį vyrą.
Jį, jaunutį visai, kada jo jaunystė vos skleidės,
Nerūpestingą, pati saldžiašypsnė meili Afroditė
Į savas šventyklas pagrobus nusinešė, ten jį
Sargu šventyklų padarė, dievybe pavertus šviesiąja.
  Dukrą Ajeto valdovo, augintinio Dzeuso, iš tėvo
Paėmė vaikas Aisono, dievų amžinųjų paklausęs
Bei atlikęs sunkius, dejavimą keliančius darbus.
Liepė jam juos nuveikt įžūlus didysis valdovas,
Niekšas, nedoras Pelìjas, įpratęs pikta daryti.
Savo darbus pabaigęs ir vargo daugybę patyręs,
Vaikas Aisono į Jolką greituoju laivu parkeliavo
Veždamas sau žvitriaakę merginą – žydinčią žmoną.
Ši atsidavus Jasonui, vadui žmonių, jam pagimdė
Sūnų Medėją, kurį kalnuose užaugino Cheironas,

Φιλλυρίδης· μεγάλου δὲ Διὸς νόος ἐξετελεῖτο.
αὐτὰρ Νηρῆος κοῦραι ἁλίοιο γέροντος,
ἤτοι μὲν Φῶκον Ψαμάθη τέκε δῖα θεάων
Αἰακοῦ ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην·
Πηλεῖ δὲ δμηθεῖσα θεὰ Θέτις ἀργυρόπεζα
γείνατ' Ἀχιλλῆα ῥηξήνορα θυμολέοντα.
Αἰνείαν δ' ἄρ' ἔτικτεν ἐυστέφανος Κυθέρεια,
Ἀγχίσῃ ἥρωι μιγεῖσ' ἐρατῇ φιλότητι
Ἴδης ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἠνεμοέσσης.
Κίρκη δ' Ἠελίου θυγάτηρ Ὑπεριονίδαο
γείνατ' Ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ἐν φιλότητι
Ἄγριον ἠδὲ Λατῖνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε·
[Τηλέγονον δὲ ἔτικτε διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην·]
οἳ δή τοι μάλα τῆλε μυχῷ νήσων ἱεράων
πᾶσιν Τυρσηνοῖσιν ἀγακλειτοῖσιν ἄνασσον.
Ναυσίθοον δ' Ὀδυσῆι Καλυψὼ δῖα θεάων
γείνατο Ναυσίνοόν τε μιγεῖσ' ἐρατῇ φιλότητι.
αὗται μὲν θνητοῖσι παρ' ἀνδράσιν εὐνηθεῖσαι
ἀθάναται γείναντο θεοῖς ἐπιείκελα τέκνα.
[νῦν δὲ γυναικῶν φῦλον ἀείσατε, ἡδυέπειαι
Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.]

Vaikas Filiros. Ir taip išsipildė sumanymas Dzeuso.
O Nerėjo, jūros senio, dukros – Psamatė,
Deivė šviesioji, sūnų Foką Ajakui pagimdė,
Kai atsidavė jam, Afroditei auksinei paklusus;
Sidabrakojė Tetidė iš meilės Pelėjui pagimdė
Sūnų Achilą, pralaužiantį priešų gretas, liūtaširdį.
Gražiavainikė, daili Kiterietė pagimdė Ainėją,
Kai, pamilusi narsų Anchisą, su juo suartėjo
Ant skardingo vėjuotos Idos kalnyno viršūnės.
Hiperiono vaikas Helijas dukrą turėjo
Kirkę, kuri, Odisėjui kantriam atsidavus aistringai,
Sūnus – Agrìją ir stiprų, beydį Latìną pagimdė.
[Bei Telegòną pagimdė dėka Afroditės auksinės.]
Jie šventose salose labai atokiai gyveno
Ir vadovavo tenai visiems šlovingiems Tirsėnams.
Deivė šviesi Kalipsò Nausitòją ir dar Nausinòją –
Sūnus pagimdė, kadais atsidavus karštai Odisėjui.
Šitokios štai nemirtingos, pamilusios vyrus mirtingus,
Jiems pagimdė vėliau panašius į dievus palikuonis.
[Moterų giminę jūs dabar apdainuokit, gražbalsės
Mūzos Olimpinės, dukros aigidės laikytojo Dzeuso.]

PAAIŠKINIMAI

Geografiniai ir mitologiniai vardai, nereikalingi išsamesnio komentaro, įtraukti tik į vardų rodyklę, kur pateikiama trumpa jų charakteristika.

Į lietuvių kalbą neverčiami teonimai, išskyrus paties Hesiodo sugalvotas personifikacijas (pvz., Sapnai, Senatvė, Skausmai etc.).

Kirčiuojant asmenvardžius stengiamasi laikytis A. Veličkienės „Antikos mitologijos žinyno", K., 1996.

Kūrinio pavadinimas „Teogonija" pirmąkart paminėtas III a. pr. Kr. filosofo Chrisipo darbuose (*SVF* II, fr. 908).

„TEOGONIJOS" TURINYS

Poemos įžanga. Himnas mūzoms. ***1–115.***
Chaoso, Gajos, Tartaro, Eroto, Niktės atsiradimas. ***116–123.***
Pirmoji karta: Chaoso, Gajos ir Urano vaikai. ***124–153.***
Urano iškastravimas. Afroditės gimimas. ***154–210.***
Antroji karta: Niktės bei Ponto palikuonys. ***211–239.***
Trečioji karta:

a) Ponto anūkai (Nerėjo, Taumanto, Forkino ir Ketò palikuonys; Echidna ir jos vaikai). ***240–336.***
b) Urano anūkai (Okeano ir Tetijos, Hiperiono ir Tėjos, Krejo ir Euribijos, Kojo ir Foibės palikuonys (337–410); Kojo vaikaitė Hekatė (411–452); Krono ir Rėjos vaikų gimimas (453–506). ***337–506.***
c) Titano Japeto palikuonys (Prometėjas, pirmosios moters sukūrimas). ***507–616.***

Titanomachija. ***617–725.***
Tartaro aprašymas. ***726–819.***
Dzeuso kova su Tifonu. ***820–880.***
Dzeuso valdžios įsitvirtinimas. ***881–885.***
Dzeuso ir kitų dievų santuokos ir jų vaikai. ***886–962.***
Deivių ir mirtingųjų santuokos ir jų vaikai. ***965–1018.***

1–115) Kūrinys prasideda himnu mūzoms. Šio įžanginio himno struktūra panaši į homerinių himnų struktūrą. Manoma, kad žinomas Pergamo filologas Kratetas Malietis (II a. pr. Kr.) buvo pašalinęs iš teksto šią poemos įžangą, kaip nesusijusią su tolesniu kūrinio kontekstu.

1) Senovės Graikijos poetai kūrinio pradžioje dažnai kreipdavosi į mūzas, prašydami suteikti jiems poetinį įkvėpimą (plg. Hom. *Od.* I, 1; *Il.* I, 1 etc.).

2) Helikone gyvena – Helikono kalnas Homero poemose su mūzomis nesiejamas. Prie šio kalno antikos laikais stovėjo mūzų šventyklos, ten būdavo švenčiama didžiulė šventė, vadinama Mūsajomis (Paus. IX, 31, 3).

3) Antikoje buvo įsivaizduojama, kad mūzos ir nimfos mėgsta linksmintis, šokdamos prie upelių. Plg. *Cypr.* fr. 5; Hymn. Hom. XIX, 20.

4) Dzeusas – indoeuropietiškos kilmės dievas, siejamas su ide. dangaus, šviesos ir dienos dievu (plg. sen. ind. dyáuh *dangaus dievas,* lot. diēs *diena*). Jis buvo garbinamas visoje Graikijoje, o žymiausia jo kulto vieta buvo Olimpija Elidėje (Paus. VI, 8, 2).

6) Ar Hipokrėnės šaltiny – Hipokrėnės šaltinio vanduo suteikdavo poetams įkvėpimą. Pasak mito, kartą mūzoms giedant, jų giesmių sužavėtas Helikono kalnas ėmė augti ir vos nepasiekė dangaus. Poseidonas įsakė Pegasui sustabdyti augantį kalną. Žirgas stuktelėjo kanopa į kalno viršūnę ir išskėlė Hipokrėnės šaltinį („Žirgo šaltinį“) (Paus. IX, 31, 3; Ovid. *Met.* V, 256–257).

11–21) Mūzų lūpomis šlovindamas tradicinius Olimpo dievus, Hesiodas vartoja tiek homerinius epitetus: *αἰγίοχον* (11 eil.), *πότνιαν* (11 eil.), *γλαυκῶπιν* (13 eil.), *ἰοχέαιραν* (14 eil.) *γαιήοχον* (15 eil.), *ἀγκυλομήτην* (18 eil.), tiek ir tokius, kurie nerandami Homero poemose: *ἑλικοβλέφαρον* (16 eil.), *χρυσοστέφανον* (17 eil.).

11) Dzeusą, aigidės laikytoją – aigide buvo vadinamas skydas, aptrauktas ožkos oda (gr. αἰγίς, ἡ – *ožkena*), Dzeuso galybės simbolis.

11) Herą – Heros vardo etimologija neaiški (žr. Казанский Н. Н. К этимологии теонима Гера. – *Палеобалканистика и античность. Сборник научных трудов.* Москва, 1989, 54–570).

12) Auksasandalę – Homero epe pastovusis Heros epitetas yra *jautakė*, nurodantis zoomorfinę deivės kilmę. Tiek *Iliadoje*, tiek ir *Odisėjoje* aukso sandalus nešioja ne tik Hera, bet Hermis (*Il.* XXIV, 340) bei Atėnė (*Od.* I, 96). *Argo valdovę* – Argo miestas buvo viena iš svarbiausių Heros garbinimo vietų (Plg. Hom. *Il.* IV, 50–52). Arge švenčiamą Heros šventę mini Euripidas *Elektroje* (Eur. *El.* 172).

12) Pelėdakę – šis pastovusis Atėnės epitetas susijęs su deivei pašvęstu paukščiu pelėda. Atėnės atributai – pelėda bei gyvatė – rodo zoomorfinę deivės kilmę. Atėnės vardo etimologija neaiški.

14) Ir Apoloną Foibą, nešėją strėlių Artemidę – manoma, kad Apolono ir Artemidės vardai, kaip ir jų kultas, atėję iš Mažosios Azijos. Apolonas buvo garbinamas Troadoje ir pačioje Trojoje (Hom. *Il.* V, 446). Artemidė labiausiai buvo garbinama Efese. Ten ji buvo vaizduojama kaip motina maitintoja su daugybe spenių.

15) Bei Poseidoną, kuris ir laiko žemę, ir krato – Krono sūnums pasidalijus pasaulį, Poseidonui atiteko jūros ir vandenynai (Hom. *Il.* XV, 189–193). Manoma, kad tai senas chtoninis, savo reikšmę praradęs, Dzeuso užgožtas dievas. Homero epe Poseidonas retkarčiais sukyla prieš Dzeuso valią (*Il.* XIV, 384–388; XV, 185–217). Chtoninę Poseidono kilmę pabrėžia ir jo epitetas *Žirgų globėjas* (Paus. VIII, 24, 5). Žr. taip pat 251 ir 441 eilučių paaiškinimus.

17) Auksavainikę gražiąją deivę Dionę – čia *Dionė* – titanidė. Pasak

kitos mitologinės tradicijos, ji – Dzeuso žmona, Afroditės motina (Hom. *Il.* V, 370). Apolodoro *Mitologinė biblioteka* ją priskiria prie titanidžių (Apoll. I, I, 2). Žr. taip pat 353 eil.

18) Gudrųjį Kroną – užpuolęs ir iškastravęs savo tėvą, Kronas tapo svarbiausiu antrosios kartos dievu (žr. 154–181 eil.). Krono vardas ikigraikiškos kilmės. Jau antikos laikais Kronas buvo painiojamas su laiko dievu Chronu.

19) Šlovina didįjį Heliją – Saulės dievas Helijas vadinamas dangaus akimi (Call. *Hymn.* VIII, 14; Aristoph. *Nub.* 285; Soph. *Ant.* 879) arba Dzeuso akimi (Hes. *Op.* 267). Helenistiniame laikotarpyje Heliją imta tapatinti su jo tėvu Hiperionu. ***Bei skaisčią Selėnę*** – Homero epe deivės Selėnės personifikacijos dar nėra. Helenistiniais laikais Selėnę buvo pradėta tapatinti su Artemide bei Hekate.

21) Bei kitų amžinai nemirtingų giminę šventą – mūzų dainoje nepaminėti tokie svarbūs Olimpo dievai, kaip Hermis, Hefaistas, Arėjas.

22) Mūzos kadaise išmokė gražių dainų Hesiodą – tiek epe, tiek ir kituose antikiniuose kūriniuose veikėjai dažnai kalba apie save trečiuoju asmeniu (*Il.* I, 240; IV, 354; VIII, 22; XI, 760; *Sc.* 111; Hdt. VI, 129, 4; Theocr. I, 103 etc.). Kartais poetai, norėdami įamžinti autorystę, kūrinyje sąmoningai pamini savo vardą (Alcm. fr. 39 PMG; Theogn. 22).

25) Mūzos Olimpinės, dukros aigidės laikytojo Dzeuso – egzistuoja ir kita versija, kad mūzos buvo Urano ir Gajos dukros (Alcm. fr. 67 PMG, sch. Pind. *N.* III, 16). II a. po Kr. graikų keliautojas bei rašytojas Pausanijas *Heladės aprašyme* nurodo (IX, 29, 4), kad poetas Mimnermas teigęs, jog egzistuojančios vyresniosios mūzos – Urano dukterys bei jaunesniosios mūzos – Dzeuso dukterys.

27) Mokam mes daugel melų, panašių į tiesą, kalbėti – jau antikoje

buvo atkreiptas dėmesys, kad poetų išmonė dažnai skiriasi nuo tikrovės (plg. Solono fr. 21 D: πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί bei Lakonijos dialektizmą ὁμηρίδδειν· ψεύδεσθαι (Hsch.).

30) Ir man puikų skeptrą įdavė – valdžios simbolį skeptrą nešiodavosi valdovai (Hom. *Il.* I, 279; II, 86 etc.), žyniai (Hom. *Il.* I, 15; I, 28 etc.), šaukliai (Hom. *Il.* VII, 277). Skeptras būdavo duodamas ir kalbančiajam tautos susirinkime (Hom. *Il.* I, 245; II, 279; III, 218; XXIII, 568 etc.). Pohomeriniame laikotarpyje skeptrą, išpjautą iš Apolonui pašvęsto lauro medžio, mėgo nešiotis rapsodai (plg. Pind. *I.* III/IV, 56; Paus. IX, 30, 3). Lazda, kaip poetinio įkvėpimo simbolis, dovanojama ir Teokrito idilės veikėjui (Theocr. VII, 43).

35) Ir kodėl man dainuot apie ąžuolą ar apie uolą? – sprendžiant iš scholijų, šių eilučių reikšmė buvo nesuprantama jau antikos laikais. Panaši eilutė randama ir Homero epe (*Il.* XXII, 126: οὐ μέν πως νῦν ἔστιν ἀπὸ δρυὸς οὐδ᾽ ἀπὸ πέτρης...). Lietuvių vertėjų ji išversta netiksliai. Kai kurie komentatoriai nurodo, kad šios eilutės pagrįstos antikoje populiariu graikų priežodžiu „pradėti nuo ąžuolo ir uolos", t. y. pradėti nuo pat pradžių. Senovės graikai manė, kad pirmieji žmonės atsirado iš medžių, akmenų bei uolynų (plg. Hom. *Od.* XIX, 162–163: *Betgi ir tu pasakyki dabar, iš kur esi kilęs, / Juk ne iš ąžuolo, ne iš akmens, kaip ta pasaka seka* (vert. A. Dambrauskas).

36) Nagi, pradėkim nuo Mūzų – antikos kūriniuose veikėjas dažnai retoriškai kreipiasi į save (Pind. *P.* I, 81; Eur. *Med.* 403; Theocr. XI, 72) arba į savo širdį (Hom. *Od.* XX, 18; Archil. 67; Theogn. 1029 etc.).

36–37) Tėvui / Dzeusui – plg. lat. Iuppiter, umbr. Iupater, Hsch. Δειπάτυρος· ὁ θεὸς παρὰ Στυμφαίοις.

43) Bei nemirtingų namai – Homero epe nurodoma, kad Olimpo viršūnėje kiekvienas dievas turi atskirus, Hefaisto pasta-

tytus rūmus (*Il.* I, 607–608; XI, 76; XIV, 166, 338; XVIII, 369).

45) Tuos, kuriuos Gaja ir Uranas platusis pagimdė – kai kada buvo bandoma Uraną sieti su sen. indų dievo Varūnos vardu.

46) Bei kas iš jų atsirado – dievai, gėrybių davėjai – ši frazė atskiria jaunesniuosius dievus nuo dievų-titanų. Su trečiąja dievų karta dangų ima valdyti Dzeusas.

48) Ir pradėdamos giesmę, ir baigdamos giesmę giedoti – eilutė laikoma vėlesne interpoliacija.

50) Kartąə stipriųjų Gigantų – Homero epe gigantai užima tarpinę padėtį tarp dievų ir žmonių, bet yra mirtingi. Tai mitiniai, dievų išnaikinti milžinai (*Od.* VII, 59–60; 206; X, 120). Apolodoras nurodo (Apollod. I, 6, 1–2), kad Gaja pagimdė gigantus, kai titanai buvo nutrenkti į Tartarą. Jis pamini trylikos gigantų vardus bei aprašo jų kovą su dievais. Gigantomachija pasibaigė dievų pergale. Vėliau gigantus imta painioti su titanais. Žodžio *gigantas* etimologija neaiški. Žr. taip pat 185 eil.

53) Pagimdė Pierijoj – Pierija buvo šiaurinėje Graikijos dalyje netoli Olimpo kalnyno. Besileidžiantys nuo Olimpo Homero dievai pirmiausia atsiduria Pierijoje (*Il.* XIV, 226; *Od.* V, 50). Nuo Pierijos pavadinimo atsirado ir mūzų epitetas *pieridės*. Pasak Ovidijaus (*Met.* V, 300–678), pieridėmis buvo vadinamos devynios Piero dukterys, panorusios varžytis su mūzomis ir todėl paverstos šarkomis. Iš šio mito galima daryti prielaidą, kad jaunesniosios (olimpinės) mūzos įveikė vietines senąsias mūzas ir perėmė jų vardą.

54) Mnemosinė – Mnemosinę mūzų motina laiko Homeras (*Il.* 491 etc.), Alkmanas (fr. 8, 9 PMG), Eumelas (fr. 16), Solonas (fr. 1,1), Pindaras (*N.* VII, 14 etc.) ir kiti. Žr. taip pat 135, 915 eil. Euripidas mūzų motina vadina Harmoniją (*Med.* 832). Diodoras nurodo (V, 67), kad Kretos mitai Mnemosinę laikė deive, išradusia skaičiavimo meną ir globojusią mokymąsi atmintinai. Mnemosinės vardas siejamas su žodžiu μνήμη, ἡ – *atmintis.* Senovės

Graikijoje atmintis buvo labai svarbi, nes poezija dažniausiai, bent jau iki V a. pr. Kr., būdavo perduodama žodžiu (Hom. *Il.* II, 491 sq.). Pausanijas mini Bojotijoje tekėjusį Mnemosinės šaltinį, iš kurio atsigėrę žmonės įgaudavo puikią atmintį (Paus. IX, 39, 8). ***Valdovė Eleutero skardžių*** – Eleuteras, viena iš Kitairono kalnyno viršūnių, buvo Mnemosinės garbinimo vieta. Galbūt tai, kad mūzos ir jų motina buvo garbinamos ir Kitairone, ir Helikone, padėjo atsirasti vietiniam Bojotijos mitui apie šių dviejų kalnų poetines varžybas. Šį mitą atpasakoja V a. pr. Kr. poetė Korina (Corinn. fr. 654 PMG).

*55) **Jos ir vargus pamiršt, ir nuo rūpesčių atilsį duotų*** – antikoje buvo manoma, kad vienas iš poezijos uždavinių yra teikti paguodą bei nusiraminimą, išblaškyti liūdnas klausytojo mintis (Hom. *Od.* I, 337; Pind. *N.* IV, 1 sq.; Bacch. 5, 3 sq.; Theogn. 343 sq.; Theocr. XI, 1 sq.).

*60) **Ji devynias dukras vienmintes pagimdė*** – Homero epe kalbama apie devynias mūzas, tačiau jos dar neįvardijamos (*Od.* XXIV, 60). Pausanijas nurodo (IX, 29, 1–5), kad iš pradžių buvo trys mūzos: Meletė (*Patyrimas*), Aoidė (*Daina*) ir Mnemė (*Atmintis*), o vėliau iš Makedonijos atvykęs Pieras nustatė devynių mūzų skaičių.

*64) **O šalia jų... gyvena Charitės*** – grožio, grakštumo ir džiaugsmo deivės charitės gyvena Olimpe ir draugauja su mūzomis (Hymn. Hom. XXVII, 15; Theogn. 15; Pind. *N.* IV, 1–8; Bacch. 19, 3–6). Žr. taip pat 908–909, 945–946 eilutes ir jų paaiškinimus. ***Himeras*** – geismo dievo Himero gimimas niekur neminimas. Pausanijas užsimena (I, 43, 6), kad Afroditės šventykloje Megaruose stovėjo žymaus antikinio skulptoriaus Skopo sukurta Himero statula.

*77–79) **Tai Klejò, Melpomenė, Polìmnija bei Terpsichorė, / Ir Eratò, ir Euterpė, Talíja, Uránija deivė / Ir Kaliòpė*** – Hesiodas pirmąkart

graikų literatūroje išvardija visas ***devynias mūzas***. Daugelio jų vardai yra susiję su poezija, šokiu, daina. Istorijos mūza ***Klejò (teikianti šlovę)*** vėliau buvo vaizduojama su papiruso ritinėliu rankose, o tragedijos mūza ***Melpomenė*** – su gebenės vainiku ant galvos bei tragedijos kauke rankoje. Himnų ir muzikos mūza ***Polimnija*** vaizduojama su ritinėliu rankose, uždengta galva. Šokių mūza ***Terpsichorė*** – su lyra bei plektru. Erotinės poezijos mūza ***Eratò*** vaizduojama su lyra rankose, lyrinės poezijos mūza ***Euterpė*** – su pučiamuoju instrumentu ***aulu***, komedijos mūza ***Talija*** – su komiška kauke rankoje. Astronomijos mūza ***Uranija*** (***dangiškoji***) vaizduojama su gaubliu bei skriestuvu. Epo ir iškalbos mūza ***Kaliopė*** vaizduojama su vaško lentele ir rašikliu. Pasak Hesiodo, šią pastarąją deivę labiausiai mėgstą valdovai.

94–95) Iš Mūzų šitų... / Dainiai radosi žemėj – buvo tikima, kad legendiniai praeities poetai buvo mūzų vaikai, pvz., Orfėjas – mūzos Kaliopės sūnus, Linas – mūzos Uranijos sūnus etc. ***Šaulio taiklaus Apolono*** – viena iš Apolono funkcijų buvo bausti nepaklusniuosius: jis savo strėlėmis nušovė milžiną Titiją, norėjusį pažeminti jo motiną Letò (Apollod. I, 4,1), kartu su Artemide iššaudė Niobės vaikus (Ovid. *Met.* VI, 146–312) etc. Be kitų savo funkcijų, Apolonas globojo menus ir vadovavo mūzų rateliui, todėl vadinamas ***mūsagetu (mūzų vadovu)***.

94–97) Šios Hesiodo eilutės pakartotos XXV-ajame homeriniame himne (2–5 eil.).

95) kitaristai – dainiai, dainuojantys akomponuojant kitarai. Kitara – senovinis, tikriausiai ikigraikiškas styginis instrumentas, turėjęs 7, 9 arba 11 stygų, kurios būdavo paliečiamos plektru (mušamąja lazdele iš medžio, metalo, dramblio kaulo etc.).

103) Dovanos deivių – t. y. poezija (plg. Alcm. fr. 59b PMG). Panašiai vynas vadinamas Dioniso dovana (Hes. *Op.* 614), miegas – Hipno dovana (*Il.* VII, 482), vestuvės – Afroditės dovana (*Sc.* 47) etc.

104) Sveikos, dukterys Dzeuso! Man giesmę žavingą suteikit! – panašiu motyvu baigiasi homeriniai himnai (plg. Hymn. Hom. XXVII, 21 etc.).

108) Ir apsakykit, kaip rados dievai ir žemė pirmiausia – apibūdinamas kūrinio tikslas: apdainuoti ne tik dievų, bet ir viso pasaulio atsiradimą. Antikoje kurti kosmogonines teorijas buvo gana populiaru. Plg. Alkmano (fr. 5 PMG), Parmenido (fr. 11), Empedoklio (fr. 38), orfikų ir kitų autorių kūriniuose išsakytas mintis.

111) Bei kas iš jų atsirado – dievai, gėrybių davėjai – originale eilutė sutampa su 46 eilute, todėl laikoma vėlesne interpoliacija.

114–115) Šiomis eilutėmis baigiasi himnas mūzoms – įžanginė poemos dalis (plg. Hom. *Il.* I, 8; *Od.* I, 10 etc.).

116) Rados Chaosas pirmiausia – iš pradžių *Chaosas* (<*χάσκω* – *žiojėti*) buvo suvokiamas kaip pirmykštė beformė substancija, o vėliau – kaip požeminio pasaulio dalis (Plut. *Mor.* 953a; Verg. *Aen.* IV, 510; VI, 265; Ovid. *Met.* X, 29–31 etc.). Orfikai įsivaizdavo, kad Chaosas – tai nakties bei rūko pripildyta praraja (Orph. fr. 28). Žr. taip pat 736–745, 807–814 eil.

119) Rados tartāras tamsus plačiavieškelės žemės gilybėj – Tartāras laikomas apatine, giliausia Hado dalimi ir Homero epe (*Il.* VIII, 13; 451). Plačiau Tartaras aprašomas 726–819 eil.

120) Bei Erotas – reikšminga Eroto kulto vieta buvo Tespijų miestelis gimtojoje Hesiodo Bojotijoje (Paus. IX, 27, 1). Galbūt tai ir paskatino Hesiodą suteikti Erotui tokią svarbią vietą *Teogonijoje*, kur jis – viena iš kosmogoninių jėgų. Žr. taip pat 201 eil. ir jos paaiškinimą. Homeras dievo Eroto nemini. Klasikinio laikotarpio literatūroje Erotas – Arėjo bei Afroditės (Simon. fr. 24) arba Dzeuso (Eur. *Hipp.* 533) sūnus. Helenistiniu laikotarpiu Erotą imta vaizduoti kaip mažą berniuką su lanku ir strėlėmis (plg. Apoll. Rhod. III, 111–159; Theocr. XIX, 8). Romėnų

literatūroje Eroto kilmė taip pat neaiški. Ciceronas (*De nat. deor.* III, 23, 59 sq.) nurodo, kad Erotas buvo laikomas Artemidės bei Hermio, Afroditės bei Arėjo ir t. t. sūnumi. ***Kuris iš dievų nemirtingų gražiausias*** – Erotas buvo įsivaizduojamas kaip labai gražus jaunuolis (Aristoph. *Av.* 696–697; Paus. IX, 27, 1 sq.).

123) Iš Chaoso Erebas bei Niktė juoda atsirado – Erebas buvo artimas Hadui bei Tartarui, o Niktė – Hemeros (*Dienos*) priešingybė. Vėliau imta įsivaiduoti, kad Niktė vežimu skrenda per žvaigždėtąjį dangaus skliautą (Eur. *Ion.* 1150; *Orest.* 176; Theocr. II, 166 etc.). Dar apie Erebą žr. 515, 669 eil., o apie kitus Niktės vaikus žr. 211–225 eil.

124) O iš Niktės paskui jos vaikai – Hemera bei Aiteras – su šviesa susiję Hemera ir Aiteras yra tamsą reiškiančios jų motinos antipodai.

126) Uraną žvaigždėtą – čia pavartota epinė formulė, nes žvaigždės atsiranda gerokai vėliau (382 eil.).

128) Jis laimingiems dievams visada saugioji buveinė – dangus laikomas ramia dievų buveine, nes Olimpe niekuomet *vėjai neūžia nei lietūs / Niekad nešniokščia, nei audros nešėlsta: giedra nuolatinė / Švyti...* (Hom. *Od.* VI, 43–45; vert. A. Dambrauskas). Plg. Pind. *N.* VI, 3.

130) Deivių Nimfų, kurios kalnuose miškinguos gyvena – plg. Hom. *Od.* VI, 123; Hymn. Hom. IV, 98 etc.

131) Jūrą bevaisę – originale epitetas ἀτρύγετον, kurio reikšmė jau antikos laikais buvo neaiški. Žr. Frisk, s.v. ἀτρύγετος.

132–133) Senovės Rytų kosmogoninės teorijos taip pat paremtos Dangaus (Urano) ir Žemės (Gajos) sąjunga (žr. West. M. L. *The East Face of Helikon*: Oxford: Clarendon Press, 1997).

133) Okeaną, verpetų pilną, pagimdė – Okeanas – archajinis dievas. Homero epe jis – visų dievų tėvas (*Il.* XIV, 201, 246). Negraikiškos

kilmės žodžio *okeanas* reikšmė antikoje buvo siejama su būdvardžiu *senas* (Hsch.: ὠγένιον· παλαιόν). Titanų kovoje prieš Olimpo dievus Okeanas nedalyvavo. Jis bandė sutaikyti Dzeusą ir Prometėją (Aesch. *Prom.* 284–396).

134–137) Išvardijami Urano ir Gajos vaikai, vadinami titanai. Jų buvo šeši broliai ir šešios seserys. Kreją Pausanijas vadina Krijumi (Paus. VII, 27, 11). Homero epe Hiperionu (pažodžiui *aukštai einančiu*) vadinama saulė (*Il.* XIX, 398; *Od.* I, 8, 24 etc.). Japeto vardas negraikiškos kilmės, kai kada jį bandoma sieti su bibliniu Nojaus sūnumi Jafetu. Tėjos vardas kituose šaltiniuose neminimas. Apie Tetiją žr. taip pat 337, 349–360 eil. Homeras pasakoja, kad Okeanas ir Tetija, nesutardami vienas su kitu, išsiskyrę ir gyvena atskirai žemės pakraštyje (*Il.* XIV, 200–207).

139) Dar susilaukė Gaja pilnų įžūlumo Kiklopų – Homero epe kiklopai ne dievai, bet laukinė milžinų tauta (*Od.* VI, 5, 9, 106 etc.), gyvenanti toli vakaruose, auginanti gyvulius ir negarbinanti dievų. Kiklopams buvo priskiriami sunkūs darbai. Pausanijas, pamatęs milžiniškas Mikėnų sienas, teigia, kad jos – kiklopų darbas (II, 16, 5). Strabono nuomone (VIII, 6, 11), kiklopai pastatė Tirinto sienas. Vergilijus rašo, kad mirusiųjų šalies mūrai nukalti kiklopų kalvėje (Verg. *Aen.* VI, 631). Kiklopų kultas nebuvo paplitęs. Pausanijas pažymi (II, 2, 1), kad Istme, šventojoje Poseidono teritorijoje, stovėjo kiklopams skirtas aukuras.

140) Brontas (Griaudžiantysis), Steropas (Žaibuojantysis), Argas (Blizgantysis) – kiklopų vardai, primenantys, kad jie nukalė ir padovanojo Dzeusui perkūną ir žaibą (*Theog.* 501–506). Euripido tragedijoje *Alkestidė* (127 eil.) užsimenama, kad kiklopus nukovė Apolonas, keršydamas už sūnų Asklepiją, kurį jų padarytu žaibu nutrenkė Dzeusas.

144–145) Ir Kiklopų pravardę gavo todėl jie, kad buvo / Jų akis apskrita, vidury kaktos įsodinta – graikiškai žodis

kiklopas reiškia *apskritaakis* (gr. κύκλος, ὁ – *apskritimas, ratas*).

149) Trys išdidūs vaikai – Briarėjas, Kotas ir Gigas – tai Gajos ir Urano pagimdyti milžinai, turintys po penkiasdešimt galvų bei po šimtą rankų ir todėl praminti *Šimtarankiais (hekatoncheirais)*. Žr. 617–675, 713–719, 815–819 eil. ***Briarėjo***, kartais vadinamo ir Obriarėjumi (*Theog.* 617; 734), vardas tikriausiai sietinas su būdvardžiu βριαρός – *tvirtas*. Homero *Iliadoje* nurodoma, kad Briarėjumi šį milžiną vadina dievai, o žmonės jį vadina Aigaionu (*Il.* I, 403). ***Kotas***, M. L. Westo nuomone (Hesiod. *Theogony*. Ed. West. M. L. Oxford: Clarendon Press, 1964, 209–210), yra iš Trakijos atėjęs vardas. ***Gigo*** (variantas Gijas) vardo etimologija nėra aiški.

155–156) Tad pradėjo jų tėvas nekęsti / Nuo pradžios – mitas apie dviejų dievų kartų kovą dėl valdžios atėjęs iš senųjų Rytų mitų (žr. West M. L. *The East Face of Helikon*: Oxford: Clarendon Press, 1997).

157) Slėpdavo juos visus gilybėje žemės – Ir Apolodoras rašo (Apollod. I, 1, 2), kad pirmąkart kiklopus į Hadą nutrenkė Uranas.

176) Vesdamas naktį, atėjo tėvas didysis Uranas – plg. Homero epą, kur Dzeusas žmonėms siunčia dieną (*Od.* XVIII, 137). Plg. taip pat Archil. 68; Hdt. VIII, 77, 2.

180–181) Nurėžęs / Vyrišką dalį – dievų iškastravimo motyvas būdingas senovės Rytų šalių kosmogoniniams mitams (žr. West M. L. *The East Face of Helicon*. Oxford: Clarendon Press, 1997, 276–305; Hesiod *Theogony*. Ed. West M. L. Oxford: Clarendon Press, 1964, 211–212).

185) Ir Erinijas, baisiai stiprias – erinijos priskiriamos prie chtoniškųjų dievybių. Homero epe kalbama tai apie vieną, tai apie kelias erinijas, kurios keršija dėl priesaikos sulaužymo (*Il.* XIX, 259) ir dėl nusikaltimų prieš tėvą ar motiną (*Il.* IX, 454; *Od.* II, 135). Aischilo tragedijoje *Eumenidės* jos persekioja Orestą

už motinos nužudymą, kol galop susitaiko su naujaisiais dievais ir pramenamos eumenidėmis (*geranorėmis*). Apolodoras (I, 1, 4) nurodo erinijų vardus: Alektò (*Pykstančioji*), Tisifonė (*Keršaujančioji*), Megaira (*Pavydinčioji*).

187) Nimfas pagimdė – jas Melijom žemėj vadina – žodis *Melija* siejamas su gr. μελία, ἡ – *uosis*. Paprastai medžių nimfos vadinamos driadėmis.

192–193) Pirmiausia į šventą Kiterą / Nuplaukė ji – Kitera buvo viena iš svarbiausių Afroditės garbinimo vietų. Pausanijas nurodo (III, 23, 1), kad ten stovėjo seniausia Graikijoje Afroditės Uranijos šventykla. Herodotas pažymi (I, 105), kad šią Afroditės šventyklą pastatė finikiečiai. Afroditės kultas kildinamas iš Azijos. Kaip ir finikiečių deivė Astartė, ji įkūnija kuriamąsias gamtos jėgas.

193) O iš ten – į jūros skalaujamą Kiprą – Kipras ir jame esantis Pafo miestas buvo laikomas Afroditės garbinimo centru (Hom. *Od.* VIII, 363; Hymn. Hom. IV, 59–60).

195–198) Afroditė / ... kadangi išniro / Jūroj iš putų baltų – mėginama susieti Afroditės vardą su graikišku žodžiu ἀφρός, ὁ – *puta*. Tokia šio žodžio etimologija randama ir Platono *Kratile* (406cd). Iš tikrųjų šio teonimo kilmė neaiški.

196) Ši ne vietoje įsprausta eilutė laikoma vėlesne interpoliacija.

199) Kiprogenija – t. y. gimusioji Kipre.

200) Mylinti vyrus – tekste φιλομμειδέα. Vieni rankraščiai šį žodį pateikia su η (φιλομμηδέα), kiti su ei (φιλομμειδέα). Reikia pažymėti, kad Hesiodo gyvenamuoju laikotarpiu η ir ει buvo rašomos vienodai, o nuo IV a. pr. Kr. Bojotijos dialekte η buvo pradėta rašyti kaip ει. (žr. Buck C.D. *The Greek Dialects.* Chicago, 1955, 16). Šioje eilutėje žodis siejamas su φιλέω – *myliu* ir μήδεα, τα – *vyriškos genitalijos.* Tikslus vertimas būtų *mylinti vyriškus organus.*

201) Ją lydėjo Erotas ir sekė gražusis Himeras – Afroditė dažniausiai

vaizduojama su palyda. Homero epe ją lydi horos bei charitės (*Il.* V, 338; *Od.* VIII, 364; XVIII, 194).

208–209) Vadint juos pravarde ėmė – Titanais. / Sakė: rankas tiesdami, jie nedorą darbą padarę – Hesiodas sieja žodį *titanas* su veiksmažodžiu τιταίνω – *ištempti, ištiesti.* Plg. senąsias etimologijas: Et. Magn.: Τιτάν· τιμωρίαν λαμβάνων. Hsch.: Τιτᾶνες· τιμωροί, ἀπὸ τοῦ τιταίνειν. Žodžio *titanas* etimologija nėra aiški. Žr. Frisk, s.v. Τιτάν.

211) Baisų Morą – mirties dievas Moras personifikuotas tik Hesiodo *Teogonijoje* (žodžiai *moras* ir *moira* kilę iš tos pačios šaknies). ***Tanatą*** – apie mirties dievą Tanatą bei jo brolį dvynį miego dievą Hipną kalbama ir Homero epe (*Il.* XIV, 231; XVI, 672, 681). Antikos laikais abiejų šių brolių statulos stovėjo Spartoje (Paus. III, 18, 1). Tanatą buvo sugavęs ir keletą metų išlaikęs gudrusis karalius Sisifas (žr. Euripido tragediją *Alkestidė*).

212) Juodąją Kėrę – Kėrė dažnai reiškė prievartinę mirtį. ***Pulką Sapnų*** – pasak Homero (*Od.* XXIV, 12), sapnų karalystė buvo pasaulio pakraštyje anapus Okeano, netoli Helijo vartų. Homero epe sapnai dar nepersonifikuoti.

214) Momą vėliau... pagimdė – *Iliados* scholijai (sch. *Il.* I, 5) nurodo, kad *Kiprijuose* Momas įkalbėjęs Dzeusą sukelti Trojos karą. Helenistinių laikų poetas Kalimachas pateikia versiją, kad Momas, nesuradęs priekaištų Afroditės grožiui, iš pykčio sprogo (Callim. *Hymn.* II, 113). Plg. Plat. *Resp.* 487a; Babr. 59, 6. ***Dar nešančią skausmą Nelaimę*** – Nelaimės (gr. Οἰζύς, ἡ) personifikacija minima tik Hesiodo *Teogonijoje.*

215–216) Hesperides – Diodoras nurodo (IV, 27), kad nimfų Hesperidžių motina buvusi Hesperidė (gr. ἑσπέρα, ἡ – ***vakarai***). Apolodoro *Bibliotekoje* minimi (Apollod. II, 5, 11) Hesperidžių vardai: Aiglė, Eritėja, Hespera bei Aretūsa. Apolonijas Rodietis jas vadina Aigle, Hespera bei Eriteide (Apoll. Rhod. IV, 1427

sq.). ***Kurios anapus garsaus Okeano / ...aukso obuolius saugo*** – Hesperidės žemės rutulio vakaruose saugojo auksinius obuolius, kuriuos Gaja buvo padovanojusi Herai vestuvių su Dzeusu proga. Vėliau šiuos obuolius paėmė Heraklis (vienuoliktasis žygis). Aukso obuoliai minimi ir kai kuriuose kituose graikų mituose (plg. mitą apie Hipomeną bei Atalantę, apie Pelėjo bei Tetidės vestuves).

217) Moiras pagimdė jinai – likimo deivių moirų vardas reiškia lemtį (gr. *μοῖρα, ἡ – dalis, lemtis*). Homeras dažniausiai mini vieną moirą, kuri labai stipri, jai paklūsta net dievai (*Il.* III, 101; V, 83 etc.). Hesiodo kūryboje – trys moiros, o Pausanijas kalba (X, 24, 4) apie dvi moiras. Dažnai moiros yra traktuojamos kaip senosios lemties deivės, kurias išstūmė Olimpo dievai. Helenizmo laikotarpiu moirų reikšmingumą pradėjo nustelbti atsitiktinumo deivė Tichė. Žr. taip pat 904 eilutę ir jos paaiškinimą. ***Ir Kėres, žiaurias bei kerštingas*** – moirų seserys kėrės nešdavo žmonėms pražūtį ir mirtį (Hom. *Il.* XXVIII, 535–538). Kėrės dažnai tapatinamos su erinijomis, joms priskiriama keršto deivių funkcija.

218) Jos – Klotò, Lachesė, Atropė – išvardijamos trys moiros. Klotò (*Verpiančioji*) verpia žmogaus gyvenimo siūlą ir dažniausiai vaizduojama su verpste. Įdomu pažymėti, kad Homero *Odisėjoje* (*Od.* VII, 197) likimo deivės vadinamos Verpėjomis (Κλῶθες). Lachesė (*Skiriančioji lemtį*) paskiria žmogaus likimą dar iki jam gimstant. Ji dažniausiai vaizduojama su rutuliu, ant kurio ji sužymi žmogaus gyvenimo tarpsnius. Kai kada Lachesėmis būdavo vadinamos visos moiros (plg. III a. po Kr. Spartoje užrašytą įrašą IG 5 (1). 602.8 Μοιρῶν Λαχέσεων). Atropė (*Nepermaldaujamoji*) nukerpa gyvenimo siūlą. Kartais būdvardis ἄτροπος vartojamas ir kaip epitetas, pvz., IG 3. 1337 ἄτροπος Κλωθώ – *nepermaldaujamoji Klotò*; AP VII, 483 ἄτροπος Ἀίδης – *nepermaldaujamas Hadas.* Atropė dažniausiai vaizduojama su žirklėmis, bet kartais ir su saulės laikrodžiu, nurodančiu mirties valandą.

219) Nulemia, kiek jiems reikės ir gėrio, ir blogio patirti – plg. Solono fr. 1. 63: Μοῖρα δέ τοι θνητοῖσι κακὸν φέρει ἠδὲ καὶ ἐσθλόν. 218–219 eilutės sutampa su 905–906 eilutėmis ir todėl laikomos vėlesniu intarpu.

223) Dar Nemesidę, žmonių mirtingų nelaimę – Nemesidė atlygina teisingiesiems ir baudžia piktadarius. Homero poemose ji dar nepersonifikuota. Graikų tragedijose Nemesidė dažnai baudžia už puikybę (Soph. *Phil.* 518; Eur. *Phoen.* 183; *Or.* 1362). Antikiniais laikais svarbiausia Nemesidės kulto vieta buvo Ramnuntas Atikoje. Ten buvusioje Nemesidės šventykloje stovėjo garsiojo skulptoriaus Feidijo sukurta deivės statula (Paus. I, 33, 2–8).

224) Apgavystę, su ja ir Draugystę – Apgavystė (gr. Ἀπάτη, ἡ), Draugystė (gr. Φιλότης, ἡ) – Niktės dukros, tik Hesiodo *Teogonijoje* minimos personifikacijos.

225) Bei pragaištingą Senatvę, taip pat kietaširdę Eridę – Senatvė (gr. Γῆρας, τό) – Hesiodo *Teogonijoje* minima senatvės personifikacija, kurią pagimdė Niktė. Eridė Homero epe – dievo Arėjo palydovė (*Il.* XX, 48). Pasak antikinių mitų, Eridė per Pelėjo ir Tetidės vestuves numetė puotos dalyviams aukso obuolį su užrašu „gražiausiajai".

226) Darbą (gr. Πόνος, ὁ) – Eridės sūnus, Hesiodo *Teogonijoje* sunkaus darbo personifikacija.

227) Lėtę – Lėtės vardu dar vadinama ir Hado karalystės upė, iš kurios atsigėrusios mirusiųjų vėlės pamiršta savo ankstesnįjį gyvenimą. Pausanijas pasakoja (Paus. IX, 39, 8), kad Lėtės upelis tekėjo prie Trofonijo orakulo Bojotijoje. Šis upelis padėdavęs žmonėms pamiršti savo nelaimes. *Limą* – Limas (Λιμός, ὁ) – Eridės sūnus, bado personifikacija (plg. Hes. *Op.* 230). Vergilijus (Verg. *Aen.* VI, 276) bei Ovidijus (Ovid. *Met.* VIII, 798) vieną iš Hado baidyklių vadina *Fames* (*alkiu*). *Visokius Skausmus ašaringus* –

Skausmai – (Ἄλγεα, τά) – Eridės vaikai, Hesiodo sukurta skausmo personifikacija.

228) Ir Mūšius, ir Kovas, žiaurias Skerdynes, Žmogžudybes – Mūšiai (gr. Ὑσμῖνες, αἱ), Kovos (gr. Μάχαι, αἱ), Skerdynės (gr. Φόνοι, οἱ), Žmogžudybės (gr. Ἀνδροκτασίαι, αἱ) – Eridės vaikai, Hesiodo personifikacijos. Plg. Hom. *Od.* II, 612: *ὑσμῖναί τε μάχαι τε φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε*, kur šie daiktavardžiai nepersonifikuoti.

229) Ir Barnius, ir Melus, ir Šnekas, ir Ginčus visokiausius – Barniai (gr. Νείκεα, τά), Melai (gr. Ψεύδεα, τά), Šnekos (gr. Λόγοι, οἱ), Ginčai (gr. Ἀμφιλλογίαι, αἱ) – Eridės vaikai, Hesiodo personifikacijos.

230) Atė – Homero epe apgavystės ir beprotybės deivė Atė yra Dzeuso dukra (*Il.* XIX, 88; 126, 129 sq.). Plg. Plat. *Smp.* 195d.

231) Horką, gyventojams žemės suteikiantį skausmo daugiausia – priesaikos dievas Horkas (gr. Ὅρκος, ὁ) minimas ir kitame Hesiodo kūrinyje *Darbai ir dienos* (Hes. *Op.* 217; 804). Horko ryšys su Erinijomis (Hom. *Il.* XIX, 259) liudija apie jo chtoniškąją kilmę. Melagingai prisiekę žmonės ir dievai (pastarieji prisiekdavo Stigės vandenimis) būdavo griežtai baudžiami (žr. Hom. *Il.* III, 278–279; Hes. *Theog.* 794–706).

233–336) Pasakojama apie Ponto palikuonis.

233) Pontas pagimdė teisingą, nemėgstantį melo Nerėją – klastingiems ir apgaudinėjantiems Eridės vaikams priešpastatomas doras ir teisingas Ponto sūnus Nerėjas. Nerėjas turėjo pranašavimo galią, ir Heraklis privertė jį pasakyti, kaip patekti į Hesperidžių sodą (Apollod. II, 5, 11).

237) Didį Taumantą – antikoje Taumanto vardą buvo bandoma sieti su veiksmažodiu *θαυμάζω stebėtis* (Plat. *Theaet.* 155d). Apie Taumantą žr. taip pat 265 eilutę. *Ir Forkiją narsų pagimdė* – Forkijas – Forkinas. Forkinas Homero *Odisėjoje* laikomas nimfos

Toosos tėvu (*Od.* I, 71–72). Alkmano eilėse randama dialektinė šio vardo forma – Porkas (Alcm. fr. I, 19 PMG).

240) Gimė Nerėjui dukros – nuo čia pradedama vardyti penkiasdešimt Nerėjo ir Doridės dukrų nereidžių. Neaišku, ar Hesiodas visus jų vardus paėmė iš kurio nors ankstyvesnio šaltinio, ar dalį sugalvojo pats. Nereidžių vardų sąrašas bei skaičius dažnai skiriasi. Homero epe nurodomi trisdešimt keturi jų vardai (*Il.* XVIII, 37 sq.). Apolodoras mini keturiasdešimt penkias nereides (Apollod. I, 2, 7). Dažniausiai šios gražuolės jūrų nimfos būdavo garbinamos visos drauge (Hdt. VII, 191; Paus. II, 1, 8). Mitologijoje jos ypatingos reikšmės nevaidino. Iš visų nereidžių tik Amfitritė, Tetidė ir Psamatė susilaukė vaikų.

241–242) Duktė garsaus Okeano, / Upės puikiosios – Okeanas vadinamas puikiąja, tobula upe, nes buvo įsivaizduojama, kad jis juosia visą žemę ir įteka pats į save (Hom. *Il.,* 607–608; Hdt. IV, 8). Homeras nurodo, kad Okeanas atskiria gyvųjų pasaulį nuo Hado (*Od.* X, 508–518).

243) Kai kurie iš nereidžių vardų susiję su jūra, vandens tėkme ar su šių deivių būdo savybėmis. ***Protò*** (gr. Πρωθώ), ***Eukrantė*** – šių nereidžių vardų etimologija neaiški. ***Saò*** – ***gelbėtoja*** (siejama su vaiksmažodžiu σώζω). Laivų bei jūreivių gelbėtojais būdavo laikomi Dioskūrai, bet kartais juos gelbėdavo ir nereidės (plg. Sappho fr. 25 D, kur poetė prašo nereidžių išgelbėti jos brolį). ***Amfitritė*** – žymiausioji nereidė, jūros dievo Poseidono žmona, kartu su juo susilaukusi Tritono. Žr. 930–931 eilutę. Amfitritės vardo kilmė neaiški.

244) Eudorės vardas reiškia ***dovanojanti gera.*** Nereidė Achilo motina ***Tetidė*** (žr. 1006 eil.; Hom. *Il.* I, 538; XVIII, 35 etc.) Alkmano sukurtoje kosmogonijoje pirmoji išsiskiria iš beformės masės (ὕλη) ir tampa pasaulio demiurgu. Čia, matyt, Tetidės vardo reikšmė siejama su veiksmažodžiu ***τίθημι*** – ***dėti*** (žr. West M. L.

Three Presocratic Cosmogonies. – Classical Quarterly, 1963, 13, 154–156). *Galėnė* kartais vadinama Galanėja (Eur. *Hel.* 1458). Jos vardas reiškia *ramybė.* Pausanijas nurodo (Paus. II, 1, 8), kad Poseidono šventykloje Istme stovėjo ir Galėnės statula. *Glaukė – spindinčioji.* Homero epe tai jūros epitetas (*Il.* XVI, 34). Hesiodas šį žodį vienąkart vartoja daiktavardžio *jūra* reikšme (Hes. *Theog.* 440).

245) Kimotojės vardas siejamas su *κῦμα, τό – banga* ir *θέω – bėgti. Spejò* minima ir Homero epe (*Il.* XVIII, 40). Nereidė *Talija* Homero epe vadinama Talėja (*Il.* XVIII, 39). Tokiu vardu Hesiodas įvardija ir vieną iš charičių (Theog. 909).

246) Eratò – ne tik nereidės, bet ir erotinės poezijos mūzos vardas. ***Pasitėjos*** vardu Homeras vadina jauniausiąją charitę (*Il.* XIV, 269). ***Eunikė*** Teokrito poezijoje – viena iš Hilą pagrobusių upelio nimfų (Theocr. XIII, 44).

247) Melitė, Eulimėnė, Agaujė – nereidės, minimos Apolodoro *Bibliotekoje* (Apollod. I, 2, 7). Homero epe (*Il.* XVIII, 42) minimos Melitė ir Agaujė.

248) Ir Dotò, ir Protò, Ferūsa, stipri Dinamenė – tokia pat eilutė randama ir Homero epe (*Il.* XVIII, 43). ***Dotò*** – Pausanijas užsimena apie nereidės Dotò šventyklą Sirijos pakrantėje (Paus. II, 1, 8). Nereidės ***Protò*** vardas siejamas su jūrų dievo Protėjo vardu. ***Ferūsa – nešančioji*** (laivus?), ***Dinamenė – galingoji.*** Visų šių keturių nereidžių vardai taip pat minimi Apolodoro *Bibliotekoje* (Apollod. I, 2, 7).

249) Protomedėjos vardas užfiksuotas tik Hesiodo *Teogonijoje* (Apolodoras rašo *Pontomedusa*). ***Nėsajės*** vardas siejamas su žodžiu *νῆσος, ἡ – sala,* o ***Aktajės*** vardas – su *ἀκτή, ἡ – krantas.* Nereidės gyveno jūroje, bet buvo garbinamos salose bei jūrų pakrantėse (Hdt. VII, 191; Paus. III, 26, 7). Abi šios nereidės minimos Homero epe (*Il.* XVIII, 42) ir Apolodoro *Bibliotekoje* (Apollod. I, 2, 7).

250) Bei Doridė, Panopė, labai išvaizdi Galatėja – su nedideliais pakeitimais pakartota Hom. *Il.* XVIII, 45 eilutė. Doride vadinama ir nereidžių motina okeanidė Doridė. Apolodoras Doridės į nereidžių sąrašą neįtraukia. Galatėją, pasak vėlesnio mito, buvo pamilęs kiklopas Polifemas (Theocr. VI, XI idd.; Ovid. *Met.* XIII, 750–897).

251) Hipotojės ir *Hiponojės* vardai siejami su ἵππος, ὁ – *arklys.* Homero epe jos neminimos. Šias nereides nurodo ir Apolodoras (Apollod. I, 2, 7). Jūrų dievybės dažnai būdavo įsivaizduojamos skriejančios ant žirgų (žr. Paus. II, 1, 8). Epidaure stovėjusios Asklepijo šventyklos akroterijas buvo papuoštas ant žirgo sėdinčia nereide (plg. jūrų valdovo Poseidono epitetą ἵππιος– *žirginis*).

252) Kimodokė – duodančioji bangas (κῦμα, τό – *banga* ir δίδωμι – *duoti*). Šį vardą mini Homeras (Hom. *Il.* XVIII, 39), bet jo nėra tarp Apolodoro minimų nereidžių.

254) Kimatolegė – renkančioji bangas (κῦμα, τό – *banga* ir λέγω – *rinkti*). Ši nereidė paminėta tik Hesiodo *Teogonijoje.*

255) Ėjonė – nereidė, paminėta tik Hesiodo *Teogonijoje. Kimò* (κῦμα, τό – *banga*), *Halimėdė* (ἅλς, ἡ – *jūra*) įtrauktos į Apolodoro nereidžių sąrašą (Apollod. I, 2, 7).

256) Nereidės *Pontoporėjos* (πόντος, ὁ – *jūra* ir πορεύομαι – *žygiuoti*) vardo nemini nei Homeras, nei Apolodoras. *Glaukonomės* (γλαυκός – *spindintis, žėrintis*) vardas randamas Apolodoro nereidžių sąraše.

257) Nereidžių *Lejagorės, Laomedėjos* nemini nei Homeras, nei Apolodoras. *Euagorė* – nereidė, randama ir Apolodoro *Bibliotekoje.*

258) Nereidžių *Pulinojės, Autonojės, Lisianasos* vardai užfiksuoti Apolodoro sąraše. Homeras jų nemini.

259) Nereidės *Euarnės* nemini nei Homeras, nei Apolodoras.

260) Nereidė *Psamatė* (*ψάμμος, ἡ – smėlis*) paminėta Apolodoro (Apollod. I, 2, 7). Homero epe jos nėra. Psamatė pagimdė Ajakui sūnų Foką (Hes. *Theog.* 1004). Žr. taip pat 1004 eilutės paaiškinimą. *Menipė* – nereidė, neminima nei Homero epe, nei Apolodoro *Bibliotekoje.*

261) Nėsò, Temistò, Eupompė, Pronojė – šių nereidžių vardai neminimi nei Homero, nei Apolodoro nereidžių kataloguose.

262) Nėmertė – (*νημερτής – neklystantis*), nereidė, kurios vardas užfiksuotas ir Homero epe (*Il.* XVIII, 46).

267) Harpijos gimė – harpijos (pažodžiui *griebiančiosios*) buvo įsivaizduojamos kaip paukštės moterų veidais ir liemeniu, užpuolančios ir pagrobiančios žmones, teršiančios maistą, kurio pačios negali praryti. Homeras mini (*Il.* XVI, 150) tik harpijos Podargos (*Greitakojės*) vardą, o Hesiodas nurodo dvi harpijas – Aelò (*Audringoji*) bei Okipetę (*Greitai skrendančioji*).

270) Gražiaskruostės senės – kalbama apie grajas (Γραῖαι, *αἱ – senės*). Jos gyvena toli vakaruose prie Hesperidžių sodo. Pasak Apolodoro (II, 4, 2), grajos turi tik vieną akį ir vieną dantį ir jais dalijasi tarp savęs. Hesiodas šio fakto nemini. Paprastai grajos įsivaizduojamos kaip bjaurios senės, bet kartais jos piešiamos ir kaip dailios moterys. Plg. 280 eilutės paaiškinimą apie Medūsą.

273) Tai Pemfrėdò gražiarūbė, taip pat Enijò geltonrūbė – kai kurie autoriai mini ir trečiąją grają – Deinò (Apollod. II, 4, 2; Aesch. *Prom.* 793). Homero epe geltonrūbe vadinama Aušra (*Il.* VIII, 1; XIX, 1).

274) Ir Gorgonės jiems gimė – gorgonės buvo tikros pabaisos – su iltimis, su gyvatėmis vietoj plaukų, o nuo baisaus Medūsos žvilgsnio žmonės suakmenėdavo. Antra vertus, kartais Medūsa buvo įsivaizduojama kaip labai graži būtybė (žr. 280 eilutės paaiškinimą). Jos vardas siejamas su *μέδω* – rūpintis.

275) Šalia Hesperidžių balsingų – gorgonės gyvena toli Vakaruose

prie Okeano, šalia Hesperidžių, kurios dažnai vadinamos balsingomis ar dainingosiomis (Eur. *Herc.* 394 – *ὑμνῳδοί*; Eur. *Hipp.* 743 – *ἀοιδοί*; plg. Apoll. Rhod. IV, 1399). Matyt, joms buvo priskiriamos tokios pat savybės, kaip ir seirenėms, tik Hesperidžių daina nekėlė pavojaus mirtingiesiems.

276) Tai Eurijalė, Stenò, Medūsà – Hesiodas mini tris, o Homeras kalba tik apie vieną gorgonę, neminėdamas jos vardo (*Od.* XI, 634; *Il.* VIII, 349; XI, 36).

278) Juodaplaukis – Poseidono epitetas.

280) Kai Persėjas nukirto galvą Medūsai – Dzeuso ir Argo karalaitės Danajės sūnus Persėjas, Serifo salos valdovui įsakius, nukirto gorgonei Medūsai galvą. Šį žygdarbį padaryti jam padėjo dievai. Pasak kitos mito versijos, Persėjas tai atliko Atėnės palieptas. Mat deivė labai pavydėjusi Medūsai grožio, todėl jos galvą įsistatė į savo šarvus (schol. Pind. *N.* X). Medūsą Pindaras vadina εὐπάραος – *gražiaskruoste* (Pind. *P.* XII, 16).

282) Nes gimė šalia versmių Okeano – Pegaso vardas siejamas su gr. πηγή, ἡ – *versmė, šaltinis.*

283) Nes laikė rankose kardą auksinį – Chrisaoro vardas kildinamas iš χρυσός, ὁ – *auksas* ir ἄορ, τό – *kardas.*

286) Ten jis griaustinį bei žaibą protingajam Dzeusui nešioja – buvo įsivaizduojama, kad griaustinis bei žaibas, kuriuos Dzeusui buvo padovanoję kiklopai, saugomi Olimpe saugioje vietoje (Aesch. *Eum.* 827–828 (Atėnė): *Tik aš viena žinau, kur raktas paslėptas / To kambario, kur saugojami jo žaibai* (J. Dumčiaus vertimas). Plg. Mimn. fr. 11 D, kur kalbama apie saulės spindulius, sukrautus auksiniame kambaryje.

287) Pagimdė trigalvį Gerionėją – Gerionėjas – Gerionas.

289–290) Jį Heraklis stiprus Eritėjoj, skalaujamoj jūros, / Užmušė – Heraklis užmušė Gerioną atlikdamas dešimtąjį savo žygį, kai jam

buvo įsakyta pavogti Geriono bandą. Šis mitas buvo plačiai atpasakotas neišlikusioje Stesichoro poemoje *Gerioneida*. Herodotas nurodo, kad Eritėjos sala esanti prie Okeano, netoli Gedyros, kitoje Heraklio stulpų pusėje (Hdt. IV, 8).

291) Į šventąjį miestą Tirinto – Argolidėje buvusį Tirinto miestą valdė Euristėjas, kurio įsakytas Heraklis atliko dvylika žygdarbių.

293) Ortą nukovė bei piemenį Euritioną – Geriono šunį Ortą bei jo piemenį Euritioną Heraklis nukovė atlikdamas savo dešimtąjį žygdarbį.

295) Ji pagimdė – manoma, kad čia Hesiodas kalba apie Ketò.

297) Dievišką žiaurią Echidną – pasak Apolodoro, Echidna buvo Tartaro ir Gajos dukra (Apollod. II, 1, 2).

304) Po žeme Arimuos nuožmi Echidnà ši gyveno – Arimai minimi ir Homero epe (*Il.* II, 783) bei Pindaro poezijoje (Pind. fr. 93). Jau antikoje buvo neaišku, ar čia turima galvoje kalnuota Mažosios Azijos teritorija, išsidriekusi tarp Lidijos, Frigijos ir Misijos, ar Kilikijoje gyvenusi gentis, ar kokia kita vieta.

306–307) Sako, kad pats Tifaonas... / Meile dalinos su šia mergina – Tifaono (t. y. Tifono) išvaizda aprašyta *Theog.* 820–835 eil. Tifonas su Echidna susilaukė daugybės baisių vaikų – Lernos hidros, šunų Kerbero ir Orto, baidyklės Chimairos. (Hes. *Theog.* 306–325). Herodotas pasakoja, kad Echidna buvo susilaukusi trijų vaikų ir nuo Heraklio (Hdt. IV, 9–10). Hesiodas šio mito nemini.

312) Turi galvų penkiasdešimt – įvairūs antikiniai šaltiniai pateikia skirtingą Kerbero galvų skaičių. Tragikai nurodo jį esant trigalvį (Soph. *Trach.* 1098; Eur. *Herc.* 24; 611).

313) Trečią ji Lernos hidrą pagimdė – Hesiodas nenurodo hidros galvų skaičiaus. Simonidas mano (fr. 64) Lernos hidrą esant penkiasdešimtgalvę, Euripidas kartais vadina ją šimtagalve (Eur.

Herc. 1118), o kartais, pasinaudodamas poetine hiperbolizacija, įvardija kaip *μυριόκρανος*, t. y. turinčią dešimt tūkstančių galvų (Eur. *Herc.* 419). Apolodoras pateikia labiausiai paplitusią versiją (Apollod. II, 5, 2), kad Lernos hidra buvusi devyngalvė. Visos nukirstos galvos ataugdavusios, o viena iš tų galvų buvusi nemirtinga. Lernos hidrą įveikė Heraklis (antrasis Heraklio žygis).

314) Šitą hidrą pati baltarankė Hera išaugino – Hera augino hidrą, matyt, norėdama ją pasiųsti prieš Heraklį. Hera nekentė nesantuokinio Dzeuso ir Alkmenės sūnaus Heraklio ir visą gyvenimą jį persekiojo. Kai Heraklis buvo dar tik kūdikis, Hera pasiuntė dvi baisias gyvates, kad šios jį pasmaugtų. Tačiau Heraklis pats jas pasmaugė (Theocr. XXIV). Heros siunčiamos nelaimės, su kuriomis Heraklis sėkmingai susidorojo, padėjo Dzeuso sūnui išgarsėti (Heraklio vardas reiškia *Heros išgarsintasis*).

316) Amfitriono augintas Dzeuso vaikas – Heraklį išaugino Tėbų valdovas Amfitrionas, kurio žmona Alkmenė pagimdė Heraklį nuo Dzeuso, o Ifiklį nuo Amfitriono. Apie Heraklį žr. taip pat 526, 944, 950–955 eilutes.

317) Su karingu Jolaju žiauriu variu ją nukovė – Jolajas – Heraklio brolio Ifiklio sūnus, dalyvavęs daugelyje Heraklio žygių. Pausanijas nurodo, kad Tėbuose buvo išlikęs Jolajo kultas (Paus. IX, 23, 1).

318) Kai patarimų Atėnės, laimikių davėjos, paklausė – Atėnės patartas Jolajas pridegino hidros kaklus, kad iš jų neišaugtų naujos galvos. Heraklis, nuodingu hidros krauju sumirkęs savo strėles, nukirstą nemirtingąją galvą užkasė ir prispaudė milžinišku akmeniu. Reikia pabrėžti, kad Atėnė visada saugojo Heraklį bei padėjo jam atlikti žygius. Homero epe šią savo pagalbą prisimena ir pati Atėnė (*Il.* VIII, 362–363). Plg. *Il.* XX, 144 sq.; *Sc.* 126–127; 325 sq. Herakliui padedanti Atėnė vaizduojama ir Dzeuso šventyklos Olimpijoje metopose, kur įamžinti Heraklio žygiai.

319) Dar ji Chimairą pagimdė – Homeras vaizduoja Chimairą (gr. *χίμαιρα, ἡ – ožka*) su liūto galva, ožkos liemeniu ir gyvatės uodega (*Il.* VI, 179–182). Hesiodo Chimaira – trigalvė būtybė su liūto, ožkos bei gyvatės galvomis. Apolodoras nurodo (Apollod. II, 3, 1–2), kad ožkos galva spjaudė ugnį.

323–324) Liūtas iš priekio, per vidurį buvo ožka, o gyvatė / Iš uodegos ji, kvėpavo karštąja liepsna pražūtinga – iš Homero epo paimta interpoliacija (*Il.* VI, 181–182).

325) Įveikė ją Pegasas kartu su Belerofontu – Korinto valdovo Glauko sūnus Belerofontas, Likijos valdovo Jobato įsakytas, nukovė Chimairą (Hom. *Il.* VI, 168), jodamas jam dievų padovanotu žirgu Pegasu (Pind. *O.* XIII, 63). Homero scholijai pažymi, kad Pegasą Belerofontui buvo padovanojęs Poseidonas (scholl. Hom. *Il.* VI, 155). Pindaras nurodo, kad pagauti Pegasą Belerofontui padėjusi Atėnė (Pind. *O.* XIII, 63 sq.). Neišlikusioje Euripido tragedijoje *Belerofontas* buvo pasakojama apie tai, kaip Belerofontas užsimanęs su Pegasu pasiekti Olimpą, bet Pegasas jį nutėškęs žemyn.

326) Baisią Fikę pagimdė – *Teogonijos* scholijai nurodo, kad Fikė esanti Bojotijos dialekto forma (plg. Plat. *Crat.* 414 cd). Įprastinė forma su „s" (*sfingė, sfinksas*) galėjo atsirasti siejant šį žodį su veiksmažodžiu *σφίγγω – spausti, dusinti.* Sfinkso įvaizdis į graikų mitologiją atėjo iš Egipto. ***Nelaimę kadmiečiams*** – apsigyvenusi prie Tėbų miesto, Sfingė užminė miestiečiams mįslę: „Kas rytą vaikšto keturiomis, dieną – dviem, vakare – trim?" Neįminusius mįslės žmones sfingė sudraskydavo. Šią mįslę įminė į Tėbus atvykęs Edipas. ***Kadmiečiai*** – Tėbų gyventojai, taip vadinami todėl, kad Tėbus įkūrė Kadmas (Hom. *Il.* IV, 385; 388; V, 804; Hdt. V, 57 sq.). Apie Kadmą žr. 937 eilutę.

328) Dzeuso šaunioji žmona Hera išaugino tą liūtą – žr. 314 eil. paaiškinimą.

331) Ir viešpatavo visur – Trėte, Apesante, Nemėjoj – dar Pausanijo laikais Trėto kalno uoloje buvo rodomas mitinio liūto guolis (Paus. II, 15, 2). Pausanijas taip pat mini Apesanto kalną Nemėjoje (Paus. II, 15, 3).

332) Bet pagaliau jį sutramdė jėga galingo Heraklio – Heraklis Nemėjos liūtą pasmaugė rankomis (pirmasis Heraklio žygis), o paskui, nudyręs liūto kailį, juo apsiautė savo kūną (Theocr. XXV, 278).

334) Baisų drakoną pagimdė – t. y. Forkino ir Ketò sūnų Ladoną.

335) Aukso obuolius saugo – Ladonas saugojo Hesperidžių sode buvusius obuolius (žr. 215–216 eil. paaiškinimą). Pasak kai kurių antikinių šaltinių (Apoll. Rhod. IV, 1398; Apollod. II, 5, 11), šį drakoną nukovė Heraklis, atvykęs parnešti auksinių Hesperidžių obuolių (vienuoliktasis Heraklio žygdarbis).

337) O Tetija Okeanui upes verpetuotas pagimdė – išvardijami Okeano ir Tetijos vaikai: sūnūs – upių dievai bei dukros – įvairiausių šaltinių bei upelių nimfos. Šiame Hesiodo upių kataloge daugiausia išvardijamos Heladės, Mažosios Azijos, Trakijos bei pietinių Juodosios jūros pakrančių upės, tačiau neminimos tokios svarbios Heladės upės kaip Eurotas, Asopas, Kefisas etc. Homeras užsimena, kad visos upės ir šaltiniai išteka iš Okeano (*Il.* XXI, 196–197). Homero epe kalbama ir apie tolesnį Okeano bei Tetijos likimą: jie abu gyvena žemės pakraštyje, bet vienas su kitu nesusitinka (*Il.* XIV, 200–207).

338) Alfėjas – upė, ištekanti iš Peloponeso kalnų, tekanti pro Olimpiją ir įtekanti į Jonijos jūrą. ***Eridanas*** – mitinė, šiaurės vakaruose tekanti upė. Heraklis, keliaudamas pas Hesperides, buvo atklydęs prie Eridano krantų (Apollod. II, 5, 11). Pasak mito, šioje upėje nuskendo Faetontas, o jo seserų Heliadžių ašaros virto gintaru (Apoll. Rhod. IV, 596; 605–629). Vėliau graikai Eridaną ėmė tapatinti su dabartine Po upe Apeninų pusiasalyje.

339) Strimonas – dabartinė Struma, tekanti Bulgarijoje ir šiaurės Graikijoje. Pasak mito, Heraklis, parsivarydamas iš Eritėjos salos Geriono bandą, primėtęs į Strimono vagą didžiulių akmenų ir padaręs šią upę netinkamą laivybai (Apollod. II, 5, 10).

Majandras – labai vingiuota Lidijos upė (dabartinis pavadinimas Menderes). Iš jos vardo kilo dailės ornamento pavadinimas *meandras*. *Istras* – dabartinis Dunojus.

340) Fasidas – Kolchidės upė (dabartinis Rionas Gruzijoje). *Rėsas* – Homero minima Mažosios Azijos upė (*Il.* XII, 20). *Achelojas* – upė, tekanti Akarnanijoje (Vidurio Graikija).

341) Haliakmonas – Makedonijos upė. *Nesas* – Trakijos upė. *Rodijas* – Homero minima Mažosios Azijos upė (*Il.* XII, 20). *Heptaporas* – Mažosios Azijos upė, minima Homero epe (*Il.* XII, 20).

342) Granikas tekėjo per Misiją (Mažoji Azija). Ši upė minima Homero epe (*Il.* XII, 21). *Aisėpas* – Mažosios Azijos upė, minima Homero epe (*Il.* XII, 21). *Simuntas*, t. y. Simoentas, – prie Trojos tekėjusi upė, Skamandro intakas (Hom *Il.* XII, 22 etc.).

343) Penėjas – Tesalijos upė. *Hermas* – per Frigiją ir Lidiją tekėjusi Mažosios Azijos upė, minima Homero epe (*Il.* XXI, 392). *Kajikas* – per Misiją (Mažoji Azija) tekėjusi upė.

344) Sangarijas – Bitinijos upė, minima Homero epe (*Il.* III, 187; XVI, 719). *Ladonas* – Arkadijos upė, Alfėjo intakas. *Partenijas* – nedidelė Paflagonijos (šiaurinė Mažosios Azijos dalis) upė, minima Homero epe (*Il.* II, 854).

345) Euėnas – Aitolijos upė. *Aldėskas* – tikriausiai Trakijos upė (plg. Trakijos upę Artiską, minimą Herodoto *Istorijoje* (Hdt. IV, 92). *Skamandras* – Homero minima (*Il.* V, 77; 774; XII, 21etc.) upė Troadėje, įtekanti į Helespontą.

346) Dar dukterų ji giminę šventą pagimdė – nuo čia Hesiodas

pradeda Okeano ir Tetijos dukrų nimfų okeanidžių katalogą.

347–348) Su... Apolonu... jos žmones augina / Bei su upėm – buvo tikima, kad nimfos ir upių dievai padeda moterims pastoti, o jaunoms motinoms išmaitinti ir išauginti vaikus (Eur. *El.* 625 sq.). Atsilygindami už globą, graikų paaugliai, sulaukę pilnametystės, aukodavo upių dievams nukirptų plaukų sruogas (Hom. *Il.* XXIII, 141; Aesch. *Cho.* 5–6; sch. Pind. *P.* IV, 145). Apolonas taip pat buvo laikomas vaikų globėju (Hom. *Od.* XIX, 85 sq.).

349) Hesiodo prie okeanidžių priskiriama ***Peitò***, pasak kitos mitologinės tradicijos, – įtikinėjimo deivė (Hes. *Op.* 73; Alcm. fr. 64 PMG). Apie šios deivės kultą Atėnuose užsimena Pausanijas (Paus. I, 22, 3). ***Elektra*** (žr. 265 eil.) minima ir homeriniame himne Demetrai (Hymn. Hom. V, 418). Tame pačiame himne minima ir okeanidė ***Admėtė*** (Hymn. Hom. V, 421).

350) Okeanidė ***Doridė*** buvo Nerėjo žmona, nereidžių motina (žr. 240–264 eil.). Okeanidė ***Uranija*** minima ir homeriniame himne (Hymn. Hom. V, 423). Tokiu vardu vadinama ir astronomijos mūza.

351) ***Hipò*** – galbūt Hipokrėnės upelio nimfa. Taip pat žr. 251 eil. paaiškinimą. Okeanidė ***Klimenė*** buvo viena iš žymiausių Okeano dukterų, titano Japeto žmona (žr. 507–511 eil.).

Okeanidės ***Rodėja*** ir ***Kalirojė*** paminėtos homeriniame himne Demetrai (Hymn. Hom. V, 419).

352) Okeanidę ***Idiją*** buvo paėmęs už žmoną Kolchidės valdovas Ajetas (žr. 958 eil.; Apollod. I, 9, 23), su kuriuo ji susilaukė Medėjos ir kitų vaikų.

353) Okeanidės ***Galaksaurės*** vardas užfiksuotas ir homeriniame himne Demetrai (Hymn. Hom. V, 423). Titanidė ***Dionė*** buvo garbinama Dodonėje kaip Dzeuso žmona. Kai ją vėliau pakeitė Hera, Dionę imta laikyti okeanide. Išlikusi mito versija, kad Dionė buvo Afroditės motina (Hom. *Il.* V, 370–371).

354) Okeanidė ***Mėlobosidė,*** kurios vardas paminėtas ir homeriniame himne Demetrai (Hymn. Hom. V, 420) tikriausiai buvo viena iš nimfų epimeliadžių, t. y. nimfų, besirūpinančių gyvulių bandomis (Paus. VIII, 4, 2). Okeanidės ***Tojės*** vardas (gr. *ϑοή* – *greitoji*), matyt, pažymi greitą vandens tėkmę.

355) ***Jautakė*** – tradicinis deivės Heros epitetas Homero epe. Juo apibūdinama ir viena iš nereidžių (Hom. *Il.* XVIII, 40). ***Plutò*** kartu su kitomis okeanidėmis minima homeriniame himne Demetrai (Hymn. Hom. V, 422).

356) Okeanidės ***Janeira*** ir ***Akastė*** minimos homeriniame himne Demetrai (Hymn. Hom. V, 421). Homero epe Janeira priskiriama prie nereidžių (Hom. Il. XVIII, 47). ***Persėidė*** – Helijo žmona, Ajeto bei Kirkės motina (žr. 957 eil.).

357) Su ***Europės*** vardu susiję ne tik žemyno, bet ir įvairių vandenų pavadinimai. Pvz., Dodonėje tekėjo upelis, vadinamas Europė (Call. fr. 630). Europijos šaltinį (*Εὐρωπία κράνα*) mini Pindaras (Pind. fr. 70).

358) ***Eurinomė*** – trečioji Dzeuso žmona, charičių motina (Paus. IX, 35, 5). Homero epe nurodoma, kad Eurinomė kartu su Tetide buvo priglaudusios Hefaistą, kurį motina Hera išmetė iš Olimpo (*Il.* XVIII, 394–405). Eurinomė buvo garbinama Figalijoje (Paus. VIII, 41, 4).

359) Tikrinis daiktavardis ***Asija*** kai kada siejamas su graikišku žodžiu *ἄσις, ἡ* – ***dumblas.*** Kartais Asija vadinama Prometėjo (Hdt. IV, 45) arba Japeto (Apollod. I, 2, 3) žmona. Asijos, kaip srities, vardas pirmąkart paminėtas Archilocho kūryboje (Archil. fr. 23), kur jis tikriausiai reiškia Lidijos karalystę. ***Kalipsò*** ir ***Chrisėidė*** minimos homeriniame himne (Hymn. Hom. V, 421–422). Homero epe Kalipsò vadinama Atlanto dukterimi (Hom. *Od.* I, 52; VII, 245), o Apolodoras ją priskiria prie nereidžių (Apollod. I, 2, 7). *Teogonijos* pabaigoje (1017 eil.)

nurodoma, kad Kalipsò su Odisėju susilaukė dviejų sūnų.

360) Okeanidės ***Okirojė, Tichė*** bei ***Stigė*** minimos homeriniame himne (Hymn. Hom. V, 420; 423). Okeanidžių *Amfirò* (*tekanti aplinkui*) bei ***Okirojės*** (*greitai tekanti*) vardai susiję su vandens tėkme. Okeanidė Tichė vėlesnėje mitologinėje tradicijoje – sėkmės, atsitiktinumo deivė (Alcm. fr. 64 PMG). ***Stigė*** – mirusiųjų karalystės upė. Plačiau apie Stigę žr. *Theog.* 383, 385, 397–400, 775–806 eil. Herodotas mini nedidelį Stigės upelį, tekėjusį Arkadijos pietuose (Hdt. VI, 74).

364) Trejetas tūkstančių šių Okeano dukrų – kad Okeanas turi tris tūkstančius vaikų, užsimena ir logografas Akusilajas iš Argo, rašęs apie dievų genealogiją (11a FGH): Ὠκεανὸς δὲ γαμεῖ Τηθὺν ἑωυτοῦ ἀδελφήν· τῶν δὲ γίνονται τρισχίλιοι ποταμοί.

376) Jam pagimdė vaikus Astrają – žvaigždžių tėvas Astrajas minimas ir helenistinio poeto Arato veikale (Arat. 98: *εἴτ' οὖν Ἀστραίου κείνη γένος, ὅν ῥά τέ φασιν / ἄστρων ἀρχαῖον πατέρ' ἔμμεναι*). Iš Astrajo (gr. *žvaigždėtasis*) vardo kilo teisingumo deivės Astrajos vardas (Ovid. *Met.* I, 149–150). ***Bei didį Palantą*** – Palantu buvo vadinamas ir gigantas, kurį nukovė Atėnė, Olimpo dievams kovojant su gigantais (Apollod. I, 6, 1–2).

377) Kuris žiniomis tarp visų išsiskyrė – neaišku, kodėl Hesiodas pabrėžia Perso išskirtines žinias.

378–379) Vėjus smarkiuosius Astrajui Aušra pagimdė – jūreiviams graikams vėjai turėjo didelę reikšmę. Vėjai buvo personifikuoti, sudievinti, jiems buvo meldžiamasi, prašoma palankaus pūtimo (Hom. *Il.* XXIII, 194; Hdt. VII, 189). Homero epe kalbama apie dievą Ajolą, valdžiusį keturis vėjus: Borėją, Zefyrą, Notą bei pietryčių vėją Eurą (Hom. *Od.* V, 295–296; *Od.* X, 1–75). Pastarasis neminimas *Teogonijoje.* Pasak vėliau paplitusio mito, Borėjas buvo pagrobęs ir vedęs Atėnų valdovo Erechtėjo dukrą Oreitiją (Apollod. III, 15, 2). Atėniečiai manė, kad dėl šios

priežasties Borėjas jiems palankus ir padedąs kovoti su priešų laivynu (Paus. I, 19, 5). Buvo tikima, kad greitasis pietų vėjas Notas atneša į Graikiją drėgną rūką (Hom. *Il.* III, 10). Apie vėjus žr. taip pat 870–880 eil.

381) Aušrinę pagimdė – kalbama apie Venerą, kuri jau antikoje buvo vadinama ir Aušrine (gr. Ἑωσφόρος, ὁ) (Hom. *Il.* XXIII, 226), ir Vakare (Hom. *Il.* XXII, 318).

384) Nikę rūmuos pagimdė – Pergalės deivė Nikė buvo įsivaizduojama su sparnais bei laurų vainiku ant galvos (pvz., skulptoriaus Pajonijo Nikės statula, rasta Olimpijoje, Nikės statula iš Samotrakės salos ir kt.). Garsi buvo Atėnės Nikės šventyklėlė Atėnų akropolyje (arch. Kalikratas).

385) Bijos... susilaukė – Prievartos deivei Bijai skirta šventykla stovėjo Akrokorinte (Paus. II, 4, 6). Apolodoro *Bibliotekoje* nurodoma, kad be šių vaikų Stigė su Dzeusu buvo susilaukusi dukters Persefonės (Apollod. I, 3, 1).

398) Paliepimo tėvo paklausius – titanas Okeanas pats nedalyvavo titanų kovoje prieš Dzeusą, o savo dukrai Stigei paliepė būti ne titanų, o Dzeuso pusėje. Žr. taip pat 133 eil. paaiškinimą.

400) Ją padarė didžia nemirtingų priesaika tąsyk – dievai prisiekdavo, nuliedami Stigės vandenį. Išsamiau apie dievų priesaiką Stige žr. 775–806 eil. Apie priesaiką Stige rašo ir Homeras (*Il.* XV, 38; *Od.* V, 184 etc.). Priesaika požeminiu vandeniu, matyt, buvo susijusi su chtoniškosiomis galiomis. Mirtingieji prisiekdavo Horku. Žr. 231–232 eilutę.

406) Letò, visada ir mielą, ir gerą – antikoje Letò vardas buvo siejamas su geru jos būdu (λεῖον ἦθος). Plat. *Crat.* 406a: *O Lėto [taip įvardyta] nuo deivės švelnumo, kadangi „noriai" [įvykdo] ko tik kas prašytų. [...] Atrodo, kad šiuo vardu vadinančių ji pavadinta Lētō dėl to, kad yra ne šiurkštaus, o malonaus ir glotnaus būdo (leion ēthos)* (vert. N. Kardelis). Letò garsėjo ir kaip rūpestinga motina.

Kai Hera primušė Artemidę, Letò nuvyko į Olimpą ir drauge su Dzeusu ją paguodė (Hom. *Il.* XXI, 497–504). Apie Letò žr. taip pat 918–920 eil. paaiškinimą.

409) Dar ji pagimdė Asteriją – Kalimachas pasakoja mitą, kaip gelbėdamasi nuo Dzeuso merginimosi, Asterija pavirto putpele ir tarytum žvaigždė įkrito į jūrą, kur virto plaukiojančia sala (Call. *Hymn.* IV, 36–40). Tuo aiškinamas ir jos vardo atsiradimas (gr. *ἀστήρ, ὁ – žvaigždė*). Iš pradžių ta sala buvo vadinama Asterija, vėliau Ortigija (gr. *ὄρτυξ, ὁ – putpelė*), o dar vėliau Delu. Sala nustojusi plaukioti tuomet, kai Letò joje pagimdė savo vaikus (Call. *Hymn.* IV; Apollod. I, 4, 1).

411–452) Šiose eilutėse šlovinama Hekatė (apie mėginimus įrodyti, kad tai intarpas, nepriklausantis Hesiodo plunksnai, žr. Hesiod. *Theogony.* Ed. West M. L. Oxford: Clarendon Press, 1966, 278–280). Hekatė – sena chtoninė deivė, padedanti žmonėms įvairiose gyvenimo sferose (medžioti, žvejoti, bylinėtis, kariauti, auginti vaikus etc.). Hekatės kultas į Graikiją atėjo iš Karijos (Mažoji Azija). Homeras Hekatės nemini, tačiau apie ją kalbama homeriniame himne Demetrai (Hymn. Hom. V, 24, 51, 438 sq.). Klasikinėje epochoje Hekatė įgyja naujas funkcijas, tampa kryžkelių, sutemų, nakties, burtų ir kerėjimų deive. Ji tarsi suartina gyvųjų ir mirusiųjų pasaulį. Kai kada Hekatė siejama su Demetra, Persefone, Rėja, Kibele. Pradėjus tapatinti Hekatę su Selėne bei Artemide, jos kultas išpopuliarėjo: deivės statulos būdavo statomos kryžkelėse, o jos aukurai – prie daugelio namų, jai būdavo aukojami šunys. Hesiodo Hekatė labai skiriasi nuo vėlesniojo jos įvaizdžio: *Teogonijoje* ji užima ypatingą vietą, yra labai galinga, visų dievų gerbiama deivė.

423–425) Toks Dzeuso elgesys atitinka jo pažadą dievams neatimti iš jų turėtosios garbės (žr. 392–394 eil.).

434–438) Mėgindamas nustatyti loginį objektų ryšį (teismas –

vyrija, karas – raiteliai etc.), M. L. Westas pakeičia eilučių išdėstymo tvarką.

441) Ir trankų Kratytoją žemės – Poseidono epitetas *Kratytojas* (gr. Ἐννοσίγαιος, ὁ) būdingas ir Homero epui (*Il.* IX, 183; XIV, 355; XV, 173; XXIII, 584 etc.). Šis Poseidono epitetas (kaip ir Γαιήοχος *Žemės laikytojas*) liudija apie chtoniškąją jo prigimtį.

443) Gali lengvai ir atimt jau duotą laimikį, kai nori – kaip ir Homero epe, dievų galia pabrėžiama, nurodant, kad dievai gali padaryti ir visiškai priešingus dalykus (plg. *Il.* XX, 242; XXIV 343–344; *Od.* X, 22; XVI, 212 etc.).

444) Tvartuose ji su Hermiu padidinti padeda bandą – Hermis buvo garbinamas kaip bandų globėjas, saugantis ir gausinantis gyvulius (Hymn. Hom. III, 567 sq.). Panašią funkciją turėjo ir Apolonas (Ἀπόλλων Νόμιος) (Theocr. XXV, 22; Apollod. III, 10, 4).

449–450) Kronidas / Jai patikėjo vaikus – Hekatei buvo priskiriama vaikų globėjos bei augintojos funkcija (Apoll. Rhod. III, 861). Samo salos moterys kryžkelėse aukodavo deivei Kurotrofei (*Vaikų augintojai*) ([Hdt.] *Vit. Hom.* 30), kuri siejama su Hekate. Vaikų augintojomis buvo vadinamos Eirėnė (Hes. *Op.* 228), Artemidė (Diod. V, 73), Gaja (Paus. I, 22, 3) etc.

453–506) Toliau pasakojama apie Krono ir Rėjos vaikų, tarp jų ir Dzeuso, gimimą. Mitas apie Kroną, vietoj Dzeuso prarijusį akmenį, primena hetitų pasakojimą apie dievą Kumarbį, kuris nuryja akmenį, kad pražudytų įsčiose augantį, jam pražūtį atnešiantį dievą. Žr. Hesiod. *Theogony.* Ed. West M. L. Oxford: Clarendon Press, 1966, 290–291:

454) Histiją – t. y. Hestiją. Ją poetas mini pirmiausia kaip vyriausią iš Krono vaikų. Homero epe Hestija neminima, ten vyriausia tarp Olimpo dievų laikoma Hera (*Il.* IV, 59). Kad Hestija buvo iš Kronidų vyriausia, nurodo ir homerinis himnas Afroditei, kuriame

pasakojama, jog Hestiją norėjo vesti Apolonas ir Poseidonas, bet ji jiems atsakė (Hymn. Hom. IV, 22–32). Hestija vienintelė iš Krono dukrų liko netekėjusi. Ji buvo laikoma pagalbos prašančiųjų globėja, namų santarvės ir laimės deivė. Hestija buvo garbinama prie kiekvienos šeimos židinio. Miesto židinys degdavo pritanėjuje. *Deivę Demetrą* – Demetros vardas kildinamas iš *Δῆ *žemė* (?) ir μήτηρ *motina.* Šis vardas, kurio etimologija domėtasi jau antikoje (žr. Plat. *Crat.* 404 b), veikiausiai sietinas su chtoniškąja šios deivės kilme. Apie chtonišką deivės prigimtį byloja Demetros epitetas *Chtonija,* kurį Pausanijas girdėjo Korinte (Paus. II, 35, 5). Homero epe Demetra minima, bet dar ne kaip Olimpo deivė (*Il.* II, 696; V, 500; XIII, 322 etc.). Demetros kultas buvo labai populiarus, ypač tarp žemdirbių. Pausanijas mini Demetros šventyklas Atėnuose (I, 14, 1), Arkadijoje (VIII, 25, 3) bei kitose Graikijos vietose. Žr. taip pat 912 eil. paaiškinimą.

455) Stiprųjį Hadą, kuris po žemėmis rūmuos gyvena – nuvertus Kroną ir nugalėjus Titanus, Hadas, Poseidonas ir Dzeusas pasidalino pasaulį (Hom. *Il.* XV, 187–193). Hadui atiteko pomirtinė požemio karalystė. Nors ir priskiriamas prie Olimpo dievų, Hadas niekada nepasirodo Olimpe. Šis dievas buvo garbinamas Elidėje (Paus. VI, 25, 2). Hado vardo etimologija neaiški.

456) Kratytoją žemės – Poseidoną. Homero *Iliadoje* jis vadinamas jaunesniuoju Dzeuso broliu (*Il.* XIII, 355; XV, 166, 182). Matyt, tai, kad Kronas atrijo savo vaikus, buvo laikoma antruoju jų gimimu. Tad Dzeusas, kuris nebuvo tėvo prarytas, tapo vyriausiuoju iš Krono vaikų.

463) Iš žvaigždėto Urano ir Gajos jis buvo girdėjęs – kad Uranas ir Gaja žino ateitį ir gali pranašauti, patvirtinama tolesnėse 475–476 eilutėse. Kituose antikiniuose šaltiniuose apie Urano pranašavimus neužsimenama, o apie Gajos orakulą pateikiama

nemažai žinių. Pvz., Delfuose iki Apolono kulto įsigalėjimo buvo Gajos orakulas (Aesch. *Eum.* 2; Eur. *Iphig. T.* 1248; Paus. VII, 25, 13; X, 5, 5).

478) Liktas – Kretos miestas, minimas ir Homero epe (*Il.* II, 646; XVII, 611).

479–480) Ir priėmė Kretoj plačiojoj / Dzeusą didžioji Gaja – mitas apie Dzeuso gimimą bei jo augimą Kretos saloje savo ištakomis galbūt siekia minojinį Kretos periodą. Tuomet kai kurios salos olos buvo laikomos šventomis. Kretos mite vaikas galėjo būti laikomas pačios Žemės sūnumi arba Rėja galėjo būti tapatinama su Motina Žeme. Kretoje Dzeusas buvo garbintas ir kaip mirštančios bei atgimstančios gamtos dievas. Prie salos krantų Dzeusas, pasivertęs jaučiu (tai buvo šventas Kretos gyvulys, matyt, laikomas dievu), atplukdė pagrobtą Europę.

483) Paslėpė jį stačioje oloje – pasak varianto, kuris pateikiamas Apolodoro „Bibliotekoje" (Apollod. I, 1, 5–7), Rėja paslėpė Dzeusą Diktės kalno oloje. Pasak kitos versijos, Dzeusas buvo auginamas Idos kalnyne (Callim. *Hymn.* I, 51; Ovid. *Fast.* IV, 207). Hesiodas neįvardija konkrečios olos ir nenurodo, kur Rėja pagimdė Dzeusą.

484) Aigajo kalnyne – šis kalnas daugiau niekur neminimas. Gal tai netoli Likto buvusio kalnyno pavadinimas (dab. Lasiti kalnynas), sietinas su Egėjo jūros (Αἰγαῖος πόντος) vardu. Konjektūra *Argajo kalnynas* (Ἀργαῖον ὄρος) primena Argajo kalnus Kapadokijoje.

485–486) Vietoje jo suvyščius didelį akmenį, davė / Sūnui Urano – Pausanijas aprašo Bojotijoje girdėtą legendą, pasak kurios, Dzeusas prarijo akmenį Petrache, kalnuotoje vietovėje netoli Chaironėjos (Paus. IX, 41, 6). Arkadijos gyventojai pasakojo, kad Rėja, pagimdžiusi Poseidoną, vietoj jo davė Kronui kumeliuką (Paus. VIII, 8, 2).

492) Greitai netrukus išaugo jėgos Dzeuso valdovo – dievų vaikai paprastai gimdavo tvirti ir labai greitai augdavo (Hymn.

Hom. I, 126 sq., III, 17 sq., V, 241; Callim. *Hymn.* I, 55 etc.).

494) Gajos labai gudriais patarimais skaudžiai apgautas – kalbama apie nežinomus patarimus, kuriuos Gaja davė Rėjai, kad ši su Dzeusu priverstų Kroną atryti vaikus.

496) Savo sūnaus gudrumu bei jėga nugalėtas – Hesiodas nenurodo, kokiu būdu Dzeusas privertė Kroną atryti vaikus. Pasak Apolodoro, Dzeusas kreipėsi į išminties deivę Metidę. Ši davusi Kronui gėrimo, nuo kurio jis išvėmė pirmiausia akmenį, o paskui ir visus vaikus (Apollod. I, 2, 1).

498–499) Parnaso / Kalno šlaite – Parnaso kalnas graikų mitologijoje užima labai svarbią vietą, jame mėgo buvoti Apolonas ir mūzos.

499) Šventajam Pite lyg paminklą pastatė – Pitas (Pitonas) – senovinis Delfų pavadinimas, kilęs nuo drakono Pitono vardo, kurį Apolonas užmušė Delfų apylinkėse. Homerinis himnas Apolonui Pitiečiui (Hymn. Hom. II, 193–195) sieja žodį *Pitonas* su veiksmažodžiu πύθω – *pūti*, nes negyvas drakonas supuvęs toje vietoje, kur buvo nukautas. Mitas apie Pitono ir Apolono kovą atspindi chtoniškųjų ir naujų, olimpinių dievų susidūrimą. Pausanijas pasakoja, kad jo laikais akmuo, kurį Kronas buvo prarijęs vietoj Dzeuso, dar stovėjęs Delfuose. Delfiečiai atlikdavę ritualines apeigas – kasdien ant šio akmens pildavę aliejų, o per šventes ant jo dėdavę nesuktas vilnas (Paus. X, 24, 6). Klasikiniais laikais šis akmuo buvo laikomas pasaulio centru – pasaulio bamba. Dabar šio akmens kopija (manoma, iš helenistinio laikotarpio) eksponuojama Delfų muziejuje.

501) Dzeusas iš pančių žiaurių dėdes išvadavo – t. y. kiklopus (žr. 156–158 eilutes).

510) Dar ji pagimdė... Prometėją – Prometėjo vardas jau antikoje buvo siejamas su μῆτις, ἡ – *išmintis, protas* arba su μήδεα, τά – *mintys*, o jo vardo pirminė reikšmė buvo aiškinama kaip *iš anksto*

apgalvojantis, numatantis, mąstantis. Tai senas ikiolimpinis dievas, nedalyvavęs titanomachijoje, palaikęs Dzeuso pusę. Homeras Prometėjo ir jo brolių Epimetėjo bei Menoitijo nemini. Apolodoras nurodo (Apollod. I, 7, 1), kad Dzeusui paliepus, Prometėjas iš žemės ir vandens nulipdė žmonių giminę (apie tai Hesiodo poemoje neužsimenama), kurią po to visą laiką globojo, mokė ją įvairiausių amatų. Prometėjo kultas buvo artimas Hefaisto kultui. Kaip rašo Pausanijas (Paus. I, 30, 2), Atėnuose puodžiai kasmet rengdavo savo šventę – vadinamąsias Prometėjas.

511) Taip pat nenuovokų Epimetėją – Epimetėjo vardas, turintis reikšmę, priešingą Prometėjo vardui (plg. πρόλογος – ἐπίλογος), buvo suprantamas kaip *protingas atgaliniu protu.* Pindaras jį laiko Deukaliono žmonos Pirò tėvu (sch. Pind. *I.* IX, 68).

513) Paėmė pirmas į žmonas merginą, Dzeuso sukurtą – Epimetėjas, nepaisydamas brolio Prometėjo perspėjimų, vedė pirmąją moterį (Hes. *Op.* 83–89). Jos vardas Pandora (*visų apdovanotoji*) *Teogonijoje* neminimas. Mitas apie Pandorą, jos skrynią (tiksliau, molinę statinę) ir ten slypėjusias nelaimes plačiau pasakojamas Hesiodo *Darbuose ir dienuose* (59–105 eil.). Vadindamas merginą *Dzeuso sukurtą* poetas nėra tikslus, nes Pandorą, Dzeuso įsakytas, iš žemių nulipdė Hefaistas (571–572 eilutės).

514–515) O įžūlų Menoitiją smarkiai griaudžiantis Dzeusas / Nutrenkė požemin – Apolodoras nurodo (Apollod. I, 2, 3), kad Menoitijas kovojo kartu su titanais ir todėl Dzeusas nutrenkė jį į tartarą. Daugiau žinių apie šį mitinį veikėją nepateikiama.

517–519) Laiko Atlantas stiprus, sunkios būtinybės prispirtas / (...) / Platųjį skliautą dangaus nepavargstančiom rankom ir galva – Hesiodas įsivaizduoja Atlantą, užsidėjusį dangaus skliautą ne ant pečių, bet laikantį jį rankomis ir tiesia galva (panašiai kaip viršutinę pastato dalį laiko kariatidės). Plg. 747 eilutę.

518) Žemės pačiam pakrašty netoli Hesperidžių – pasak šios eilutės, Atlantas laiko dangaus skliautą toli Vakaruose, žemės pakraštyje, prie Hesperidžių sodo. Tačiau 746 eilutėje pažymima, kad Atlantas stovi požemio pasaulyje netoli Niktės namų. Homeras nurodo, kad Atlantas stovi jūroje ir ant pečių laiko stulpus, skiriančius dangų nuo žemės (*Od.* I, 53–54 sq.). Apolodoras rašo, kad Atlantas stovi tolimojoje hiperborėjų šalyje (Apollod. II, 5, 11). Herodotas pasakoja (Hdt. IV, 184) apie Atlasu vadinamą kalną, kurį vietiniai žmonės laikę dangaus stulpu (dabartiniai Atlaso kalnai Afrikos šiaurės vakaruose). Aischilo nuomone (Aesch. *Prom.* 380–381), Atlantas stovi vakaruose ir *pečiais parėmęs laiko / dangaus bei žemės stulpą* (R. Mirono vertimas). Be to, egzistavo versija, kad Atlantas stovi po žeme ir ant savo pečių laiko dangų ir žemės rutulį (Paus. V, 11, 5; 18, 4). Toks jis – laikantis žemės rutulį – buvo vaizduojamas ir ant pirmųjų žemėlapių.

520) Šitokią dalią jam buvo paskyręs protingasis Dzeusas – pasak vėlesnių šaltinių (Hyg. *Fab.* 150), Atlantas kartu su titanais kovojo prieš dievus ir dėl to buvo nubaustas – jam buvo įsakyta laikyti dangaus skliautą.

521–522) O Prometėją, labai pramanų, prie vidurio stulpo / Dzeusas... prirakinęs – Hesiodas nenurodo konkrečios vietos, kur Prometėjas buvo prikaltas. Apolodoras kalba apie Skitiją ir Kaukazo uolas (Apollod. I, 7, 1). Prometėjo dejones girdėjo pro šalį plaukdami argonautai (Apoll. Rhod. II, 1246–1258).

523–524) Šis lesė / Kepenis jo nemirtingas – kepenys buvo laikomos svarbiausiu gyvybės ir jausmų organu (plg. Hom. *Od.* XXII, 83). Apie kepenų draskymą kaip apie labai žiaurią bausmę kalbama ir Homero epe (*Il.* XXIV, 212 sq., *Od.* XI, 578 sq.).

526–527) Šitą erelį sūnus gražiakojės Alkmenės Heraklis / ...nušovė – keliaudamas parnešti auksinių Hesperidžių obuolių, Heraklis užsuko į vietą, kur kankinosi Prometėjas, ir nušovė erelį, draskiusį

kepenis. Pasak vėlesnės mito versijos, Heraklis ne tik nušovė erelį, bet ir išlaisvino iš grandinių Prometėją (Aesch. *Prom.* 948; Apollod. II, 5, 11; Paus. V, 11, 6).

530) Tėbuose gimęs Heraklis – Heraklio gimtinė buvo Tėbai, nes jo motina Alkmenė kartu su vyru Amfitrionu, pastarajam netyčia užmušus dėdę Elektrioną, pabėgo iš Tirinto į Tėbus pas Alkmenės brolį Kreontą. Tėbuose Alkmenė pastojo nuo Dzeuso ir pagimdė Heraklį.

535–536) Kai dievai ir žmonės mirtingi Mėkonėje – scholijai nurodo, kad Mėkonė – senovinis Sikiono miesto pavadinimas (plg. Strab. 382: *τὴν δὲ Σικυῶνα πρότερον* Μηκώνην *ἐκάλουν*). *Sprendė / Ginčą* – ginčas tarp dievų ir žmonių, matyt, kilo nustatant aukojimo dievams taisykles. Senovės graikai žiūrėjo į auką kaip į bendrą dievų ir žmonių puotą, todėl paaukota gyvulio dalis būdavo sudeginama, t. y. atiduodama dievams, o kitą išsidalydavo patys aukotojai.

541) Ant viršaus užtepęs blizgančius taukus – ir Homero epe rašoma, kad aukojimui skirta mėsa aptepama taukais (*Il.* I, 460; *Od.* XVII, 241 etc.).

543) Tarp visų valdovų šauniausias – t. y. tarp visų dievų. Daiktavardžiu *ἄναξ (valdovas)* antikiniame epe bei dramoje buvo vadinami dievai, pvz., Apolonas (Hom. *Il.* I, 390; Aesch. *Agam.* 509; Soph. *O. R.* 80 etc.), Dzeusas (Hom. *Il.* III, 351; Aesch. *Pers.* 762; Aesch. *Suppl.* 524 etc.), Poseidonas (Aesch. *Sept.* 130) bei kitos dievybės. Plg. 859 eil.

551) Dzeusas suprato apgaulę – stengdamasis apginti dievo visažinystę, Hesiodas nurodo, kad Dzeusas tik apsimetė apgautas. Priešingą versiją žr. Hyg. *Astr.* II, 15.

556–557) Ir nuo to laiko dievams nemirtingiems žemėje žmonės / ...degina kaulus – Dzeuso pasirinkta mėsos dalis tapo privaloma auka dievams. Paprotį dievams aukoti prastesnę mėsą dažnai

išjuokdavo antikos komediografai (Pherecr. fr. 23; Eub. fr. 95, 130; Com. adesp. 1205 etc.). Menandras rašo (Men. *Dysc.* 451–454):

...Užtektų dievui smilkalų
Ir paplotėlio, degančio ant aukuro.
O jie aukoja dievui galą uodegos
Ir tulžį – daiktus, kurių negali valgyti,
O visa kita jie suryja patys sau! (Vert. J. Dumčius).

563) Liovėsi duoti ugnies nepavargstančios liepsną galingą – pasak vėlesnių šaltinių (Hyg. *Astr.* II, 15), Dzeusas atėmė iš žmonių ugnį, kad šie negalėtų išsivirti mėsos.

564) Uosiams mirtingų žmonių – M. L. Westas mano, kad šiame kontekste *uosis* pavartotas apibendrinta reikšme ir reiškia *medis.* Kadangi liepsna dažnai būdavo išgaunama, trinant medį vienas į kitą, ugnis buvo laikoma vidiniu medžio elementu (plg. Lucr. I, 871: *in lignis si flamma latet fumusque cinisque*). Kitas skaitymo variantas μελέοισι – *nelaimingiems, menkiems* (*žmonėms*).

565–566) Pavogęs / Ryškią ugnies nepavargstančios liepsną – mitus apie didvyrius, pavogusius iš dangaus ugnį ir ją atidavusius žmonėms, buvo sukūrusios įvairios pasaulio tautos. Matyt, pagrindą tokiems mitams atsirasti davė nuo žaibo blykstelėjimo įsižiebdavusi ugnis. Kiek kitokį nei Hesiodas mito variantą pateikia Platonas (Plat. *Prot.* 320d–321e) – žmones sukūrę dievai, o Prometėjas ir Epimetėjas turėję juos viskuo aprūpinti. Epimetėjas visus reikalingus dalykus atidavęs gyvuliams, tad Prometėjui tekę pavogti iš Atėnės ir Hefaisto ugnį, kad žmonės patys galėtų susikurti tai, kas reikalinga.

566–567) Įkišęs į nendrės / Tuščiavidurį stiebą – kalbama apie didelio pankolio (*Ferula communis*) tuščiavidurį stiebą. Jo išdžiūvusi šerdis degdavo kaip dagtis ir buvo panaudojama pernešti ugnį (Plin. *Nat. Hist.* XIII, 126: *ignem ferulis optime servari certum est*). Plg. Hes. *Op.* 52.

571) Garsus Šlubakojis – Hefaistas. Ikiolimpinėje mitologijoje Hefaistas buvo ugnies dievas, o vėliau tapo ugnies bei kalvystės dievu. Būdamas labai nagingas meistras, jis Olimpe pastatė dievams rūmus (Hom. *Il.* I, 606–607), nukalė Achilo skydą bei šarvus (Hom. *Il.* XVIII, 369–616), iš aukso sukūrė mechanines pagalbininkes – mergaites, prilaikančias jį iš šonų ir padedančias nuslėpti šlubumą (Hom. *Il.* XXIII, 417) etc.

572) Atvaizdą puikų drovios merginos nulipdė iš žemių – užuominų, kad žmonės sutverti iš vandens ir žemės, randama ir Ksenofano fragmente (Xenoph. 29 D: *πάντες γὰρ γαίης τε καὶ ὕδατος ἐκγενόμεσθα*). Plg. Biblijos pasakojimą, kaip iš Adomo šonkaulio buvo sutverta pirmoji moteris Ieva.

573) Ją pelėdakė Atėnė juosta apjuosė – Atėnė, kuriai Dzeusas liepė išmokyti Pandorą darbų (Hes. *Op.* 64), ją dar ir išpuošia. Šios 572–573 eilutės sutampa su Hesiodo *Darbų ir dienų* 71–72 eilutėmis.

574–575) Nuo galvos pati... nuleido / Dailiąją skraistę – galvos skraistę nešiojo ir merginos, ir ištekėjusios moterys (Hom. *Od.* V, 232; X, 545; *Il.* XIV, 184 etc.).

576–577) Ir žavius vainikus iš žiedų, išsiskleidusių pievoj, / Jai ant galvos pati Paladė Atėnė uždėjo – šias eilutes daugelis leidėjų laiko vėlesne interpoliacija. Mat 576 eilutėje paminėta, kad Atėnė vainikuoja Pandorą lauko gėlių vainiku, o tai prieštarauja 578 eilutei, kurioje merginos galva papuošiama auksiniu lanku.

578) Galvą merginai lanku auksiniu vainikavo – auksiniu lanku savo galvą puošia Afroditė (Hymn. Hom. VI, 1, 7), horos (Hymn. Hom. VI, 5, 12), mūzos (Hes. *Theog.* 916). Tokiu lanku galėjo būti prilaikoma ir galvos skraistė (plg. Hom. *Il.* XXII, 468 sq.).

580–584) Ekfrazė – Pandoros lanko aprašymas (plg. Hom. *Il.* II, 447–449).

590–591) Leidėjų nuomone, viena iš šių gana panašių eilučių yra

vėlesnė interpoliacija. M. L. Westas interpoliacija laiko 591 eilutę.

593) Jos ne draugės Skurde, bet Turtas jas draugėm padaro – plg. Aristofano komedijos *Plutas* personažus – Turto dievą Plutą bei Neturtybę.

594–601) Išplėstiniai palyginimai gana reti Hesiodo kūryboje (plg. 702–705, 862–867 eilutes). Panašus palyginimas randamas *Darbuose bei dienose*, kur su tranais lyginami tinginiai (Hes. *Op.* 303 sq.). Homero epe su bitėmis ir širšėmis lyginami kariai (*Il.* II, 88; XII, 167).

599) Svetimo triūso vaisius vis kemša į savąjį pilvą – plg. Hes. *Op.* 305–306: *Savo būdu panašus, kas neveikdamas nieko, bitelių / Triūsą sau ėda* (vert. J. Dumčius); Hom. *Od.* XIV, 417: *Prakaitu mūsų naudojas kiti, nepasakę nė dėkui* (vert. A. Dambrauskas).

601) Davė nelaimę – moteris, darančias darbus skausmingus – panašias mintis apie moteris Hesiodas išsako ir *Darbuose bei dienose* (699–705). Neigiamai moteris vertina ir poetas Semonidas bei dramaturgas Euripidas: Sem. 7. 96: *Ζεὺς γὰρ μέγιστον τοῦτ' ἐποίησεν κακόν, / γυναῖκας*, Eur. *Hipp.* 616–617: *ὦ Ζεῦ, τί δὴ κίβδηλον ἀνθρώποις κακόν / γυναῖκας εἰς φῶς ἡλίου κατῴκισας;*

606) Jam numirus, turtus tolimi giminaičiai dalinas – Plutarchas nurodo (Plut. *Sol.* 21), kad iki Solono laikų *...testamentų sudaryti nebuvo galima, o mirusiojo santaupos bei namas privalėjo atitekti jo giminėms. Solonas leido laisvai dovanoti asmeninį turtą, jeigu tik nėra vaikų, ir draugystę įvertino aukščiau už giminystės ryšius* (vert. N. Juchnevičienė). Plg. Hom. *Il.* V, 158.

617) Tėvas – Uranas. *Obriarėjas* – Šimtarankis. Kai kurie rankraščiai šioje eilutėje pateikia trumpesnę formą *Briarėjas.*

627) Mat pasakė Gaja dievams tiksliai apie viską – žr. 463 eil. paaiškinimą.

629) Prasideda pasakojimas apie titanomachiją – titanų kovą su

Olimpo dievais. Titanomachija atspindi dviejų – senosios bei naujosios – religijų susidūrimą, o Olimpo dievų pergalė reiškia naujosios religijos pergalę prieš ikigraikiškąją Egėjo (minojinės) kultūros religiją. Titanomachijos vaizdą galima palyginti su Homero epe aprašytu Olimpo dievų susirėmimu tarpusavyje (*Il.* XX, 56–66).

639–640) Kai dievai Šimtarankiams davė maistą – nektarą / Bei ambroziją – nektaras – visų dievų gėrimas (Hom. *Il.* IV, 3; XIX, 38, 347; *Od.* V, 93 etc.). Alkmanas nektarą laiko ne gėrimu, bet valgomu maistu (Alcm. fr. 42 PMG). Ambrozija – (gr. ἀμβρόσιος – *nemirtingasis*) – mitinis dievų maistas. Kartais ambrozija laikoma gėrimu (Hom. *Il.* XIX, 38; 347; Theocr. XV, 108), kartais – tepalu (Hom. *Il.* XVI, 680; Hymn. Hom. V, 237) arba kūną valančiąja priemone (Hom. *Il.* XIV, 170). Apie tai, kad ambrozija bei nektaras suteikia jėgų ir narsos, žr. Hymn. Hom. I, 127–129.

642) Kai Šimtarankiai nektarą, ambroziją saldžią suvalgė – eilutė laikoma vėlesne interpoliacija, nes joje pakartojama jau prieš tai išdėstyta informacija.

671–673) Šios eilutės sutampa su 150–152 eilutėmis.

675) Rankom savo galingom stačias uolas pasiėmę – plg. Homero epe didžiules uolas svaidančius milžinus kiklopus (*Od.* IX, 481) bei laistrigonus (*Od.* X, 121–122).

717–718) Kuriuos jie gelmėn plačiavieškelės žemės / Nutrenkė tuoj – Aischilo *Prikaltame Prometėjuje* (Aesch. *Prom.* 240–242) Prometėjas giriasi, kad Olimpo dievai nutrenkė titanus į požemio karalystę jam patarus.

720) Tiek po žeme jie giliai, kiek dangus nutolęs nuo žemės – Homeras rašo (*Il.* VIII, 16), kad giliausia požemio dalis Tartaras nutolusi nuo Hado tiek, kiek žemė nutolusi nuo dangaus.

722–723) Kristų devynias naktis bei dienas į žemę varinis / Priekalas

iš dangaus – *Teogonijoje* Tartaras ir dangus vienodai nutolę nuo žemės.

723) Ir nukristų dešimtąją dieną – plg. Hom. *Il.* 591–592 eilutes, kur Hefaistas nuo Olimpo kalno krinta visą dieną ir tik vakarop pasiekia Lemno salą.

723a) Ši eilutė yra neinformatyvi, todėl laikoma vėlesne interpoliacija.

726) Visą tartarą siena varinė apsupus – paprastai buvo įsivaizduojama, kad Olimpo bei požeminio pasaulio statiniai pastatyti iš vario ar kito metalo (Hom. *Il.* I, 426; V, 387; VIII, 15; Verg. *Aen.* VI, 280; 552 etc.).

727) Kaklą tartaro naktis apsivijusi triskart – čia *naktis* – nematomumo vizija. Plg. κεκαλυμμέναι ἠέρι πολλῷ (*Theog.* 8), νυκτὶ καλύψας (Hom. *Od.* XXIII, 372).

728) Auga šaknys tenai ir žemės, ir jūros bevaisės – apie žemės šaknis Hesiodas kalba ir *Darbuose ir dienose* (*Hes. Op.* 19). Kalimacho himne (Call. *Hymn.* IV, 35) minimos šaknis turinčios salos.

732–733) Poseidonas / Vario durim jį užtvėrė – Poseidono, žemės šeimininko, funkciją patvirtina pastovus Poseidono epitetas γαιήοχος *žemės laikytojas* (plg. Call. fr. 623: ῥιζοῦχε Ποσειδῶν). Plg. Tartaro aprašymą Homero epe *Il.* VIII, 15: *Vartai iš ten geležiniai, tvirti, o slenkstis varinis* (vert. A. Dambrauskas).

734–745) Ši teksto dalis laikoma vėlesne interpoliacija, nes, pirma, 734–735 eilutėse pateikta informacija apie Šimtarankius skiriasi nuo 815–819 eilučių turinio. Sprendžiant iš 658–660 eilučių, Šimtarankiai savo valia negalėjo grįžti atgal į požeminį pasaulį. Antra, 736–739 eilutės sutampa su 807–810 eilutėmis. Trečia, 740–743 eilučių turinys neturi ryšio su prieš tai einančiomis eilutėmis ir piešia kitokį požeminio pasaulio vaizdą nei 726–728 eilutės. 744–745 eilutės dėl epui neįprasto stiliaus

laikomos dar vėlesniu intarpu, įterptu į jau buvusią interpoliaciją.

738) Ten visų iš eilės ir ištakos glūdi, ir galas – panašiai Platono *Faidone* nurodoma (Plat. *Phd.* 111e–112a), kad į Tartarą suteka ir iš jo išteka visos upės.

742) Nes viesulai jį galingi pačiupę pradėtų nešioti – plg. Hom. *Il.* VIII, 481 eilutę, kurioje tvirtinama, kad Tartare nėra jokio vėjelio.

746) Prieš šiuos namus Japeto vaikas platųjį dangų – Atlantas. Žr. 519 eilutės paaiškinimą.

748) Tenai Hemera ir Niktė abi susitinka – Homero epe dienos ir nakties takai susikerta tolimajame laistrigonų mieste Telepile (*Od.* X, 86).

756–757) Rankose neša jiems Hipną, brolį Tanato, antroji – / Ta pražūtingoji Niktė – Pausanijas, aprašinėdamas Olimpijai paaukotą Korinto valdovo Kipselo skrynelę, nurodo (Paus. V, 18, 1), kad vienoje jos sienoje buvo išraižyta Naktis, rankose laikanti Hipną bei Tanatą.

764) Kito – širdis geležinė, dvasia varinė krūtinėj – Homero epe negailestinga širdis paprastai vadinama geležine (*Il.* XXII, 357; XXIV, 205, 521; *Od.* IV, 293; V, 191; XII, 280 etc.), o kartais varine (*Il.* II, 490).

768) Apie *Persefonę* žr. 913 eilutės paaiškinimą.

769) Priešais rūmus šuva, nesigailintis nieko ir piktas – Kerberas. Kerberą iš Hado buvo išvedęs Heraklis (dvyliktasis Heraklio žygis), bet vėliau sugrąžino jį atgal (Apollod. II, 5, 12).

774) Hado stipraus ir žmonos jo Persefonėjos šiurpiosios – ši eilutė, sutampanti su 768 eilute, laikoma vėlesne interpoliacija.

776) Stigė, pati vyriausia dukra Okeano – išvardydamas visas Okeano bei Tetijos dukras, Hesiodas Stigę pamini paskutinę, vadindamas ją pranašiausia (361 eil.), bet ne vyriausia Okeano dukterimi.

780–781) Čia nedažnai Taumanto dukra greitakojė Iridė / Atneša žinią – Iridė, kaip ir Hermis, buvo dievų pasiuntinė (Hom. *Il.* XXIV, 78 etc.).

785) Priesaiką didžią dievų – Stigės vandenimis prisiekdavo dievai (Hom. *Od.* V, 184 sq.). Herodoto (Hdt. VI, 74) bei Pausanijo (Paus. VIII, 17, 6) minimas Stigės upelis Arkadijoje taip pat sruveno nuo aukšto skardžio, o jo vanduo, suėdantis net metalą, buvo laikomas kenksmingu (Paus. VIII, 18, 4–6). Galbūt dėl tokių šio upelio savybių požemio karalystės upė buvo pavadinta Stige. *Daugiavardį vandenį* – t. y. dažnai minimą. Tokiu pat epitetu apibūdinamas ir Hadas (Hymn. Hom. V, 18), Afroditė (Theocr. XV, 109) etc.

794) Vandenį šitą nuliejęs – vandens ar vyno nuliejimas buvo ritualinė priesaikos bei aukojimo apeigos dalis (Hom. *Il.* I, 471; Plat. *Crit.* 120 ab; Apoll. Rhod. II, 291 etc.).

798) Jį įmigis kietas užvaldo – įmigis (gr. *κῶμα, τό*) reiškė magišką, dievų sukeltą, nenatūralų miegą (Hom. *Il.* XIV, 359; *Od.* XVIII, 201; Alcm. fr. 7, 2 PMG).

801) Mat nuošaly nuo dievų dar devynetą metų praleidžia – devyneri metai graikų epe paprastai reiškė labai ilgą laikotarpį. Devynerius metus buvo apsupta Troja, devynerius metus pas Eurinomę bei Tetidę gyveno iš Olimpo išmestas Hefaistas (*Il.* XVIII, 400). Plg. taip pat *Il.* XVIII, 351; *Od.* X, 19.

811) Stovi tenai marmuriniai vartai ir slenkstis varinis – žr. 726 eilutės paaiškinimą.

819) Dukterį Kimopolėją už žmoną anam atidavęs – Poseidono dukros, Šimtarankio Briarėjo žmonos *Kimopolėjos* vardas daugiau niekur neužfiksuotas. Šio vardo daryba (*κῦμα, τό* – *banga* ir *πολέω* – *lankytis*) analogiška kai kurių nereidžių vardų (*Kimodokė, Kimotojė, Kimatolegė*) darybai.

820–821) Tartarui / Tuomet pagimdė didžioji Gaja Tifoėją – kitose

Hesiodo *Teogonijos* eilutėse Tartaras yra tik požemio pasaulio dalis, bet čia jis personifikuojamas. Kai kurie kiti antikiniai šaltiniai taip pat laiko Tartarą Tifoėjo (t. y. Tifono) tėvu (Hyg. *Fab.* 152; Apollod. I, 6, 3). Be to, Apolodoras nurodo, kad Gaja nuo Tartaro pagimdė ir Echidną (Apollod. II, 1, 2). Pasak kitos mito versijos, Tifoną pagimdė Hera, keršydama Dzeusui, kad šis vienas iš savo galvos susilaukęs Atėnės. Pagimdžiusi Tifoną, Hera atidavė jį auklėti drakonui Pitonui (Hymn. Hom. II, 127–177). Šis mito variantas, matyt, buvo išdėstytas ir neišlikusioje Stesichoro poemoje, kurioje Hera buvo vadinama Tifono motina (Stesich. fr. 239 PMG). Poetas Pindaras linkęs susieti Tifono gimimo vietą su Kilikija (Pind. *P.* I, 15) ir vadina Tifoną „kilikiškuoju“ – Τυφὼς Κίλιξ (Pind. *P.* VIII, 16). Aischilas apie Tifoną rašo (Aesch. *Prom.* 384) kaip apie *Kilikijos olų gyventoją narsingą* (vert. R. Mironas). Hekatajas Tifonu vadina Egipto dievą Setą (apud Hdt. II, 144). Su Egiptu Tifoną sieja ir Aischilas (Aesch. *Suppl.* 560). Šie ir kiti motyvai patvirtina, kad mitas apie Tifoną atėjęs iš Rytų šalių.

823–827) Aprašydamas Tifono išvaizdą, Apolodoras nurodo (Apollod. I, 6, 3), kad jis savo dydžiu pranokęs kalnus, kad savo galva siekęs žvaigždes, o rankomis – vakarus bei rytus. Iki pusės Tifonas buvęs žmogus, o nuo klubų – baisi besiranganti gyvatė.

306–307 eil. Tifonas vadinamas įžūliu, baisiu savavaliu.

828) Iš visų jo galvų jam žiūrint ugnys liepsnojo – manoma, kad ši eilutė įterpta vėliau, nes pakartoja prieš tai einančią eilutę.

831) Skleidė garsus, kuriuos dievai tegali suprasti – graikai įsivaizdavo, kad dievų kalba skiriasi nuo žmonių kalbos. Antikinėje literatūroje dažnai nurodoma, kad daiktą vienaip vadina žmonės, o kitaip dievai (Hom. *Il.* I, 402 sq.; II, 813 sq.; XIV, 290 sq.; XX, 74; *Od.* X, 305; XII, 61; Plat. *Phdr.* 252b etc.). Diskusiją šia tema aprašo Platonas (Plat. *Crat.* 391d sq.). Reikia pažymėti,

kad dievų kalbai dažnai buvo priskiriami įvairūs archaizmai, tarmybės etc.

832) Kartais balsu stipraus, nesuvaldomo jaučio jos baubė – Tifono sugebėjimas skleisti jaučio, liūto, šuns balsus kelia mintį, kad ankstesniojoje šio mito versijoje Tifonas virsdavęs įvairiausiais gyvūnais. Liūtu, gyvate, krokodilu pasiversdavęs ir Egipto dievas Setas, kuris, kaip jau minėta, Hekatajo buvo tapatinamas su Tifonu (žr. 820–821 eilučių paaiškinimą). Įdomu pažymėti, kad Homeras pabrėžia (*Od.* IV, 385), ir egiptietišką jūrų dievo Protėjo kilmę (Πρωτεὺς Αἰγύπτιος). Mokėjęs pasiversti įvairiomis būtybėmis (Hom. *Od.* IV, 417), Protėjas vėliau imtas laikyti vienu iš Egipto karalių (Apollod. II, 1, 5; Eur. *Hel.* 1–20; Hdt. II, 112–121).

834) Kartais jos lojo kaip šunys – plg. lojančią jūrų baidyklę Skilą (Hom. *Od.* XII, 85–86).

835) Kartais šnypštė – Apolodoro aprašytas Tifonas neišleidžia jokių kitų garsų, tik garsiai šnypščia (Apollod. I, 6, 3).

837) Būtų užvaldęs dievus nemirtingus – Pindaras vadina (Pind. *P.* VIII, 16) Tifoną „dievų priešu“.

838) Tėvas dievų ir žmonių nebūtų staiga pastebėjęs – eilutė sutampa su *Iliados* eilute (*Il.* VIII, 132).

844) Jie abudu karščiu užpylė tamsiąją jūrą – plg. Hefaisto ir Skamandro upės kovą *Iliadoje* (*Il.* XXI, 356–382), kai suliepsnoja ir užverda upės vandenys.

845) Liepsna – baisus Tifoėjas – Hesiodas nenurodo, iš kur Tifonui sklinda ugnis. Apolodoro vaizduojamas Tifonas ugnį spjaudo iš nasrų (Apollod. I, 6, 3).

850) Ėmė valdovas numirusių Hadas tirtėti – plg. dievų kovos sceną *Iliadoje* (*Il.* XX, 56–66), kai kilusio triukšmo išsigąsta net Hadas.

856) Uždegė galvas visas – plg. antrąjį Heraklio žygį, kai Lernos hidros kaklai buvo prideginti, kad neišaugtų naujos galvos.

857–858) Kai jį įveikė Dzeusas, paleidęs smūgius, Tifoėjas / ...krito žemyn – Pasak Homero (*Il.* II, 783), gulintį žemėje Tifoną Dzeusas daužo žaibais. Buvo žinoma ir kita Dzeuso ir Tifono dvikovos versija (Apollod. I, 6, 3; Ovid. *Fast.* I, 573; IV, 491; *Met.* V, 321 etc.). Pasak jos, Tifonui gimus Kilikijoje, dievai jo išsigando ir, pasivertę gyvūnais, puolė bėgti Egiptan. Dzeusui susigrūmus su Tifonu, šis apsivyniojo aplink dievą gyvačių uodegomis, paskui išpjovė Dzeuso rankų bei kojų sausgysles ir paslėpė jas drakonės Delfinės saugomoje Koriko oloje Kilikijoje. Bet Hermiui bei Panui pavyko išvogti Dzeuso sausgysles. Jas atgavęs, Dzeusas persekiojo Tifoną tol, kol ant jo neužstūmė Etnos kalno. Mitas apie Tifono persekiojamus dievus, pasiverčiančius įvairiais gyviais, buvo žinomas ir Pindarui (Pind. fr. 91–93).

859–860) Iš šio valdovo kūno, nutrenkto žaibo, pradėjo / Veržtis liepsna tamsiame akmenuotame kalno tarpekly – Tifonas buvo besiveržiančio ugnikalnio personifikacija. Aischilas (Aesch. *Prom.* 395–397) bei Apolodoras (Apollod. I, 6, 3) nurodo, kad Dzeusas užstūmė ant Tifono didžiulį Etnos kalną, iš kurio milžinas spjaudo liepsnas. Tokią pat versiją pateikia Pindaras (Pind. *P.* I, 15–28; *O.* IV, 6). Antikoje buvo tikima, kad ugnikalnių išsiveržimus ir žemės drebėjimus sukelia požemyje uždaryto Tifono judesiai. Tekstas 860 eilutėje sugadintas (†ἀιδνῆς), todėl M. L. Westas pasirenka būdvardį ἀιδνός – *tamsus.* Bizantijos laikų filologas J. Cecas čia yra pasiūlęs skaitymo variantą Αἴτνης, kuris paaiškinamas mitu apie Tifoną ir Etną, tačiau kertasi su hegzametrine eilutės struktūra.

866) Kada ją paima rankos Hefaisto – Hefaistas buvo puikus metalo lydymo meistras. Jį ypač garbino bronzos liejikai. Buvo tikima, kad Hefaistas darbuojasi veikiančiuose ugnikalniuose.

Svarbiausia šio dievo garbinimo vieta buvo Lemno sala, kur kadaise būta ugnikalnio. Vėliau jo kalves imta sieti su Pietų Italijos bei Sicilijos vulkanais.

868) Numetė Dzeusas, supykęs širdy, į platų tartarą – Hesiodas nemini vėliau labai paplitusios versijos, kad Dzeusas užrideno ant Tifono Etnos kalną.

869) Iš Tifoėjo to kilo drėgmę atvarantys vėjai – antikoje buvo mėginta Tifono vardą susieti su *τυφώς, ὁ – viesulas, audra.* Tokia šio vardo etimologija galėjo paskatinti Hesiodą susieti vėjų atsiradimą su Tifonu.

885) Šia eilute baigiasi poema apie pasaulio bei dievų atsiradimą. Toliau išvardijamos Dzeuso santuokos ir jo palikuoniai (886–929 eilutės). 930–962 eilutėse pasakojama apie kitas dievų bei didvyrių santuokas bei jų vaikus, o nuo 965 eilutės pereinama prie deivių bei mirtingų vyrų santuokų aprašymo. Ši tema artima pseudo-Hesiodo kūriniui *Moterų katalogas*, todėl manoma, kad prie *Teogonijos* vėliau buvo prijungtas šis VI a. pr. Kr. parašytas kūrinys. Kur baigiasi autentiškas Hesiodo *Teogonijos* tekstas, nėra tiksliai žinoma. Mokslininkai W. Aly, F. Jacoby ir F. Schwennas nurodo 929 eilutę, U. von Wilamowitz-Moellendorffas – 939 eilutę, C. Goettlingas, F. A. Paley ir A. Meyeris – 962, C. Heyne, K. Sittlas, P. Mazonas – 964 eilutę. M. L. Westas mano, kad Hesiodo poema turėjusi baigtis 900 eilute. Pastarąją prielaidą patvirtina paskutiniųjų poemos eilučių (901–1022) stilius, daug artimesnis *Moterų katalogo* nei *Teogonijos* stiliui. Be to, pabaigos dalyje panaudotos epinės formulės smarkiai skiriasi nuo pagrindinės poemos dalies formulių. Pažymėtina, kad kai kurios poemos pabaigoje išdėstytos genealogijos (pvz., iš Medėjos kilusio medų tautos pradininko Medėjo, iš Odisėjo ir Kirkės gimusio etruskų valdovo Latino) atsirado vėliau nei VIII a. pr. Kr. 1019–1022 eilutėse pereinama prie *Moterų katalogo.* Visa tai leidžia priskirti kūrinio pabaigą pohesiodiniam laikotarpiui.

886) Dzeusas, valdovas dievų, pirmiausia vedė Metidę – kaip nurodo Apolodoro *Biblioteka* (Apollod. I, 3, 6), Metidė, pasiversdama įvairiomis būtybėmis, bandė išvengti Dzeuso meilės, tačiau nesėkmingai.

887) Ji iš dievų ir žmonių mirtingų žinojo daugiausia – išminties dievės Metidės vardas siejamas su su μῆτις, ἡ – *išmintis, protas.* Šią išmintį paveldėjo ir jos dukra Atėnė.

891) Taip padaryti patarus Uranui žvaigždėtam ir Gajai – žr. 463 eilutės paaiškinimą.

894) Buvo mat lemta Metidei vaikus išmintingus gimdyti – Dzeusas bijojo galingesnio nei jis pats įpėdinio. Toks pavojus jam grėsė, jei jis būtų vedęs Tetidę (Aesch. *Prom.* 830–835, 992 sq.; Pind. *I.* VIII, 27 sq.; Apol. Rod. IV, 800 sq., etc.), bet Dzeusas buvo laiku įspėtas ir atsisakė gražiosios nereidės rankos (Apollod. III, 13, 5).

896) Tritogenėja – nuolatinis Atėnės epitetas (Hom. *Il.* IV, 515, VIII, 39 etc.), kurio reikšmė ir kilmė neaiški. Antikoje jį buvo bandoma sieti su Tritono upės, prie kurios gimusi Atėnė, pavadinimu (Apollod. I, 3, 6).

897) O vėliau pagimdyt ji turėjo sūnų – apie kokį Dzeuso įpėdinį kalbama, neaišku, nes jis taip ir negimė.

900) Kad jam praneštų jinai, kas gera yra ir kas bloga – Hesiodo nuomone, prarytoji Metidė pasakydavusi Dzeusui protingus sprendimus. Čia vertėtų prisiminti pastovųjį Dzeuso epitetą μητίετα – *išmintingasis.*

901–929) Šioje poemos dalyje eilutės jungiamos į triadas, apdainuojančias konkrečią Dzeuso mylimąją ir jų vaikus.

901) Antrąkart Dzeusas vedė puikią Temidę – Temidė viena karta vyresnė už Dzeusą, nes 135 eilutėje ji vadinama Gajos ir Urano dukterimi. Iš savo motinos Gajos ji buvo perėmusi orakulą

Delfuose (Apollod. I, 4, 1). Temidės orakulą mini ir Aischilas (Aesch. *Eum.* 3).

901–903) Pagimdė / Ji Horas – Eunomiją, Dikę, taip pat ir Eirėnę / Žydinčią – Homero epe horos, kur jų skaičius ir vardai neminimi, atidaro ir uždaro dangaus vartus (*Od.* XXIV, 344; *Il.* V, 749), palydi į dangų Heliją (*Od.* XII, 4), saugo Heros vežimą ir šeria jos žirgus (*Il.* VIII, 432–435). Hesiodas išvardija tris horas: Dikę (*Teisingumą*), Eirėnę (*Taiką*) ir Eunomiją (*Teisėtvarką*). Tokius pat horų vardus randame ir Pindaro (Pind. *O.* XIII, 5–6), Tirtajo (fr. 1; 2), Bakchilido (15, 55) kūryboje. Tokiu būdu horų funkcijos iš gamtos sferos pereina į visuomeninę sritį. Atėnuose buvo garbintos augmeniją globojančios horos, kurių vardai Auksò (*Augimas*), Talò (*Žydėjimas*), Karpò (*Nokimas*) (Paus. IX, 35, 2). Visų trijų horų bendra skulptūra stovėjo Olimpijoje (Paus. V, 17, 1). ***Eunomija*** Homero poemose dar nepersonifikuota. Alkmanas (fr. 64 PMG) vadina Eunomiją Tichės (*Sėkmės*) ir Peitò (*Įtikinėjimo*) seserimi. ***Dikė*** labai svarbi deivė kitame Hesiodo kūrinyje *Darbai ir dienos* (Hes. *Op.* 213 sq., 256 sq.). ***Eirėnė*** vadinama žydinčia, nes taikos metu valstybių ir žmonių gerovė suklesti. Ta pati mintis išreikšta ir garsiojoje IV a. pr. Kr. skulptoriaus Kefisodoto statuloje „Eirėnė, laikanti mažylį Plutą" (Paus. I, 8, 2; IX, 16, 2). V a. pr. Kr. viduryje Atėnuose Eirėnei buvo pastatytas altorius (Plut. *Cim.* 13).

904) Moiras pagimdė – moiros kartu su seserimis horomis, kaip artimos viena kitai deivės, tvarkančios žmonių likimą bei gyvenimą, buvo vaizduojamos prie Dzeuso statulos Megarų šventykloje (Paus. I, 40, 4). Tėbuose moirų šventykla stovėjo tarp Temidės ir Dzeuso šventyklos (Paus. III, 19, 4). Žr. taip pat 217–218 eilutes, kur moiros vadinamos Niktės dukterimis, bei tų eilučių paaiškinimą.

905–906) Šios eilutės sutampa su 217–218 eilutėmis.

908–909) Tris Charites gražskruostes pagimdė – Hesiodas pasako ir

charičių vardus: Aglaja (*Spindinčioji*), Eufrosinė (*Džiaugsmingoji*) ir Talija (*Žydinčioji*). Tokius pat jų vardus buvo išvardijęs ir poetas Onomakritas (Paus. IX, 35, 5). Homeras mini tik Hefaisto žmoną, vardu Charitė (*Il.* XVIII, 382–392), bei jauniausiąją charitę Pasitėją (*Il.* XIV, 267–269). IV a. pr. Kr. poetas Antimachas laikė charites Helijo ir Aiglės, Spindesio deivės, dukterimis. Charitės buvo garbinamos įvairiose Graikijos vietose, o labiausiai Bojotijoje, Orchomene, kur jų kultą įvedė Eteoklis. Spartoje buvo žinomos dvi charitės – Kletò (*Geidžiamoji*) bei Faena (*Spindinčioji*). Atėnuose jos buvo tapatinamos su horomis ir vadinamos Auksò (*Augimu*) bei Hėgemone (*Vadovaujančiąja*). Prieš įėjimą į Akropolį stovėjusi filosofo Sokrato sukurta charičių skulptūrinė grupė (Paus. IX, 35, 1–7). Žr. taip pat 64 eilutės paaiškinimą.

910–911) Alpulį kelianti meilė / Liejasi joms iš akių – plg. Alkmano fr. I, 20–21 PMG būdvardį: Χάριτες ... ἐρογλεφάροι – *meiliaakės.*

912) Dzeusas nuėjo paskui į Demetros maitintojos guolį – Demetra, jos dukra Persefonė ir Hadas priskiriami prie chtoninių dievų. Jų kultas daugiausia susijęs su žemdirbyste. Demetra buvo garbinama kaip vaisingumu, gyvybe besirūpinanti deivė. Atėnuose Demetrą ir jos dukrą Persefonę vadino Tesmoforomis (įstatymų kūrėjomis) ir manė, kad šios deivės globoja santuoką. Svarbiausia Demetros kulto vieta – Eleusino miestelis Atikoje, į kurį, pasak mito, Demetra atkeliavo, ieškodama Hado pagrobtos dukters Persefonės (Hymn. Hom. V). Čia ji išmokė Eleusino valdovo sūnų Triptolemą dirbti žemę. Eleusine būdavo švenčiamos Demetrai skirtos misterijos (Paus. II, 14, 1). Žr. taip pat 454 eil. paaiškinimą.

913) Ši Persefonę baltrankę pagimdė – Persefonė, dar kitaip vadinama Kora (*mergelė*), buvo garbinama ir kaip derlingumo deivė, ir kaip mirusiųjų valdovė (Hom. *Od.* XI, 213, 226, 385). Vėlesniais laikais ji buvo pradėta tapatinti su Hekate, Gaja, Rėja, Izide.

914) Pagrobė pats Hadonėjas, protingajam Dzeusui sutikus – Hadonėjas – Hadas. Homerinis himnas Demetrai pasakoja, kad Persefonei skinant pievoje gėles, pasirodęs Hadas, kuris įsisodinęs ją į aukso vežimą ir nusivežęs į požemio karalystę (Hymn. Hom. V, 1–20, 414–433). Praradusi dukrą, Demetra nustojo rūpintis augmenija, derliumi, todėl Dzeusas įsakė Hadui sugrąžinti Persefonę motinai. Dukra pas motiną praleisdavusi du trečdalius metų, o vienam trečdaliui grįždavusi pas vyrą. Mitas apie Persefonės pagrobimą simbolizuoja ciklišką gamtos atsinaujinimą.

915–916) Dzeusas pamilo vėliau Mnemosinę gražplaukę, jai gimė / Mūzos devynios – žr. 53, 60, 77, 78, 79 eilučių paaiškinimus.

918–920) O Apoloną ir dukrą nešėją strėlių Artemidę / ...pagimdė / Deivė Letò – vėlesnėje literatūroje pasakojama apie tai, kaip nuo Dzeuso pastojusi Letò, persekiojama pavydžiosios Heros, klaidžiojo po pasaulį ir ieškojo vietos, kur galėtų pagimdyti vaikus. Galų gale ją priglaudė plaukiojanti Asterijos salelė, kuri, dievams gimus, buvo pavadinta Delu (Hymn. Hom. I, 25–126; Callim. *Hymn.* IV, 55–274). Apolodoras nurodo, kad pirmoji gimusi Artemidė. Ji, būdama gimdyvių globėja, padėjusi motinai pagimdyti brolį Apoloną (Apollod. I, 4, 1). Kaip dviejų galingų dievų motina, Letò užėmė svarbią vietą Olimpe (Hymn. Hom. I, 1–13). Ji buvo garbinama ne atskirai, bet kartu su savo vaikais (Paus. VIII, 9, 1). Apolonas bei Artemidė rūpinosi savo motina ir baudė jos skriaudėjus. Kai milžinas Titijas bandė meilintis Letò, Apolonas ir Artemidė jį nukovė (Apoll. Rhod. I, 761; Apollod. I, 4, 1). Jie taip pat iššaudė Niobės vaikus, atkeršydami už motinos įžeidimą (Apollod. III, 5, 6) etc. Žr. taip pat 406 eilutę.

921) Sau paskutinę už žmoną jis paėmė žydinčią Herą – Hera buvo paskutinė Dzeuso žmona-deivė. Ji stengėsi apginti savo monogaminę šeimą ir persekiojo visas Dzeuso mylimąsias ir jų palikuonis.

922) Ji pagimdė vaikus – Eileitiją, Hebę, Arėją – seną deivės Heros kilmę įrodo jos vaikai gimdymo deivė Eileitija bei karo dievas Arėjas. *Eileitija* – Homero epe minimos tai viena (*Il.* XVI, 187; XIX, 103; *Od.* XIX, 188), tai kelios eileitijos (*Il.* XI, 270; XIX 119). Gimdyves globojo taip pat ir Hera bei Artemidė, o Eileitija buvo jų padėjėja (Call. *Hymn.* III, 21–25). Herai įsakius, Eileitija sutrukdė Alkmenei laiku pagimdyti Heraklį (Hom. *Il.* XIX, 95–133). Eileitija buvo garbinama visoje Graikijoje, bet ypač svarbi jos kulto vieta buvo Dele, kur ji padėjo gimdančiai Letò (Paus. I, 18, 5). *Hebė* – Homero epe dažnai nešioja dievams ambroziją ir nektarą (*Il.* IV, 2). Vėlesnėje tradicijoje ji – Heraklio žmona (Hom. *Od.* XI, 602–604; Theocr. XVII, 29; Paus. I, 19, 3). *Arėjas* – skirtingai nei Atėnė, globojusi išmintingą ir teisingą karą, Arėjas buvo žiauraus, viską naikinančio karo dievas. Vis dėlto jį sužeidžia ir Atėnė (Hom. *Il.* XXI, 406–415), ir mirtingasis Diomedas (Hom. *Il.* V, 855–863). Sena mito versija, kad Arėjas kartu su viena iš erinijų pagimdė Tėbų drakoną (schol. Soph. *Ai.* 128), rodo Arėją kažkada buvus chtonine dievybe. Homeras, o vėliau ir Sofoklis, nurodo trakišką Arėjo kilmę (Hom. *Il.* XIII, 301; *Od.* VIII, 361; Soph. *Ant.* 970).

924) Pats jis iš savo galvos pelėdakę Atėnę pagimdė – kaip jau minėta (888–890 eil.), Dzeusas prarijo nėščią Metidę. Pasak Apolodoro, atėjus laikui gimdyti, Prometėjas kirviu perskėlė jam galvą, ir iš jos iššoko suaugusi ir apsiginklavusi Atėnė (Apollod. I, 3, 6). Panašus pasakojimas randamas ir Pindaro septintojoje Olimpinėje giesmėje, tik čia Dzeusui galvą prakerta Hefaistas (Pind. *O.* VII, 38 sq.). Mitas atskleidžia egzistavusį primityvų požiūrį į galvą kaip į generacijos šaltinį (plg. taip pat Pegaso ir Chrisaoro gimimą iš Medūsos kraujo). Išlikusi dar senesnė Atėnės gimimo versija (schol. Pind. *O.* VII) pasakoja apie tai, kad Atėnė buvo pasislėpusi debesyje, iš kurio ji ir gimė, trenkus į jį žaibui. Atėnės gimimas iš Dzeuso

galvos buvo vaizduojamas rytiniame Partenono frontone.

928) Bet įširdus labai ir supykus ant savojo vyro – Hera supyko ant Dzeuso, kad šis vienas, be jos pagalbos pagimdė Atėnę, ir atsikeršydama pati, Dzeusui nedalyvaujant, pastojo ir pagimdė Hefaistą (Chrysip. fr. 908). Pasak kitos mito versijos, Hera, dėl tos pačios priežasties keršydama Dzeusui, pagimdė Tifoną (Hymn. Hom. II, 127–177).

930–931) Iš Amfitritės ir žemės trankaus Kratytojo gimė / Didis stiprusis Tritonas – Homeras Tritono nemini. Apolodoras nurodo (Apollod. I, 4, 6), kad Tritonas turi seserį Rodę. Hesiodo versijoje Tritonas gyvena jūroje kartu su tėvais. Mite apie argonautus Tritonas buvo siejamas su Tritonijos ežero Libijoje pavadinimu ir laikomas to ežero dievu (Apoll. Rhod. IV, 1550–1622). Vėlesnėje tradicijoje atsiranda daug tritonų, kurie buvo įsivaizduojami kaip pusiau žmonės, pusiau žuvys (Paus. IX, 21, 1).

933–934) Arėjui / Skydlaužiui Fobą ir Deimą baisius Kiterietė pagimdė – Homero epe Afroditė yra Arėjo sesuo (*Il.* V, 359; XXI, 416) bei meilužė (*Od.* VIII, 267 sq.), Hefaisto žmona. Homero epe Fobas ir Deimas pasirodo kaip Baimės bei Siaubo personifikacijos (*Il.* IV, 440; XI, 37; XV, 119); Fobas vadinamas Arėjo sūnumi (*Il.* XIII, 299). Fobo kultas egzistavo Spartoje (Plut. *Cleom.* 8–9).

937) Dar ir Harmoniją. Vedė vėliau ją Kadmas narsusis – homeriniame himne Apolonui minima, kad Harmonija *(gr. darna)* kartu su Afrodite, Hebe, charitėmis bei horomis šoka ratelius (Hymn. Hom. I, 17). Apie Harmonijos ir Kadmo vestuves, kuriose dalyvavo visi dievai, rašo Pindaras (Pind. *P.* III, 88–94). Atvykęs ieškoti pagrobtosios sesers Europės, Kadmas atnešė į Heladę finikietiškąjį raštą ir įkūrė Tėbų miestą. Pasak vėlyvosios tradicijos, gyvenimo pabaigoje Kadmas ir Harmonija pavirto drakonais (Apoll. Rhod. IV, 516; Apollod. III, 5, 4).

938–939) Dzeusui Maja Atlantidė...| Garsųjį Hermį, šauklį dievų nemirtingų, pagimdė – kalnų nimfa Maja buvo vyriausia iš septynių Plejonės dukterų. Vengdama kitų dievų, ji pasitraukė į Arkadiją ir, pastojusi nuo Dzeuso, atokioje Kilėnės oloje pagimdė Hermį. Tik išsiropštęs iš vystyklų, Hermis pavogė Apolono bandą (Hymn. Hom. III, 1–5). Homero epe Hermis vaizduojamas kaip dievų šauklys bei pasiuntinys. Jis perduoda dievų įsakymus mirtingiesiems, palydi pranašiškus, Dzeuso valią išreiškiančius sapnus, nuveda mirusiųjų sielas į Hado karalystę (*Od.* XXIV, 1–5), globoja keliauninkus, pirklius, vagis. Antikoje su Hermio kultu buvo susijęs *hermų*, t. y. akmeninių stulpų, statymas pakelėse (Paus. III, 38, 7).

940–941) O kadmietė Semelė, sugulus su Dzeusu, pagimdė | Jam Dionisą – pasak mito, Kadmo dukra, Dzeuso mylimoji Semelė buvo nutrenkta Dzeuso žaibų, kai šis jai pasirodė visu dieviškuoju pavidalu. Mirdama ji pagimdė neišnešiotą Dionisą, kurį vėliau savo šlaunyje baigė nešioti Dzeusas (Eur. *Bacch.* 1–9). Apie Dzeuso ir Semelės sūnų Dionisą užsimena Homero epas (*Il.* XIV, 325), kuriame jis dar nepriskiriamas Olimpo dievams. Graikijoje Dionisas buvo garbinamas jau Kretos-Mikėnų laikais kaip mirštantis ir prisikeliantis augalijos dievas, bet labiausiai jo kultas išplito VIII–VII a. pr. Kr.

942) Dabar jau dievai jie abudu – pasak vienos mito versijos, užaugęs Dionisas parsigabeno motiną iš Hado ir apgyvendino ją Olimpe (Pind. *O.* II, 25–28). Amikluose ant Apolono sosto tarp kitų Olimpo dievų buvo vaizduojami ir Dionisas su Semele (Paus. III, 19, 3).

943–944) Su debesų varinėtoju Dzeusu sugulus Alkmenė | ...pagimdė stipruolį Heraklį – Tėbų valdovui Amfitrionui išvykus į karą, jo žmoną Alkmenę aplankė Dzeusas ir, įgavęs Amfitriono pavidalą, praleido su ja tris naktis. Grįžus Amfitrionui namo, po kiek

laiko Alkmenė pagimdė dvynius: Heraklį – nuo Dzeuso ir Ifiklį – nuo Amfitriono (Pind. *P.* IX, 88 sq.). Diodoras rašo (Diod. IV, 14), kad Alkmenė buvusi paskutinė mirtingoji moteris, su kuria suartėjęs Dzeusas.

945–946) Hefaistas už žydinčią žmoną / Paėmė iš Charičių pačią jauniausią Aglają – Homero epe Hefaisto žmona paprastai laikoma Afroditė (*Od.* VIII, 267 sq.), tačiau kartą užsimenama apie jo žmoną Charitę (*Il.* XVIII, 382–392).

947) O auksaplaukis, gražus Dionisas – auksaplaukiu vadinamas ne tik Dionisas, bet ir Apolonas (Tyrt. fr. 3a, 2 D), Erotas (Eur. *Iphig. A.* 548), Artemidė (Eur. *Phoen.* 190) ir kt.

948–949) Paėmė sau Ariadnę šviesplaukę, dukrą Minojo – Kretos valdovo Minojo dukra Ariadnė pamilo į Kretą atvykusį Atėnų karalaitį Tesėją ir padovanojo jam siūlų kamuolį, padėjusį rasti kelią iš Labirinto. Tesėjas pasiėmė Ariadnę su savimi, bet paskui paliko Nakso saloje, kur ją pamatė dievas Dionisas ir vedė. Mažai girdėtas šio mito variantas pasakojamas *Odisėjoje* (Hom. *Od.* XI, 321 sq.): Tesėjui vežantis Ariadnę namo, Dijo saloje ją nušovė Artemidė. Pasak kitos mito versijos, Nakso saloje Ariadnę iš Tesėjo pagrobė Dionisas (Apollod. E., I, 8–10). Per Dioniso ir Ariadnės vestuves Lemno saloje Afroditė ir horos padovanojo Ariadnei Hefaisto padarytą švytintį vainiką, kurį vėliau Dionisas perkėlė į dangų.

950–953) Heraklis / ...paėmė Hebę / Sau už droviąją žmoną – atlikęs dvylika žygių, Heraklis po mirties buvo paimtas į Olimpą (Hymn. Hom. XV, 7–8). Dzeusas padarė Heraklį nemirtingą, Hera su juo susitaikė ir atidavė jam už žmoną savo dukrą Hebę (Theocr. XVII, 29; Paus. I, 19, 3; Apollod. II, 7, 7). Homero *Iliadoje* (*Il.* XVIII, 117–119) Heraklis laikomas mirusiuoju, o *Odisėjoje* (*Od.* XI, 602–604) – nemirtingu (nurodytosios *Odisėjos* eilutės gali būti vėlesnė interpoliacija). Pasak Pausanijo (Paus. I,

15, 3; I, 32, 4), Heraklį dievu pirmieji pradėję laikyti ir garbinti Maratono gyventojai.

957) Okeanidė garsi Persėidė... pagimdė – Homero *Odisėjoje* (*Od.* X, 139) Persėidė vadinama Perse. Žr. taip pat 356 eilutę.

958) Helijo, šviečiančio žemėj mirtingiems, vaikas Ajetas – Mimnermas (fr. 11.2 D) Aja vadina šalį, kurioje buvo auksavilnis avinas. Iš čia Ajetas – Ajos gyventojas. Kirkės sala vadinama Ajaja (Hom. *Od.* X, 135; XII, 268, 273 etc.). Toje saloje stovi Aušros rožiapirštės rūmai, iš kurių į dangų pakyla Helijas (*Od.* XII, 3–4).

961) Savo vyrui jinai gražiakoję Medėją pagimdė – Diodoras laiko Medėją Hekatės dukra ir Kirkės seserimi (Diod. IV, 45–46).

963) Būkit sveiki visi, gyvenantys rūmuos Olimpo – šia eilute prasideda poemos dalis, kurioje apdainuojamos deivės ir jų vaikai. Žr. 885 eilutės paaiškinimą.

969) Plutą pati Demetra, šviesioji iš deivių, pagimdė – su turto dievu ***Plutu*** (πλοῦτος, ὁ – ***turtas***) buvo pradėtas sieti Plutonas (Hadas), žemės turtų valdovas (Plat. *Crat.* 403a). Plutonui ir Demetrai buvo meldžiamasi prieš pradedant žemės ūkio darbus (Hes. *Op.* 465).

970) Kai, Jasioną narsų pamilus, su juo suartėjo – Homero epas pasakoja, kad, Dzeuso ir plejadės Elektros sūnui Jasionui suartėjus su Demetra, Dzeusas jį nutrenkė žaibu (*Od.* V, 128). Pasak vėlesnio mito, Jasionas Demetrą išprievartavęs (Apollod. III, 12, 1).

971) Tris kartus suartam lauke derlingoje Kretoj – tai, kad Demetra suartėjo su Jasionu triskart suartame lauke, mini ir Homeras (*Od.* V, 127). Triskart suarti lauką – senovinis žemdirbystės ritualas, atliekamas siekiant padidinti dirvos derlingumą. Su Kretos sala siejami ir Demetra, ir Jasionas: homeriniame himne Demetra sako,

kad ją plėšikai atgabenę iš Kretos (Hymn. Hom. V, 122), o kai kurie antikiniai šaltiniai Jasioną laiko Minojo anūku (sch. Hom. *Od.* V. 125; sch. Theocr. III, 50).

972–973) Plutas laimingas po žemę bei plačią nugarą jūros / Vaikšto – Aristofanas komedijoje *Plutas* vaizduoja Plutą kaip aklą senį, nemokantį teisingai padalyti turtų.

976) Dukrą Semelę, Inò, dailiaskruostę Agaują – kai kurių mokslininkų nuomone, *Semelės* kultas atėjęs iš Frigijos, nes jos vardas esąs frigų kilmės ir reiškia *žemė*. *Agauje* vadinama ne tik Tėbų valdovo Kadmo ir Harmonijos dukra, bet ir Nerėjo dukra (247 eil.), minima ir Homero epe (*Il.* XVIII, 42). Hesiodas nieko nepasakoja apie tolesnį nelaimingą Agaujės ir Inò likimą: pagauta beprotystės, Agaujė sudraskė savo sūnų Pentėją (Eur. *Bacch.*), o Inò, bėgdama nuo išprotėjusio vyro Atamanto, puolė į jūrą ir pavirto jūrų dievybe Leukotėja (Hom. *Od.* V, 333–335; Alcm. fr. 50 PMG).

977) Ir Autonoję, kurią Aristajas vedė ilgplaukis – *Autonoje* vadinama ne tik Tėbų įkūrėjo Kadmo ir Harmonijos dukra, bet ir Nerėjo dukra (258 eil.). *Aristajas* – Apolono ir nimfos Kirėnės sūnus. Vedęs Tėbų karaliaus dukrą Autonoję, Aristajas susilaukė sūnaus Aktajono. Aktajoną sudraskė jo paties šunys (Hyg. *Fab.* 180; 247).

978) Bei Polidorą pagimdė – Polidorą mini ir Herodotas (Hdt. V, 59) bei Pausanijas (Paus. II, 6, 2; IX, 5, 4). Tapęs Tėbų karaliumi, Polidoras vedė Nikteidę ir su ja susilaukė sūnaus Labdako. Labdako vaikaitis buvo Edipas (Apollod. III, 5, 5). ***Gražiai vainikuotuose Tėbuos*** – Tėbus juosė didžiulė miesto siena su septyniais vartais. Poetinę metaforą *siena – vainikas* naudoja ir kiti autoriai (žr. Hom. *Il.* XIX, 99; Pind. *O.* VIII, 32; Soph. *Ant.* 122; Eur. *Hec.* 910 etc.).

981–982) Vaiką pagimdė kadais iš visų mirtingų stipriausią /

Gerionėją – mitas apie Geriono gimimą ir jo likimą išdėstytas 287–294 eilutėse.

984) O Titonui Aušra variašalmį Memnoną pagimdė – *Titonas* – Trojos karaliaus Laomedonto sūnus, Priamo brolis, Aušros vyras, Memnono tėvas. Aušros mylimasis Titonas minimas Homero epe (*Il.* XI, 1; O*d.* V. 1). Apie tai, kaip Aušra, pamilusi Titoną, pasirūpino jam suteikti nemirtingumą, tačiau pamiršo kartu duoti ir amžiną jaunystę, pasakoja homerinis himnas Afroditei (Hymn. Hom. IV, 218–238). Aušros ir Titono meilė apdainuota graikų poezijoje (Tyrt. 9, 5; Mimn. 4, 5 D).

985) Vadą visų aitiopų – kilus Trojos karui, Aitiopijos karalius Memnonas su kariuomene atvyko padėti savo dėdei Priamui. Apie Memnono žygius kare buvo pasakojama neišlikusioje poemoje *Aitiopida.* Karo pabaigoje jis žuvo nuo Achilo rankos (Pind. *P.* VI, 28–42; *N.* III, 63). Homero epo įvykiuose Memnonas nedalyvauja, bet vieną kart šiame epe prisimenamas nuostabus Memnono grožis (*Od.* XI, 522). Aitiopai – mitinė tauta, pasak Homero, gyvenusi žemės pakraštyje prie Okeano – pačiuose rytuose ir pačiuose vakaruose (*Il.* I, 426 sq., XXIII, 205 sq.). Aitiopus dažnai aplankydavę dievai ir dalyvaudavę jų puotose (*Od.* I, 22 sq.). Vėliau Aitiopija (Etiopija) imta vadinti įvairias Rytų šalis – Egiptą, Siriją, Frigiją.

Ir Emationą valdovą – Emationas – Aušros ir Titono sūnus, Memnono brolis. Apolodoras rašo, kad Heraklis, keliaudamas parnešti auksinių Hesperidžių obuolių, sutiko Emationą Arabijoje ir jį nukovė (Apollod. II, 5, 11).

986) Dar vėliau Kefalui pagimdė jinai Faetontą – Aušros mylimasis Kefalas kartais laikomas Hermio ir Kekropo dukros Hersės sūnumi (Eur. *Hipp.* 455; Apollod. III, 14, 3). Kai kada Kefalas vadinamas Dejono sūnumi, vėjų dievo Ajolo vaikaičiu (Apollod. I, 9, 4; II, 4, 7; III, 15, 1; Ov. *Met.* VI, 681). Apolodoras pasakoja, kad iš

Kefalo ir Aušros meilės gimęs Titonas vėliau susilaukė sūnaus Faetonto (Apollod. III, 14, 3). Pausanijas nurodo, kad Faetontas buvo Hemeros ir Kefalo sūnus (Paus. I, 3, 1). Labiau žinoma versija, pasak kurios, Faetontas buvo saulės dievo Helijo ir nimfos Klimenės sūnus (Eur. *Hipp.* 739). Išprašęs iš tėvo Helijo leisti pasivažinėti saulės vežimu, Faetontas nusileido per žemai ir uždegė žemę, todėl buvo nutrenktas Dzeuso žaibu ir paskendo Eridano upėje (Ov. *Met.* II, 19–366). Homero epe Faetontu (*Šviečiančiuoju*) vadinamas vienas iš deivės Aušros arklių (*Od.* XXIII, 246), o Faetūsa vadinama Helijo dukra (*Od.* XII, 131).

988-990) Jį, jaunutį visai... / ...saldžiašypsnė meili Afroditė / Į savas šventyklas pagrobus nusinešė – mitas apie tai, kad Afroditė pagrobė Faetontą ir padarė jį savo šventyklų sargu, minimas Pausanijo veikale (Paus. I, 3, 1). Ten pat Pausanijas nurodo, kad apie šį mitą buvo rašę daugelis poetų, tarp jų ir Hesiodas *Moterų kataloge.*

992) Dukrą Ajeto – Medėją.

993) Paėmė vaikas Aisono – Jasonas. Padėjusi Jasonui atlikti sunkius darbus, kuriuos padaryti jam buvo liepęs Kolchidės valdovas Ajetas, bei gauti aukso kailį, Medėja turėjo bėgti su svetimšaliu iš gimtinės.

995) Liepė jam juos nuveikt įžūlus didysis valdovas – Jasoną Kolchidėn pargabenti aukso kailį pasiuntė dėdė Pelijas (Pind. *P.* IV, 70). Tuomet Jasonas suruošė argonautų žygį, kurio metu patyrė daug nuotykių ir vargo. Homero epe tik užsimenama apie Peliją (*Od.* XI, 254 sq.) bei apie argonautų žygį (*Od.* XII, 70 sq.), tačiau išsamiau apie šį mitą nepasakojama. Šiai temai skirtos helenistinių poetų Apolonijo Rodiečio poema *Argonautika* bei Teokrito XIII ir XXII idilės.

996). Niekšas, nedoras Pelijas, įpratęs pikta daryti – Jasono dėdė Pelijas ne tik išvijo iš namų savo brolį, Jasono tėvą, Jolko miesto karalių Aisoną, bet ir nužudė jo sūnų Promachą. Taip pat jis

įžeidė Herą, prie jos altoriaus nužudydamas pamotę Siderą (Apollod. I, 9, 8; Diod. IV, 68).

998) Vaikas Aisono į Jolką greituoju laivu parkeliavo – Jolkas – Tesalijos uostas, iš kurio išplaukė ir į kurį parplaukė Jasono ir jo draugų laivas, pavadintas Argu (gr. ἀργός – *greitas*). Poemą apie Argo laivo statybą bei Jasono plaukimą į Kolchidę buvo parašęs VI a. pr. Kr. poetas Epimenidas iš Kretos (Diog. Laert. I, 10, 5), tačiau šis kūrinys neišliko.

999) Vešdamas sau žvitriaakę merginą – žydinčią žmoną – Medėją. Jasono ir Medėjos gyvenimas nebuvo laimingas. Kiek pagyvenęs, Jasonas paliko Medėją, o ši iš keršto vyrui nužudė judviejų vaikus (Eur. *Med.*). Pasak kitos mito versijos, jos vaikus užmušė įpykę korintiečiai (Apollod. I, 9, 28; Paus. II, 3, 6–7).

1001) Sūnų Medėją, kurį kalnuose užaugino Cheironas – Apolodoras pateikia kiek kitokią versiją: Medėja nuo Atėnų karaliaus Aigėjo susilaukusi sūnaus Medo, kuris vėliau užkariavęs barbarų šalį ir pavadinęs ją Medija (Apollod. I, 9, 28). Medas, kaip pirmasis Azijos tautų karvedys, minimas ir Aischilo *Persuose* (Aesch. *Pers.* 765). Herodotas perduoda (Hdt. VII, 62) medų tvirtinimą, kad *senovėje visi juos vadino arijais, ir tik atvykus pas juos iš Atėnų kolchietei Medėjai, jie pakeitė savo pavadinimą* (vert. J. Dumčius). Tą patį apie Medėją bei medų vardo atsiradimą sako ir Pausanijas (Paus. II, 3, 9). Apie tai, kad Medėjas augo kalnuose pas Cheironą, kiti antikiniai šaltiniai žinių nepateikia. Pas kentaurą Cheironą užaugo Jasonas (Pind. *P.* IV, 102; *N.* III, 53). Be Jasono, išmintingasis kentauras Cheironas užaugino ir išauklėjo Achilą (*Il.* XI, 832; Pind. *P.* VI, 21 sq., *N.* III, 43, etc.), Asklepiją (*Il.* IV, 219; Pind. *N.* III, 54; *P.* III, 45), Heraklį (sch. Theocr. XIII, 9) ir kitus didvyrius.

1002) Vaikas Filiros – Cheironas buvo Krono ir okeanidės Filiros sūnus (Apollod. I, 2, 4). Kai Rėja užklupo Kroną Filiros glėbyje,

šis pasivertė arkliu. Todėl Filirai gimė sūnus pusiau žmogus, pusiau arklys (schol. Apoll. Rod. I, 554).

1002) Išsipildė sumanymas Dzeuso – sumanymas, kad Medėjas taptų medų karaliumi.

1003–1004) Psamatė / ...sūnų Foką Ajakui pagimdė – buvo manoma, kad nuo nereidės Psamatės ir Ajako sūnaus Foko vardo kilo Fokidės srities pavadinimas, todėl Fokas buvo laikomas fokiečių protėviu (Paus. II, 29, 2; X, 1, 1; X, 30, 4). Foko vardas siejamas su daiktavardžiu φώκη, ἡ – *ruonis*: mat Psamatė, norėdama išvengti Ajako glamonių, pasivertusi ruoniu (Apollod. III, 12, 6; sch. Eur. *Andr.* 687). Hesiodas neužsimena apie tolesnį nelaimingą Foko likimą – jį užmušė broliai Telamonas ir Pelėjas. Užsirūstinęs jų tėvas Ajakas išvijo brolžudžius iš šalies (Paus. II, 29, 9–10; Pind. *N.* V, 25 sq.). Tragikas Euripidas nurodo, kad Psamatė, palikusi Ajaką, vėliau tapo Egipto karaliaus Protėjo žmona ir jam pagimdė sūnų Teoklimeną bei dukrą Idò (Eur. *Hel.* 6–7). Žr. taip pat 260 eilutės paaiškinimą. Foko tėvas Ajakas gimė Aiginos (buvusios Oinonės) saloje, į kurią jo motiną Aiginą atnešė ereliu pasivertęs Dzeusas. Užaugęs Ajakas pasidarė labai teisingas ir išmintingas Aiginos salos valdovas, todėl po mirties buvo paskirtas požemio karalystės teisėju (Plat. *Gorg.* 523e).

1006) Sidabrakojė Tetidė iš meilės Pelėjui pagimdė – ikigraikiškoje mitologijoje *Tetidė*, matyt, buvo svarbi dievybė. Homero epe ją labai vertina ir jos klauso Dzeusas (*Il.* I, 396–406) bei Hefaistas (*Il.* VI, 136; XVIII, 394–401). Ji žino ateitį ir pataria mirtingiesiems (Apollod. *E.*, III, 29). Žr. taip pat 244 eilutės paaiškinimą. *Sidabrakojė* – pastovusis Tetidės epitetas Homero epe (Hom. *Il.* IX, 410; XVIII, 127, 146 etc.). *Pelėjas*, kartu su broliu Telamonu užmušęs Foką, iš Aiginos salos turėjo bėgti į Tesaliją, kur tapo Ftijos srities valdovu, o po to vedė Nerėjo dukrą Tetidę. Pasak vieno mito varianto, Tetidė bandė išvengti Pelėjo

meilės, pasiversdama įvairiomis būtybėmis (plg. Protėją, Psamatę ir kitus), tačiau Pelėjas jos nepaleidęs (Apollod. III, 13, 5).

1007) Sūnų Achilą – Achilas buvo laikomas narsiausiu graikų kariu Trojos kare. Motina Tetidė, norėdama suteikti sūnui nemirtingumą, Achilą dar kūdikį įkišo į Stigės upės vandenis (*variantas:* į šventąją ugnį). Kulnas, už kurio Tetidė laikė Achilą, liko sužeidžiamas. Tetidei sugrįžus pas tėvą Nerėją, Achilą auklėjo kentauras Cheironas (Pind. *N.* III, 43 sq.). Achilas buvo garbinamas įvairiose Graikijos srityse bei jos kolonijose. Buvo tikima, kad Achilo siela Leukės saloje gyvenanti nemirtingųjų gyvenimą (Paus. III, 19, 11–13).

1008–1009) Kiterietė pagimdė Ainėją, / Kai, pamilusi narsų Anchisą, su juo suartėjo – Afroditė, pamačiusi dardanų vadą Anchisą, beganantį bandą Idos kalno papėdėje, jį pamilo (Hom. *Il.* II, 819–821; V, 313; XX, 208–209; Hymn. Hom. IV, 77 sq.). Iš jų meilės gimė sūnus Ainėjas. Kadangi Anchisas prasitarė draugams apie savo ryšius su Afrodite, Dzeusas jį nutrenkė žaibu. *Iliadoje* jo tarp gyvųjų jau nėra. Pasak kitos versijos, jo sūnus Ainėjas išnešė Anchisą iš degančios Trojos, pasiėmė su savimi į kelionę (Verg. *Aen.* II, 699–723), ir šis mirė pasiekęs Italijos krantus (Verg. *Aen.* III, 710). Pausanijas nurodo, kad Anchisas mirė Arkadijoje prie Anchisijos kalno (Paus. VIII, 12, 8). Pasak Homero, Afroditės ir Anchiso sūnų Ainėją augino giminaitis Alkatojas (*Il.* XIII, 428; 465). Pasak kitos versijos, Afroditė atidavė sūnų Idos kalno nimfoms, kurios jį auklėjo iki penkerių metų (Hymn. Hym. IV, 275).

1010) Ant skardingo vėjuotos Idos kalnyno viršūnės – Ida – kalnagūbris šiaurinėje Mažosios Azijos dalyje.

1012) Kirkę, kuri, Odisėjui kantriam atsidavus aistringai – Kirkė suvilioja Odisėją, kai jis, keliaudamas namo, kartu su savo draugais atklysta į Ajajos salą (Hom. *Od.* X, 333–347).

1013) Sūnus – Agriją ir stiprų, beydį Latiną pagimdė – Homero epe

neužsimenama apie Kirkės ir Odisėjo palikuonis. *Agrijas* – daugiau niekur neminimas Odisėjo sūnus. Kai kurių mokslininkų nuomone, čia kalbama apie Latino tėvą Fauną. Tai, kad *Latinas* yra Odisėjo ir Kirkės sūnus, prieštarauja romėniškajai tradicijai, laikančiai Latiną Fauno ir nimfos Marikos (Liv. I, 1) sūnumi. Hyginas (Hyg. *Fab.* 127) nurodo, kad Latinas – Telemacho ir Kirkės sūnus.

1014) Bei Telegoną pagimdė dėka Afroditės auksinės – manoma, kad ši eilutė yra vėlesnė interpoliacija, atsiradusi tuomet, kai įsivyravo nuomonė, jog *Telegonas* buvęs senųjų Lacijaus miestų Tuskulo bei Prenestės įkūrėjas (Dion. Hal. IV, 45). Vėlyvi šaltiniai mini Kirkės ir Odisėjo sūnų Telegoną (Hyg. *Fab.* 127). Poemą *Telegonija* buvo parašęs Eugamonas iš Kirėnės (VI a. pr. Kr.). Joje pasakojama, kaip ieškodamas tėvo Telegonas atvyksta į Itakę. Netyčia nužudęs Odisėją, jis veda našlę Penelopę, o Telemachas veda Kirkę.

1015) Jie šventose salose labai atokiai gyveno – matyt, poetas Italiją įsivaizduoja panašią į Heladę – kaip šalį, turinčią daugybę salynų.

1016) Tirsėnai – tirėnai. Šitaip graikai vadindavo etruskus, Etrurijos srities Italijoje gyventojus. Po *Teogonijos* tirėnus mini homerinis himnas Dionisui (Homn. Hymn. VII, 8), Herodotas (Hdt. I, 57), Euripidas (Eur. *Med.* 1359) ir kt.

1017) Deivė šviesi Kalipsò Nausitoją ir dar Nausinoją – gyvendamas pas Kalipsò, Odisėjas buvo priverstas dalintis su ja guoliu (Hom. *Od.* V, 153–155; 226–227 etc.). *Kalipsò* – žr. 359 eilutės paaiškinimą. Homero epe *Nausitojas* yra Poseidono ir Peribojos sūnus, pirmasis fajakų karalius, valdęs fajakus Scherijos saloje (*Od.* VI, 7–12; VII, 55 sq.). *Nausinojas* Homero epe neminimas. Kadangi fajakai garsėjo kaip puikūs jūreiviai (Hom. *Od.* VII, 39), daugelis jų vardų sudaryti su žodžiu *ναῦς, ἡ* – *laivas*.

1021–1022) Moterų giminę jūs dabar apdainuokit, gražbalsės / Mūzos Olimpinės, dukros aigidės laikytojo Dzeuso – eilutės laikomos *Moterų katalogo* pradžia.

POETINĖ HESIODO TEOLOGIJA

NAGLIS KARDELIS

APLINKUI TAMSŲ ŠALTINĮ...

Mūziškasis įkvėpimas visada esti gaivus ir skaidrus, tačiau šio įkvėpimo gelmė – tamsi. Tikra poezija skaidri, o šio skaidrumo gelmė neperregima niekam iš mirtingųjų – net pačiam poetui. Ją įžvelgia tik Mūzos, kurias Hesiodas *Teogonijoje* tvirtina regėjęs šokančias aplinkui *tamsų* (pažodžiui – *violetiškai tamsų*) šaltinį[1]...

Graikų poezijos ištakos taip pat neperregimos. Mes galime tik spėlioti apie žodinę tradiciją, egzistavusią iki Homero ir Hesiodo. Jokia evoliucijos teorija poezijos fenomenui nepritaikoma: antai Homero genijus iškilo taip netikėtai, sakytume, tuščioje vietoje, kad vėlesniems graikų kūrėjams teko susitaikyti su mintimi, jog pirmajam helėnų poetui buvo lemta tapti didžiausiu. Antrąją vietą tradicija skiria Hesiodui. Nors Homeras ir Hesiodas nebuvo laiko atžvilgiu pirmieji (tokiais jie laikyti tik tradiciškai), vis dėlto sunku paneigti, kad po jų kūrybos viršukalnių prasideda ilga helėnų poezijos nuokalnė, beje, taip pat pažymėta savomis viršūnėmis – Pindaro, Alkajo, Sapfo, Alkmano ir kitų poetų lyrika.

Nors Homero ir Hesiodo poetinės tradicijos smarkiai skiriasi, patys graikai, pavertę šiuos poetus kanoninėmis figūromis, suvokė jų kūrybą kaip vientisą visumą, formuojančią helėniškojo išsilavinimo (*paideia*) šerdį. Kadangi šių

[1] *Theog.* 3: *περὶ κρήνην ἰοειδέα.*

poetų vardus daugelis graikų autorių mini drauge, o jų eiles – ir girdami, ir smarkiai kritikuodami – laiko nepralenkiamu pavyzdžiu, Hesiodo ir Homero pasiektas aukštumas galima palyginti su dviem to paties Helikono kalno, kuriame gyvena Mūzos, viršūnėmis: aukštesnę vakarinę viršūnę, matyt, derėtų skirti Homerui, o rytinę, kiek žemesnę, – Hesiodui... Penktajame šimtmetyje pr. Kr. šių poetų kūrybos įtaka buvo tokia didelė, jog tyrinėtojai kalba apie fundamentalistinę (beveik religine prasme) tradiciją, išaugusią iš pagarbos legendiniams dainiams.[3] Tai, kad Homero ir Hesiodo poetines tradicijas graikai suvokė kaip viena kitą vaisingai papildančias priešybes, rodo ir Antikos autorių nuorodos į aistringą poetinę konkurenciją tarp šių kūrėjų. Išliko netgi padavimas apie Homero ir Hesiodo susitikimą bei varžybas, kuriose – priešingai nei galėtume tikėtis – laimėjo Hesiodas: nepaisydamas agono žiūrovų simpatijų Homerui, teisėjas nusprendė, jog taikingą darbą apgiedanti poezija pranašesnė už tą, kuri šlovina karo žygius.[4] Nuoroda į poetines varžybas liudija, kad abu poetai

[2] Hdt. 2. 53; Plat. *Resp.* X, 612 b.

[3] Pollitt J. J., *The Ancient View of Greek Art: Criticism, History, and Terminology*, New Haven and London: Yale University Press, 1974, P. 44; 99, n. 16. Prie Homero ir Hesiodo tapimo kultinėmis figūromis daug prisidėjo sofistai, pateikdavę šių dainių kūrinius kaip enciklopedinės informacijos visais rūpimais klausimais šaltinius (plg. Plat. *Resp.* X, 598 d–e). Platonas *Ijone* šaiposi iš vieno Homero komentatoriaus, kuris, kaip galime spręsti iš konteksto, savo visažinystę siejo su Homero visažinyste ir savuoju jo poemų išmanymu (*Ion* 531 c ff.). Dar žr. Ksenofonto svarstymus šiuo klausimu: Xenoph. *Symp.* 4.6.

[4] Plačiau žr.: Nagy G., *Pindar's Homer: The Lyric Possession of an Epic Past*, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, P. 76; Rzach A., *Certamen Homeri et Hesiodi*, in: Teubner ed. *Hesiod*[3],

pripažinti amžininkais, bet graikams tai žinoti buvo per maža ir jie karštai ginčijosi, kuris iš kūrėjų buvęs vyresnis. Homero pirmumą išsamiai pagrindė helėnizmo laikų filologas, šeštasis Aleksandrijos bibliotekos valdytojas Aristarchas Samotrakiškis (217–145 m. pr. Kr.), kurio sprendimo laikėsi beveik visi vėlesnieji Antikos autoriai ir tebesilaiko dauguma šiuolaikinių tyrinėtojų. Šiuo metu linkstama manyti, jog Homero *Iliada* sukurta apie 750 m. pr. Kr., *Odisėja* – apie 725 m. pr. Kr., o Hesiodo poemos – pačioje aštuntojo šimtmečio pr. Kr. pabaigoje arba septintojo šimtmečio pr. Kr. pradžioje, t. y. 20–30 metų vėliau už *Odisėją*.

Vis dėlto esama ir kitos nuomonės: autoritetingiausio šiuolaikinio Hesiodo tyrinėtojo M. L. Westo įsitikinimu, Hesiodo poemos *Teogonija* bei *Darbai ir dienos* buvusios sukurtos kiek anksčiau už Homero *Iliadą* ir *Odisėją*.[5] Jei Westas teisus ir Hesiodo poemos *parašytos anksčiau* nei Homero, tai savaime dar nereikštų, kad Hesiodas yra ir *gimęs anksčiau* už Homerą, nors tai, be abejo, būtų labai tikėtina. Tačiau tai reikštų, jog būtent Hesiodo poemas reikėtų laikyti tikrąja graikų literatūros (o drauge ir visos Vakarų literatūros) pradžia.[6]

[5] West M. L., *The East Face of Helicon: West Asiatic Elements in Greek Poetry and Myth*, Oxford: Clarendon Press, 1999 (1997[1]), P. 276.

[6] Čia būtina pabrėžti, kad graikų raštijos užuomazgų, pasiekusių mus fragmentiškų įrašų pavidalu iš Kretos-Mikėnų civilizacijos, mes dar nelaikome literatūros pradžia; tai būtent raštijos, o ne literatūros ištakos.

1913, P. 237 ff. „Homero ir Hesiodo varžybos“ (Ἀγὼν Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου) – tai nedidelis Hadriano laikų tekstas apie didžiųjų poetų agoną, esą vykusį per laidotuvių žaidynes bei iškilmes Chalkidės karaliui Amfidamantui pagerbti. Šis tekstas remiasi ankstesniu sofisto Alkidamanto pasakojimu.

Kadangi *Teogonija* laikoma ankstesne *už Darbus ir dienas*[7], poemą apie dievų kilmę tektų pripažinti pirmuoju graikų literatūros kūriniu[8]. Tuomet Mūzų pasakojimas apie graikų dievų užgimimą drauge likimiškai bei kiek ironiškai taptų ir dieviškai įstabios graikų literatūros užgimimo liudijimu...

Teogonija nėra sueiliuota taip grakščiai, lengvai ir metro atžvilgiu nepriekaištingai kaip Homero poemos. Vargu ar

[7] *Teogonijos* pirmumas argumentuojamas tuo, kad šioje poemoje kalbama apie vieną Eridę (*Theog.* 225), o *Darbuose ir dienose* – jau apie dvi Erides (*Op.* 11–24). Šis nesutapimas galbūt galėtų liudyti tam tikrą Hesiodo pažiūrų evoliuciją, bet vis dėlto, man regis, negali būti laikomas griežtu chronologinio *Teogonijos* pirmumo įrodymu, nes *Darbų ir dienų* „teorija" apie dvi Erides nebūtinai yra vėlesnė už „oficialiąją" vienos Eridės versiją, pateikiamą *Teogonijoje*, mat pasakojimas apie dvi Erides iškyla laisvesniame ir familiaresniame pokalbio su broliu Persu kontekste, todėl pats jo statusas kiek kitoks: Hesiodas gali nebūti jam įsipareigojęs „esmiškai" – kaip teologas ir mitologas. *Teogonijoje* bylodamas *ex cathedra*, jis gali pateikti „mūziškąją" (įpareigojančią) vienos Eridės versiją, o laisvame pokalbyje su broliu palaidūnu – nors ir išmintingą, bet grynos poetinės išmonės pagimdytą dviejų Eridžių „teoriją". Tačiau atsižvelgiant į kai kuriuos kitus požymius (ypač į didėlesnę kompozicinę *Darbų ir dienų* darną, taip pat į „senatvišką" pamokslavimą šioje poemoje) vis dėlto labiau tikėtina, jog *Teogonija* parašyta anksčiau.

[8] *Teogonija* (žvelgiant vien formaliai ir neatsižvelgiant į Mūzų apreiškimą Hesiodui) kyla iš tos pačios žanrinės tradicijos, kaip ir vadinamieji *Homero himnai* (jų autorius nėra Homeras), tačiau bent kai kurie iš jų, matyt, vėlesni už Hesiodo poemą. Apie *Teogonijos* ir *Homero himnų* žanrines sąsajas žr.: Calame C., *The Craft of Poetic Speech in Ancient Greece*, Transl. by J. Onion, Ithaca and London: Cornell University Press, 1995, P. 61–62; Nagy G., *Greek Mythology and Poetics*, Ithaca and London: Cornell University Press, 1992 (1990[1]), P. 53–61. Būtina pabrėžti, kad būtent aiškios nuorodos į kūrinių autorystę atskiria graikų literatūrą nuo dažniausiai anoniminės Artimųjų Rytų raštijos. Sakydami, jog literatūra gimsta Graikijoje, mes visų pirma turime galvoje tai, kad konkretūs žmonės čia pirmieji prisiima autoriaus atsakomybės naštą už savo kūrinius kaip savo vaizduotės ir proto „darbus" (*poiēmata*).

tai rodytų didesnį Hesiodo kūrinio archajiškumą (juo labiau ankstesnę sukūrimo datą), nes daugelis formaliųjų ir turinio plotmės požymių verčia pripažinti, kad Homero kūriniai parašyti anksčiau. Visų pirma, *Teogonija* bei *Darbai ir dienos* atspindi vėlesnę graikų visuomenės raidos stadiją, išryškindami aiškius socialinės krizės ir moralinio pasimetimo požymius: šiose poemose alsuoja Antikos „tamsieji amžiai“, prasidėję po šlovingo homeriškojo laikotarpio ir pasibaigę VII a. pab. – VI a. pr. su pirmųjų Jonijos ir Didžiosios Graikijos (Pietų Italijos) poetų ir filosofų iškilimu. Homeriški herojiškos narsos idealai Hesiodui jau nėra akivaizdūs, jo poemos, praradusios *Iliadai* ir ypač *Odisėjai* būdingą beveik vaikišką naivumą bei žavų avantiūristinį spontaniškumą, jau pasižymi gerokai niūresne nuotaika, perdėtu atsargumu ir skaičiavimu, tam tikru susikaustymu ir egzistenciniu rūpesčiu, kuris Homerui beveik visai svetimas. Beje, Hesiodo niūrumas ir atsargumas gali būti nulemti ir skirtingo temperamento, juos įmanoma aiškinti kaip valstietiško mentaliteto ženklą ir/arba pesimistinio Artimųjų Rytų pasaulėvaizdžio įtaką Bojotijos poetui. Vis dėlto, kaip parodo *Darbus ir dienas* išanalizavęs Nagy, ši Hesiodo poema yra tokia subtili bei rafinuota, kad ją parašęs poetas veikiau konvenciškai dėvėjo „valstiečio“ kaukę nei iš tiesų buvo valstietis.[9] Galbūt Hesiodas buvo toks pat „valstietis“, kaip ir *Georgikas* parašęs Vergilijus?.. Hesiodo poemos, pasižyminčios rafinuotomis užuominomis ir asociacijomis, labiau primena Pindaro odes, o ne Homero epą. Tai gali būti dar vienas argumentas, paremiantis nuo-

[9] Nagy, *Greek Mythology and Poetics*, P. 79–82.

monę, jog Hesiodo poemos parašytos vėliau. Trečia, Rytų įtakos akivaizdžiai ryškesnės Hesiodo, o ne Homero kūriniuose[10], todėl aklojo dainiaus atsparumą svetimiems vėjams taip pat galima laikyti didesnio tradiciškumo ženklu, *ex hypothesi* implikuojančiu ankstesnę parašymo datą (Rytų įtakos graikams ypač sustiprėja VII ir VI amžiais, taigi pohomeriniu laikotarpiu – jei Homero poemas tradiciškai laikysime parašytas VIII šimtmetyje). Ketvirta, kaip įtikinamai parodo Nagy, Hesiodo poemos atspindi ilgesnę jonietiškosios hegzametro tradicijos evoliuciją nei Homero poemos[11]. Kiekviena poezijos rūšis Graikijoje buvo rašoma atitinkamu konvenciniu dirbtinoku dialektu, besiremiančiu gyvąja tarme: pvz., epas buvo rašomas konvenciniu joniečių dialektu, besiremiančiu gyvąja joniečių tarme, bet įtraukiančiu ir nemaža dirbtinių jonietiškų „hipernormalizmų" (jie paprastai išduoda nejonietišką konvenciniu dialektu rašančių autorių kilmę) bei kitų tarmių (ypač ajoliečių) elementų, tuo tarpu iškilminga chorinė lyrika buvo rašoma konvenciniu doriečių dialektu (vėlgi su dorietiškais „hipernormalizmais"). Gimtoji poeto tarmė savaime nieko nelėmė: antai Jonijos poetas, nutaręs kurti chorinę lyriką, privalėjo rašyti (konvenciniu) doriečių dialektu, o

[10] Westas, matyt, su šiuo požiūriu nesutiktų: *Iliadoje* ir *Odisėjoje* jis aptinka tokią gausybę Artimųjų Rytų įtakų, kad galima įtarti, jog Homero epus sukūrė ne graikų autorius ar autoriai, o natūralizuoti semitai, puikiai išmokę graikų kalbą (arba – helėnai, ilgai gyvenę Artimųjų Rytų kraštuose ir tobulai perėmę jų poetinę bei mitologinę tradiciją). Nepaisant įspūdingos Westo argumentacijos, su jo požiūriu sunku sutikti. Apie Artimųjų Rytų įtakas *Iliadoje* žr.: West, *The East Face of Helicon*, P. 334–401; apie šias įtakas *Odisėjoje* – *Ibid.*, P. 402–437. Anot britų tyrinėtojo, didžiausią įtaką Homero epams padaręs *Gilgamešo epas.*

[11] Nagy, *Greek Mythology and Poetics*, P. 61–63.

Peloponeso gyventojas dorietis arba doriečių kolonistų palikuonis Didžiosios Graikijos ar Sicilijos mieste, įsigeidęs rašyti epiniu hegzametru, turėjo griebtis (konvencinio) joniečių dialekto. Įdomu tai, kad bojotiškos Hesiodo poemų kilmės neįmanoma patvirtinti remiantis vien kalbos duomenimis (bojotizmų jose nėra gausu). Maža to: Hesiodo poemos konvencinės joniečių dialekto vartosenos prasme yra net labiau „jonietiškos" nei paties Homero epas. Tai gali rodyti būtent didesnį joniečių dialekto konvenciškumo Hesiodo poemose (lyginant su Homero epu) laipsnį, kitaip tariant, ilgesnę jonietiškosios hegzametro tradicijos evoliuciją ir – *ex hypothesi* – vėlesnį Hesiodo poemų parašymo laiką. Penkta, vėlgi Nagy pastebėjimu, Homero poemose iki šiol neaptikta (tegu ir netiesioginių) nuorodų į Hesiodą, tuo tarpu Hesiodo poemose esama netiesioginių nuorodų į Homerą ir subtilaus oponavimo didžiajam dainiui ženklų[12]. Susidaro įspūdis, jog šių poetų agonas yra lyg ir vienpusis ar vienašalis: būtent Hesiodui rūpi susirungti su Homeru, o ne Homerui su He-

[12] Ibid., P. 62; 77–79. Kaip įžvalgiai pastebi Nagy, ypač ryškiai kontrastuoja hesiodiškasis jūros ir plaukiojimo nemėgimas su ilgomis *Iliados* ir *Odisėjos* herojų kelionėmis jūra. Ši (tikriausiai simuliuojama) Hesiodo nemeilė jūrai gali būti tyčia poeto akcentuojama ir hiperbolizuojama kaip subtilus savęs priešpastatymo Homerui ženklas. *Iliadoje* achajų laivynas išplaukia į ilgą kelionę Trojos link iš Aulidės uosto. Hesiodas *Darbuose ir dienose* teigia niekuomet neplaukiojęs jūra, išskyrus vieną kartą, kuomet, vykdamas į laidotuvių žaidynes Chalkidės karaliaus Amfidamanto garbei, perplaukė maždaug 65 metrų atstumą, skiriantį Aulidę nuo Eubojos. Ši Hesiodo kelionė galėjo būti ir tikras įvykis, ir poetinė fikcija, ironizuojanti Homero herojų odisėjas. Be to, ir tikras įvykis galėjo būti Hesiodo poetiškai interpretuotas bei paverstas ironiško oponavimo Homerui ženklu.

siodu. (Vėliau daugelis kitų talentingų Antikos kūrėjų pavydės Homerui ir bandys jį nurungti: pakanka prisiminti vien Pseudo-Longino užuominą apie Platono varžybas su Homeru traktate *Apie pakylėtumą*[13].)

Iš tiesų, Hesiodas Homero šešėlyje stovėjo pernelyg ilgai, o *Teogonija* – antrosios (vėlesnės) Hesiodo poemos *Darbai ir dienos* šešėlyje. Šią dvigubo šešėlio (dvigubos primiršties arba dvigubo neįvertinimo) situaciją dar labiau pasunkina didaktinio epo etiketė, tradiciškai klijuojama *Darbams ir dienoms*: ilgainiui ne tik ši poema, bet ir visa Hesiodo poezija imama vaizduotis kaip moralizuojanti ir nepakankamai įkvėpta (ypač lyginant su Homero epu). Skirtingai nei Antikos poetinėje tradicijoje, šiuolaikinėje literatūroje didaktinis tonas, kaip žinia, laikomas labai blogo skonio ženklu, todėl, vengdami Hesiodą anachronistiškai modernizuoti ir įtraukti jo poemas į nepalankius vertinamuosius kontekstus, *didaktizmo* etiketės turėtume vengti. Didaktiškumas Antikoje – bent iki helėnizmo pradžios – nebuvo konotuojamas taip neigiamai kaip dabar, be to, kultūriniu ir socialiniu požiūriu antikinis „didaktiškumas" ryškiai skyrėsi nuo šiuolaikiškai suprantamos didaktikos, kurią dažniausiai suvokiame arba kaip formalaus mokymo proceso

[13] Ps.-Long. *De sublim.* 13,4: „Ir man regis, jis [Platonas – *N. K.*] nebūtų filosofijos moksluose pasiekęs tokios didelės brandos nei į poezijos tankmę ir frazę taip dažnai įžengęs, jei visu įtūžiu kaip jaunas varžovas su visus jau stebinančiu atletu jis nebūtų, Dzeuse mano, vis dėlto labai sėkmingai rungęsis su Homeru dėl pirmenybės, – galbūt net perdaug priekabiai ir tartum ietimis kiaurai smeigdamas" (*Knygelė apie pakylėtumą, kažkada Longinui priskirta*, suredagavo, išvertė į lietuvių kalbą Henrikas Zabulis, Vilnius: Aidai, 1997, P. 63).

sinonimą (ar šio proceso elementą), arba kaip įkyrų, nederamą moralizavimą. Aišku, jokiu būdu negalima tvirtinti, kad pamokslaujantis tonas *Darbams ir dienoms* apskritai svetimas. Tačiau jis būdingas tik šiai Hesiodo poemai, o ne visai Bojotijos dainiaus kūrybai.

Parašytos politinių pervartų bei ryškių transformacijų helėnų mąstyme laikais, Hesiodo poemos teikia vertingos informacijos, leidžiančios patirti, kaip patys helėnai suvokė skausmingą perėjimą iš archajinio graikų civilizacijos laikotarpio į klasikinį. Kartais sakoma, jog Hesiodas stovi tarsi niekieno žemėje, pilkoje zonoje tarp didingos homerinės epochos ir Jonijoje užgimstančios ankstyvosios graikų klasikos (arba – tarp Homero poezijos ir Talio, Anaksimandro bei Herakleito filosofijos). Norint sumenkinti Hesiodo reikšmę netgi teigiama, kad jis – *jau ne Homeras, bet dar ne Herakleitas.* Bet apie Bojotijos dainių galima pasakyti ir kitaip: jis filosofiškesnis už Homerą ir poetiškesnis už Jonijos filosofus. Atspindėdamos lūžių helėnų pasaulėvaizdyje metą, Hesiodo poemos sujungia ne tik Homero epochą su klasikos era, bet ir epinę poeziją – su filosofija. Daugelis tyrinėtojų Hesiodą netgi laiko *pirmuoju graikų filosofu*[14], nors pati „filosofijos" sąvoka (ją, kaip teigia tradicija, sugalvojęs Pitagoras) bojotiškio

[14] Apie mitinių ir filosofinių kosmogonijų sąsajas bei Hesiodo įtaką Mileto filosofams žr.: Cornford F. M., *Principium Sapientiae. The Origins of Greek Philosophical Thought*, Ed. W. K. C. Guthrie, Cambridge: Cambridge University Press, 1952, P. 159–256; Stokes M. C., „Hesiodic and Milesian Cosmogonies", *Phronesis* 7 (1962): 1–37; Rowe C. J., „„Archaic" Thought in Hesiod", *Journal of Hellenic Studies* 103 (1983): 124–135. Rowe'as, beje, pabrėžia ryškų skirtumą tarp mito ir filosofijos, oponuodamas Cornfordo požiūriui.

poeto laikais dar nebuvo vartojama. F. M. Cornfordas yra parodęs, jog tarp mitologinių Hesiodo *Teogonijos* vaizdinių ir Anaksimandro filosofinių konstrukcijų esama daugelio struktūrinių panašumų, netgi detalių sutapimų, verčiančių manyti, kad Anaksimandras arba tiesiogiai skolinosi iš Hesiodo (tai, matyt, labiau tikėtina), arba rėmėsi bendrąja to meto mitologine-filosofine tradicija, siekiančia Hesiodo laikus ir daugeliu atžvilgių panašia į autorinę *Teogonijos* versiją[15]. Kitaip tariant, jau Hesiodui *Teogonijoje* rūpėjo tie patys filosofiniai pasaulio kilmės ir jo vienovės klausimai, kurie kamavo Anaksimandrą ir kitus Jonijos mąstytojus po šimto–šimto penkiasdešimt metų, taigi ši poema iškyla ir kaip graikų filosofijos užgimimo liudijimas. *Teogonija* parodo glaudų ryšį tarp helėnų mitologijos ir filosofijos, atskleidžia organišką sąsają tarp „racionalių" bei „iracionalių" graikų pasaulėvaizdžio elementų. Pagrindus ryšį tarp Hesiodo *Teogonijos* ir Jonijos filosofų (ypač Anaksimandro) sistemų, tampa anachronistiška drauge su J.–P. Vernant'u tvirtinti, jog filosofija Jonijos miestuose stichiškai iškilusi kaip visuomeninės graikų polių sanklodos, kurioje politinė galia būdavo įgyjama sugebėjimu racionaliai įtikinti tautos susirinkimą, epifenomenas, kaip netikėtas, per penketą-šešetą kartų įvykęs „proto atra-

[15] Cornfordas (žr. *Op. cit.*) parodo, pvz., apeirono sąvokos Anaksimandro filosofijoje neoriginalumą, išryškindamas apeirono sąsajas su Hesiodo Chaosu. Be to, kosminės stichijos kyla iš *apeirono* panašiai kaip pirmieji gaivalai iš Chaoso. Anaksimandrui rūpi pabrėžti simetrijos reikšmę pasaulio formavimosi procese. Šią simetriją gali atitikti mitiniam mąstymui būdingas operavimas binarinėmis opozicijomis (pvz., pirmieji gaivalai Hesiodo *Teogonijoje* dažniausiai užgimsta ne po vieną, o „simetriškomis" poromis).

dimas", pagaliau kaip sekuliari, racionalistinė reakcija į „atgyvenusias" religines bei mitologines pažiūras[16].

Teogonija įdomi ne vien kaip tekstas, atskleidžiantis organišką mitologijos ir filosofijos, „iracionalių" bei „racionalių" elementų vienovę, bet ir daugeliu kitų atžvilgių. Antai ši poema leidžia bendruoju pavidalu iškelti ir analizuoti dieviškojo apreiškimo galimybę bei formas, bandant atsakyti į klausimą, kas vis dėlto yra *Teogonijos* autorius – pats Hesiodas ar jam apsireiškusios ir giedojimo dovaną suteikusios Mūzos. O gal šio kūrinio autorystė yra dviguba – ir Mūzų, ir Hesiodo? Galbūt tai netgi „jungtinė", „kolektyvinė" autorystė, kuomet nei Mūzų apreiškimo Hesiodui, nei grynai „žmogiškų" paties Hesiodo minčių jau neįmanoma išskirti grynuoju pavidalu, o būtina į šį kūrinį žvelgti kaip į tam tikrą poetiniame tekste persidengiančių ar net visai susiliejančių dieviškos ir žmogiškos plotmių „interferenciją" ar „superpoziciją"? Su šiais klausimais glaudžiai susijusi ir tikrųjų poetinio įkvėpimo šaltinių mįslė, kuri tebėra aktuali visiems poetams bei poezijos mylėtojams. Be to, *Teogonija* leidžia naujai pažvelgti ir į vadinamąjį graikų stebuklą, susijusį su unikaliu helėnų sugebėjimu neprarasti savo tapatybės net ir labai gausiai skolinantis iš kitų tautų. Nors *Teogonijoje* galima atpažinti ne vieną Artimųjų Rytų poezijos bei mitologijos įtaką, ši poema vis tiek skamba helėniškai ir – žvelgiant visumos požiūriu – nėra

[16] Šis požiūris išsamiai išdėstytas studijoje: Vernant J.–P., *Les origines de la pensée grecque*, Paris: Quadrige / PUF, 1962: Vernant'o požiūrio kritiką žr.: Kirk G. S., *The Nature of Greek Myths*, Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books, 1985 (1974[1]), P. 276–303. Kirkas, regis, randa aukso vidurį tarp Cornfordo ir Vernant'o pozicijų.

panaši į babiloniečių, hetitų, huritų ar žydų tekstus. Ji suteikia mums unikalią galimybę patyrinėti, kaip graikų poeto kūrinyje Artimųjų Rytų įtakos, veikiamos helėnų pasaulėvaizdžio, transformuojasi, kaip šias įtakas atspindintys formalieji ir turinio plotmės elementai kupiūruojami ištisai arba dalimis, hibridizuojami arba moderuojami, siekiant paslėpti ar sušvelninti „barbarišką" jų prigimtį, pagaliau kaip vyksta selektyvus rytietiškų mitologijos motyvų atmetimas, nutylėjimas arba įauginimas į graikišką dirvą.

Taigi Mūzos, šokusios Helikono kalne prie violetiškai tamsaus šaltinio, Hesiodui suteikė dievišką giedosenos dovaną, o mums – pažėrė gausybę mįslių. Vienos iš jų visiškai neperregimos ir neįmenamos, o kitas – pagal savo išgales – pamėginsime vieną po kitos patyrinėti.

APREIŠKIMAS ANT HELIKONO?

Αἵ νύ ποθ' Ἡσίοδον καλὴν ἐδίδαξαν ἀοιδήν,
Ἄρνας ποιμαίνονθ' Ἑλικῶνος ὑπὸ ζαθέοιο·
Theog. 22–23

Pačioje Heladės širdyje, pietvakarių Bojotijoje (senovinių Bojotijos ir Fokidės sričių pasienyje), stūkso Mūzų gyvenamas šventasis Helikono kalnas. Iš tiesų tai didžiulė, 32 km ilgio kalnų grandinė su dviem viršūnėmis – rytine ir vakarine. Vakarinė, 1748 m viršūnė, kuri drauge yra ir aukščiausias Helikono taškas, bei rytinė, apie pusantro kilometro iškilusi ketera, formuoja lenktą, balno pavidalo gūbrį, nuo seno garsėjusį išlakiais medžiais ir gydomosiomis žolėmis.[1] Ant jo šlaitų trykšta du poetinį įkvėpimą teikiantys šaltiniai –

[1] *Helikono* vardas graikiškai reiškia „*išlenktą* kalną" arba „kalną, kuriame auga gluosniai, karklai, žilvičiai ar kiti medžiai bei krūmokšniai, kurių šakos lengvai *lenkiasi* ir gali būti naudojamos pynimui". Pirmu atveju vardas būtų semantiškai motyvuotas pagal *išlenktą (balno pavidalo) kalno formą*, o antru atveju – pagal *kalne augančių medžių šakų savybę – jų sugebėjimą lengvai lenktis*. Pirmasis vardo aiškinimas yra žymiai patikimesnis. Gr. Ἑλικών (bojotiečių tarmėje išlaikyta digama – *ϝελικών*) plg. su ἕλιξ, gen. ἕλικος „spiralė, vija, linkis; gebenė, vijoklis; gluosnis, žilvitis ar bet kuris kitas augalas, kurio šakos lenkiasi kaip vytelės". Plačiau apie šio vardo etimologiją žr.: Frisk H., *Griechisches Etymologisches Wörterbuch*, Bd. 1–3, Heidelberg: Carl Winter–Universitätsverlag, 1972–1973, s. v. ἑλίκη (Bd. 1, S. 494); Klein E., *A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language*, Amsterdam–Oxford–New York: Elsevier Scientific Publishing Company, 1971, s. v. *Helicon* (P. 340). Friskas interpretuoja *Helikono* vardą kaip „Weidenberg, *Viminalis*": viena iš septynių Romos kalvų, collis *Viminalis* (plg. *vimen* „(gluosnio, žilvičio) vytelė", *viere* „vyti, pinti", taip pat lietu-

Aganipė ir Hipokrėnė. Kaip teigia mitas, Hipokrėnė (dabar ji vadinama Kriopigade) ištryškusi sparnuotam Belerofonto žirgui Pegasui spyrus į Helikono šlaito uolą, todėl išvertus iš graikų kalbos ji reiškia „žirgo šaltinį". Kadangi Antikoje, ypač archajiniu laikotarpiu, muzika ir poezija buvo suvokiamos kaip vieningas menas (poezija buvo giedama pritariant styginiais instrumentais – kitara, lyra, arfa ir pan.), šventasis Mūzų kalnas buvo siejamas būtent su *mūziškuoju* – muzikiniu ir poetiniu – įkvėpimu. Mūziškoji Helikono aura per visą Antikos epochą buvo tokia stipri, kad išliko net specialaus „Helikonu" vadinto instrumento, tiksliau tariant, prietaiso, naudoto matematiniams muzikinių intervalų tyrinėjimams, aprašymas.[2] Kaip mūziškojo įkvėpimo kalnas su Helikonu galėtų varžytis nebent netoliese, Fokidėje, stūksantis Apo-

vių k. *vyti* (=pinti)), vardo semantikos prasme yra tarsi *romėniškasis Helikonas.* Apie *Viminalio* vardą žr.: Glare P. G. W., *Oxford Latin Dictionary*, Oxford: Clarendon Press, 1997 (1982[1]), s. vv. *vimen*, *Viminalis* (P. 2063). Glare'as *vimen* apibrėžia kaip „lanksčią medžio ar kito augalo šaką, nupjaunamą pynimui ar panašiems tikslams, vytelę; pintą daiktą, pintinę etc." Kaip matome, *vimen* galime palyginti su žydinčio lauro šaka, kurią Mūzos *nulaužusios* įteikė Hesiodui (*Theog.* 30–31). Helikonas – labai tinkama vieta skinti šakoms ir įšventinti į poetus... Paties kalno ir jo įžymybių aprašymą žr.: Mehling F. N. (Ed.), *Greece: A. Phaidon Cultural Guide*, Oxford: Phaidon Press, 1985, P. 44–46.

[2] West M. L., *Ancient Greek Music*, Oxford: Clarendon Press, 1994 (1992[1]), P. 241–242. Prietaisas minimas Klaudijaus Ptolemajo veikalo *Harmonijos tyrinėjimai* antrojoje knygoje (Ptol. *Harm.* 2. 2). Keturstygis „Helikonas" su įžambiu tilteliu leisdavo padalyti šio prietaiso stygas į dalis taip, kad tų dalių ilgiai sutiktų tarpusavyje kaip skaičiai 3, 4, 6, 8, 9 ir 12. Tokiu būdu gautų šešių vibruojančių ilgių įvairūs santykiai išreikšdavo visus natų eilės *E A e a b e'* intervalus. Būtina pabrėžti, jog Ptolemajas remiasi daug ankstesniais Aristokseno, Didimo ir kitų teoretikų darbais.

lonui, Dionisui bei Mūzoms pašvęstas 2457 m aukščio Parnasas su garsiuoju Kastalijos šaltiniu ir Delfų miestu, įsikūrusiu jo papėdėje. Na, o prie Helikono, žemiau Hipokrėnės šaltinio, driekiasi Mūzų slėnis, kuriame ošia šventoji kalnų nimfų giraitė. Rytinėje Helikono viršūnėje kadaise stovėjo Helikoniškio Dzeuso aukuras. Dabar toje vietoje rymo apgriuvusi Pranašo Elijo cerkvė, pastatyta iš Dzeuso aukuro akmenų, o visai greta trykšta ir Hipokrėnė. Aukštyn kylančio tako kairėje, netoli mažos Paraskevės koplyčios, plyti Mūzų šventvietė. Joje nebuvo šventyklos, tik po atviru dangumi stovintis Mūzų aukuras ir kadaise stovėjęs trikojis, kurį, kaip teigia tradicija, Hesiodas laimėjo Chalkidėje vykusiame poetiniame agone su Homeru, taip pat devynių Mūzų statulos, vėliau Konstantino Didžiojo išvežtos į Konstantinopolį, kad papuoštų naujosios sostinės Senato rūmus, ir žuvusios gaisro metu. Einant toliau, už kelių šimtų metrų galima išvysti Mūzų teatro, pastatyto antrajame šimtmetyje pr. Kr., liekanas. Jame kas ketveri metai vykdavo dainių varžybos. Žvelgiant Helikono viršūnės kryptimi, dešinėje pusėje kyla neaukšta kalva, ant kurios matyti helėnizmo laikų bokštas, nors tradicija jį laiko pastatytu dar Hesiodo epochoje. Būtent čia senovėje stovėjo poeto gimtasis Askros miestelis, nepelnytai Hesiodo supeiktas dėl tariamai blogų orų tiek vasaros, tiek žiemos metu.[3] Maždaug už penketo kilometrų nuo Askros

[3] *Op.* 640. P. W. Wallace'as pastebi, jog tariamas Askros nesvetingumas yra smarkiai perdėtas: ši vieta iš tiesų esanti derlinga, iš dalies apsaugota nuo vėjų, pasižyminti nuostabiu kraštovaizdžiu ir švelniu klimatu tiek žiemą, tiek vasarą (Wallace P. W., „Hesiod and the Valley of the Muses", in: *Greek, Roman and Byzantine Studies* 15 (1974): 5–24,

buvo įsikūręs Tespijų miestas, rūpinęsis iškilmingų švenčių Mūzų garbei, vykdavusių Mūzų slėnyje, organizavimu. Tespijos sykį buvo Askrą sugriovusios, bet gimtasis Hesiodo miestelis gyvavo iki pat helėnizmo laikų, o po smukimo atgimė IV–VI šimtmečiais po Kr. Antikos statinių griuvėsiai ir iš jų akmenų vėliau pastatytų cerkvių liekanos, kuriomis nusėtas Mūzų slėnis, rodo, kokie trapūs žmogaus pėdsakai užgintoje ir laukinėje Mūzų žemėje. Kitose kalnyno vietose nerastume net ir tokių žmogaus ženklų, nes Helikonas milžiniškas: šiaurėje jis driekiasi iki Kopaidės ežero, o pietuose – iki Korinto įlankos. Tai atšiauraus grožio kraštas, kuriame klajojančius ir įkvėpimo ieškančius atsiskyrėlius apima numinozinis šiurpas ir apsėda kalnų nimfos Mūzos.

Mūzų gimtinė yra Trakijos srityje Pierijoje, o šių deivių kultą į Bojotiją atnešė trakai, atsikėlę gyventi prie Helikono. Bet ar turime teisę manyti, kad Mūzos yra tik šios pusiau laukinės tautos vaizduotės vaisius? O gal trakai tiesiog *atpažino* Mūzas, nuo seno gyvenančias ne tik ant Olimpo, savo tėvo Dzeuso rūmuose, bet ir ant visų didžiųjų Graikijos kalnų? Pagaliau ką reiškia Hesiodo tvirtinimas *Teogonijoje*, esą Mūzos jį *išmokė gražios giesmės*[4], *įkvėpė dievišką giesmę*[5]? Aišku, lengviausia būtų į šiuos poeto žodžius nekreipti jokio dėmesio ir atmesti juos kaip poetinę konvenciją, „ben-

P. 8). Nagy, atkreipdamas dėmesį į Wallace'o pastebėjimą, bando parodyti, kad Askros išpeikimas nėra susijęs su noru atskleisti geografinę ir klimatinę šios vietovės realybę, o siejasi su daug subtilesniu poetiniu sumanymu ir tampa rafinuotų asociacijų bei simboliškų užuominų sistemos dalimi (Nagy, *Greek Mythology and Poetics*, P. 72–74).

[4] *Theog.* 22: καλὴν ἐδίδαξαν ἀοιδήν.

[5] *Theog.* 31–32: ἐνέπνευσαν δέ μ' ἀοιδὴν θέσπιν.

drąją vietą" (*locus communis*): juk beveik visi Antikos poetai savo kūrinių pradžioje kreipiasi į Mūzas – net ir tie, kurie galbūt netiki šių deivių egzistavimu. Prašydami Mnemosinės dukras įkvėpimo, jie galbūt paprasčiausiai linki poetinės sėkmės sau patiems – kaip ir nuo jokių dievų nepriklausančio įkvėpimo. Pradėti kūrinį visuomet sunku, o standartinis kreipimasis į Mūzas išvaduoja nuo kūrybinių kančių, kurios lydi poetą, trokštantį originaliai ir intriguojančiai parašyti pirmąsias eilutes. Minėtą Hesiodo teiginį galima atmesti ir kaip sapną ar haliucinaciją, taip pat manyti, jog dainius, siekdamas sukurti intrigą ir patraukti skaitytojų dėmesį, kuria savo kaip įkvėpto pranašo, bendraujančio su dievybėmis, mitą. Gal jis šitaip mėgina įgyti poetinės šlovės, religinio autoriteto, socialinės įtakos ar net politinės (panhelėninės) galios, kurių negalėtų pasiekti kitais būdais? Kai kas, matyt, pasakytų, jog Mūzos, savaime suprantama, neegzistuoja, bet Hesiodas, kaip įprasta poetams, apimtas didybės manijos, nieko tyčia nemistifikuoja, nes nuoširdžiai tiki esąs šių deivių numylėtinis; todėl jis esą ir linkęs bet kurią paslaptingesnę rūko skraistę Helikono tarpekliuose[6], neįprastą medžių ošimą ar optinę iliuziją kalnuose (helikoniškąjį Brockeno šmėklų atitikmenį) palaikyti savo dieviškųjų globėjų pasirodymu...

Vis dėlto netikėjimas poeto žodžiais mūsų niekur neatveda. Negalėdami nei griežtai įrodyti, nei paneigti, kad Mūzos Hesiodui apsireiškė, mes hermeneutiniu požiūriu daugiau laimime priimdami jo poetinio žaidimo taisykles. Net jei Hesio-

[6] Mūzos Hesiodui pasirodė „tiršta migla apsisiautę" (*Theog.* 9: κεκαλυμμέναι ἠέρι πολλῇ).

do Mūzos tėra poetinė fikcija, *Teogonija* gali būti poetiškai sukonstruota ir užkoduota taip, kad giliausi jos prasmės klodai atsivertų tik atviram, poetu pasitikinčiam ir siekiančiam jo kūrinį suprasti „iš vidaus" skaitytojui. Analizuodami bet kurį tekstą, privalome daryti prielaidą, kad jis turi prasmę, o prasmė atsiveria tik „iš vidaus", atviromis akimis žvelgiant į interpretuojamą kūrinį. Mes nežinome, ką mums iš tiesų nori pasakyti ar įteigti Hesiodas, tvirtindamas, esą jam apsireiškė kalnų nimfos, bet kad ir ką jis norėtų mums pranešti, gali būti taip, jog poetas paprasčiausiai negali to perduoti kitokiu būdu, negu priversdamas mus tikėti Mūzų egzistavimu. Giliausi dalykai, kuriuos poetas galbūt nori mums perduoti, versdamas mus tikėti keistokais turinio plotmės dalykais, patys nebūtinai priklauso turinio plotmei: mums gali būti perduodama šis tas daug subtilesnio nei konkretus turinys, antai dvasios būsena, kurią poetas patyrė įkvėpimo metu, ar proveržio prie ontologinės realybės, tikrumu pranokstančios net ir tokių dievybių kaip Mūzos būtį, jausmas...

Tad pradėkime nuo paprasčiausio pasitikėjimo Hesiodo žodžiais, nekeldami tokių klausimų (arba – juos filosofiškai „nukeldami"):

(i) ar poetas iš tiesų buvo susitikęs Mūzas kaip (ontologiškai) tikras būtybes?

(ii) ar jis nuoširdžiai, nors ir klaidingai, manė jas susitikęs?

(iii) ar jis sukūrė Mūzas kaip poetinę fikciją, turėdamas skaitytojo atžvilgiu

(iii a) gerų ir altruistinių ketinimų, pvz., siekdamas jam perduoti tai, ko neįmanoma komunikuoti

nesigriebiant „švento melo“ – Mūzų versijos?
(iii b) blogų ir egoistinių ketinimų, siekdamas, pvz., mistifikacijos dėka įgyti poetinės šlovės, religinio autoriteto, socialinės įtakos ar politinės galios, kurių nebūtų galėjęs pasiekti kitais būdais?

Reikėtų atkreipti dėmesį į dar vieną svarbų dalyką. Tarkime, jog mes jau pasitikime Hesiodo tvirtinimu, kad jam apsireiškė Mūzos. Kaip parodė N. Wolterstorffas puikioje studijoje *Dieviškasis diskursas* (1995), jei protingas žmogus tiki, jog Dievas jam yra kalbėjęs, nėra jokių grynai loginių priežasčių, kurios *a priori* (vien dėl loginės būtinybės) draustų jam tuo tikėti, kitaip tariant, viskas priklauso nuo to, kiek pats žmogus yra linkęs tikėti (numanomu) Dievo prabilimo į jį faktu.[7] Priešingai nei atrodo iš pirmo žvilgsnio, šis pastebėjimas nėra trivialus, nes pasaulyje yra labai daug dalykų, kurie negalimi vien logiškai ir kurių buvimu mes ne tik netikime, bet ir neturime loginės teisės tikėti. Antai neturime teisės tikėti, kad kur nors šiame ar bet kokiame kitame pasaulyje egzistuoja apskritas kvadratas arba keturkampis trikampis. Visiškai įmanoma įsivaizduoti pasaulį, kuriame žmogus ne tik neturėtų absoliutaus tikrumo dėl Dievo egzistavimo ir/arba Jo apsireiškimo žmogui autentiškumo, bet ir loginės galimybės tikėti tiek Dievo egzistavimu, tiek ir Jo apsireiškimo žmogui autentiškumu.

Vadinasi, jei Hesiodas apskritai yra linkęs tikėti, kad jam apsireiškė Mūzos, nėra jokių grynai loginių priežasčių, dėl

[7] Wolterstorff N., *Divine discourse: Philosophical reflections on the claim that God speaks*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000 (1995¹), P. 261, 273, 280.

kurių jis neturėtų teisės tuo tikėti. Kitaip tariant, tikėdamas Mūzų apsireiškimu jam, dainius yra atviras Mūzų žodžiams kaip *dieviškajam diskursui, dieviškajam tekstui*, dėl kurio autentiškumo jis, savaime suprantama, negali būti (logine prasme) absoliučiai tikras, tačiau turi loginę teisę juo tikėti, t. y. išlikti šiam (tikėtinai dieviškam) tekstui atviras ir jo neatmesti iš anksto kaip loginės negalimybės. Panašiai ir mes, nors ir nebūdami absoliučiai tikri, kad Hesiodas, teigdamas, esą jam apsireiškė Mūzos, sako tiesą (visiškai įmanoma, kad jis – kaip įprasta poetams – meluoja), vis dėlto turime loginę teisę tikėti *Teogonijoje* išsakytu Hesiodo įsitikinimu – jei tik apskritai esame linkę Bojotijos dainiumi tikėti ir pasitikėti. Hesiodo pasitikėjimas Mūzomis ir mūsų pasitikėjimas Hesiodu yra ne tik, kaip jau minėjome, vienintelis hermeneutiškai vaisingas interpretacinis santykis su dievišku ir žmogišku tekstu, bet ir visiškai pateisinamas loginiu požiūriu, nenusižengiantis loginio griežtumo reikalavimams. Priimdami šį dvigubo atvirumo santykį pamatome, jog *turime teisę pasitikėti Hesiodo žodžiais ir pasitikėti Hesiodo pasitikėjimu Mūzų žodžiais.*

Mūzų apsireiškimą Hesiodui galima nagrinėti ir fenomenologiškai – kaip reiškinį ir numinozinę patirtį, suvokiant, kad ši patirtis paliko poetui neišdildomą įspūdį ir paveikė jo gyvenimą bei kūrybą, tačiau neklausiant, kokia realybė slypi už to reiškinio. Mūzų apsireiškimą Hesiodui E. Doddsas palygina su dviem kitais graikų literatūroje paliudytais šventybės potyriais: Herodoto minimu Pano apsireiškimu bėgikui Filipidui prieš Maratono mūšį[8], nulėmusiu Pano kulto

[8] *Hdt.* 6. 105.

įsteigimą Atėnuose, ir Dievų Motinos apsireiškimą akmens statulos pavidalu Pindarui.[9] Anot Doddso, visos trys šventybės patirtys (Mūzų apsireiškimas Hesiodui, Pano – Filipidui ir Dievų Motinos – Pindarui) turi vieną bendrą bruožą. Visos jos įvyko nuošaliose kalnų vietose: Hesiodo patirtis – ant Helikono, Filipido – pavojingoje Partenijo kalno ties Tegėja perėjoje, o Pindaro – perkūnijos metu kalnuose.[10] Pastebėdamas, jog tyrinėtojai, alpinistai ir lakūnai net ir šiais laikais patiria keistų numinozinių potyrių, Doddsas pamini atvejį, kuomet serą Ernestą Shackletoną ir jo antarktinės ekspedicijos bendražygius lydėjo keista prezencija.[11] Graikų medicinos tradicijoje aprašoma (tariamai) patologinė būsena, kuomet žmogų, keliaujantį nuošaliu taku, apima baimė, sukelta išvysto vaiduoklio.[12] Helikono kalnagūbris yra labai

[9] Aristodemus, *apud* Schol. Pind. *Pyth* 3. 79 (137).

[10] Dodds E. R., *The Greeks and the Irrational*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1951, P. 117.

[11] Doddso nuorodą į E. Shackletono knygą *Pietūs* (*South*) žr. *Op. cit.*, P. 131, n. 89.

[12] Hipocr. *Int.* 48 (VII. 286 L): ...*ἤν κου ἐρήμην ὁδὸν βαδίζῃ καὶ ὁ φόβος αὐτὸν λάβῃ ἐκ φάσματος* (*apud* Dodds, P. 131, n. 90). Verta pateikti ir tipologinių paralelių. Daugelio tautų požiūriu, kalnai yra užginta žmonėms vieta, gyvenama piktųjų dvasių. Kai kurių viršukalnių pavadinimai išreiškia šį įsitikinimą, be to, juose įmanoma įžvelgti tabuizavimo ženklų ir interpretuoti juos kaip hipokoristinius eufemizmus, kuomet kalnai įvardijami mažybiniais ar malonybiniais žodžiais, siekiant neužsitraukti kalnuose gyvenančių demonų pykčio. Išnagrinėkime *Kilimandžaro* kalno – aukščiausios Afrikos viršūnės (5895 m) – pavadinimą. Pirmasis vardo sandas (*kilima*) svahili kalba reiškia „kalnelį“, „kalvą“, tuo tarpu „(aukštas) kalnas“ įvardijamas žodžiu *mlima*. Paradoksalu tai, jog daug mažesni už Kilimandžarą kalnai įvardijami kaip *mlima*, o aukščiausia Afrikos viršūnė – kaip *kilima*. Dėl antrojo sando etimologai nesutaria: vieni jį interpretuoja kaip „šalčio dievybę“,

nuošali, laukinė ir nesvetinga vieta, idealiai tinkama šventybei apsireikšti. Kaip jau sakėme, dabar mes neklausiame, kokia realybė slypėjo už numinozinių Hesiodo, Filipido ir Pindaro potyrių. Juos tiesiog būtina priimti kaip duotybę. Vargu ar juos dera priskirti patologinių būsenų kategorijai, nes jei žmogų kankina liga ar patologinė būsena, ji ligonį vargina nesirinkdama vietos ir laiko, nelaukdama, kol sergantysis pakils į kalnus ar atsidurs nuošaliose vietose. Lakūnai, kurie ir šiais laikais patiria numinozinių potyrių, pasižymi itin gera sveikata ir būna stropiai mediciniškai tikrinami, taigi jie tikrai neskraidytų, jeigu sirgtų psichinėmis ligomis arba juos kankintų haliucinacijos. Reikia atkreipti dėmesį, kad Graikijos kalnai nėra labai aukšti (netgi Olimpo aukštis nesiekia trijų kilometrų, o Helikono – net ir dviejų)[13],

„piktąją dvasią" ar „dievą", o kiti – verčia būdvardžiais „baltas", „žėrintis" (virš 5000 m kalnas padengtas sniegu ir ledynais). Beje, pats *žėrėjimas* gali būti suvokiamas kaip *kažkas dieviška*, todėl *dieviškumo* ir *žėrėjimo* semantika gali būti susijusi kokiu nors bendruoju (tarkime, *neįprastumo, nežemiškumo*) vardikliu (dėl tipologijos plg. šumerų k. *dingir* „(akinančiai) žėrintis (būdv.); žvaigždė; dievas"). Be to, *pepo ya kilima* svahili kalba reiškia ant Kilimandžaro gyvenančią piktąją dvasią (atkreipkime dėmesį į hipokoristinį eufemizmą: pažodžiui *pepo ya kilima* – tai „kalnelio dvasia"). Plačiau apie *Kilimandžaro* vardo etimologiją žr.: Поспелов Е. М., *Географические названия мира: Топонимический словарь*, Москва: Русские словари, Астрель, АСТ, 2001, С. 200. Apie „kalnelio dvasią" žr.: *Суахили–русский словарь*, Под ред. Е. Н. Мячиной, Москва: Русский язык, 1987, s. v. *kilima* (С. 224). Šumerų kalbos tipologiją žr.: Delitzsch F., Sumerisches Glossar, Leipzig: Zentralantiquariat, 1979 (1914[1]), s. v. *dingir* (S. 139).

[13] Vakarinės Helikono viršūnės aukštis – 1748 m, o rytinės – 1526 m; Parnasas iškilęs 2457 m, Olimpas 2917 m, Osa 1980 m, Kilėnė 2375 m, Erimantas 2220 m, Kitaironas 1409 m, o Pelionas – 1601 m (duomenys paimti iš: Cohen S. B. (Ed.), *The Columbia Gazetteer of the World*, 3 Vls., New York: Columbia University Press, 1998).

taigi haliucinacijos juose negali kilti dėl deguonies stygiaus.

Verta prisiminti ir tipologines paraleles. Daugelyje religijų dievybės apsireiškia *ant kalno, piemenims, kreipdamosi į vieną asmenį kalba taip, tarsi kreiptųsi į grupę žmonių*[14] *ar net visus žmones*, vartodamos ne kreipinį „tu", o „jūs" (jokiu būdu ne iš pagarbos tam, kuriam apsireiškia), *suteikia išrinktajam žmogaus galimybes pranokstančios iškalbos dovaną*[15]. Dievybė dažnai neparodo savo žėrinčio veido ir kreipiasi iš rūko skraistės, dulkių debesies, dūmų stulpo ar ugnies kamuolio[16]. Galbūt nereikėtų griežtai teigti, kad Hesiodas Mūzų *nematė*, o vien *girdėjo jų balsus*[17], nes jeigu jis matė *kažką, apsigaubusį migla*, ir iš deivių balsų suprato, jog *tas kažkas yra Mūzos*, tai buvo tolygu *Mūzų, apsigaubusių migla*, pamatymui. Galbūt Hesiodas nematė Mūzų veidas į veidą, bet jis vis dėlto *išvydo* jas – kad ir apsigaubusias miglos skraiste – panašiai kaip Mozė *išvydo* Dievą dūmų debesyje ant Sinajaus kalno. Negalima sutikti su Doddsu, jog *lectio* *δρέψασθαι* (žr. *Theog.* 31 eil. pradžią) būtų mažiau akivaizdus ir sunkesnis skaitymas (*lectio difficilior*) už *lectio* *δρέψασαι*[18] (mat jei priimame *lectio* *δρέψασαι*, tuomet suvokiame, kad Mūzos *pačios* nulaužė lauro šaką ir įteikė ją Hesiodui, o *lectio*

[14] Atkreipkime dėmesį į tai, *kaip* Mūzos kreipiasi į Hesiodą, kurį susitiko *vieną*: „Šitokį žodį tada *man* pirmiausia pratarė deivės, / Mūzos Olimpinės, dukros aigidės laikytojo Dzeuso: / *„Piemenys jūs netašyti*, gėda – *jums* rūpi tik pilvas!"" (*Theog.* 24–26)

[15] Calame, *Op. cit.*, P. 59.

[16] Tiršta migla apsisiautusių Mūzų (*Theog.* 9) kreipimąsi į Hesiodą galima palyginti su Dievo bylojimu Mozei iš dūmų, dulkių ar ugnies stulpo (*Iš* 19, 16–21; 33, 9–10; 40, 34–38).

[17] Dodds, *Op. cit.*, P. 131, n. 86.

[18] *Ibid.*, *loco citato*.

δρέψασθαι suponuotų, kad Mūzos pačios nenuskynė šakos, o *leido Hesiodui ją nusiskinti*). Dauguma leidėjų, beje, visiškai pagrįstai priima būtent skaitymą δρέψασαι, kuris suponuoja glaudesnį Mūzų kontaktą su Hesiodu nei δρέψασθαι: akivaizdu, jog *nuskintos šakos įteikimas į rankas* numano daug artimesnį deivių sąlytį su Hesiodu nei vien *leidimas šaką nusiskinti*. Jei drauge su Doddsu manytume, kad Hesiodas Mūzų nematė, o vien girdėjo jų balsus, tuomet tikrai būtų *sunku suvokti*, kaip *kažkas nematomas* gali įteikti fiziškai apčiuopiamą daiktą tiesiai į rankas. Tai rodo, kad ir pačiam Doddsui – net jei jis pats to nepastebi ar nenori pripažinti – būtent *lectio* δρέψασαι turėtų atrodyti kaip *lectio difficilior*: juk visuomet sunkiau pripažinti *glaudų ir netarpišką* dievybės sąlytį su žmogumi nei *tolimą ir tarpišką*. Taigi skaitymas δρέψασαι, būdamas mažiau akivaizdus, sunkiau suvokiamas ir priimamas, tikrai yra *lectio difficilior*.[19] Beje, Doddsas teisingai pastebi, kad jei Mūzos pačios nulaužė lauro šaką ir įteikė ją Hesiodui, tuomet šią šaką reikia laikyti aportu – daiktiniu sąlyčio su anapusinėmis jėgomis

[19] Būtina pažymėti, jog sprendimas, kurį iš konkuruojančių skaitymų reikia pripažinti sunkesniu, nėra vien formali procedūra: privalu atsižvelgti ne tik į gramatikos dalykus (pvz., į žodžio ar morfologinės formos retumą), bet ir į semantinį (artimąjį bei tolimąjį) žodžio ar morfologinės formos kontekstą. Kai kuriuose semantiniuose kontekstuose net ir šiaip dažniau vartojamas žodis ar forma gali būti sunkiau interpretuojami nei retesnis žodis ar forma (juk skaitome ne paskirus žodžius, o teksto atkarpas). Nesigaudantis tam tikrame kontekste (neišmanantis tam tikros srities) nurašinėtojas, sutikęs šiaip gerai jam žinomą žodį, kuris „neįsirašo" į kontekstą ir apsunkina teksto interpretaciją, gali mėginti pakeisti tą žodį *retesniu* ir (žvelgiant izoliuotai) *sunkesniu*, jei tik šis – raštininko akimis žvelgiant – „įsirašytų" į kontekstą ir padarytų nurašinėjamą tekstą „aiškesnį".

įrodymu.[20] Daiktinių anapusybės įrodymų pripažinimas visuomet yra – žvelgiant filosofiškai – *lectio difficilior*.

Filologinė ir literatūrologinė *Teogonijos* analizė taip pat patvirtina Mūzų apsireiškimo autentiškumą. Antai B. Snellis, kaip ir daugelis kitų filologų, teigia esąs visiškai įsitikinęs, kad Mūzos nėra poetinė Hesiodo fikcija.[21] Anot jo, Bojotijos dainius, būdamas piemuo ir valstietis, nėra linkęs į tuščią fantazavimą ir poetinius žaismus, kuriais mėgaujasi vėlesni Antikos kūrėjai – jis paprasčiausiai paklūstąs deivių valiai. Nors po to, kai Nagy atskleidė Hesiodo poemų subtilumą, galbūt nepagrįsta *Teogonijos* autorių tradiciškai vaizduoti kaip sudiržusį kietakaktį kaimietį, kuriam svetimi dvasios polėkiai,[22] Snellio argumentacija iš esmės yra įtikinanti, o pati išvada – teisinga: Hesiodas atstovauja archajiniam laikotarpiui, kuomet poetai vis dar buvo įsipareigoję tiesai ir nežvelgė į savo kūrybą vien kaip į formalų antikvarinės erudicijos žaidimą. Šiuo požiūriu Hesiodo poemos ryškiai skiriasi nuo helėnizmo poetų Kalimacho, Apolonijo Rodiečio ir Likofrono eilių. C. Calame'as atkreipia dėmesį į perėjimą nuo esamojo laiko 2-oje ir 4-oje *Teogonijos* eilutėje prie aoristo 7-oje, 8-oje ir tolesnėse eilutėse: Mūzos „*valdo* (pаž. *turi*) didį ir šventą Helikono kalną“ (*Theog.* 2)[23], „*šoka*“ (*Theog.* 4)[24], ta-

[20] Dodds, *Op. cit.*, P. 131, n. 86; be to, dar žr. P. 123, n. 19, P. 129, n. 72, P. 311, n. 126.

[21] Snell B., *The Discovery of the Mind: The Greek Origins of European Thought*, Transl. by T. G. Rosenmeyer, New York: Harper and Brothers, 1960 (1953[1]), P. 298–299.

[22] Nagy, *Greek Mythology and Poetics*, P. 80.

[23] Ἑλικῶνος ἔχουσιν ὄρος μέγα τε ζάθεόν τε.

[24] ὀρχεῦνται.

čiau *„išsirikiavo* į ratelius" (arba – *„sukosi* rateliuose"; plg. *„sudarė* ratelius") (*Theog.* 7)[25], *„kilojo* kojas" (arba – *„trepsėjo* kojomis") (*Theog.* 8)[26]. Anot Calame'o, 2–4 eilutėse poetas aprašo bendrąsias Mūzų galias, o nuo 5-os eilutės aoristo dalyviu pradeda aptarinėti konkretesnes deivių savybes, sklandžiai pereidamas prie savosios Mūzų regėjimo patirties aprašymo, prasidedančio nuo 22-os eilutės. Šitaip, tvirtina Calame'as, gramatinių laikų sukeitimas leidžia Hesiodui gramatiškai išreikšti savo individualią patirtį[27]. Vis dėlto, kaip teigia vienas iš Hesiodo *Teogonijos* leidėjų P. Mazonas, nepagrįsta šioje poemos vietoje įžvelgti tarsi dvi skirtingas scenas: anot jo, esamasis laikas ir aoristas čia vienodai išreiškia *įprotį, papratimą* (*l'habitude*)[28]. Minėtą *Teogonijos* vietą Mazonas šiuo atžvilgiu palygina su *Iliados* 17-osios giesmės 177-ąja eilute. Be abejo, galima drauge su Mazonu įtarti, jog minėti poemos pradžios aoristai turi ryškų gnominį atspalvį[29], tačiau

[25] χοροὺς ἐνεποιήσαντο.

[26] ἐπερρώσαντο δὲ ποσσίν.

[27] Calame, *Op. cit.*, P. 65.

[28] Mazon P., *Théogonie: Notice*, in: Hésiode, *Théogonie. Les travaux et les jours. Le bouclier*, Texte établi et traduit par Paul Mazon, Paris: Les Belles Lettres, 1993, P. 5.

[29] Plg. senovės graikų priežodį, kuriame figūruoja *aoristus gnomicus*: ἔγνω φώρ φῶρα καὶ λύκος λύκον (*„pažįsta* vagis vagį ir vilkas vilką" (= toks tokį pažįsta; *similis simili gaudet*); jei verstume įprastine aoristo reikšme, priežodis skambėtų taip: *„pažino* vagis vagį ir vilkas vilką". Gnominis aoristas yra tarsi kalbinis „platonizmo", būdingo mitiniam mąstymui ir archajiniam mentalitetui apskritai, atitikmuo: praeityje (arba antlaikinėje plotmėje) įvykęs koks nors steigiamasis (idealus) veiksmas vėliau nuolat kartojamas ir sudabartinamas, kitaip tariant, ***in illo tempore*** (vartojant M. Eliade's išsireiškimą) *įvykęs* archetipinis įvykis suvokiamas kaip toks svarbus ir visuotinis, *jog laikomas vis dar tebevykstančiu* (taigi ir aoristas, kuris paprastai reiškia *momentinį įvykį*

visiško aiškumo nėra: daug kas priklauso nuo mūsų pačių noro vienaip ar kitaip interpretuoti šią mįslingą vietą, pagaliau nuo tam tikro *išankstinio supratimo*, kuris susiformuoja ne iš anksto, o tik perskaičius *Teogoniją* daugybę kartų, vėliau paveikdamas kiekvieną vėlesnį šio kūrinio skaitymą. Calame'as Mūzų apsireiškimo Hesiodui autentiškumą bando įrodyti ir pritaikydamas semiotikos procedūras. Jis atskleidžia, jog *Teogonijoje* iškylantis subjektas (Hesiodo *Aš*) nėra semiotine prasme vientisas, kad jis suskyla į Mūzų (vaidinančių aktantinę Siuntėjo rolę) *Aš* ir „paties Hesiodo" (Hesiodo kaip naratoriaus) *Aš*. Mūzų kaip Siuntėjo padėtis naratoriaus atžvilgiu yra privilegijuota, todėl deivių *Aš* gali užvaldyti „paties Hesiodo" *Aš*[30], sakytume, „apsėsti" poetą. Kitaip tariant, kartais Hesiodas gali kalbėti savo paties balsu, o kartais (mūsų iš anksto neperspėdamas) – Mūzų balsu, nors *prima facie* (neatlikus semiotinės analizės) atrodys, jog poeto *Aš* yra vientisas.

Suvokus poemos subjekto dvilypumą, natūraliai kyla klausimas, kas yra *Teogonijos* autorius – Hesiodas ar Mūzos? Viena vertus, Hesiodui Mūzos įteikia lauro šaką kaip poetinės kompetencijos ženklą, taigi tarsi perleidžia jam savo įgaliojimus. Atrodytų, nuo šiol dainius turi teisę giedoti jau ne Mūzų, o savo giesmes. Kita vertus, teigiama, jog deivės poetą „išmokė gražios giesmės", „įkvėpė dievišką giesmę". Ar tai reikštų, kad Mūzos suteikė Hesiodui įgaliojimus giedoti tik tą (vie-

[30] Calame, *Op. cit.*, P. 63–64.

praeityje, interpretuojamas gnomiškai – taip, tarsi reikštų *veiksmą, vykstantį nuolat ar nuolat besikartojantį*). Be abejo, čia kalbame ne apie Platono platonizmą, o apie „platonizmą" kaip tipologinę archajinio mąstymo universaliją.

ną?) giesmę, kurią jam įkvėpė? O gal Mūzos jį išmokė giedoti *ne vieną konkrečią giesmę, o gražios giedosenos apskritai?* Lieka dar viena galimybė: *deivės išmokė Hesiodą ir giedoti konkrečią Mūzų giesmę (Teogoniją), ir gražios giedosenos apskritai.* Man regis, pastaroji versija logiškiausia. Mat jei kalnų nimfos poetą būtų išmokiusios vien konkrečios Mūzų giesmės, Hesiodas nebūtų sukūręs *Darbų ir dienų* – vėlesnės poemos, kuri mažai kalba apie dieviškus dalykus, menkai tesusijusi su *Teogonija* ir apskritai yra kito stiliaus kūrinys, tačiau, nepaisant to, yra ne mažiau meniška ir „mūziška" (*graži* ir *įkvėpta*) už *Teogoniją*. O požiūrį, esą Mūzos Hesiodą išmokė tiktai gražios giedosenos apskritai, neišmokydamos jokios konkrečios Mūzų giesmės (t. y. neperteikdamos jokios dieviškos informacijos), galima sukritikuoti atkreipiant dėmesį į tai, jog archajiniu laikotarpiu poetai kreipdavosi į Mūzas prašydami būtent *informacijos apie tai, kas tikra ir teisinga*, o ne vien neapibrėžto ir neturiningo įkvėpimo ar „apsėdimo". Platonas poetus laikė melagiais, bet šis kaltinimas paprasčiausiai galėjo reikšti filosofo pasipiktinimą tuo, kad jo meto poetai jau nesilaiko senovės dainių idealo skelbti tiesą. Galbūt Platonas nusprendė, kad senosios poezijos idealą turi perimti naujas tiesos sakymo būdas – filosofija? Nepamirškime, kad Mūzos yra Mnemosinės (Atminties) dukros[31]: į ką, jei ne į Mūzas, galėtų kreiptis poetai, trokšdami prisiminti tai, ką primiršo patys, arba sužinoti naujos informa-

[31] Seniausiuoju laikotarpiu Mūzų buvo ne devynios, o tik trys, ir vienos iš jų vardas buvo Mnėmė (Atmintis). Gr. μνήμη ir μνημοσύνη yra sinonimai, reiškiantys „atmintį", nors antrasis iš jų nežymiai abstraktesnis.

cijos iš deivių, kurios, būdamos Atminties dukros, atmena viską? Daugiausia, ką Mūzos gali suteikti jų įkvėpimo prašančiam poetui, – tai *paskelbti tiesą*[32]. Šios deivės labai aikštingos, todėl tiesą sako tik išrinktiesiems, o visiems kitiems – moka „melus, panašius į tiesą, kalbėti".[33] Didžiausia Mūzų nemalonė yra ne jų atsisakymas suteikti įkvėpimą, o, sakytume, *melagingo įkvėpimo*, kaip du vandens lašai panašaus į *teisingą įkvėpimą*, suteikimas. Senojoje indoeuropiečių poetinėje tradicijoje poetas ir pranašas buvo tas pats asmuo, *žinantis tiesą ir apie praėjusius, ir apie būsimus laikus*: kai kurios indoeuropiečių kalbos turi tą patį terminą ir „poetui", ir „prana-

[32] Žr. *Theog.* 27–28: „Mokame mes melus, panašius į tiesą kalbėti, / Kai užsinorime, mokam ir tikrą teisybę sakyti." Nagy pastebi, kad Hesiodas, tarsi oponuodamas Homerui, homeriškąją idiomą ἀληθέα μυθήσασθαι *„papasakoti* teisingus dalykus" (plg. *Od.* 14. 125) pakeičia hesiodiškąja idioma ἀληθέα γηρύσασθαι „(garsiai) *paskelbti* teisingus dalykus" (*Theog.* 28). Susidaro įspūdis, jog homeriškasis tiesos pasakojimo būdas, reiškiamas idioma ἀληθέα μυθήσασθαι, kurį pats Homeras laiko melavimo (nusakomo žodžiu ψεύδεσθαι) priešingybe, Hesiodo perinterpretuojamas kaip „į tiesą panašių melų sakymas" ir drauge su akivaizdžiu melu (ψεῦδος) priešpastatomas tikrajai (Hesiodo poemų) tiesai, kurios skelbimas nusakomas hesiodiškąja idioma ἀληθέα γηρύσασθαι. Žr.: Nagy, *Pindar's Homer*, P. 68, n. 84; *Greek Mythology and Poetics*, P. 44–45.

[33] Kaip matome, Mūzos, mokėdamos ir sakyti tiesą, ir tobulai meluoti (t. y. *simuliuoti* tiesą), tarsi pačios siūlo poetams rinktis vieną iš dviejų kelių: *tiesos ieškojimo ir skelbimo* arba *tiesos simuliacijos ir tiesą „pamėgdžiojančių" melų išsigalvojimo*. Abi poezijos programas (*tiesos sakymo* ir *melavimo*) randame jau *Teogonijoje*. Galima įžvelgti ryškią Bojotijos dainiaus įtaką Platonui: šio filosofo įsitikinimą, kad *geriausiai meluoti pajėgia tik žinantis tiesą* (iš čia išvada, jog tiesos neišmanantys sofistai nesugeba *netgi meluoti ir efektyviai ginti bet kokią tezę, simuliuodami jos panašumą į tiesą*, – o būtent tai jie ir gyrėsi sugebą daryti (žr. *Hipp. Min.* 366 e ff.)), galima kildinti iš Hesiodo įsitikinimo, kad *geriausiai meluoti gali Mūzos, žinančios absoliučią tiesą*.

šui" įvardyti (plg. lot. *vates*, airių *fili*, islandų *thulr*).[34] Poetas – tai tarsi *praeitį pranašaujantis pranašas*, o pranašas – tarsi *ateitį apgiedantis poetas*. Vėliau poeto ir pranašo keliai išsiskyrė, bet priedermė sakyti tiesą išliko: poetas privalėjo *pranašiškai* regėti praeitį ir teisingai apgiedoti tai, kas įvyko, o pranašas – ne tik teisingai regėti ateitį, bet ir pranašauti *su poetiniu įtaigumu*, kad žmonės patikėtų jo pranašystėmis (prisiminkime Kasandrą, kuri pranašavo teisingai, bet, matyt, neįtaigiai, „nepoetiškai", nes niekas ja netikėjo – tokia buvo Apolono bausmė).

Kad archajiniu laikotarpiu poetai kreipdavosi į Mūzas prašydami ne migloto įkvėpimo, o informacijos apie praeities įvykius, geriausiai matyti iš Homero poemų. 11-ojoje *Iliados* giesmėje, skirtoje Agamemnono žygdarbių apgiedojimui, poetas klausia deivių: „*Nūn pasakykite, Mūzos, gyventojos aukšto Olimpo*, / Kas pirmutinis išėjo atremt Agamemnoną narsų, / Ar kas trojėnų herojų, ar jų talkininkų garbingų?"[35] Tuoj pat eina atsakymas: „Ifidamantas, sūnus Antenoro, gražus ir galingas, / Trakijos žemėj derlingoj, avelių tėvynėj, užaugęs."[36] Atkreipkime dėmesį į tai, kad klausimą poetas tyčia formuluoja taip, jog atsakymas į jį atrodytų jau ne kaip jo paties, o *pačių Mūzų ištarmė*: poetas tarsi įrodo esąs Mūzų įkvėptas, „apsėstas", nes deivės byloja jo lūpomis. Panašų klausimą Mūzoms dainius pateikia 14-ojoje *Iliados* giesmėje: „*Nūn pasakykite, Mūzos, gyventojos aukšto Olimpo*, / Kraujo primirkusius šarvus kuris pirmutinis achajų / Gavo nuplėšti,

[34] Dodds, *Op. cit.*, P. 100, n. 118.
[35] *Il.* 11. 218–220. Čia ir toliau Homeras cituojamas pagal Antano Dambrausko vertimus.
[36] *Il.* 11. 221–222.

kai apgręžė laimę kratytojas žemės."[37] Mūzų atsakymas, kurį skaitome vėlesnėse dvylikoje eilučių (511–522 eil.), atrodo tarsi faktografiškai preciziška batalinė kronika, kurioje tiksliai išvardijama, kas, ką ir kaip nužudė. 8-ojoje *Odisėjos* giesmėje Odisėjas stebisi Trojos karo faktų išmanymu, kurį parodo tame kare nedalyvavęs dainius Demodokas, ir daro išvadą, jog šią informaciją jam perteikė kuri nors iš Mūzų arba Apolonas: „Man, Demodokai, brangesnis esi už visus mirtinguosius. / *Mūzos, Kronido dukters, išmokytas ar Apolono,* / Nūn tu be galo gražiai apgiedi achajų likimą, / Kiek prikentėjo, privargo ir ko nusipelnė herojai, – *Tarsi ten buvęs tu pats ar kito kalbą girdėjęs.*"[38] 22-ojoje *Odisėjos* giesmėje regime, kaip Odisėjo pasigailėjimo maldaujantis dainius Femijas teigia išmokęs giedoti *pats,* bet šį savo talentą sieja su dieviškuoju įkvėpimu: „*Pats* aš išmokau giedot, man dievas į širdį visokių / Teikės įkvėpti giesmių..."[39] Femijas, užuot sakęs: „aš *ne pats* išmokau giedoti – *dievas* mane išmokė ir įkvėpė", teigia iš esmės štai ką: „nors giedoti išmokau *pats,* bet šį savo *sugebėjimą,* kaip ir *konkrečių dievo man įkvėptų giesmių turinį,* laikau *dievo dovana*". Minėtas *Odisėjos* fragmentas rodo, kad ir tuo atveju, kai poetai teigia turėję su dievybe tiesioginį kontaktą, kurio metu jie buvę išmokyti konkrečių giesmių, ir tuomet, kai jie, nesuėję į jokį netarpišką sąlytį su dievybe, tik pastebi išskirtinius savo pačių sugebėjimus ir jais stebisi tarsi stebuklu, – *abiem atvejais jie įžvelgia dievo dovaną.* Ir kai kurie vėlesni kūrėjai, antai filosofas

[37] *Il.* 14. 508–510.
[38] *Od.* 8. 487–491.
[39] *Od.* 22. 347–348.

ir poetas Empedoklis, taip pat prašo Mūzos atskleisti jiems nuo kitų paslėptą tiesą, o Pindaras ir Teognidas save laiko vien pasyviais iš Mūzų gautos dieviškos informacijos perteikėjais, Mūzų „šaukliais".[40]

Apie seniausios epochos poetų „apsėdimą" galima kalbėti tik netiesiogine arba pačia bendriausia prasme. Anot Doddso, archajiniu laikotarpiu poetas nebuvo suvokiamas kaip Mūzų „apsėstas", o vien kaip *gaunantis iš jų žinojimą, pranokstantį žmogiškąją įžvalgą;* šiuolaikiškai suvokiamas Mūzų „apsėdimas" (κατοκωχή) graikų autorių veikaluose minimas tik maždaug nuo penktojo šimtmečio pr. Kr. ir gali būti siejamas su pakeistas sąmonės būsenas išaukštinančio Dioniso kulto įsigalėjimu Graikijoje.[41] Šitaip suvokiamą mūziškąjį „apsėdimą" atitinka Platono *Faidre* minimas poetinis šėlas (μανία).[42] Tačiau kaip visuomet, Platonas ir šiuo atveju labai nuosaikus. Įdomu tai, jog Demokritas, kuris tradiciškai įsivaizduojamas kaip nykokas atomistinio materializmo pradininkas, bene pirmasis iš graikų prabilo apie *poetinės ekstazės, entuziazmo* reikšmę poezijai: Doddso pastebė-

[40] Dodds, *Op. cit.*, P. 101, n. 121, n. 122.

[41] *Ibid.*, P. 82.

[42] *Phaedr.* 245 a: „Trečioji šėlo ir apsėdimo rūšis kyla iš Mūzų, apėmusi švelnią ir neprieinamą sielą; žadindama ir sukeldama bakchiškąjį siautulį giesmėmis bei kita kūryba, ji auklėja jaunąją kartą, išpuošdama nesuskaičiuojamus senolių darbus. O jei kas be Mūzų siųstojo šėlo ateitų prie kūrybos durų, įsitikinęs būsiąs pakankamai geras poetas vien amato dėka, tuomet šėlstančiųjų [kūryba] atskleis, kad blaiviai protaujantis tiek pats, tiek ir jo kūryba yra netobuli." (Vertimas mano; cit. Pagal: Platonas, *Faidras*, Vilnius: Aidai/ALK, 1996). Platonas jau aiškiai atskiria poeziją nuo pranašavimo, be to, panašiai kaip poezija, anot filosofo, galinti būti įkvėpta mūziškojo šėlo arba amatininkiška (blaivi),

jimu, būtent šis filosofas, o ne Platonas yra tikrasis poetinio šėlo teorijos kūrėjas, teigęs, jog tikros eilės kuriamos „su įkvėpimu ir šventa dvasia", o ir visa jo psichologijos teorija siejama su mokymu apie įkvėpimą.[43] Horacijus, būdamas blaivios poezijos šalininkas, savo *Poezijos mene* kritikuoja Demokritą už tai, kad šis iš Helikono išvijęs *sveikus* (t. y. *protiškai*

[43] Dodds, *Op. cit.*, P. 101, n. 126.

taip ir pranašavimas – būti *mantiškasis* (įkvėptas šėlo, būdingo, pvz., Delfų Pitijai) arba *ojonistinis* (tai blaivus pranašavimas iš paukščių skrydžio bei kitų ženklų) (*Phaedr.* 244 a–e). Sokratas *Faidre* papasakoja ironišką mitą apie Mūzas, kurios palyginamos su Seirėnėmis ir nimfomis. Mitologinėje tradicijoje Seirėnės kartais laikomos jūrų nimfomis ar pomirtinio pasaulio Mūzomis, taip pat siejamos su kėrėmis ir harpijomis. Mūzų ryšys su nimfomis, sukeliančiomis nimfolepsiją (karšto vasaros vidurdienio klaiką), su Seirėnėmis, žaviomis giesmėmis viliojančiomis jūrininkus ir juos pražudančiomis, bei su plėšriomis sparnuotomis baidyklėmis harpijomis atskleidžia žiaurią šių deivių prigimtį. Bet Platono *Faidre* Mūzų jau nesibijoma. Maža to: iš jų netgi ironiškai pasišaipoma. Visų pirma, gerokai susilpninama seirėniškoji Mūzų galia žudyti žaviomis giesmėmis: Seirėnės jūreivius *nužudo visiškai* (iš jų lieka vien kaulai, *skeletas* (gr. σκελετός „išdžiūvęs"), o Mūzos jų giedojimo apžavėtus ir maitintis pamiršusius žmones pražudo, sakytume, *ne iki galo*, nes išdžiovina ne iki grynų boluojančių kaulų, iš kurių pasitraukusi bet kokia gyvybė, *ne iki negyvo skeleto, o tik iki gyvos mumijos, gyvo išdžiūvėlio.* Tokiomis gyvomis mumijomis laikyti žiogai ir cikados (į pastarąsias ir pavirto Mūzų apžavėtieji) (*Phaedr.* 259 a–c). Antra, negailestingai paneigiama Mūzų visažinystė: į cikadas pavirtę giesmininkai dar kartą numirę „keliauja pas Mūzas pranešti, kas iš žemėje gyvenančių žmonių kurią jų garbina" (*Phaedr.* 259 c). Regime ironišką inversiją: ne visažinės Mūzos keliauja pas žmones pranešti jiems su žmonių reikalais susijusių dalykų, o žmonės vyksta pas Mūzas papasakoti joms to, kas susiję su jomis pačiomis (su jų garbinimu); vadinasi, *Mūzos ne tik nežino visko – jos nežino net ir su jomis pačiomis tiesiogiai susijusių faktų.* Jos tampa panašios į poetus ar sofistus, kurie, neišmanydami tiesos, neišmano ne tik filosofijos, bet ir techniškų savo sričių, antai nemoka net gerai sofistiškai meluoti.

sveikus – blaivius, nepašėlusius ir nepaklaikusius) poetus.[44] Kitaip nei Demokritas ir Platonas, kurie poetinį įkvėpimą iškėlė aukščiau už meistrystę, Aristotelis savo *Poetikoje* daugiau dėmesio skyrė formaliesiems, techniniams poezijos meno (*ποιητικὴ τέχνη*) aspektams. Aristotelio poetikos bei retorikos veikalai smarkiai įtakojo helėnizmo poetų kūrybą, nes ir tuometinių kritikų – taip pat įtakotų Aristotelio – ji buvo vertinama visų pirma pagal poetinės formos ir stiliaus tobulumą. Antai Apolonijo Rodiečio *Argonautika* formos (ypač metro) požiūriu nepriekaištinga, bet stokoja įkvėpimo ir pernelyg atvirai demonstruoja antikvarinę, bibliotekose pasisemtą poeto erudiciją, besiremiančią antikinės geografijos, retų mitologinių motyvų ir mitų variantų išmanymu. *Teogonija* taip pat atrodo perkrauta detalėmis, bet jų statusas Hesiodo poemoje visiškai kitoks nei Apolonijo *Argonautikoje*, Arato *Reiškiniuose* ar žaviai ironiškoje Kalimacho poezijoje: Hesiodas vardija detales siekdamas parodyti, kad *žino Mū-*

[44] *Ars Poetica* 295–297: „*Ingenium* misera quia fortunatius *arte* / credit et *excludit sanos Helicone poetas* / Democritus..." Atkreipkime dėmesį į tai, jog įgimti gabumai (*ingenium*) čia priešpastatomi menui, meistrystei (*ars*) taip pat, kaip Demokritas meistrystei priešina įkvėpimą (ἐνθουσιασμός). Tai tarsi rodytų, kad Horacijus įkvėpimą (ἐνθουσιασμός) jau interpretuoja ne kaip *trumpalaikę Mūzų „apsėdimo" (κατοκωχή) būseną*, o kaip *įgimtą, prigimtą „apsėdimą"*. Sakytume, Mūza *interiorizuojama*, suvokiama kaip gyvenanti žmoguje nuo pat gimimo. Šį požiūrį įžvelgiame jau Platono *Kratile*, kur ironiškai įtaigaujama apie Sokrato viduje neva nuo seno apsigyvenusią Mūzą, kurios „apsėdimo" filosofas galbūt net nepastebįs (*Crat.* 428 c). Plačiau apie poetinio įkvėpimo ir meno (meistrystės) santykį žr. puikią Henriko Zabulio studiją, skirtą anoniminiam antikinės retorikos traktatui *Apie pakylėtumą*: Zabulis H., „Veikalas ir jo epocha", in: *Knygelė apie pakylėtumą, kažkada Longinui priskirta*, P. 162–348.

zų jam atskleistą tiesą apie ontologinę tikrovę, o helėnizmo poetai, dažnai būdami ir senųjų autorių (ypač Homero) *tekstų kritikai*, „kritiškai" bei „filologiškai" žvelgia ir į *Tikrovės Tekstą*, instinktyviai nepasitikėdami juo ir iš esmės skeptiškai vertindami ontologinės tikrovės pažinimo galimybę: jie demonstruoja savo erudiciją norėdami tik parodyti, jog *žino tai, ką žinojo kiti, anksčiau už juos gyvenę poetai, ir ko galbūt nežino jų bendraamžiai kolegos*, taip pat valandų valandas praleidžiantys bibliotekų menėse. Apibendrindami galime pasakyti, jog archajiniu laikotarpiu poetai į pirmąjį planą kėlė *turinį* ir *faktų tiesą*, klasikiniu (Demokrito ir Platono) laikotarpiu turinį iš pirmojo plano išstūmė neturiningas, bet emociškai sodrus ir „pakylėtas" *poetinis įkvėpimas*, o vėlyvosios klasikos (Aristotelio) laikais bei helėnizmo epochoje ir turinį, ir poetinį įkvėpimą užgožė *formos tobulumo* siekis. Likimo ironija ta, kad Homero epas vėlesniųjų poetų kūrybą pranoksta ne tik turinio, bet ir poetinio įkvėpimo bei poetinės formos tobulumo požiūriu.

Palyginti nedidelės apimties *Teogonijoje* minima virš trijų šimtų tikrinių vardų. Skyrelyje, skirtame poemos struktūrai ir siužetinėms linijoms, atkreipsime dėmesį į tai, jog daugiau nei pusę kūrinio teksto sudaro kosminių gaivalų ir dievų „katalogas". Pateikiama daugybė mitų ir dar daugiau *mitologinės mozaikos* akmenėlius primenančių mitų fragmentų ar tik nuorodų į mitus. Kai kurie tyrinėtojai *Teogoniją* laiko suveltu kūriniu, *įvairių genealogijų sąvartynu*[45], tačiau, man

[45] A. Losevo išsireiškimu, *Teogonijoje* pasakojamos istorijos yra „*довольно сумбурное нагромождение разных генеалогий*" (Лосев А. Ф., *Мифология греков и римлян*. Москва: Мысль, 1996, С. 690).

regis, įmanoma argumentuoti, jog šios poemos mozaikiškumas toli gražu nėra atsitiktinis. Pernelyg faktais perkrautas kūrinys šiuolaikinio žmogaus skoniui atrodo stokojąs poetinio įkvėpimo ir meniškumo, tačiau jau minėjome, kad archajinio laikotarpio poetai, taigi ir Hesiodas, *pačią faktų gausą* savo giesmėse pateikia kaip įrodymą, jog Mūzos iš daugybės dainių išsirinko būtent juos ir suteikė jiems nuo kitų mirtingųjų paslėptos *dieviškos informacijos* – tik tokios informacijos prisodrintus kūrinius jie laikė įkvėptais ir meniškais. Dabar atskleisime, kad ir *Teogonijos* mozaikiškumas galėjo būti suvokiamas kaip kontakto su Mūzomis ženklas. Šioje poemoje randame daug nenuoseklumų ir (tariamų) loginių prieštaravimų. Paprastai juos bandoma paaiškinti vien formaliai, tekstologiškai, – kaip teksto korupcijos ženklą (pvz., teigiant, jog „logiškai nuosekli" paties Hesiodo redakcija vėliau buvo kontaminuota, „užteršta" vėlesniais intarpais – dėl redaktorių neišmanymo arba dėl pasikeitusios ideologijos ar kulto, kurie reikalavo keisti kai kurių dievybių statusą, skaičių ar funkcijas, o į atsiradusius loginius prieštaravimus tiesiog nebuvę kreipiama dėmesio). Bet net ir labai gerai pagrįsti tekstologiniai argumentai savaime, be gilesnio, neformalaus interpretacinio konteksto negali patenkinamai paaiškinti loginių teksto prieštaravimų. Jei tarsime, kad Hesiodas perėmė informaciją iš Mūzų, jis galėjo ją priimti kaip duotybę, su visais (tariamais) loginiais prieštaravimais, siekdamas savo poemoje visų pirma *tikslumo*, o ne aiškumo. *Teogonijoje* gausybė prasminių sinkopių, trūkio taškų, poema labai fragmentiška ir mozaikiška, bet vis dėlto dabar pabandysime parodyti, kad *netgi pats šio kūrinio mozaikiškumas yra labai*

prasmingas. Nuo tapybos darbo, kuriame sumaišytos spalvos tolydžiai persilieja vienos į kitas subtiliais atspalviais ir pustoniais, mozaika skiriasi tuo, kad ją sudarantys akmenėliai yra grynaspalviai, o ribos tarp jų – griežtos; šių ribų nepastebime tik žvelgdami iš tolo: tuomet mozaika tampa panaši į tapybos darbą. *Mūzų perteikta dieviška informacija negali nebūti mozaikiška:* žmogaus ribotumą peržengianti dieviškoji realybė yra tokia intensyvi, prieštaringa ir žmogaus protui iki galo nesuvokiama, kad poetas, perėmęs iš Mūzų informaciją apie šią realybę, niekaip negali jai rasti vieno bendrojo vardiklio, vienos konceptualios schemos, neįstengia panaikinti sinkopių ir trūkio taškų tarp mitologinės informacijos fragmentų, kurie dėl to tampa panašūs į mozaikos akmenėlius su griežtomis ribomis tarp jų.[46] Bet koks bandymas Mūzų pasakojimą racionalizuoti, iki galo paaiškinti, primetant jam kurią nors vieną žmogišką interpretaciją, užglaistant žmogaus proto neperžengiamus plyšius, šį pasakojimą desakralizuotų, suvulgarintų, atimtų iš jo baugią gelmę ir paverstų koherentiškais, bet lėkštais svarstymais mitologinėmis temomis. Kitaip tariant, *mūziškoji mozaika* būtų paversta *žmogišku tapybos darbu,* kuriame spalvos ir atspalviai gražiai ir „neprieštaringai"

[46] Antai Platono *Timajuje* pasaulio kūrimas aiškinamas du kartus: pirmą sykį – remiantis *kosminio proto* veikimu (*Tim.* 29 e – 47 e), o antrą – remiantis *būtinybės (neišvengiamybės)* veikimu (47 e – 69 c). Šių aiškinimų nepavyksta sujungti į vieną, nes neįmanoma rasti bendrojo vardiklio proto veikimui ir būtinybės veikimui. Pasaulio sukūrimo neįmanoma paaiškinti nei vien proto, nei vien būtinybės, nei kažko kito, kas jungtų juos abu, veikimu. Platono *Timajas* kalba apie slėpiningiausius *dieviškos* kūrybos dalykus, kurių neįmanoma iki galo suvokti, todėl šis tekstas yra mozaikiškas ir sinkopuotas – kaip ir Hesiodo *Teogonija.*

persilietų vieni į kitus. Įdomiausia tai, kad *Mūzų* vardas ir žodis *mozaika* yra etimologiškai susiję: pastarasis kilęs iš Viduramžių lotynų kalbos *musaicum*, o šis (pakeitus priesagą) padarytas iš klasikinės lotynų kalbos *musivum opus*, reiškiančio „mozaiką", o pažodžiui – „Mūzų kūrinį", „mūzišką kūrinį (darbą, atlikimą etc)". Aišku, galėtume teigti, jog būdvardį *mūziškas* čia reikėtų suvokti tiesiog kaip būdvardžio *meniškas* sinonimą, ir *musivum opus* interpretuoti tiesiog kaip *menišką kūrinį*, tačiau kyla klausimas, kodėl „meniškais kūriniais" ilgainiui imtos vadinti būtent mozaikos, o ne kiti meno kūriniai, tarkime, sienų tapyba ar kamėjos. Be abejo, bendresne prasme *musivum opus* galėjo reikšti bet kuriuos meniškus kūrinius, bet kaip centrinė vis dėlto įsitvirtino „mozaikos" reikšmė. Graikiškas žodis *μουσεῖον*, šiaip reiškiantis bet kurį *mūzišką dalyką* (antai Aleksandrijos Museijonas, arba Muziejus, buvo Mūzų šventovė), „mozaikos" reikšmę perėmė iš lotynų kalbos *musivum opus*[47]: tai vienas iš palyginti nedaugelio atvejų, kai graikiškas žodis, patekęs į lotynų kalbą, joje įgyja naują, grynai lotynišką reikšmę, kurios neturėjo graikų kalboje, o vėliau šią reikšmę perima ir graikų kalba. Be abejo, Hesiodo laikais *μουσεῖον* dar nereiškė „mozaikos", bet etimologinis ryšys tarp *Mūzų* vardo ir žodžio *mozaika* iškyla kaip *užuomina*, leidžianti spėti, jog *Teogonijos* mozaiškumas toli gražu nėra atsitiktinis (juo labiau tai ne prasto stiliaus ar „barbariškumo" ženklas): ontologinę realybę atskleidžiančios ir žmogaus suvokimo galią pranokstančios giesmės *mozaikiškumas*, interpretuojamas kaip *mūziškumas*,

[47] Klein, *Op. cit.*, s. v. *mosaic* (P. 477).

leidžia suprasti jos trūkius ir sinkopes, drauge parodydamas, jog ši giesmė – kaip ir tvirtina Hesiodas – yra ne jo paties darbas, o *musivum opus – pačių Mūzų kūrinys.*

Skaitant *Teogoniją*, krenta į akis ironiškas Hesiodo požiūris į pirmuosius kosminius gaivalus ir kai kurias (ypač seniausias) dievybes. Lambertonas netgi kalba apie „būdingai cinišką Hesiodo balsą“[48]. Atrodytų, jog Hesiodo ironiją ir cinizmą kai kurių dievybių atžvilgiu būtų galima pateikti kaip argumentą prieš dievišką *Teogonijos* kilmę ir drauge neigti paties Mūzų apsireiškimo Bojotijos poetui tikrumą. Kai kam ši poema iš tiesų galėtų pasirodyti kaip subtilus, į meninę formą įvilktas toli savo epochą pralenkusios asmenybės, kažin kokio mįslingo filosofuojančio laisvamanio, apie kurį nežinome beveik nieko, pasityčiojimas iš pasenusių, sustabarėjusių mitologinių vaizdinių.[49] Bet neturime atmesti ir galimybės, kad *iš pagoniško pandemonizmo pasityčiojo pačios Hesiodui apsireiškusios Mūzos.* Antai *Teogonijoje* galima įžvelgti nuolatinį šaipymąsi iš absurdiško, bet kokias ribas peržengiančio demoniškų gaivalų gašlumo ir vislumo. Nors poetas ir tyčiojasi iš nesaikingo dievų vaisingumo, tačiau savo kūrinį yra sumanęs taip, kad būtent beribės, absurdiškos demonų proliferacijos aprašymai teiktų poemai kažin kokio keisto, stichiško žavesio.[50] Ne taip, kaip Dievas Mozei, Mūzos įsak-

[48] „*Characteristically cynical Hesiodic voice*“ (Lamberton R., *Hesiod*, New Haven and London: Yale University Press, 1988, P. 66).

[49] Anot Kirko, jau Homero ir Hesiodo laikais, kurie mums atrodo archajiški, graikų mitologija buvo gerokai sustabarėjusi (*ossified*) ir virtusi estetiškų, bet negyvų stilizacijų bei sensacingų poetinių efektų kultivacijos lauku (Kirk, *Op. cit.*, P. 109).

[50] Lamberton, *Op. cit.*, P. 72–74.

miai neliepia Hesiodui atsisakyti senųjų dievų garbinimo ir pulti ant kelių tik prieš jas, jų tėvą Dzeusą ir galbūt kai kuriuos kitus Olimpo dievus, bet subtiliai, netiesiogiai pasityčiodamos iš seniausiųjų chtoniškų gaivalų ir gausybės kitų demonų, jos nepastebimai pakerta šių dievų autoritetą, atima iš jų gebėjimą bauginti, maksimaliai apriboja jų pretenzijas į galią, svarbą ir mirtingųjų dėmesį jiems, kitaip tariant, juos degraduoja ir familiarizuoja jų santykius su žmonėmis. Chtoniškieji gaivalai *Teogonijoje* jau nėra numinoziškai siaubingas *tremendum*, nuo kurio šiurpsta plaukai ir linksta keliai, kuris sukelia baimę ir drebėjimą, „terorizuoja" visą mirtingojo esybę. Būtent tokie yra Artimųjų Rytų tautų (ypač šumerų ir babiloniečių) dievai, gaubiami akinančio „dieviškųjų siaubų" žėrėjimo ir „pikto nimbo"[51], – juos išvydęs žmogus negali likti gyvas. *Teogonijos* dievybių baisumas yra saikingas ir jaukus, nekeliantis grėsmės mirtingajam, galbūt įvarantis nedidelę baimę ir sukeliantis vos pastebimą šiurpulį, bet veikiau kurstantis tik vaizduotę; tai *gražus, poetiškas baisumas*, kuris yra, kaip pasakytų anglai, *amusing* („pralinksminantis, prablaškantis"), o Aristoteliui jis sukeltų *estetinį pasigėrėjimą* tiksliu baisių būtybių pamėgdžiojimu meno kūrinyje[52].

[51] *Siaubingas žėrėjimas, siaubingo žėrėjimo nimbas*, (šum. *me-lám*) ir *baisi aura* (šum. *ní*) – pagrindinės šumerų ir babiloniečių dievų galią ir neprieinamumą išreiškiančios sąvokos. Dievas Ningirsu, be kitų šventyklų, turėjo ir šventovę *É-huš*, kurios pavadinimas išvertus iš šumerų kalbos reiškia „gąsdinanti buveinė", „siaubo namai": būtent joje tikintieji galėdavo surasti šį dievą, kai jis būdavo užsirūstinęs. Apie tai žr. Jacobsen T., *The Treasures of Darkness: A History of Mesopotamian Religion*, New Haven and London: Yale University Press, 1976, P. 16.

[52] Arist. *Poet.* 4. 1448 b9 ff.

Mūziškąją *Teogonijos* kilmę galima ginčyti ir atkreipiant dėmesį į daugybę svetimų, visai žmogiškų įtakų šiam kūriniui. Viena vertus, poema *prima facie* gana sklandžiai tęsia graikų mitologijos tradiciją[53], todėl gali pasirodyti, jog Hesiodas nepasako nieko iš esmės nauja, juo labiau dieviška. Kita vertus, be inertiškos heleniškų mitinių vaizdinių tąsos, poemoje ryškios ir Artimųjų Rytų mitologijos įtakos. Regis, galėtume tvirtinti, jog Hesiodas, kaip ir visi kiti poetai, nepajėgia ištrūkti iš istoriškumo gniaužtų, įveikti žmogiškų tradicijų ir prietarų inercijos. Būtų visai nesunku padaryti išvadą, jog viską šiame kūrinyje įmanoma paaiškinti „žemiškai" ir deterministiškai, griebiantis filologams įprastos literatūrinių (žanrinių) formų kritikos ir skirtingose tautose pasikartojančių mitologinių motyvų analizės. Bet ši problema nėra tokia lengva, kaip atrodo: ne tik *Teogoniją*, bet ir Senąjį bei Naująjį Testamentus įmanoma tyrinėti, imantis literatūrinių formų kritikos ir lyginamosios mitologinių motyvų analizės, tačiau aptiktos šventųjų tekstų ir profaninės literatūros paralelės, kaip ir akivaizdžios kultūrinės bei mitologinės sąsajos, toli gražu neįrodo, kad Šventasis Raštas nėra Dievo įkvėptas. Mat apsireiškianti dievybė negali prabilti į žmogų jam visiškai nesuprantama kalba. Perteikdamas mirtingajam tam tikrą dievišką informaciją, (d/D)ievas ieško *analogijų* tarp dieviškos ir žmogiškos realybės, suteikdamas žinių, kurios pranoksta žmogišką įžvalgą, bet vis dėlto gali būti suvokiamos ir interpretuojamos žmogaus jau turimų „žemiškų" žinių kontekste. W. Alstonas pažymi, kad mistinė

[53] Kirk, *Op. cit.*, P. 98.

neperkeisto, dar šioje žemėje gyvenančio žmogaus patirtis negali absoliučiai patvirtinti savęs pačios, o privalo būti *interpretuota* religinės tradicijos rėmuose: bandydami nustatyti sąlygas ir kriterijus, kurie apibrėžtų, jog tai, ką patiriame, tikrai yra Dievas, turime remtis pamatine teologija (*background theology*), grindžiančia visas mūsų religines pažiūras, taip pat kitais savo religinės tradicijos aspektais.[54] Vadinasi, Hesiodui Mūzų perteikta informacija apie dievišką realybę bet kokiu atveju negalėjo būti nei pačių deivių perduota, nei poeto priimta „grynu pavidalu", o tik per *analogijas* su tradicinės, „žemiškos" mitologijos vaizdiniais. Tai nereiškia, jog *Teogonijoje* minimos dievybės yra visiškai nerealios: antropomorfiniai jų vaizdiniai, kuriuos dar pajėgia suprasti ribotas žmogaus protas, drauge ir *slepia*, ir *atskleidžia* (arba – *slėpdami atskleidžia* ir *atskleisdami paslepia*) iki galo nesuvokiamą dievišką realybę. Antai mes, trimatėje erdvėje gyvenančios būtybės, niekaip nesugebėtume tobulai perteikti trimatės erdvės patirties būtybėms, kurios, tarkime, gyventų dvimatėje erdvėje, t. y. plokštumoje. Vis dėlto galėtume joms perteikti šiokį tokį trimatės erdvės supratimą, „apreikšdami" tokią *geometrinę analogiją*: santykis tarp trimatės erdvės ir dvimatės erdvės (plokštumos) yra *panašus* į santykį tarp dvimatės erdvės ir vienmatės erdvės (tiesės), taip pat *analogiškas* santykiui tarp vienmatės erdvės ir nulinių matmenų erdvės (matematinio taško). Apmąsčiusios šią mūsų joms „apreikštą" analogiją, plokštumoje gyvenančios būtybės su-

[54] Alston W., *Perceiving God*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1991, P. 293–295.

voktų negalinčios turėti autentiškos trimatės erdvės patirties, bet galinčios tokią erdvę įžvelgti intuityviai, grynai formaliai (matematiškai), – kaip *vienu matmeniu turtingesnę plokštumą.* Beje, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad net antropomorfiniai graikų mitologijos dievai nebūtinai yra vien žmogaus fantazijos vaisius, kaip teigiama populiariuose mitologijos bei religijotyros vadovėliuose. Jei pripažįstame, jog dievybė pajėgia *prabilti* į žmogų jam suprantama kalba, galime analogiškai manyti, jog dievybė įstengia ir *pasirodyti* žmogui būtent tokiu pavidalu, kuris žmogui būtų suprantamas ir jo pernelyg netrikdytų. Graikų mitologijos dievai pasirodo mirtingiesiems kaip į juos panašūs žmonės – tik daug aukštesni ir gražesni: šitaip dievai ne esmiškai atskleidžia, o tik *žymi* savo dieviškumą ir patį dievybės apsireiškimo žmogui *faktą,* taip pat pabrėžia savo *viršenybę* prieš žmones. Kalbant teologijos sąvokomis, antropomorfiniai dievų pavidalai gali būti demoniškų jėgų, savaime (esmiškai) neturinčių žmogiško pavidalo, *veikimai* (energijos). Taigi nors Mūzos Hesiodui ir perteikė konkretų turinį, vis dėlto sąlyčio su deivėmis pėdsakų reikia ieškoti ne tiek *Teogonijos* turinio lygmenyje, kiek pačioje (numanomai dieviškoje) „žemiškos" mitologinės tradicijos *interpretacijoje,* subtiliose užuominose ir asociacijose, netgi Mūzų ironijoje. Operuodama įprastais tradicinės mitologijos vaizdiniais, *Teogonija* vis dėlto radikaliai *perinterpretuoja* šią tradiciją, esmingai sukeičia teologinius akcentus, pateikia naują *tikrojo dieviškumo,* pagrįsto ne brutalia prievarta ir valia daugintis, o *teisingumu* (δίκη), sampratą. Dieviška ir žmogiška informacija Hesiodo poemoje iškyla, sakytume, *amalgamos* pavidalu: dieviškos ir žmogiškos plot-

mių ženklai taip susilydę į prasminę vienovę, jog dieviškos informacijos jau neįmanoma išskirti iš kūrinio „grynu pavidalu". Dėl šios priežasties turime teisę *Teogoniją* žvalgyti dvejopai: viena vertus – ieškoti joje organiškai įlydytų dieviškų transcendencijos ženklų, o kita vertus – tyrinėti šią poemą moksliškai, aiškinantis kultūrines, istorines, mitologines ir kitas žmogiškos imanencijos lygmenyje įžvelgiamas įtakas. Moksliniai *Teogonijos* tyrinėjimai gali nelauktai užvesti mus ant transcendencijos pėdsakų, o bandymai atsisakyti primityvaus redukcionizmo ir pažvelgti į šį kūrinį naujomis akimis, pripažįstant sąlyčio su dieviška realybe tikimybę, gali netikėtai pajudinti iš mirties taško ne vieną įsisenėjusią mokslinę problemą.

Amalgamos analogija labai praverčia ir sprendžiant *Teogonijos* autorystės klausimą. Jei šioje poemoje neįmanoma dieviškos informacijos išskirti „grynu pavidalu", tampa akivaizdu, jog *Teogonijos* autorystė yra ne tik *dviguba* (Mūzų ir Hesiodo)[55], bet ir *mišri*, t. y. tokia, kai autoriai parašo ne kiekvienas savąją teksto dalį, o tarsi iš anksto „susitarę" parašo *bendrą tekstą*. Atkreipkime dėmesį į Hesiodo vardo etimologiją: Ἡσί-οδος yra *„siunčiantis* (nuostabų/ nemirtingą/ mielą) *balsą"*, *„ištariantis* (nuostabų/ nemirtingą/ mielą) *garsą"*[56]. Kaip nurodo Nagy, pirmojo *Hesiodo* vardo sando (Ἡσί-) šaknis *$*ieh_1$* pasikartoja dažnoje frazėje *ὄσσαν ἱεῖσαι*[57], reiškiančioje *„siunčiančios* (nuostabų/ nemirtingą/ mielą) *bal-*

[55] Calame, *Op. cit.*, 69–70.
[56] Nagy, *Greek Mythology and Poetics*, P. 47; Calame, *Op. cit.*, P. 67.
[57] Diskusiją *Hesiodo* vardo etimologijos klausimu žr.: Nagy, *Greek Mythology and Poetics*, P. 47, n. 32.

są", „*ištariančios* (nuostabų/ nemirtingą/ mielą) *garsą*" (kalbant apie Mūzas), o antrojo *Hesiodo* vardo sando (-οδος) šaknį *h_2*uod-* atpažįstame jos reflekso *h_2*ud-* pavidalu žodyje αὐδή „balsas". Atsižvelgiant į tai, jog *Hesiodo* vardo ir Mūzų funkcijas apibūdinančios frazės *ὄσσαν ἱεῖσαι* semantika identiška, galime teigti, kad *Mūzos, išmokiusios Hesiodą dieviškos giedosenos, jį patį, sakytume, paverte žemišku vyriškos lyties Mūzos atitikmeniu.* Taigi pats Hesiodas iš paprasto piemens ar paprasto dainiaus (jeigu jis apskritai mokėjo giedoti iki kontakto su Helikono deivėmis) statuso pakylėjamas beveik iki dievybės rango. Įteikdamos jam lauro lazdą, Mūzos tarsi perleidžia jam savo įgaliojimus, padaro jį savo vietininku tarp mirtingų poetų. Šitaip *žmogiška Hesiodo autorystė iš dalies arba visai sunaikinama.* Galime netgi paklausti, ar patį *Hesiodo* vardą Mūzos suteikė Helikone avis ganiusiam piemeniui, kurio vardas anksčiau buvo kitas, ar mūziškos providencijos dėka poetas jau nuo pat gimimo turėjo šį vardą, nurodantį į būsimąjį jo kontaktą su deivėmis ir dieviškos giedosenos misiją. Paprastą piemenį pakylėdamos nuo žmogaus iki deivių reprezentanto žemėje, pačios Mūzos atlieka, sakytume, priešingą judesį: nuo dieviško ir žmonėms neprieinamo Olimpo jos nusileidžia ant daug žemesnio Helikono kalno, kurio šlaitais jau vaikšto žmonės. Paprastai gyvendamos Olimpo kalne, kuris gali būti suvokiamas kaip žmogui nepasiekiamos transcendencijos simbolis, deivės nelauktai apsireiškia kaip Helikono gyventojos – kaip helikoniškės, o ne olimpinės Mūzos: tokiu būdu jos lyg ir atsisako dalies savo dieviškumo ir įžengia į žmogui pasiekiamą plotmę. Dviguba (Mūzų ir Hesiodo) *Teogonijos* autorystė visiškai *amal-*

gamuojasi ir privalo būti suvokiama kaip *dieviškai žmogiška* ar *žmogiškai dieviška*. Viena vertus, Hesiodas kalba jau beveik kaip dievas ar pusdievis; kita vertus, pačios Mūzos prabyla jau iš dalies kaip mirtingos, kontingencijos palytėtos būtybės.

Amalgamuota *Teogonijos* autorystė įdomiai kontrastuoja su *mozaikišku* (netolydžiu, iki galo nesulydytu, *neamalgamuotu*) poemos teksto audiniu. Paradoksalu tai, jog Mūzos Hesiodo poemoje apibūdinamos kaip *ἀρτιέπειαι* – *„sujungiančios, suderinančios žodžius"*[58] (plg. *ἀρ-αρ-ίσκω* „sujungti, susieti, prišlieti, priderinti" ir *ἔπος* „žodis, pasakojimas"); ta pati mintis reiškiama žodžių junginyje *φωνῇ ὁμηρεῦσαι* *„sujungiančios* (giesmę ar jos fragmentus) savo *balsu"*[59]. Mūzos, norėdamas būti žmonių suprastos, stengiasi panaikinti trūkio taškus ir sinkopes savo giesmėje, bet *Teogonija* – nepaisant visų dieviškų (Mūzų) ir žmogiškų (Hesiodo) pastangų – atsiskleidžia kaip *mozaikiškas*, iki galo nesuderintas, *nehomeriškas* kūrinys. Homero poemos mums atrodo darnios ir iki galo suderintos (*homeriškos*), be trūkio taškų ir sinkopių, nes šis dainius kalba apie žmogišką tikrovę. Vadinasi, ir šiuo požiūriu galime įžvelgti ryškų skirtumą tarp beveik dieviško Hesiodo, kalbančio vien tiesą, ir aklo dainiaus Homero, tarsi įkūnijančio grynąjį žmogiškumą su jo alkiu[60],

[58] *Theog.* 29. Šio Mūzų epiteto analizę žr.: Nagy, *Pindar's Homer*, P. 373.

[59] *Theog.* 39.

[60] Homero epuose alkis yra vienas didžiausių atminties ir ja besiremiančios poetinės kūrybos priešas. Antai Odisėjas, atvykęs į fajakų karaliaus Alkinojo rūmus, prieš pradėdamas pasakoti savo istoriją prašo jį pavalgydinti: „Bet man *pavalgyti leiskit*, nors slegia sielvartai sunkūs. / Nieks šuniškiau negraužia žmogaus, kaip *pilvas prakeiktas*. / Jis nenu-

silpnumu ir „melais, panašiais į tiesą". Dėl *Homero* vardo etimologijos tebesiginčijama iki šiol. Tradiciškai šis vardas siejamas su bendriniu žodžiu ὅμηρος „įkaitas (*pažodžiui* – palydovas)", t. y. „tas, kuris yra *kito vedamas* (ypač per prievartą)"; kita šio žodžio reikšmė – „aklasis (*pažodžiui* – tas, kuris eina su palydovu, yra *vedamas kito* (reginčio) *žmogaus*)"[61]. Be to, atsižvelgiant į *Teogonijos* žodžių junginį φωνῇ ὁμηρεῦσαι, taip pat į minėtą Mūzų epitetą ἀρτιέπειαι, galima manyti, jog Homeras yra „gražiai suderinantis, susiejantis eiles ar stambesnius giesmės fragmentus". Dėl tipologijos plg. žodžio *rapsodas* etimologiją: ῥαψῳδός yra „*susiuvantis* giesmes (t. y. stilistiškai ir kompoziciškai *suderinantis* skirtingus fragmentus į darnų giesmės audinį)" (iš ῥάπτω „siūti" ir ᾠδή „giesmė"). Homero kaip aklo dainiaus įsivaizdavimą galėjo nulemti vardo Ὅμηρος „gražiai suderinantis giesmes" šalutinė semantinė sąsaja su bendrinio žodžio ὅμηρος „tas, kuris yra vedamas kito; aklasis; įkaitas" reikšme. Šią sąsają galėjo dar labiau sustiprinti *poeto* ir *pranašo* funkcijų sinkretiškumas indoeuropiečių tradicijoje (o pranašai dažnai būdavo įsivaizduojami kaip akli, kartais netgi tyčia atėmę sau regėjimą, – idant kūno akims nematomą ateitį regėtų „iš vidaus",

[61] Klein, *Op. cit.*, s. v. *Homerus* (P. 351).

---

rims ir visad reikalaus, kad *jo neužmirštum,* / Nors tau plyštų širdis ir būtum didžiai susikrimtęs, / Kaip šit ir aš kremtuosi dabar, o jis prisispyręs / *Valgyt ir gert reikalauja greičiau ir verčia užmiršti,* / *Ką iškentėjęs esu, kad tik jį pilną prikimščiau.*" (*Od.* 7. 215–221); taip pat žr. Nagy svarstymus apie homeriško dainiaus giesmių priklausomybę nuo pilvo: *Greek Mythology and Poetics*, P. 44; dar plg. *Theog.* 26, kur Mūzos, kreipdamosi į *vieninteli* Hesiodą, vadina jį *netašytais piemenimis, kuriems rūpi tik pilvas* (pažodžiui – kurie *patys yra vien tik pilvai* (γαστέρες οἶον)).

„sielos akimis"; plg. Teiresiją – aklą Tėbų pranašautoją).[62]

Taigi ir *Hesiodo*, ir *Homero* vardas rodo šių poetų ryšį su Mūzomis, bet *Hesiodo* vardas tiesiog kreipia dėmesį į patį faktą, jog Mūzos ***žmonėms siunčia savo balsą***, kuris mirtingųjų ausis galbūt ne visuomet pasiekia gražiai suderintos (*homeriškos*) giesmės pavidalu, ypač tuomet, kai deivės gieda apie ***dieviškus dalykus***. Tuo tarpu *Homero* vardas išreiškia mintį, jog Mūzų ***troškimas suderinti žodžius***, perteikiamas *Teogonijoje* sutinkamu Mūzų epitetu ἀρτιέπειαι, ***pasiekia tikslą***, nes deivės byloja apie ***žmogiškus dalykus***, lengvai priderinamus prie mirtingųjų klausos ir suvokimo. Kadangi būtent dieviški, o ne žmogiški dalykai atstovauja ontologinei tikrovei ir tiesai, galime suprasti Hesiodo pranašumo prieš Homerą jausmą, atsispindintį Hesiodo įsitikinime, jog būtent jis savo giesmėse sako tiesą, o Homeras ir į jį panašūs poetai – tik „melus, panašius į tiesą".

Taip pat ir kitų dainių vardus galima sieti su konkrečiais bendriniais žodžiais, įvardijančiais dainių funkcijas arba jų veiklos aplinkybes. Antai Kipro karaliaus ir dainiaus Kiniro (Κινύρας) vardą Westas sieja su finikiečių kalbos žodžiu, reiškiančiu „lyrą" (plg. ir visai panašiai skambantį hebrajiš-

[62] Westas pateikia semitišką *Homero* vardo etimologiją, nors ir nepritaria nuomonei, kad šis dainius buvęs siras ar egiptietis. Tyrinėtojo manymu, *Homero* vardas yra helėnizuota Vakarų semitų žodžio *'ōmēr* „kalbėtojas, skelbėjas" forma. *Homeras* galėjęs būti ne istorinio graikų poeto vardas, bet įsivaizduojamas *homeridų* gildijos steigėjas. Anot Westo, jei Kipro dainių gildija ***kiniradai*** (kurių vienas mitologinėje tradicijoje virto *Kiniru* – apie jį žr. tolesnį tekstą) reprezentuoja finikiečių „lyros sūnus" (***b'nê kinnûr***), panašiai ir *homeridai* galį turėti finikietiškąjį prototipą ***b'nê 'ōmerîm***, reiškiantį „kalbėtojų sūnūs". (*The East Face of Helicon*, P. 622)

ką žodį): Kiniras – tai vienas iš Kiniradų, „lyros sūnų" (*b'nê kinnûr*).[63] Panašiai ir Trakijos dainiaus Tamirio (Θάμυρις)[64], ar Tamiro (Θαμύρας)[65], vardą, anot Nagy, galima sieti su bendriniu žodžiu ϑάμυρις „susirinkimas" (turint mintyje *dainių varžybų susirinkimą*), kuris esąs sinonimiškas žodžiui ἀγών „(dainių) varžybos".[66] Tai reiškia, jog tokie galbūt iš tiesų gyvenusių konkrečių asmenybių tikriniai vardai (galbūt suteikti jiems ne nuo gimimo, o įrodžius savo poetinius gebėjimus), kaip *Hesiodas*, *Homeras*, *Kiniras*, *Tamiris* (*Tamiras*), vėliau galėjo būti suvokiami kaip bendriniai žodžiai, įvardijantys atitinkamos giedojimo tradicijos (hesiodiškos, homeriškos, kiniriškos, tamiriškos etc.) reprezentantus kaip savojo luomo ar gildijos (homeridų, kiniradų etc.) narius. Yra išlikę pakankamai liudijimų, rodančių, jog tokios su legendiniais įkūrėjais siejamos poetinės tradicijos iš tiesų egzistavo; žinoma netgi atvejų, kai kurio nors garsaus poeto giminė ar gimtasis miestas pasisavindavo ir „monopolizuodavo" su jo vardu kaip „prekiniu ženklu" siejamą poetinę tradiciją, įsteigdami nuosavą ir sektantiškai uždarą „-idų" gildiją su dažnai paveldimomis dainių pareigybėmis.[67] Nagy įsitikinimu, iš Hesiodo kilusi poetinė tradicija suvokė save kaip panheleniškos mitologijos kūrimo ir skleidimo centrą, tuo

[63] West, *The East Face of Helicon*, P. 57.
[64] *Il.* 2. 595; Eur. *Rhes.* 925.
[65] Plat. *Resp.* X, 620 a; *Legg.* VIII, 829 e.
[66] Nagy, *Pindar's Homer*, P. 376, n. 199.
[67] Pasak vienos versijos, Stasinas, kuris tradiciškai laikomas *Kiprijų* autoriumi, pats nesukūrė šios poemos, bet *gavo ją kaip kraitį* iš savo uošvio Homero. Plačiau apie šią ir kitas giesmių autorystės dovanojimo istorijas žr.: Nagy, *Pindar's Homer*, P. 73–75.

tarpu panhelėniškos prozos pradininku laikomas Herodotas, skaitęs savo *Istorijos* ištraukas panhelėniškose Olimpinėse žaidynėse.[68]

Iš to, ką pasakėme, plaukia keletas svarbių išvadų. Pirma, kadangi *Teogonijos* autorystė yra mišri ir amalgamuota, šios poemos turinio negalima vertinti kaip žodis žodin perteiktos ir absoliučiai neklaidingos dieviškos informacijos. Mūzos įkvėpė Hesiodui dievišką giesmę, bet nedavė jam suvalgyti (tiesiogine šio žodžio prasme) dieviškos knygos, kaip įprasta Artimųjų Rytų tautų pranašų regėjimuose ar net žemiškoje praktikoje. Kai kurie žydų pranašai savo pranašysčių įžangose tvirtina, kad jų mistiniuose regėjimuose pasirodęs Dievas davęs jiems suvalgyti *pranašystės ritinėlį*[69]: nesunku suvokti, kad pats tokio ritinėlio prarijimo faktas reikšdavo *absoliučiai, pažodiškai tikslų informacijos perėmimą*. Žydų pranašai knygas valgydavo tik mistiniuose regėjimuose, o egiptiečių žyniai iš tiesų skanaudavo papiruso ritinėlius su juose įrašytais svarbiais (dažnai magiškais) tekstais arba tik nulaižydavo jų rašmenis, kurie dažnai iš anksto būdavo įrašomi maloniu gomuriui rašalu (pvz., sumaišytu su mira).[70] Anot G. Pinch, kai kurie egiptiečiai galbūt net valgydavo *Mirusiųjų knygos* ritinėlius, idant ateityje, kai jau bus numirę, *tiksliai* atsimintų magiškų užkeikimų formules ir žinotų, ką atsakyti reikliems ano pasaulio teisėjams.

[68] Apie Herodoto *Istorijos* panhelėniškumą žr.: Nagy, *Pindar's Homer*, P. 215–249; 274–313.

[69] Žr. *Ez* 2,8 –3,4; *Apr* 10,9–11.

[70] Pinch G., *Magic in Ancient Egypt*, London: British Museum Press, 1994, P. 70.

Teogonija priklauso indoeuropietiškajai *atminties kultūrai*[71] (pačios Mūzos, kaip jau minėjome, yra Mnemosinės, t. y. *Atminties*, dukros) ir *žodinio poezijos perdavimo tradicijai*, o ne *rašto ir knygos kultūrai*, būdingai šumerų ir semitų-chamitų civilizacijoms. Tai reiškia, jog *Teogonijos* teiginių negalima aiškinti pažodžiui, fundamentalistiškai, „rytietiškai" (nepaisant daugybės Artimųjų Rytų įtakų šiai poemai). Tačiau, antra vertus, neturime teisės manyti, jog Hesiodas ir Homeras *išgalvojo graikams jų dievus* – taip kartais tvirtinama, klaidingai interpretuojant Herodoto liudijimą antrojoje *Istorijos* knygoje: „O šiedu (Homeras ir Hesiodas – *N. K.*) ir *sukūrė* helėnams teogoniją, *davė* dievams vardus ir epitetus, *paskirstė* jiems garbingas vietas, užsiėmimus ir *nusakė* jų išvaizdą..."[72] Herodotas, sakydamas ποιήσαντες θεογονίην Ἕλλησι, žodį ποιήσαντες „padarę, sukūrę" suvokia kiek kitaip nei mes: jis numano *autentišką poezijos* (gr. ποίησις „poezija (*pažodžiui* – darymas, kūrimas)" – iš ποιεῖν „daryti, kurti") *ryšį su tiesa*. Kitaip tariant, dieviškieji poetai (Homeras ir Hesiodas) *kūrė įkvėpti Mūzų* ir savo giesmėmis *atskleidė tiesą apie žmogišką ir dievišką tikrovę*. Vadinasi, išmintinga *Teogonijos* interpretacija turėtų rasti aukso vidu-

[71] Prisiminkime kad ir indų *Vedų* tekstus, kuriuos žyniai išmokdavo mintinai, taip pat Cezario pasakojimą apie keltų druidus, kurie mokydavosi iki brandaus amžiaus ir visas žinias perimdavo žodinio perdavimo būdu, iš lūpų į lūpas. Čia, beje, reikėtų pastebėti, kad ir semitinėje islamo tradicijoje, kuri gerbia Koraną *kaip knygą* ir dieviškais pripažįsta *pačius jos rašmenis*, vis dėlto laikoma labai garbingu užsiėmimu ne vien Koraną perrašinėti, bet ir *išmokti jį atmintinai* (žmogus, išmokęs islamo šventraštį atmintinai, įgyja garbingą *hafizo* titulą, arabų kalba reiškiantį „(Korano ir islamo mokymo) gynėją".

[72] Hdt. 2. 53; vertimas Jono Dumčiaus.

rį tarp „rytietiško" fundamentalizmo ir „kvaziherodotiško" reliatyvizmo.

Į reliatyvistinių aiškinimų kolekciją pasiūlyčiau ir originalią savąją versiją, kuria, beje, pats netikiu, bet kuri man tiesiog atėjo į galvą aiškinantis *Teogonijos* autorystės klausimą ir paprasčiausiai pasirodė įdomi kaip *viena iš interpretacinių galimybių*, parodanti šios problemos sudėtingumą ir galimų sprendimų įvairovę. Jei Askros poetas tikėjo senaisiais graikų dievais ir iš mitologinės tradicijos žinojo, kad Mūzos yra kerštingos deivės, negailestingai baudžiančios su jomis varžytis drįstančius poetus, jam galėjo sukelti baimę *ryškus jo paties poetinis talentas*, suvoktas kaip *„įžūlumas"* (ὕβρις), kaip *iššūkis* Dzeuso dukroms. Jei Hesiodas žinojo legendinio dainiaus Tamirio, išdrįsusio varžytis su Mūzomis, istoriją, papasakotą 2-ojoje *Iliados* giesmėje, Bojotijos poetas galėjo *sąmoningai perleisti savo poemų autorystę Mūzoms, kad išvengtų deivių pavydo ir keršto.* Pasivadindamas Mūziaus vardu, jis tarsi *atsisakė savo tapatybės* ir *priėmė Mūzų tapatybę* – šitaip *Teogonija* ir kitos Hesiodo poemos tapo šių deivių poetine nuosavybe, o pats Hesiodas – mirtinguoju Mūzų bendrininku. Pati mitologinė tradicija, pasakojanti apie Mūzų kerštą išpuikusiems poetams, gali būti (ir tikriausiai yra) gerokai senesnė už konkrečią Tamirio istoriją, todėl Hesiodas nebūtinai turėjo žinoti būtent legendą apie šio dainiaus nelaimę. 2-ojoje *Iliados* giesmėje skaitome: „Mūzos, sutikusios dainių Tamirį trakietį, iš vargšo / *Atėmė dovaną brangią dainų*, nes Tamiris, sugrįždams / Iš Echalijos karaliaus Eurito, pradėjo be proto / Girtis, jis galįs daina dainininką kiekvieną nuveikti, / Nors būtų pačios tai mūzos, egidvaldžio my-

limos dukros. / Mūzos užpykusios *šviesą akių jam aptemdė ir brangią / Dainą jos atėmė jam, ir mokėjimą skambinti kanklėm.*"[73] Kaip matome, Tamirio istorija priešinga Hesiodo istorijai: Hesiodui deivės *įkvėpė* savąją (mūzišką) giesmę, o iš Tamirio *atėmė* jo nuosavą ar savo dovanotą. Tad galėjo būti taip, jog Askros poetas, sukūręs puikią giesmę ir suvokęs *savojo talento baisumą* (δεινότης) *ir įžūlumą* (ὕβρις), sumanė perleisti „*įžūliai*" *talentingų* savo kūrinių autorystę pavydžiosioms Mūzoms, sugalvodamas susitikimo su jomis istoriją ir pasivadindamas Hesiodu, idant išvengtų Tamirio ar kurio nors kito Mūzų nubausto dainiaus likimo. Beje, jau minėjau, kad ši mano *ad hoc* sugalvota *Teogonijos* sukūrimo versija manęs paties neįtikina, kaip neįtikintų ir bet kuri kita reliatyvistinė bei redukcionistinė filologų pasiūlyta versija. Ją čia pateikiau tiesiog kaip įdomią *teorinę interpretacijos galimybę*, parodydamas problemos sudėtingumą ir drauge ironizuodamas filologų pomėgį kurti panašias versijas. Tiesą sakant, hermeneutiniu požiūriu mūsų uždavinys ir tėra suvokti Hesiodo klausimo, tokio pat sudėtingo kaip ir Homero klausimas, painumą, nes nesant patikimų istorinių duomenų diachroninės filologijos metodais neįmanoma griežtai įrodyti *jokios į minėtąją panašios versijos* (juk mes dar neturime laiko mašinos!), o *teoriškai įmanomų* versijų galima prikurti be galo daug. Tuo norėjau parodyti, kad mūsų tikslas – *suvokti šios poemos reikšmę mums, aktualizuoti ją ir prisiliesti prie jos paslapties, nebandant įrodinėti neįrodomų dalykų.*

[73] *Il.* 2. 594–600.

Aš pats esu įsitikinęs, jog Mūzų apsireiškimas Hesiodui visai įmanomas logikos požiūriu, o jo pripažinimas suteikia mums geriausią hermeneutinę *Teogonijos* ir kitų Hesiodo kūrinių prieigą. Jei kas teigtų, kad Mūzų, apie kurių egzistavimą nieko nežinome, nederėtų painioti į Hesiodo poemų hermeneutiką, atsakyčiau, jog ne tik apie Mūzas, bet ir apie jų atstovą mes nežinome beveik nieko. Esama nuomonių, jog tariamai autobiografiniai faktai, išdėstyti *Teogonijoje* bei *Darbuose ir dienose*, tėra sudėtinė rafinuotos poetinės fikcijos dalis, įsikomponuojanti į bendrą subtilių (dabar jau sunkiai suvokiamų) užuominų sistemą, kitaip tariant, tai esą ne paties poeto kaip istorinės asmenybės, o jo *lyrinio* (tiksliau tariant *epinio*) *herojaus* (auto)biografijos faktai. Jei netikėtume Hesiodo pasakojama jo susitikimo su Mūzomis istorija[74], tuomet turėtume teisę netikėti ir visais kitais jo autobiografijos „faktais": pasakojimu, esą jo tėvas atsisakė nepelningos jūrų prekybos ir persikėlė gyventi iš Ajolijos Kimės į Bojotijos Askrą[75], istorija apie jo ginčą su broliu Persu dėl tėvo palikimo[76] ir juo labiau hesiodiškąja agono Chalkidėje, kuriame jis laimėjęs trikojį[77], versija. Ar turėtume teisę tikėti netgi istorinei tiesai be išlygų įsipareigojusiu Tukididu, trečiojoje *Peloponeso karo istorijos* knygoje teigiančiu, kad Hesiodas mirė Hesperijos Lokridėje[78], tuo pat metu tikėdami kitų autorių teigimu, esą jo kapas buvo rodomas Orchomene[79]?

[74] *Theog.* 22–35.
[75] *Op.* 633–640.
[76] *Op.* 37–39.
[77] *Op.* 650–660.
[78] Thuc. 3. 96.
[79] Arist. fr. 565 Rose; *Certamen* 14; Paus. 9. 38. 3.

Vienintelė išeitis – analizuoti *Teogoniją* „iš vidaus", priimant Hesiodo žaidimo su mumis taisykles ir siekiant suvokti, *ką ši poema reiškia mums.* Jei ryžtingai apsisprendžiame tikėti ir pasitikėti dieviško dainiaus žodžiais, drauge su visais kitais poeto teiginiais privalome priimti ir jo pasakojamą Mūzų apsireiškimo jam istoriją.

KŪNO IR DVASIOS GAIVALAI: ŠIURPUS ABSURDO GROŽIS

Ἡ δ' ἔτεκ' ἄλλο πέλωρον ἀμήχανον οὐδὲ ἐοικὸς
Θνητοῖς ἀνθρώποις οὐδ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν
Σπῆι ἐνὶ γλαφυρῷ, θείην κρατερόφρον' Ἔχιδναν
Ἥμισυ μὲν νύμφην ἑλικώπιδα καλλιπάρηον,
Ἥμισυ δ' αὖτε πέλωρον ὄφιν δεινόν τε μέγαν τε...

Theog. 295–299.

Teogonija – meniška poema, bet jos grožiui apibūdinti tiktų pastaba iš Aristotelio *Poetikos*: į ką mums nemiela žvelgti tikrovėje, į tai mes su malonumu žiūrime pačiuose tiksliausiuose atvaizduose, kaip antai į šlykščiausių gyvūnų pavidalus ir lavonus.[1] *Teogonijos* grožis – tai šiurpus absurdo grožis, kuris mielas meno kūrinyje, bet atrodytų pasibaisėtinas tikrovėje. Ši poema mūsų neslegia tik todėl, kad mes *netikime*, jog dieviškumo sfera galėtų būti tokia, kokia ji čia pavaizduota, bet jei egzistuoja demonų pasaulis, jis tikrai yra būtent toks. Nors dabar jau neįmanoma atsakyti į klausimą, kaip giliai savo papasakota dievų kilmės istorija tikėjo pats Hesiodas, tikrai nėra pagrindo manyti, kad jis netikėjo jam apsireiškusių Mūzų žodžiais.

Dievų pasaulis poetui atsiskleidžia dviem lygmenimis, kurių tikroviškumo laipsnis skirtingas. Numinozinei, pamaldžią baimę keliančiai sričiai *Teogonijoje* atstovauja tiktai Mūzos, kurias dainius tvirtina *susitikęs pats, girdėjęs dieviš-*

[1] Arist. *Poet.* 4. 1448 b9 ff.

kus jų balsus ir matęs jas apsigaubusias tiršta migla. Visoje poemoje apie Mūzas kalbama itin pagarbiai, be Hesiodui įprastos ironijos ir cinizmo. Nors poetas tiki ir pasitiki Mūzų žodžiais, vis dėlto tai, ką šios deivės jam papasakojo apie kitus dievus, jau nėra taip pat tikra, kaip susitikimo su pačiomis kalnų nimfomis patirtis, nes Mūzos, jų pačių tvirtinimu, galinčios papasakoti daugybę melagingų, bet panašių į tiesą dalykų.[2] Be Mūzų, ryškus moralinis autoritetas Hesiodui yra jų tėvas Dzeusas, įtvirtinantis teisingumą (*δίκη*) dievų ir žmonių pasaulyje[3], bet ir jis *Teogonijoje* neišvengia švelnios ironijos (prisiminkime Prometėjo istoriją), todėl numinozinės distancijos ir jam rodomos pagarbos atžvilgiu šiek tiek nusileidžia savo dukterims. Kitoms dievybėms (išskyrus didžiai gerbiamą Hekatę, atstovaujančią senųjų dievų kartai, ir probėgšmais paminimus Olimpo dievus) Hesiodas nejaučia pamaldžios pagarbos ir baimės, be to, juo dievai senesni, juo labiau išklibintas jų moralinis autoritetas. Poeto papasakota dievų kilmės istorija jau iš dalies desakralizuota ir jo paties suvokiama kaip mūziškojo įkvėpimo vaisius, kuriame iš Mūzų gauta informacija apie dievišką tikrovę susipina su poetine išmone. Mūzos, Hesiodą „išmokiusios gražios giesmės“, „įkvėpusios jam giesmę“, suteikė poetui ir *tam tikrų konkrečių žinių*, ir *patį poetinį talentą* bei *kompetenciją kalbėti apie dieviškus dalykus.* Turėdamas deivių įgaliojimus ir pasitikėdamas savąja interpretavimo galia, Hesiodas kūrybingai ir kartais netgi radikaliai perinterpretuoja mitologinę tradiciją, anot Herodoto, *kurdamas* (bet jokiu būdu ne išgal-

2 *Theog.* 27.
3 *Op.* 249–264.

vodamas) helėnams teogoniją. Religinis Hesiodo įsipareigojimas Mūzoms kaip savojo įkvėpimo šaltiniui ir teisingai Dzeuso tvarkai drauge reiškia visų seniausiųjų dievų (išskyrus Hekatę) nuvainikavimą. Būdami nemirtingi, šie dievai tebeegzistuoja, bet jie seniai prarade moralinį autoritetą bei numinozinę galią. Kadangi, pasitikint Dzeuso viršenybe ir galybe, šių dievų jau nesibijoma, o *religinis ryšys* su jais nutrūkęs, galime teigti, kad jų *antgamtinis laikas jau praėjęs*, o jie patys – nors ir nebūdami mirę – vis dėlto yra *mirę religiškai*. Šie dievai jau *nebepriklauso religinei tikrovei* (nebent *religinės tikrovės istorijai*), todėl santykis su jais iš religinio ir etinio yra virtęs grynai *estetiniu*: *šlykštūs* jų pavidalai *Teogonijoje* ir mums, ir, matyt, pačiam Hesiodui atrodo *gražūs* (prisiminkime Aristotelio *Poetikos* pastabą). Maža to: šie dievai *gražūs būtent šlykštumu ir absurdiškumu*.

Įsitikinimą, jog dievybės yra tuo pat metu *gražiai baisios* ir *baisiai gražios* (prieveiksmį „baisiai" suvokiant dvejopai – kaip „labai" ir kaip „baisingai, šiurpiai"), programiškai išreiškia nimfos Echidnos apibūdinimas: „Apvaliaskliautėj oloj ji (Keto arba Kaliroję (kontekstas nėra visai aiškus) – *N. K.*) pagimdė dar kitą *baidyklę*, / *Baisią* labai ir visai nepanašią į žmones mirtingus / Ar nemirtingus dievus – tą *dievišką* žiaurią Echidną. / Buvo lig pusės jinai mergina *gražiaskruostė, žvitrakė* / O nuo pusės marga, didžiulė, *siaubinga* gyvatė. / Žemės šventos gelmėse šita *plėšrūnė* gyveno"[4]. Viena vertus, Echidna įvardijama kaip nesuvokiama protu, neapsakoma žodžiais, *apibrėžto pavidalo neturinti* pabaisa (*πέ-*

[4] *Theog.* 295–300.

λωρον ἀμήχανον); kita vertus, tuoj pat nusakomas *nuostabus jos pavidalas*: ji esanti „žvitrakė“, „(gundančiai) šaudanti akimis“ (ἑλίκωψ) ir „gražiaveidė“, „gražiaskruostė“ (καλλιπάρηος) nimfiškai jaunutė mergina (νύμφη). Kontrastas sustiprinamas teigiant, kad Echidna tuo pat metu esanti „dieviška“ ir „atšiauriaširdė“, „baisi“, „didelė“ bei „kraugeriška“ (ὠμηστής; pažodžiui – „ėdanti žalią mėsą“). Dviprasmišką įspūdį dar labiau paryškina polisemantiškas epitetas αἰόλος, turintis dvi reikšmių grupes: 1) „greita, judri, žvitri (greitumą suvokiant kaip *baisią jėgą*)“ ir/arba 2) „žėrinti, mirganti, marga (margumą suvokiant kaip *grožį*)“ (dėl tipologijos plg. ἀργός 1) „(sidabriškai) žėrintis, baltas; 2) greitas, žvitrus“, t. p. liet. *šviesti*, *švytėti* ir *švaistyti*, *švysčioti*, *švytuoti* (=*mojuoti* greitais judesiais; *mirgėti*, kai objektui judant atsisuka vis kiti jo paviršiai, atspindintys šviesą). Tad nenuostabu, kad nuožmiausios pabaisos *Teogonijoje* yra moteriškos lyties (be Echidnos, galima prisiminti Chimairą, Hidrą, Medūsą, Harpijas, pagaliau pačią Gają, kuri įvardijama kaip πελώρη[5] „baisingai, monstruoziškai didelė“), nes būtent jas įmanoma pavaizduoti kaip *baisiausiai gražias* ir *gražiausiai (estetiškiausiai) baisias*. Būtina pabrėžti, kad estetinį įspūdį ku-

[5] Etimologiją žr.: Frisk, *Op. cit.*, s. v. πέλωρ (Bd. 2, S. 501–502). Anot Frisko, πέλωρ galima sieti su ide. **qʷerōr* (su disimiliacija r→l) ir su kitu gr. žodžiu τέρας „stebuklas; neįprastas (ypač bauginantis) dieviškas ženklas; išsigimėlis ar pabaisa (kaip dievo siųstas ženklas)“. Benfey'us ir Solmsenas žodį πέλωρ sieja su senovės vokiečių aukštaičių *(h)wal* „bangžuvė, banginis“ (*apud Frisk*). Jei teisinga pastaroji etimologija, Gaja Hesiodo galbūt įsivaizduojama kaip milžiniška (jūrų) pabaisa, primenanti babiloniečių Tiamat, kuri taip pat pasižymėjo klastingu būdu bei rezgė intrigas prieš dievus.

ria ne tik skyrium paimtas dievybių baisumas ir grožis, bet visų pirma pats baisumo ir grožio susiliejimo ar net sutapimo *mergiškai gražiose baidyklėse* paradoksas.

Meninę *Teogonijos* jėgą lemia ir tai, kad seniausieji dievai vaizduojami kaip žmogiškų savybių turintys (ant)gamtiniai gaivalai ar personifikuotos abstrakcijos.[6] Jei juos įsivaizduojame pradėdami nuo nežmogiško jų aspekto, t. y. pirmiausia kaip gaivalus ar abstrakcijas, tuomet meninį įspūdį kuria suvokimas, kad šios galingos jėgos yra ne aklos, o žmogiškai subtilios ir aistringos, Kitaip tariant, *galingos jėgos turi grynai žmogiškų silpnybių.* Antra vertus, jeigu šiuos dievus vaizduojamės visų pirma kaip antropomorfines būtybes ir tik po to kaip gaivalus ar abstrakcijas, tuomet estetinį įspūdį gilina supratimas, kad šių būtybių žmogiškumas, visos jų aistros, emocijos ir užmojai turi jau ne žmogišką, o antžmogišką, vien kosminiams gaivalams būdingą mastelį. Kitaip tariant, *žmogiškos silpnybės įgyja kosminės galios* ir išauga iki tokių mastų, kad pati šių žmogiškų silpnybių galia ir nežmoniškumas dar labiau atskleidžia jų absurdiškumą ir bejėgystę. Bet šis kosminis absurdas ir beprasmybė yra motyvuoti estetiškai ir dėl to savaip prasmingi. Dėl dvejopos seniausiųjų dievų prigimties poemoje atsiranda daugybė paradoksų ir „nelogiškumų", kuriuos reikia vertinti ne kaip trūkumus, o kaip meninius privalumus. Antai Uranas (Dangus) *Teogonijoje* iškyla ir kaip kosminė realija, ir kaip aistringas Gajos (Žemės) sutuoktinis, kurio žmona yra drauge ir jo motina. Apie Urano gimimą Hesiodas sako: „Gimdė pirmiausia Gaja

[6] Lamberton, *Op. cit.*, P. 72–73.

sau lygų Uraną žvaigždėtą, / Kad galėtų jisai *iš visur ją uždengti,* kad būtų / Jis laimingiems dievams visada saugioji buveinė" (eil. 126–128). Šiose eilutėse Uranas aprašomas kaip kosminė realija ar stichija, *nuo pat užgimimo momento uždengianti visą Gają (Žemę).* Vėliau apie Uraną kalbama kaip apie antropomorfinę būtybę, aistringą Gajos meilužį, besiveržiantį į motinos–žmonos guolį: „Vesdamas naktį, atėjo tėvas didysis Uranas / Meilės ištroškęs, *plačiai išsidriekė, apglėbė Gają*" (eil. 176–177). Prieš penkiasdešimt eilučių buvo pasakyta, kad jis *uždengia visą Žemę, visuomet būdamas arti jos,* o štai dabar jis *ateina iš kažin kokios tolimos vietos* ir *išsidriekia ant Gajos, tik dabar ją apglėbdamas,* tarsi jau nuo pat užgimimo nebūtų jos apgaubęs visu savo pločiu. Man regis, tai sąmoningas, estetiškai motyvuotas „nelogiškumas", kurį Hesiodas meistriškai panaudoja kurdamas stiprų meninį įspūdį. Panašiai ir Gaja (Žemė) poemoje kartais iškyla kaip deivė, o kartais – tiesiog kaip žemė, kuria vaikščioja dievai ir žmonės: meninė paradokso jėga ypač išryškėja suvokus, kad pati Žemė (kaip deivė) nuolat vaikšto ant žemės, t. y. „ant savęs". Štai kaip aprašoma Dzeuso paslėpimo Kretos saloje istorija: „Pasiuntė Rėją tėvai į Kretos derlingą vietovę / Liktą, kai ruošėsi jinai gimdyti jauniausiąjį savo / Vaiką – didįjį Dzeusą. Ir priėmė Kretoj plačiojoj / Dzeusą *didžioji Gaja* (Γαῖα πελώρη), pasiruošus maitint ir augint jį. / Greitą tamsiąją naktį, vaiku nešina, atskubėjo / Rėja į Liktą pirmiausia ir ten pati savo rankom / Paslėpė jį stačioje oloje, *gilybėj šventosios / Žemės* (ζαθέης ὑπὸ κεύθεσι γαίης) Aigajo kalnyne, tankiai apaugusiam medžiais" (eil. 477–484). Hesiodo laikais nebūta skirtumo tarp didžiųjų ir mažųjų raidžių, todėl

Žemės kaip deivės ir žemės kaip paviršiaus, kuriuo vaikščiojama (arba kaip gelmės, kurioje kas nors slepiama) tapatumas buvo išgyvenamas dar stipriau ir paradoksiškiau nei dabar. Tik šiuolaikiniuose tekstuose Gajos vardas, užrašytas didžiąja raide, formaliai parodo, jog turima mintyje deivė, o ne žemė kaip paviršius ar gelmė, be to, meniniuose vertimuose Gajos vardas paprastai paliekamas neišverstas iš graikų kalbos.

Ne mažiau žavūs ir kiti „nelogiškumai", ypač tie, kuriuose įžvelgiame rafinuotą Hesiodo ironiją. Antai kitaip nei poeto misoginiškumu sunku paaiškinti ironiškai inversišką moterų palyginimą su tranais, o vyrų – su bitėmis darbininkėmis, pateikiamą pirmosios moters sukūrimo istorijoje: „Jos, didžiulė nelaimė mirtingiems, su vyrais gyvena, / Jos ne draugės Skurde, bet Turtas jas draugėm padaro. / Taip, kaip dengtuos aviliuos bitelės nuolat maitina/ Savo tranus, kurie temoka bloga daryti, / Ištisą dieną nuo ryto lig saulės laidos jos darbuojas, / Skuba per dieną, korius šviesiuosius stengias lipdyti, / O tranai, viduje dengtuos avilius pasilikę, / Svetimo triūso vaisius vis kemša į savąjį pilvą, / Šitaip vyrams mirtingiems Dzeusas, smarkus griausmavaldis / Davė nelaimę – moteris, darančias darbus skausmingus" (eil. 592–601). Nors pati Hesiodo misoginija nepriimtina, būtina pripažinti, kad jo ironija šiame epizode tikrai meistriška.

Įprastas epinis jūros epitetas „nederlinga" (ἀτρύγετος; iš τρυγάω „pjauti, raškyti (derlių)" su *atskirties alfa*) ironiškai kontrastuoja su, atrodo, nesibaigiančiu jūroje gyvenančių ir nesaikingai besidauginančių dievybių bei pabaisų vardijimu. Pats epitetas ἀτρύγετος yra nuolatinis ir sustabarėjęs, tačiau tinkamai parinktuose kontekstuose jis tarsi atgyja ir

įgauna ironiško skambesio: „Šėlstančią *Jūrą bevaisę* – audringai banguojantį Pontą Ji pagimdė viena (Gaja – *N. K.*), be niekieno meilės (eil. 131–132); Gimė Nerėjui dukros, tikrai prilygstančios deivėms. / Jas gražiaplaukė Doridė, duktė garsaus Okeano, upės puikiosios, pagimdė *bevaisės jūros* gilybėj. / Dukros šitos Protò, Eukrantė, Sao, Amfitritė (išvardijamos visos penkiasdešimt nereidžių – *N. K.*)“[7].

Ar ne ironiška, jog dievai, sukilę prieš Dzeusą ar tik pasyviai bei potencialiai trukdantys jo planams, sunaikinami jų pačių ginklais? Štai ugnimi alsuojantis Tifoėjas, nuo kurio liepsnų buvo pradėjusi virti net žemė (eil. 847), pats pražūva ne nuo šalčio ar kokio kito ugniai priešingo gaivalo, o nuo dar karštesnės Dzeuso žaibų ugnies, kai dievų valdovas uždega Tifoėjo galvas (eil. 856). Paradokso ir „nelogiškumo“ įspūdis toliau išlieka, nes iš vėlesnių eilučių galime spręsti, jog žemė pradeda degti, tirpdama kaip išlydytas alavas, ne nuo Dzeuso žaibų, kurie turėtų būti karštesni už baidyklę, o nuo ugnies, kuri pradeda veržtis iš „uždegto“ Tifoėjo kūno (eil. 859–867). Nors poemoje aiškiai pasakyta, jog Dzeusas Tifoėją ne tik *pargriovė* žaibais (eil. 859), bet ir „*uždegė* galvas visas baisiąsias siaubingos baidyklės“ (eil. 856), vis dėlto *įspūdingiausiai* žemė užsidegė (ėmė lydytis ir garuoti net uolienos) ne nuo Dzeuso žaibų, o nuo iš pabaisos vidaus besiveržiančios ugnies, kuri nesuvokiamu būdu neįstengė uždegti paties Tifoėjo galvų...

Analogiškai pirmoji Dzeuso žmona deivė Metidė, kuri „iš dievų ir žmonių mirtingų *žinojo daugiausia* (πλεῖστα ἰδυῖαν)“, pati yra pergudraujama ir apkvailinama tariamai

[7] *Theog.* 131–132; 240–243; nereidžių vardai *Theog.* 243–262.

„kvailesnio“ už ją Dzeuso, vos tik dievų valdovas suvokia potencialią grėsmę, kylančią iš Metidės palikuonių: „Dzeusas, valdovas dievų, pirmiausia vedė Metidę, / Ji iš dievų ir žmonių mirtingų žinojo daugiausia. / Bet kai ji ruošės gimdyt pelėdakę deivę Atėnę, / Dzeusas tada, klastingai Metidės širdį apgavęs, / Žodžiais meiliais, tuojau ją nurijo į savąjį pilvą, / Taip padaryt patarus Uranui žvaigždėtam ir Gajai“ (eil. 886–891). Prarydamas Metidę, Dzeusas ne tik pasisavino jos išmintį, bet ir panaikino visas grėsmes, kurias jam keltų jo vaikai (antai Atėnė, gimusi iš Dzeuso galvos, jau nėra ta pati Atėnė, kuri būtų gimusi iš dviejų tėvų ir tapusi galingesnė už savo tėvą Dzeusą). Iš Tifoėjo ir Metidės istorijų galėtų plaukti įdomus teologinis apibendrinimas: bet kuris dievas, kuris poemoje įvardijamas kaip turintis daugiausia tam tikros ypatybės, vis dėlto turi jos mažiau lyginant su Dzeusu. Antai Tifoėjas, kuris yra, sakytume, „karščiausias“ iš *Teogonijos* dievybių, vis tiek laikomas „šaltesniu“ už Dzeusą, o Metidė, kuri įvardijama kaip iš visų dievų ir žmonių daugiausia žinanti, vis tiek parodoma kvailesnė už dievų valdovą. Lyginamieji kitų dievų masteliai Dzeusui tarsi iš viso netaikomi, o senesnėms dievybėms apibūdinti vartojami superlatyvai visiškai nekeičia jo statuso: Kronidas tarsi ilsisi olimpinėje kitos ontologinės plotmės ramybėje. Jei Tifoėjo ir Metidės analogiją tęstume toliau, galėtume paklausti: ar Chaosas, kuris apibūdinamas kaip seniausias iš visų dievų bei kosminių gaivalų, taip pat nėra jaunesnis už Dzeusą?.. Nesiryžtume tvirtinti, jog šią implikaciją numatė Hesiodas, bet ji gana logiškai plauktų iš jo ironiško pasakojimo apie „seniausius“, „protingiausius“ ir „karščiausius“ dievus.

Labai ironiškai *Teogonijoje* vaizduojama Gaja: nors tvirtinama ją esant labai protingą ir gudrią, jos elgesys parodomas kaip visiškai iracionalus. Iš pradžių Gaja, kuriai, regis, pabosta gyventi vienai, pati viena tikslingai pagimdo sūnų Uraną, kad jis galėtų „iš visur ją visą uždengti“ (eil. 127), po to, sugalvojusi „klastingą ir žiaurų dalyką“ (eil. 160), nuteikia savo sūnų Kroną prieš vyresnį sūnų ir Krono tėvą Uraną, kurį Kronas iškastruoja Gajos duotu didžiuliu pilko metalo pjautuvu. Dar vėliau, atėjus Dzeuso gimimo iš Rėjos metui, Gaja vaizduojama lyg ir susitaikiusi su jos intrigų dėka iškastruotu Uranu ir nekenčianti jau savo jaunesniojo sūnaus Krono, ryjančio vaikus (eil. 468–476). Gajos įžvalgumo dėka Olimpo dievai nugali titanus, nes ji vienintelė numato, jog dievai laimėsią tik šimtarankių Obriarėjo, Koto ir Gigo (ar Gijo) padedami (eil. 627–628). Tačiau Dzeusui išvijus iš dangaus titanus, Gaja visiškai iracionaliai ir neatsakingai nuo Tartaro pagimdo Tifoėją (eil. 820–821), sukeldama Dzeusui ir kitiems Olimpo dievams ne mažesnį pavojų už tą, kurį ką tik buvo padėjusi įveikti. Po to Gaja vėl tik dėl jai vienai žinomų priežasčių parodo lojalumą Dzeusui, patardama Olimpo dievams paskirti jį savo valdovu (eil. 883–884), o vėliau (drauge su Uranu) – duodama dievų valdovui patarimą praryti savo žmoną Metidę (eil. 891).

Meninę *Teogonijos* jėgą didina tai, jog dievai šioje poemoje vaizduojami kaip nesuvaldomi kūno ir dvasios gaivalai – labai stiprūs, protingi ir aistringi, o jų protas, fizinis veržlumas ir seksualiniai geiduliai suvokiami kaip kylantys iš to paties dieviškos energijos šaltinio. Emily Vermeule pažymi, jog Dzeuso intelektinės galios sutampa su jo gimdo-

mosiomis galiomis, kurias įvardija tas pats žodis μήδεα[8]. Kai Kronas pjautuvu nurėžia savo tėvo Urano genitalijas (μήδεα)[9], tai suvokiama ne tiktai kaip fizinis, bet ir kaip dvasinis iškastravimas, kaip galimybės gimdyti ne tik vaikus, bet ir mintis atėmimas. Be to, būtent *mąstymas*, suvokiamas kaip *intelektinis rūpestis*, laikomas pagrindine valdovo funkcija ir pareiga (gr. μέδων – „valdovas" (pažodžiui – „tas, kuris *rūpinasi* (savo valdiniais ir valdomis)"))[10], todėl iškastravimas taip

[8] Vermeule E., *Aspects of Death in Early Greek Art and Poetry*, Berkeley-Los Angeles-London: University of California Press, 1981, P. 166. Archajišką mąstymo galių ir seksualinės energijos sinkretizmą, kurį regime žodyje μήδεα, iliustruoja ir senovės egiptiečių bei kinų kalbos, kurių duomenis pateiksime kaip tipologines paraleles. Antai egiptietiškas žodis *ka*, įvardijantis *dvasinį žmogaus antrininką* (vieną iš keleto žmogaus „sielų" ar sielos „aspektų"), galėjo reikšti ir *kuriančią bei išsaugančią gyvybės jėgą apskritai*, o seniausiuoju laikotarpiu reiškė *vyrišką potenciją* (dėl to šis žodis fonetiškai panašus į žodį *ka*, reiškiantį „bulių"); vėliau šis terminas suabstraktėjo ir ėmė reikšti jau ne tik seksualinę ir gyvybinę, bet ir intelektinę bei dvasinę jėgą. Apie tai žr.: Helck W., Die Mythologie der alten Ägypten, in: Haussig H. W. (Hrsgb.), Götter und Mythen im Vorderen Orient (Wörterbuch der Mythologie, Bd. 1), Stuttgart: Ernst Klett Verlag, 1965, S. 370 (s. v. *Ka*); Lurker M., *An Illustrated Dictionary of the Gods and Symbols of Ancient Egypt*, Translated from German by Barbara Cummings, 1995 (1980[1]), P. 73 (s. v. *Ka*). Kiniškas graikiškojo μήδεα ir egiptietiškojo *ka* atitikmuo yra *jīng* (精), kurio reikšmių spektras toks: 1) rafinuotas, rinktinis; 2) esencija, ekstraktas; 3) puikus, tobulas; 4) tikslus, kruopštus; 5) protingas, gudrus, pagavus, sumanus; vartojamas kaip daiktavardis *jīng* reiškia: 1) energiją, dvasinę jėgą, dvasią; 2) spermą; 3) dvasią (kaip anapusinę būtybę), vaiduoklį. Žr.: Cowie A. P., Evison A., *Concise English–Chinese, Chinese English Dictionary*, Hong Kong: Oxford University Press/ Beijing: The Commercial Press, 1986, P. 234 (*Chinese–English* section) (s. v. *jīng* (精)).

[9] *Teog.* 188.

[10] Gr. μέδω „valdyti" (iš čia μέδων „valdovas") yra tos pat šaknies kaip μέδομαι „rūpintis, mąstyti, rūpestingai mintyse pasverti". Pradinė

pat reiškia ir valdovo galių atėmimą. Kronas savo tėvui Uranui vyriškumą atima *pjautuvu* neatsitiktinai: Artimųjų Rytų (ypač šumerų ir babiloniečių) mitologijoje, kuri (tegu ir netiesiogiai) įtakojo Hesiodą, pjautuvą dievai (pvz., saulės dievas Utu-Šamašas) nešiojasi kaip valdžios simbolį, iš esmės kaip skeptrą. Vyriausiasis dievas dievų taryboje (šum. *Ub-šu-ukkinna*) taria galutinį, lemiamą žodį, savo pjautuvu simboliškai „nurėždamas" kitų dievų svarstymus ir baigdamas diskusiją[11]. Taigi dievai, užsimodami pjautuvais ir demonstruodami savo μήδεα blizgesį[12], vaikosi ne tiek seksualinių

[11] Žr. akadiškojo periodo cilindrinio antspaudo, saugomo Danijos Nacionaliniame Muziejuje (Inv. Nr. 6372), ir jo įspaudo fotografiją, kurioje regime soste sėdintį ir kairėje rankoje pjautuvą laikantį saulės dievą, apžiūrintį jam pristatomą votyvinį gyvulį: Ravn O. E., *A Catalogue of Oriental Cylinder Seals and Seal Impressions in the Danish National Museum*, København: Nationalmuseet, 1960, P. 23. Saulės dievas šumerų ir babiloniečių mitologijoje suvokiamas kaip visa regintis teisingumo sergėtojas ir dieviškasis teisėjas, savo pjautuvu „rėžiantis teismo sprendimus" (t. y. tariantis bylose *galutinį žodį*) (*Ibid.*, P. 23; 27–28).

[12] Vyno pilstytojo Dzeuso rūmuose *Ganimedo* vardas reiškia „blizginantis (Dzeuso) μήδεα", t. y. *atstatantis intelektines ir gyvybines dievų*

žodžio reikšmė – „*rūpestingai apsvarstyti* (=*mintyse pamatuoti*)", tos pat šaknies yra liet. *mãtas* (Frisk, *Op. cit.*, s. v. μέδω (Bd. 2, S. 191)). Gr. μήδομαι „mąstyti" yra bendrašaknis žodžiui μέδομαι „rūpintis, mąstyti" ir iš esmės figūruoja kaip pastarojo sinonimas (*Ibid.*, s. v. μήδομαι (Bd. 2, S. 223)); pradinė reikšmė – „*(mintyse) pamatuoti*". Gr. μήδεα „vyro genitalijos" skamba taip pat kaip μήδεα „mintys, rūpesčiai" (sg. μῆδος „mintis, rūpestis"), bet „genitalijų" reikšme žodis vartojamas tik daugiskaitos forma. Žodžiui μήδεα (abiem reikšmėmis) Friskas pateikia tipologinę paralelę iš senovės vokiečių aukštaičių kalbos: *gimaht* „facultas, genitalia". Bendrasis semantinis šių reikšmių vardiklis – (*nediferencijuota*) *gyvybinė ir mąstymo galia.* Žodis μήδεα „genitalijų" reikšme, anot Frisko, galįs būti eufemistinis žodžio αἰδοῖον „t. p." pakaitalas (*Ibid.*, s. v. μήδεα (Bd. 2, S. 222)).

malonumų (hedonizmas jiems atrodytų pernelyg žmogiškas ir „bejėgiškas"), kiek dieviškos galios ir valdžios. Nežabotas jų vislumas simboliškai išreiškia dievų išmintį bei valdžią, o jų dauginimosi energija srūva iš to paties neišsenkančios dieviškos energijos šaltinio, kuris maitina ir dievų mąstymą. Būtina pabrėžti, kad numinozinę dievų galią, patį jų *dieviškumą* (beje, labai „aristoteliškai") atskleidžia dievų *judrumas, veržlumas, aktyvumas*. Dievų aktyvumą Hesiodas perteikia sodriais poetiniais vaizdais, dar labiau paryškinančiais meninį poemos įspūdį. Ne tik Mūzos *Teogonijoje* vaizduojamos kaip labai judrios deivės (antai šokdamos ratelius jos energingai *kilojo kojas, trypė kojomis – ἐπερρώσαντο δὲ ποσσίν*)[13]. Dieviškumo ir veržlumo ryšį programiškai atskleidžia dievų pasiuntinės Iridės (Vaivorykštės) ir plėšriųjų harpijų gimimo aprašymas: „Vedė Taumantas Elektrą – dukrą gilaus Okeano. / Jai *greitoji* Iridė gimė, paskui gražiaplaukės / Harpijos gimė, vadinosi jos Aelo, Okipetė. / Savo *greitaisiais* sparnais jos skrenda *greitai* su vėjų / Gūsiais arba paukščiais, aukštai viršum žemės pakilę"(eil. 265–269). Iridės ir harpijų tėvas yra Taumantas, „Nuostabusis" (Θαύμας; plg. ϑαῦμα „stebuklas; nuostaba"), o pati Iridė (Vaivorykštė) suvokiama kaip *kelianti mirtingiesiems nuostabą* ir dėl savo vaiskaus *spalvingumo*, ir dėl *greitumo*, kurie atsiskleidžia kaip dieviški, dieviškai stebuklingi bruožai. Dievų pasaulis yra spalvingas ir judrus – kitaip nei pilkas ir vangus mirtingųjų pasaulis.

valdovo galias (gr. γάνος – „blizgesys, grožis", γανόω – „blizginti, poliruoti", γάνυμαι – „džiaugtis" (t. y. „blizgėti", „švytėti" iš laimės). Žr. Vermeule, *Op. cit.*, P. 166; 247–248, n. 30; Nagy G., *Comparative Studies in Greek and Indic Meter*, Cambridge, Mass., 1974, P. 265 f. (*App. A*).

[13] *Theog.* 8.

Netgi patys harpijų vardai Aelo (Audringoji, Viesulu Skriejanti) ir Okipetė (Greitai Lekianti) išreiškia numinozinę šių sparnuotų būtybių energiją (beje, ir pati Iridė seniausiuoju laikotarpiu buvo įsivaizduojama kaip plėšri, į harpiją panaši dievybė).

Dieviškos plotmės pilnatvę išreiškia ne tik dievų judrumas, nesutramdomi jų kūno ir dvasios gaivalai, bet ir nemirtingųjų gebėjimas įveikti žmonių pasauliui įprastus apribojimus, netobulumą ir kontingenciją. Beveik visos dievybės *Teogonijoje* yra androginiškos, be to, juo dievybė galingesnė, juo stipriau išreikštas jos androginiškumas, kuris, kaip pastebi Eliade, atskleidžia dievybės *dieviškumo pilnatvę*.[14] Galingiausi *Teogonijos* dievai, nors šiaip būdami vyriškos arba moteriškos lyties, labai įsigeidę gali demonstruoti priešingai lyčiai būdingus bruožus ir gimdyti vieni, be priešingos lyties partnerio. Jei be vyro (dievo ar mirtingojo) gimdo deivė, toks gimdymas vadinamas *partenogeneze*, o jei be moters (deivės ar mirtingosios) gimdo dievas, tokia „kūryba" vadinama *androgeneze*. Antai vyriškos lyties kosminis gaivalas Chaosas iš pradžių, atrodo, gimsta pats iš savęs (autogenetiškai), o po to androgenetiškai pagimdo Erebą (Tamsą) ir Niktę (Naktį) (eil. 123–124). Partenogenetinėmis galiomis pasižymi ir kiek vėliau už Chaosą autogenetiškai (?) atsiradusi Gaja, partenogenetiškai pagimdanti Uraną (eil. 126) ir Pontą (Jūrą) (eil. 131–132), taip pat androgenetiškai Chaoso pagimdyta Niktė, partenogenetiškai pagimdanti Morą (Marą, Marumą), Tanatą (Mirtį), Hipną (Miegą), Kėrę, pulką Sapnų ir daugybę kitų

[14] Eliade M., *Patterns in Comparative Religion*, Transl. by Rosemary Sheed, New York-Scarborough, Ontario: Meridian, 1974, P. 420–422.

konkrečiais bei abstrakčiais žodžiais įvardijamų pabaisų.[15] Partenogenetiškai Niktės pagimdyta Eridė (Nesantaika) (eil. 225) savo ruožtu partenogenetiškai pagimdė Lėtę (Užmarštį), Limą (Badą), Atę (Proto Užtemimą), Horką (Priesaiką) ir būrius kitų abstrakčių baidyklių.[16] Juo senesni dievai, juo ryškiau juose atsiskleidžia androgenetinės ir partenogenetinės galios, be to, šios galios paveldimos (plg. *Chaoso–Niktės–Eridės* liniją). Tačiau šiomis galiomis pasižymi ir kai kurie jaunesnieji dievai, antai Dzeusas ir Hera. Dievų valdovo žmona, supykusi ant vyro už tai, kad jis, prarijęs Metidę, iš savo galvos (kvazi)androgenetiškai pagimdė Atėnę be jos (Heros) pagalbos, atsikeršydama partenogenetiškai pagimdo Hefaistą (eil. 924–928).

Galima dar paminėti keletą unikalių atvejų, kai dieviškos būtybės gimsta iš dievų kraujo ir atskirtų kūno dalių: iš kraujo lašų, nulašėjusių nuo nupjautų Urano genitalijų, Gaja pagimdė Erinijas, Gigantus ir nimfas Melijas (eil. 183–187), o Afroditė (kvazi)androgenetiškai užgimsta iš „baltųjų putų" (spermos?), susiplakusių aplink į jūrą numestą vyriškąją Urano dalį (eil. 190–192). Kai Persėjas nukerta Medūsai galvą, iš jos žaizdos iššoksta kardu ginkluotas milžinas Chrisaoras ir sparnuotas žirgas Pegasas (eil. 280–281). Atkreipkime dėmesį į tai, jog dievai, gimdydami androgenetiškai ar partenogenetiškai, dažniausiai (nors ne visada) gimdo *priešingos lyties dievybes.* Tokiu būdu dar labiau išryškinama dievybės kūrybinių galių pilnatvė: dievybė tarsi parodo, kad be

[15] *Theog.* 210 ff.
[16] *Theog.* 226 ff.

priešingos lyties partnerio gali pagimdyti priešingos lyties būtybę, t. y. pagimdyti *nepanašų į save* (*„kitonišką" lyties atžvilgiu*) *dievą be nepanašaus į save dievo talkininkavimo.* Antai Chaosas pagimdo Niktę, o Gaja – Uraną ir Pontą. Afroditė gimsta iš Urano genitalijų, iš Dzeuso galvos iššoksta Atėnė, iš Medūsos žaizdos – Chrisaoras ir Pegasas, o Hera partenogenetiškai pagimdo Hefaistą. Be to, net ir gimdydami santuokoje, dievai dažnai pagimdo *nepanašias į save ar net visiškai priešingos prigimties būtybes*: štai iš Niktės (Nakties) ir Erebo (Tamsos) santuokos gimsta jų priešybės – Hemera (Diena) ir Aiteras (Eteris) (eil. 124–125), o iš Arėjo ir Afroditės santuokos – ne tik į karingąjį tėvą panašūs sūnūs Fobas (Baimė) ir Deimas (Siaubas), bet ir visiškai priešingos prigimties dukra Harmonija (Darna) (eil. 937). Dievai taip pat geba gimdyti *alomorfiškai* – kitoniško nei jie patys pavidalo vaikus (antai antropomorfiški dievai – teriomorfiškas (žvėrių pavidalo) ar net amorfiškas (apibrėžto pavidalo neturinčias) pabaisas, o pabaisos – antropomorfiškus dievus). Alomorfinis gimdymo pobūdis ryškiausias seniausiu teogonijos etapu. Taigi skirtingai nei žmonių, kurie gimdo daugmaž panašius į save vaikus, dievų iš esmės nevaržo jokia „genetika": jie ne tik mąsto *įvairesnes* ir *nuostabesnes* („spalvingesnes", „veržlesnes") *mintis*, bet ir fiziškai gimdo *įvairaus pavidalo* dieviškus vaikus, dažnai netgi be partnerio.

Nepakartojamo žavesio poemai teikia ir liaudiškos etimologijos bei žodžių žaismai, kurie tekste nėra pasiskirstę tolydžiai, o telkiasi į konsteliacijas, poetinius „sutirštėjimus", užuominų ir dviprasmybių virtines, užplūstančias skaitytoją gaiviomis *jeu d'esprit* bangomis. Antai *Afroditės* vardas sieja-

mas su žodžiu ἀφρός „puta“[17], nes deivė gimė iš putų, susiplakusių aplink Urano genitalijas. Susiejus Afroditės prievardžius *Kiterietė* ir *Kiprogenija* atitinkamai su *Kitera* ir *Kipru* (eil. 198–199), toliau žaidžiama žodžiais, kurie skamba panašiai kaip μήδεα: Afroditė esanti φιλομμηδής (mylinti, mėgstanti vyrų μήδεα ir apskritai vyrus), nes yra gimusi iš Urano μήδεα (μηδέων ἐξεφαάνθη)[18]. Netrukus sužaidžiama ir panašiu žodžių μήδεα bei μειδήματα „šypsenos, šypsniai“ skambesiu, teigiant, jog Afroditė valdo merginų šnekas, *šypsenas* ir apgaules (παρθενίους τ' ὀάρους *μειδήματα* τ' ἐξαπάτας τε)[19]. Daiktavardžių μήδεα ir μειδήματα ryšys grynai išoriškas (fonetinis), be to, šie žodžiai (skirtingai nei Ἀφροδίτη ir ἀφρός *bei* φιλομμηδής ir μήδεα) tiesiogiai nesusiejami, paliekant šią žaismingą sąsają surasti pačiam *Teogonijos* skaitytojui. Atkreipkime dėmesį į priešybių dialektiką, slypinčią simetriškoje μήδεα ir μειδήματα asimetrijoje: fonetiškai, pagal išorišką skambesį μήδεα ir μειδήματα „simetriški“, o dialektiniame androgenetinio Afroditės gimimo kontekste – „asimetriški“, nes iš μήδεα kaip *vyriškumo par excellence* gimsta μειδήματα kaip moteriškas žavesys ir vylius, taigi *moteriškumas par excellence*... Žodžių žaismo ir liaudiškų etimologijų konsteliaciją pratęsia *Titanų* vardo etimologizavimas: Uranas pavadinęs savo vaikus *Titanais* (Τιτῆνας)[20], nes jie *tiesią* (τιταίνοντας) rankas atlikti nedorą darbą[21] (Uraną iškast-

[17] *Theog.* 197.
[18] *Theog.* 200.
[19] *Theog.* 205.
[20] *Theog.* 207.
[21] *Theog.* 209.

ravęs Kronas buvo vienas iš Titanų), už kurį turėsią ateityje susilaukti *bausmės* (*τίσιν*)[22]. Deja, kai kuriuos liaudiškus *Teogonijos* etimologizavimus tenka atmesti kaip vėlesnius, neautentiškus intarpus, vadinamąsias *egzegetines interpoliacijas*, vėlesnių redaktorių įterptas siekiant *paaiškinti* mįslingesnes teksto vietas. Kaip egzegetinės interpoliacijos pavyzdį galima pateikti 323–324 eilutes, kurios esą „paaiškina", „patikslina", o iš tiesų – tiktai kitais žodžiais nusako tai, kas pasakyta 321–322 eilutėse (interpoliacija suskliausta laužtiniais skliaustais): „Dar ji (*Echidna* – *N. K.*) Chimairą pagimdė – prunkščiančią degančią ugnį / Šiurpią, didžiulę baidyklę, galingą labai, greitakoję / Su trimis galvomis. Viena jos galva – piktaakio / Liūto, ožkos – kita, trečia – galingos gyvatės. / [Liūtas iš priekio, per vidurį buvo ožka, o gyvatė / Iš uodegos ji, kvėpavo karštąja liepsna pražūtinga.] (eil. 319–324). Kai kurie leidėjai kaip interpoliacijas įtaria ir tas eilutes, kurios nedarniai siejasi su prieš jas ir po jų einančiu tekstu, yra nepakankamai meniškos (pvz., jose aptinkame neskoningų įvaizdžių), sunkiai sukaltos ir netobulos metro požiūriu, akivaizdžiai atskleidžia kitų kūrinių (tarkime, Homero epų) įtakas, taip pat eilutes, kuriose (ypač jų pradžioje ir pabaigoje) gausu pasikartojimų. Mat susidaro įspūdis, kad koks nors negabus poetas, ėmęsis „taisyti" ir „gerinti" Hesiodo poemą, mėgino įterpti į tekstą savo sukurtas eilutes: pradėjęs vieną ar kitą eilutę jis tarsi vargiai įstengia ją pabaigti, todėl prirašo standartines, monotoniškai besikartojančias pabaigas. Antai 65–67 eilutėse, kurias Mazonas laiko interpoliacija, mini-

[22] *Theog.* 210.

ma Mūzų puota: kadangi 65-oji ir 67-oji eilutė čia baigiasi vienodai (ὄσσαν ἱεῖσαι), susidaro įspūdis, kad koks nors nelabai gabus poetas nesugebėjo bent kiek išradingiau užbaigti 67-osios eilutės, todėl įtariamo neautentiškumo šešėlis krenta ant visų trijų eilučių. Vis dėlto pasikartojimai negali būti laikomi griežtu tam tikrų fragmentų neautentiškumo įrodymu (nebent esama dar ir kitų, svaresnių argumentų): net genealūs poetai kartais parašo prastų eilių, o pasikartojimai, kurie mūsų skoniui atrodo monotoniški, apskritai labai būdingi ne vien graikų, bet ir senajai daugelio kitų (ypač Artimųjų Rytų) tautų poezijai[23]. Juo labiau negali būti atmetamos eilutės, kuriose įžvelgiame žodžių žaismą ir liaudišką

[23] Pasikartojimai ir paralelizmai labai dažni šumerų ir semitų tautų (asirų-babiloniečių, žydų, arabų) poezijoje. Šią poetinę tradiciją tęsia krikščioniškosios litanijos. Kaip ir būgnų mušimas šamanistiniuose ritualuose bei mantrų kartojimas indų religinėje tradicijoje, nuolatiniai pasikartojimai bei paralelizmai šumerų ir semitų himnuose sukeldavo giedotojams transą, pakeisdavo jų sąmonės būseną. Dievybės patirčiai pakeistos sąmonės būsenos būdavo ne mažiau svarbios nei religinių himnų turinys. Štai kaip skamba šumerų teksto *Inanos nužengimas į požemio karalystę* pradžia:

Iš aukštutinio dangaus ji išsiuntė savo širdį į požemio karalystę,
Deivė iš aukštutinio dangaus išsiuntė savo širdį į požemio karalystę.
Inana iš aukštutinio dangaus išsiuntė savo širdį į požemio karalystę.
Mano ponia paliko dangų, paliko žemę, nužengė į Hadą.
Inana paliko dangų, paliko žemę, nužengė į Hadą.
Valdymą ji paliko, karaliavimą ji paliko, nužengė į Hadą.

Inanos nužengimas (1–6 eil.) cituojamas remiantis Jacobseno vertimu, kurį pateikia Westas (*The East Face of Helicon*, P. 594). Dėl vaizdumo pasikartojančias vietas išskyriau grafiškai. Verta pateikti ir penkių tūkstantmečių senumo šumerų mito *Ašnan ir septyni jos sūnūs* pradžią, kurioje paralelizmų simetrija dar griežtesnė nei *Inanos nužengimo* pradžioje:

etimologizavimą, nes tai labai archajiški bruožai, sutinkami ir seniausiuose kitų civilizacijų (ypač Senovės Egipto) poezijos bei prozos tekstuose.[24]

Parašyta daug studijų, analizuojančių Artimųjų Rytų li-

[24] Žodžių žaismą ypač mėgo egiptiečiai. Antai viename egiptiečių mite pasakojama, kad žmonės (*remtj*) atsiradę iš saulės dievo Ra ašarų (*remtj*); sapnuoti arfą (*bnt*) egiptiečiams buvo blogis (*bint*) (Pinch, *Op. cit.*, P. 68). Anot Morenzo, egiptiečių kalbos vyriškos giminės žodis *św*ḥ, „vėjas, dvelksmas, *πνεῦμα*" ir panašiai skambantis moteriškos giminės žodis *św*ḥ*.t* „kiaušinis" galėjo būti suvokiami kaip partneriai (plg. chaotiškų dievybių poras *Nwn* (Nun) ir *Nwn.t* (Naunet), *Kwk* (Kuk) ir *Kwk.t* (Kauket), etc.); taigi pati kalba galėjusi inspiruoti mitinę sąsają tarp vėjo ir kiaušinio. Morenzas atkreipia dėmesį į Aristofano komedijoje *Paukščiai* (694 f.) minimą „vėjo (vėjo nešamą?, vėjo apvaisintą?) kiaušinį" (*ὑπηνέμιον ᾠόν*): anot tyrinėtojo, tai galinti būti ironiška komediografo aliuzija į orfikų kosmogoniją, kurią galbūt įtakojo egiptiečių mitologija. Apie tai žr.: Morenz S., *„Ägypten und die altorphische Kosmogonie"*, in: Idem, *Religion und Geschichte des alten Ägypten (Gesam-*

u_4	re	u_4	re	na-nam
gi_6	re	gi_6	re	na-nam
mu	re	mu	re	na-nam...

Lietuvių kalbos plastiškumas leidžia šią paralelizmų simetriją perteikti dar gražiau nei angliškame vertime:

Dienose	tose,	dienose	tose	tai nutiko,
Naktyse	tose,	naktyse	tose	tai nutiko,
Metuose	tuose,	metuose	tuose	tai nutiko...

Šumeriškas tekstas cituojamas iš Black J., „Some structural features of Sumerian narrative poetry", in: Vogelzang M. E., Vanstiphout H. L. J. (Eds.), *Mesopotamian epic literature: oral or aural?*, Lewinston: Edwin Mellen Press, 1992, P. 71–101. Žodžių apačioje prirašyti skaičiai vartojami šumerų rašto transliteracijoje: pvz., skaičius 4 po *u* reiškia, kad šumerų raštininkas pavartojo ketvirtąjį u variantą, o skaičius 6 po *gi* – kad pavartojo šeštąjį *gi* variantą (šumerų kalboje labai daug homonimų, todėl jie būdavo atskiriami grafiškai).

teratūrų įtakas Hesiodui.[25] Jų neįmanoma nuginčyti, bet vis dėlto jos nenustelbia helėniškų *Teogonijos* bruožų: ši poema pasižymi tuo pačiu sunkiai nusakomu, bet lengvai atpažįstamu gaivumu, skaidrumu ir lengvumu, kurie būdingi ir Ho-

melte Aufsätze), Weimar: Hermann Böhlaus Nachfolger, 1975, S. 452–489. Taip pat šioje rinktinėje žr. kitą Morenzo straipsnį, skirtą žodžių žaismui egiptiečių kalboje: *Wortspiele in Ägypten*, S. 328–342. Apie egiptiečių kriptogramas, kuriose semantiniai žaismai būdavo perteikiami grafiškai (ne tik įprastomis vienmatėmis (linijinėmis), bet ir dvimatėmis (plokštuminėmis) anagramomis), žr.: Myśliwiec K., *Święte znaki Egiptu*, Warszawa: Iskry, 1990, s. 143–167. Žodžių žaismo esama ir Senajame Testamente. Nors neaišku, ar žodis כְּסִיל (*k'sîl*) „Orionas, Šienpjoviai" (*Job* 9, 9; *Am* 5, 8) yra genetiškai susijęs su taip pat užrašomu žodžiu כְּסִיל „kvailys" (*Pat* 1, 22; *Koh* 2, 14, etc), bet ironiškas jų žaismas akivaizdus, ypač turint galvoje neigiamą pranašų požiūrį į dangaus šviesulių tyrinėjimą ir astrologiją. Pvz., žr. *Iz* 47, 13: „Teateina ir tegelbėja dabar tave dangaus tyrinėtojai ir žvaigždžių stebėtojai, kurie per kiekvieną jaunatį numato, kas tau atsitiks' (čia ir toliau ST cituojamas pagal Antano Rubšio vertimą); beje, *k'sîl* reikšme „Orionas" figūruoja *Iz* 13, 10: „Nes dangaus žvaigždės ir *žvaigždynai* (pažˇ. *Orionai* – turimas galvoje *Oriono žvaigždynas ir aplinkiniai žvaigždynai*) šviesos nebeduoda, teka saulė užtemusi, nebešvyti mėnulis". Žodžių žaismą tarp „kvailio" ir „Oriono" galima paaiškinti taip: *kvailiai žemėje spokso į Kvailį danguje, tačiau nemato Dievo*... O *Iz* 13, 10 aptinkamą frazę, kad „Orionai (Kvailiai) nebeduoda šviesos", galima suprasti ir kaip užuominą apie *kvailos* danguje žėrinčių stabų „išminties" nevertumą, kuomet rūstauja Dievas ir apsireiškia Jo Išmintis. Platesnę šių hebrajiškų žodžių analizę žr.: Brown F., Driver S., Briggs C., *The Brown–Driver–Briggs Hebrew and English Lexicon*, Peabody, Mass.: Hendrickson Publishers, 2001 (1906[1], Amer, ed.), P. 493 (s. vv. כְּסִיל (Strongo konkordancijos Nr. 3684), כְּסִיל (Nr. 3685)) Žodžių žaismas neretai pagimdo prietarus: antai net ir dabar japonai niekuomet vieni kitiems nedovanoja šukų, nes japoniškas žodis, reiškiantis „šukas" (ku-*shi*, 櫛), skamba panašiai kaip žodis, reiškiantis „mirtį" (*shi*, 死).

[25] Iš labai gausios literatūros galima paminėti šiuos veikalus: West, *The East Face of Helicon*, P. 276–333; Kirk, *Op. cit.*, P. 256–275; Burkert W., *Structure and History in Greek Mythology and Ritual*, Berkeley-

mero epams, taip pat klasikinio laikotarpio graikų poezijai. Senoji Artimųjų Rytų literatūra šių bruožų aiškiai stokoja. Antai seniausiojo laikotarpio šumerų ir babiloniečių poeziją, Jacobseno teigimu, galima padalyti į dvi stambias žanrų grupes: *gyriaus, šlovinimo giesmes* (šum. *zag-mí* – ak. *tanittum*) ir *lamentacijas, raudas.*[26] Šlovinimo kūrinius atlikdavo profesionalūs dainiai (šum. *nar* = ak. *narum* < šum. *nar*), o lamentacijas ir „graudžius verksmus" – profesionalūs žyniai–raudotojai (šum. *gala* = ak. *kalûm* < šum. *gala*). Ši literatūra emociškai perkrauta, besiblaškanti tarp priešingų dvasios būsenų, labai afektuota, o dalykiniu (turinio) atžvilgiu – skurdoka. Ji kultivuoja arba garbinimą bei pataikavimą, arba skundus ir verkšlenimą. Šumerų ir babiloniečių poezija didinga ir išmintinga, nestokojanti gilių (dažniausiai pesimistinių) įžvalgų, tačiau egzistenciškai slogi ir tartum atspindinti *vergo mentalitetą*. Palyginti su Artimųjų Rytų poetine tradicija graikų poezija blaivesnė, dalykiškesnė, neperkrauta emociškai („šaltesnė") ir apskritai saikingesnė bei skoningesnė. Nebūdama egzistenciškai slogi, ji pasižymi ypatingu gaivumu ir humaniškumu, be to, yra intelektualesnė bei išradingesnė metro ir kompozicinės struktūros atžvilgiu. Sakytume, ji atspindi *laisvo žmogaus*, su jam būdingu dvasios skaidrumu, pasitikėjimu ir proto guvumu stebinčio tvarkingą

[26] Jacobsen, *Op. cit.*, P. 15.

Los Angeles-London: University of California Press, 1982, P. 20–22; Walcot P., *Hesiod and the Near East*, Cardiff, 1966; Güterbock H. G., *Kumarbi, Mythen vom churritischen Kronos*, Zürich, 1946; Lesky A., „Hethitische Texte und griechischer Mythos", in: *Anzeiger der Oesterreichischen Akademie der Wissenschaften*, 1950, S. 137–160.

bei gražų pasaulį (kosmą), *laikyseną*. Skirtumą tarp Artimųjų Rytų ir graikų poezijos atskleidžia ir *Teogonija*, heleniškai transformuojanti Rytų įtakas. Kaip Hesiodo poema praauga rytietiškus prototipus meniškumu, parodo Lambertonas.[27] Antai *Teogonijoje* atpažįstame visame Artimųjų Rytų areale sutinkamą *dieviškosios įpėdinystės mitą*: Uraną iškastruojantis Kronas atitinka huritų mitologijos dievą Kumarbį, kuris, *nukandęs* ir *prarijęs* nugalėto pirmtako dievo Anaus genitalijas, tampa *nėščias* (*sic!*) nauja dievų karta.[28] Šis mitas, kuris *prima facie* atrodytų kaip unikalus savo skandalingu barbariškumu, yra visiškai įprastas Artimųjų Rytų skoniui ir mitinei tradicijai, kurioje dievai vieni kitiems iškabina akis, pakabina vieni kitų kūnus ant vinies arba rankomis išplėšia širdį.[29] Mitų brutalumas atsispindėdavo ir kasdieniame gyvenime, ypač valdovų elgesyje; antai asirų karaliai nugalėtų

[27] Lamberton, *Op. cit.*, P. 42–43.

[28] *Ibid.*, P. 42; West, *The East Face of Helicon*, P. 278–283. Istorijos apie dieviškąją įpėdinystę kontekste, anot Westo, išryškėja tokios sąsajos tarp Hesiodo *Teogonijos*, babiloniečių epo *Enūma eliš* (*Kai viršuje*) ir huritų-hetitų *Kumarbio giesmės*: 1) Uraną (Dangų) atitinka babiloniečių dievas Anu (Dangus) ir huritų-hetitų dievas Anu (Dangus); 2) Kroną atitinka babiloniečių dievas Ea (šumerų Enkis) ir huritų–hetitų dievas Kumarbis; 3) Dzeusą atitinka babiloniečių dievas Mardukas ir huritų-hetitų dievas Teššubas. Be to, *Teogonijoje* Uranas yra Krono tėvas, o Kronas – Dzeuso tėvas; epe *Enūma eliš* Anu yra dievo Ea tėvas, o Ea – Marduko tėvas; *Kumarbio giesmėje* Kumarbis yra Teššubo tėvas, tačiau pats – priešingai nei galėtume laukti – nėra dievo Anu sūnus. *Teogonijos* ir babiloniečių epo sąsają taip pat išryškina viduriniosios kartos dievų (Krono ir Ea) gudrumas, o *Teogonijos* ir huritų-hetitų poemos panašumą rodo numanomas Krono ir paliudytas Kumarbio ryšys su augmenija, ypač javais (Kroną, beje, atitinka romėnų Saturnas, kurio ryšys su augmenija paliudytas).

[29] Jacobsen, *Op. cit.*, P. 230–232.

valstybių monarchams įverdavo į nosį žiedus ir vedžiodavosi juos už grandinės drauge su prijaukintais laukiniais žvėrimis. Beveik pornografišku grubumu visus mitus viršija vienas labai archajiškas šumerų mitas, kuriame pasakojama, kaip dievas Enkis (Žemės Viešpats), išmintingiausias ir įžvalgiausias iš visų dievų, sodininko išaugintomis daržovėmis sugundo, o po to išprievartauja savo dukterį Uttu (verpimo deivę-vorę, atitinkančią graikų Arachnę), tačiau pirmoji (viena iš keleto) Enkio žmona Ninhursaga (Akmeningos Dykumos Valdovė), pasipiktinusi savo buvusio vyro poelgiu, pašalina iš Uttu kūno ir numeta ant žemės jo sėklą, iš kurios išauga aštuoni augalai. Išvydęs šiuos nuostabius augalus „įžvalgusis" (žinantis praeitį ir ateitį) Enkis jais labai susidomi, suteikia jiems vardus ir suvalgo, o suvalgęs pastoja ir negalėdamas pagimdyti kenčia baisius pilvo skausmus. Po ilgų dievo kančių Ninhursaga pagaliau jo pasigaili, įsideda Enkį į savo genitalijas ir šitaip abu pagimdo aštuonias deives, kurios pavadinamos vardais tų Enkio kūno dalių, kuriose deivės užaugo, kai jų tėvas buvo jomis nėščias.[30] Po tokių grotestiškų ir, mūsų skoniui, pornografiškų mitinių vaizdų *Teogonijoje* minimas Urano iškastravimas pjautuvu atrodo net labai skoningas ir civilizuotas. Tad viena vertus, Rytų įtakos šioje Hesiodo poemoje yra akivaizdžios ir jų neverta ginčyti; kita vertus, anot Lambertono, graikiškoji teogonijos ir ypač dieviškosios įpėdinystės versija išvengia rytietiškiems prototipams būdingų siaubo, grubumo ir absurdo elementų.[31] Čia, beje, reikėtų

[30] *Ibid.*, P. 112–113.
[31] Lamberton, *Op. cit.*, P. 42–43; 77–78.

padaryti išlygą: Hesiodo poemoje taip pat esama siaubo, grubumo ir absurdo, bet jie *Teogonijoje* atsiskleidžia kaip *gražūs* ir *estetiškai įprasminti*, be to, *ironiškai perteikiantys paties poeto religinę koncepciją*. Siaubas, grubumas ir absurdas čia ne tik perteikiami saikingiau nei Artimųjų Rytų mitinėje bei literatūrinėje tradicijoje, bet ir *desakralizuojami*. Iš „rimtos" religinės bei egzistencinės plotmės perkelti į ironišką estetinę plotmę jie netenka egzistencinio slogumo ir numinozinio klaiko, įgydami grynai poetinę, žaidybinę, o drauge – poetiškai užšifruotos filosofinės įžvalgos funkciją. Graikų dievų pavidalai, iškylantys *Teogonijoje*, yra gerokai aiškesni ir plastiškesni už Artimųjų Rytų dievų pavidalus, kurių beveik neregime, nes šiuos dievus gaubia akinantis „dieviškųjų siaubų" žvėrėjimas (*me-lám*). Helėnai, sakytume, pritemdo akinančią, „nesaikingą" dievų šviesą tiek, kad ir mirtingiesiems būtų įžvelgiami gražūs, plastiški dievų pavidalai ir spalvos. Graikai bene pirmieji atranda pritemdytos šviesos grožį, taip pat įvertina spalvą, šešėlį ir pavidalus, kurie įžvelgiami tik saikingoje šviesoje.[32]

Sintetinis ir estetinis graikų genijus, taip pat neprilygs-

[32] Įdomu tai, kad graikiškas žodis *σκιά* „šešėlis" Ilič-Svityčiaus kildinamas iš nostratinės šaknies **çäjḥa* „spingsoti, silpnai šviesti", kuri indoeuropiečių kalbose (nostr. **çäjḥa* > ide. **s̑keiḫ-*) beveik visai prarado šviesos semantiką ir įgijo *šešėlio* reikšmę (gr. *σκιά* plg. su senovės indų *chāyā́-* f. „spingsojimas; *šešėlis*", tocharų B *skiyo* f. „šešėlis", senovės slavų *sijati* (=rus. сиять) „šviesti" ir *sěnь* (=rus. сень „тень") „šešėlis"), o semitų-chamitų kalbose įgijo *ryškios šviesos* reikšmę (plg. sirų *ṣḥḥ* „liepsnoti", hebr. *ṣḥḥ* „žėrėti", arabų *ṣajḥ* „regėjimas, žara, aušra"). Plačiau apie tai žr.: Иллич-Свитыч В. М., *Опыт сравнения ностратических языков: Сравнительный словарь*, т. 1–3, Москва: Наука, 1971–1984, т. 1 (1971), с. 199 (nostratinės rekonstrukcijos Nr. 37).

tama saiko pajauta nulėmė, kad netgi gausiai skolindamiesi iš Artimųjų Rytų mitologinės tradicijos, helėnai pajėgė sukurti labai stilingą ir grynai graikišką savo mitologijos sintezę. Puhvelo teigimu, „Graikija sugebėjo taip neprilygstamai sumaišyti ir sulydyti tarpusavyje įvairių tradicijų elementus, kad norint atskirti šio mišinio komponentus prireikia įtemptų mokslinių pastangų (...). Tokia užduotis reikalauja puikiai pažinti tiek platų graikų mitų lobyną, tiek ir didžiulės apimties antrinę literatūrą bei išmanyti negraikiškas tradicijas, su kuriomis lyginama (...). Todėl Graikija yra itin rimtas iššūkis komparatyvistui (...)“.[33] Tai reiškia, kad kitų tautų mitologijose atpažinti svetimas įtakas lengviau, nes jos sulydytos ne taip organiškai kaip graikų mitologijoje. Taigi jau mitologijoje graikai atsiskleidžia kaip *sintezės genijai*. Šie helėnų sugebėjimai dar labiau išryškės jų filosofijoje, matematikoje, gamtos ir humanitariniuose moksluose. Kaip žinia, daugelis graikų dievų (antai Atėnė, Apolonas, Artemidė, Afroditė ir t. t.) yra netgi ne indoeuropietiški. Nepaisant to, kad graikų mitologija yra veikiau rytietiškų įtakų sintezė nei indoeuropietiškos mitologijos tąsa, mes jos netapatiname su šiomis įtakomis ir netgi jų neatpažįstame, o suvokiame kaip pačių helėnų kūrinį. Beje, būtina pabrėžti, kad kai kuriuos sutapimus tarp Rytų mitų ir šios bei kitų Hesiodo poemų įmanoma paaiškinti ne kaip genetines Rytų įtakas, o kaip tipologines universalijas. Ypač tai pasakytina apie patarles ir priežodžius, kurie atspindi pamatines egzistencines įžvalgas, vienodas vi-

[33] Puhvel J., *Lyginamoji mitologija*, iš anglų k. vertė Lina Būgienė, Vilnius: LLTI/ALK, 2001, P. 143.

sose tautose. Svarbiausia tai, kad pats Rytų įtakų Hesiodui buvimo ar nebuvimo faktas niekaip nekeičia mūsų požiūrio į jo poemas: *pastarosios vertingos dėl meninės sintezės, o ne dėl paskirų sintezės elementų, kurie gali būti arba graikiški, arba rytietiški, arba iš dalies graikiški ir iš dalies rytietiški.*

FILOSOFINIAI POEMOS ASPEKTAI: AR TEOGONIJA NEPASENO?

Ἀλλὰ τίη μοι ταῦτα περὶ δρῦν ἢ περὶ πέτρην;
Theog. 35

Nuo Hesiodo poemos parašymo meto mus skiria dvidešimt septyni šimtmečiai, todėl galima paklausti: ar *Teogonija* nepaseno? Jau Antikos filologai nesuprato kai kurių šio teksto vietų. Antai jie nežinojo, ką iš tiesų reiškia mįslingas priežodis 35-ojoje eilutėje[1]: „Ir kodėl man dainuot apie ąžuolą ar apie uolą?" Nors buvo iškelta nemažai versijų (kai kurios iš jų gana įtikinamos), mes vargu ar kada nors sužinosime tikslią šios užuominos, kuri virto *Teogonijos* paslaptingumo simboliu, reikšmę. Jau Antikos laikais Hesiodo kūrinys apie dievų kilmę – nepaisant jo populiarumo – atrodė gana archajiškas. Juo labiau dabar Hesiodo vertėjams ir tyrinėtojams gali kilti pagunda sąmoningai archajizuoti, romantiškai „pasendinti" šią poemą (sakytume, grįžti į senovės laikus, „prie uolos ir ąžuolo"). Tai būtų klaidinga interpretacijos strategija. Perfrazuojant MacKenna mintį, kurią cituoja Steineris, galima teigti, jog ne tik Platonas, bet ir Hesiodas sau pačiam atrodė šiuolaikiškas[2]. Įžvalgiu ir kiek ironišku Brague'o pa-

[1] Mazon, *Op. cit.*, P. 33, n. 1 (paralelinio vertimo komentaras ad *Theog.* 35).

[2] Steiner G., *After Babel: Aspects of Language and Translation*, Oxford-New York: Oxford University Press, 1992 (1975[1]), P. 282. Steineris taip pat pažymi, jog 19-ojo šimtmečio Homero vertimai į anglų kalbą iki absurdo archajizuojami, o pats Homeras – „sendinamas" (*Op. cit.*, P. 360).

stebėjimu, „mūsų santykis su senovės žmonėmis yra tapęs išlaikymo santykiu; mes leidžiame arba studijuojame Antikos tekstus, net jeigu jų turinys nebeturi nieko bendra su mūsų pažinimu arba įsitikinimais“[3]. Tačiau *Teogonija* yra pernelyg įdomus kūrinys, kad mūsų santykis su juo galėtų pasilikti vien išlaikomasis, o dėmesys jam – vien antikvarinis. Išmintingai interpretuojamas šis tekstas gali pasirodyti šiuolaikiškas ir aktualus ne tik pačiam Hesiodui, bet ir mums, gyvenantiems epochoje, kuri jau suvokė mokslo pažangos iliuziškumą ir scientizmo ideologijos ribotumą. Kaip teigia Feyerabendas, Hesiodo kosmologija buvo toli pralenkusi devynioliktojo šimtmečio mokslą.[4] Jei tai tiesa, tuomet Bojotijos poetas yra toks pat šiuolaikiškas kaip ir bet kuris kitas mūsų laikų mąstytojas. *Teogonija*, išlaikiusi sunkų laiko išbandymą, tikrai nėra mūsų išlaikytinė: ne viena jos filosofinė įžvalga gali netikėtai pakoreguoti ir mūsų pačių pasaulėvaizdį, jeigu tokį dar turime.

Galima būtų paklausti: ką šaltos, sausos filosofinės abstrakcijos turi bendra su konkrečiais, kūniškais ir labai aistringais *Teogonijos* dievais? Paradoksalu tai, jog pats poemoje aprašytų dievybių ir kosminių gaivalų *konkretumas* bei kūniškumas lemia filosofinį, taigi *abstraktų*, Hesiodo pasaulėvaizdžio pobūdį: būdami konkrečios, kūniškai besidauginančios būtybės, šie dievai sudaro *vieningą dievų giminę*, formuoja vieno ir to paties genealoginio medžio šakas. Mintis, kad gimi-

[3] Brague R., *Ekscentriškoji Europos tapatybė*, iš prancūzų k. vertė Regina Matuzevičiūtė, Kristina Kazakevičiūtė, Vilnius: Aidai, 2001, P. 98.

[4] Feyerabend P., *Science in a free Society*, London: Verso, 1982 (1978[1]), P. 105, n. 37.

nystės ryšiais tarpusavyje susiję dievai priklauso *vienai šeimai*, tampa *genetinio (genealoginio) realybės modelio* pagrindu.[5] Čia svarbi pati *tarpusavio ryšių, siejančių sistemos elementus ir lemiančių pasaulio vieningumą, idėja.* Sistemos elementų substancija nėra tokia svarbi: atsižvelgdami į, Quine'o žodžiais tariant, savo pačių ontologinį įsipareigojimą, Olimpo dievus galime pakeisti kitais, tariamai „realesniais" ontologiniais objektais (pvz., atomais ar elementariosiomis dalelėmis). Politeistinės kitų tautų religijos, kuriose dievai yra „abstraktesni" ir suvokiami kaip *ontologiškai izoliuotos*, aiškiais (pvz., giminystės) ryšiais nesusijusios būtybės (antai dauguma romėnų dievybių yra nekūniškos, apibrėžto pavidalo neturinčios *abstrakčios jėgos*), negalėjo pagimdyti filosofinės vienoviško pasaulio sampratos, skaidrumu ir sistemiškumu prilygstančios helėniškajai. Graikų įsitikinimą, kad pasaulis yra vieningas, įtakojo ir jų mitologijos tradicija, neišraususi neperžengiamos prarajos tarp dievų ir žmonių: dievai kokybiškai skyrėsi nuo žmonių savo nemirtingumu, bet ir vieni, ir kiti buvo suvokiami kaip kilę iš vienos motinos – Gajos (Žemės). Netgi Pindaras, kurio lyrikoje labai stipriai justi su dieviškosios būties pastovumu kontrastuojantis žmogaus gyvenimo trapumas, dar labiau paryškinamas nuolatinio dievų priešiškumo mirtingiesiems ir pavydo net menkiausiai jų sėkmei, *Šeštosios Nemėjinės Odės* pradžioje teigia, jog dievai ir žmonės priklauso *tai pačiai giminei*, yra kilę iš *vienos motinos* įsčių.[6] Artimųjų Rytų mitologijose dievų ir žmonių pasauliai

[5] Kirk, *Op. cit.*, P. 296.

[6] Plačiau apie tai žr.: Frankfort H., Mrs. Frankfort H. A., „The Emancipation of Thought from Myth", in: Frankfort H., Mrs. Frank-

griežtai atskirti: jose teigiama, jog dievai sukūrė žmones iš molio ir dulkių kaip savo vergus. Kadangi šiose mitologijose egzistuoja *du pasauliai* – dievų ir žmonių – mintis apie *vieną* ir *vieningą* pasaulį tampa sunkiai įmanoma. Įdomu tai, jog *Teogonijoje* visiškai nekalbama apie vyrų atsiradimą: jų egzistavimas nuo pat seniausių laikų laikomas lyg ir savaime suprantamu dalyku. Vėliau Platonas ne viename savo dialoge mini *autochtonus* – žmones, kilusius iš žemės (χθών).[7] Vyrus čia reikia suvokti tiesiog kaip *žmones*, kurie, anot graikų, nebuvo dievų sukurti utilitariniais tikslais, o drauge su nemirtingųjų paderme kilo iš tos pačios motinos Gajos kaip *mirtingos*, *kontingentiškos*, bet vis dėlto *laisvos*, *savitikslės*, *niekam netarnaujančios* būtybės. Anot Kirko, Hesiodas, perėmęs daugybę motyvų iš Artimųjų Rytų mitologijų, mesopotamiško motyvo apie žmonių sukūrimą galėjo neperimti paprasčiausiai todėl, kad pati žmonių kaip dievų vergų idėja graikams buvusi pasibjaurėtina.[8] Šis motyvas buvęs tiesiog „kupiūruotas" iš Hesiodo teokosmogoninio pasakojimo. Tuo tarpu moterys buvo poeto pavaizduotos kaip žavus dievų kūrinys, sugalvotas vyrų pražūčiai kaip kerštas už Prometėjo klastą. Sklandus *Teogonijos* perėjimas į *Moterų katalogą* taip pat yra nuoroda į vieningą pasaulio sąrangą: *pusdieviai*, gimę iš dievų ir mirtingų moterų, yra tarsi *jungiamoji grandis* tarp žmonių ir dievų, užgrindžianti prarają

fort H. A., Wilson J. A., Jacobsen T., *Before Philosophy: The Intellectual Adventure of Ancient Man*, Harmondsworth, Middlesex, 1954 (1946¹), P. 249.

[7] *Tim.* 23 e; *Crit.* 109 d.

[8] Kirk, *Op. cit.*, P. 274.

ne tarp dviejų pasaulių (dievų ir žmonių), o tarp *dviejų to paties pasaulio lygmenų*, kuriuose gyvena mirtingos ir nemirtingos būtybės. Graikų (ir apskritai indoeuropiečių) mitologijoje dievų transcendencija nėra taip ryškiai išreikšta kaip semitų tautų religijose[9] (be kitų priežasčių, taip pat ir šis faktas davė Eliade'i pagrindą kalbėti apie *religinį semitų genijų*[10]). Dievybės transcendenciją helėnai atrado vėliau už semitų tautas, eidami visiškai kitu, *grynojo mąstymo*, keliu, sukūrę filosofiją, kuriai susiformuoti iš dalies padėjo ir kūniškų, aistringų, „imanentiškų" dievų pasaulį vaizduojanti *Teogonija*. Vieno ir vienoviško pasaulio idėja, kurios užuomazgas regime graikų mitologijoje, filosofinį pagrindą įgijo Platono *Timajuje*.[11]

Kadangi ontologinis įsipareigojimas, apie kurį kalba Quine'as, yra filosofinio skonio reikalas, netgi žvelgiant iš šiuolaikinio žmogaus požiūrio taško, nėra jokių *loginių* (*logiškai priverčiančių*) priežasčių Olimpo dievus kaip *Teogonijoje* figūruojančius *ontologinius objektus* laikyti mažiau „realiais" ar „objektyviais" už, tarkime, elementariąsias daleles kaip

[9] Čia įdomu pastebėti, kad graikai labiau nei šumerai ir semitų tautos pabrėžia savo dievų nemirtingumą. Mesopotamijos dievai, nepaisant jų „transcendencijos" ir siaubingumo, buvo, sakytume, *ontologiškai trapesni*, o kai kurie iš jų – galbūt netgi *mirtingi* (Kirk, *Op. cit.*, P. 261). Iš šumeriškojo Isino-Larsos arba akadiškojo Senosios Babilono karalystės laikotarpio išliko reljefinė terakotos plokštelė, kaip manoma, vaizduojanti dievą (galbūt požemio karalystės dievą Nergalą), gulintį sarkofage.

[10] Eliade M., *A History of Religious Ideas*, 3 Vls., Translated from the French by W. R. Trask, A. Hiltebeitel and D. Apostolos-Cappadona, Chicago: The University of Chicago Press, 1978–1985, Vol. 1: *From the Stone Age to the Eleusinian Mysteries*, P. 68.

[11] *Tim.* 31 a–b.

fizikalistinės ontologijos objektus. *Teogonija* prabyla į mus *mito kalba*, tačiau netgi fizikalistas ir nominalistas Quine'as, ontologiškai įsipareigojantis fizikiniams objektams, pripažįsta, jog, griežtai kalbant (žvelgiant vien iš logikos požiūrio taško), *matematinių ir fizikinių objektų ontologijos taip pat yra mitai* (juo labiau tai teisinga priėmus fenomenalistinę koncepciją, kurią, beje, Quine'as šiuo metu atmeta, matyt, dėl kitų nei grynai loginės priežasčių įsipareigodamas fizikalizmui).[12] Hesiodo šiuolaikiškumas tampa dar akivaizdesnis suvokus, jog į *Teogonijoje* vaizduojamus dievus jis žvelgia taip pat ironiškai, kaip šiuolaikiniai filosofai – į tariamą ontologinį fizikinių objektų realumą, kuriuo dar tiki kai kurie naivesni fizikai. Popperis 1972-ųjų metų *Prieraše* savo veikalui *Mokslinio atradimo logika* teigia, jog visa, ką mes žinome apie realybę, tėra tai, kad gamtoje egzistuoja *tikri* (neišsigalvoti ir proto nesukonstruoti) *dėsningumai* (*genuine regularities*). Jų buvimą filosofas argumentuoja, jo paties žodžiais tariant, ne moksliškai, o „transcendentališkai": mat jei gamtoje nebūtų jokių tikrų dėsningumų, tuomet nebūtų įmanomi (ir apskritai prasmingi) nei stebėjimai, nei jokia argumentuojanti ar deskriptyvi kalba.[13] Tačiau vadinamieji gamtos *dėsniai* jau iš dalies yra proto konstruojami, siekiant netobula žmogaus kalba aprašyti tikruosius *dėsningumus*: kiekviena

[12] Quine W. V. O., „On What There Is", in: Laurence S., Macdonald C. (Eds.), *Contemporary Readings in the Foundations of Metaphysics*, Oxford: Blackwell Publishers, 1998, P. 43. Šis Quine'o tekstas perspausdintas iš jo knygos *From a Logical Point of View*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1951, P. 1–19.

[13] Popper K. R., *The Logic of Scientific Discovery*, London: Hutchinson of London, 1972 (1959[1], Engl. Ed.; 1934[1], Germ. Ed.), P. 282.

istorinė epocha šiuos dėsnius formuluoja vis kitaip, tarsi bandydama (aišku, nesėkmingai) „užlipti ant kulnų" tikriesiems dėsningumams. Taip pat nėra visiškai realūs (*objektyvūs*) ir tie mokslo *objektai*, kurie figūruoja vadinamųjų gamtos dėsnių formuluotėse. Panašiai ir Kuhnas, klausdamas, kodėl mokslo bendruomenė vis dėlto pajėgia pasiekti tvirtą susitarimą tolesnės mokslo raidos ir jo augimo (*growth*) klausimu, nors šiam susitarimui, atrodytų, nėra jokio realaus pagrindo (mat nėra jokios „(meta) paradigmos", kaip pasiekti susitarimą drastiškai keičiantis mokslinėms paradigmoms), daro išvadą, jog ne tik mokslo bendruomenė, bet ir *pats pasaulis turi pasižymėti tam tikromis savybėmis, kurios šį susitarimą ir padaro įmanomą.*[14] Kitaip tariant, pasaulyje privalo egzistuoti tam tikri *realūs dėsningumai*, nes priešingu atveju mokslas ir visa pažintinė žmogaus veikla būtų iš viso neįmanomi ir beprasmiški. Čia turimas mintyje ne egzistencinis mokslo beprasmiškumas (*sub specie aeternitatis* mokslas, be abejo, yra beprasmiškas), o praktinis, utilitarinis beprasmiškumas: jei pasaulyje nebūtų tikrų dėsningumų, iš mokslo nebūtų netgi utilitarinės naudos, nes mokslas *apskritai* negalėtų egzistuoti. Apibendrinant Kühno mintį, galima teigti, jog mokslas prasmingas todėl, kad pasaulyje egzistuoja *realūs dėsningumai*, tačiau mokslo *dėsniai* ir mokslo *objektai* kinta keičiantis mokslinėms paradigmoms.

Bet ar to nežinojo Hesiodas? Pasaulyje egzistuojančių realių dėsningumų įžvalgą poemoje perteikia *genetinis (genealoginis) realybės modelis*, konkrečia ir jusliška mito kalba po-

[14] Kuhn T., *The Structure of Scientific Revolutions*, Chicago: The University of Chicago Press, 1970², P. 173.

stuluojantis pasaulio *tvarką* ir *vieningumą*. O patys Olimpo dievai (net jei darysime prielaidą, kad jie neegzistuoja) kaip ontologiniai objektai nėra nei geresni, nei blogesni už bet kurios kitos ontologijos objektus.

Teogonijos dievus galima lyginti ne tik su kurios nors alternatyvios ontologijos objektais, figūruojančiais filosofiniuose diskursuose, bet ir su įprastais kasdienės aplinkos objektais. Ar pastarieji tikroviškesni už *Teogonijos* dievus? Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, jog dievai yra pernelyg kalbos požiūriu *neapibrėžtos* būtybės, kad apie juos būtų prasminga kalbėti. Viena vertus, pati žmogiška kalba yra perdėm primityvi ir netobula, kad ja būtų įmanoma *abstrakčiai* svarstyti apie dieviškumą ir dieviškumo bei žmogiškumo santykį. Kita vertus, netgi *konkretaus* sąlyčio su žmonėmis plotmėje dievai nepajėgia pasirodyti savo esmiškais pavidalais, o tik žmogiškajam suvokimui „adaptuotais“ veikimais (energijomis). Tačiau neapibrėžta yra ne tik žmogiškoji dievų ir dieviškumo patirtis, bet ir *kiekviena žmogui prieinama patirtis* (neišskiriant nė kasdienės aplinkos objektų patirties bei mąstymo sąvokomis patirties, kurioje atsiveria abstraktūs objektai). Kaip pažymi Quine'as, migloti (*vague*) gali būti ir konkretūs, singuliarieji terminai, ir bendrieji terminai: antai fizinį objektą (*fizinio* objekto reikia nepainioti su *fizikiniu* objektu kaip mokslo konstruktu) įvardijantis singuliarusis terminas galįs būti miglotas to objekto ribų erdvėje ir laike prasme, o bendrasis terminas – marginalių jo ekstensijos prielipų (*hangers-on*) prasme.[15] Ir singuliariųjų, ir bendrųjų ter-

[15] Quine W. V. O., *Word and Object*, Cambridge, Mass.: MIT Press, 1960, P. 126.

minų miglotumą, anot Quine'o, lemia jų referencijos miglotumas. Tai reiškia, kad kalbiškai (singuliariaisiais terminais) įtarpindami savąją konkrečių kasdienės, profaninės aplinkos objektų patirtį, mes tuos objektus patiriame kaip *neapibrėžtus*. O abstrakčius objektus, kurie mums atsiveria mąstymo patirtyje ir kuriuos įvardijame bendrosiomis sąvokomis, taip pat patiriame kaip *neapibrėžtus*. Prie konkrečių ir abstrakčių profaninės plotmės objektų mes esame tiesiog *pripratę*, nes juos *patiriame kasdien* (sakytume, jie mums kasdien „apsireiškia"), nors jie tokie pat kalbiškai neapibrėžti kaip ir dievai. Tiek dievais, tiek profaninės plotmės objektais mes galime tikėti arba netikėti, ontologiškai jiems įsipareigoti arba neįsipareigoti, nes visų jų egzistavimas yra *vien tikėtinas*. Apie visą tikrovę mes esame priversti kalbėti *neapibrėžtai ir vien tikėtinai* – jei tik siekiame apie ją kalbėti netrivialiai ir netautologiškai. Hesiodas *Teogonijoje* vaizduoja pasaulį kaip bendrą dievų ir žmonių pasaulį, vieną ir vienovišką, o šis vienoviškumas interpretuojamas genetiškai (genealogiškai). Patys dievai, į kuriuos poetas žvelgia ironiškai, Hesiodui yra *tikėtinos* būtybės, nes jis *tiki* jam apsireiškusių Mūzų žodžiais. Įdomu tai, jog šiuo požiūriu Hesiodo įpėdinis yra Platonas: *Timajuje* pasakodamas *tikėtiną mitą* jis taip pat vaizduoja pasaulį kaip vieną ir vienovišką, tačiau šio vienoviškumo pagrindas yra jau ne genealoginiai dievų ryšiai, o erdvė (χώρα), hipotetiškai išreiškianti visų radimosi plotmės kūnų, konfigūracijų ir pavidalų vienovę.[16] Erdvę,

[16] Ashbaugh A. F., *Plato's Theory of Explanation: A Study of the Cosmological Account in the Timaeus*, Albany, N. Y.: State University of New York Press, 1988, P. 137.

kuri *Timajuje* iškyla kaip vieninga ir vientisa skirtingų radimosi plotmės objektų egzistavimo (tiksliau tariant, tapsmo) *terpė*, Platonas paprasčiausiai postuluoja, nes ji, anot filosofo, „dovanoja būstą viskam, kas tik gimsta, tačiau pati suvokiama be pojūčių, kažkokio neteisėto samprotavimo dėka“[17]. Patys erdvėje egzistuojantys (besirandantys, tampantys) objektai Platonui yra *vien tikėtini* – kaip ir *Teogonijos* dievai Hesiodui. O dar vėliau Popperis bus priverstas, anot jo paties, „transcendentališkai“ postuluoti „tikrus dėsningumus“, išreiškiančius „tikrą“ pasaulio tvarką, kurią nesėkmingai bando išreikšti gamtos dėsniai. Visi trys mąstytojai lyg susitarę *postuluoja „tikrą“ terpę*, grindžiančią pasaulio vienatinumą ir vienovę, o toje terpėje egzistuojančius/besirandančius objektus laiko *vien tikėtinais*, *apreikštais* vienokioje ar kitokioje, konkrečioje ar abstrakčioje, profaninėje ar sakralioje (mistinėje) patirtyje.

Kaip matome, kelios pagrindinės žmogaus įžvalgos apie pasaulį nepakito nuo Hesiodo laikų, o tai, ką sukūrė šiuolaikinis mokslas, tėra pragmatinis ir instrumentinis šių įžvalgų aktualizavimas bei išplėtojimas, pritaikant praktinėms reikmėms visa, kas iš jų logiškai seka. Jau minėjome, kad paties mokslo kuriamos ontologijos gali būti laikomos *moderniais mitais*. Kita vertus, Lévi-Straussas yra įtikinamai parodęs, kad netgi tradicinę mitologiją, neretai sėkmingiau už mokslą pajėgiančią struktūruoti tikrovę bei klasifikuoti objektus, galima pavadinti *archajišku mokslu apie konkretybę*, kurio rezultatai – ne mažiau realūs už abstrakčius šiuolaikinio moks-

[17] *Tim.* 52 b.

lo rezultatus.[18] Mitinis mąstymas kuria mentalines konstrukcijas, palengvinančias pasaulio supratimą tiek, kiek jos yra panašios į kažką iš to pasaulio, todėl jį galima apibrėžti kaip *analoginį mąstymą.*[19] Šiuo atžvilgiu mitinis mąstymas netgi pranašesnis už šiuolaikinį mokslą, nes kurdamas teorines schemas, jis abstrakcijų labui neaukoja konkrečių jusliškų atskirybių, kurios pačios tampa *analoginiais abstrakcijų provaizdžiais.* Be to, mituose iškylantys esiniai pasižymi pačiomis prieštaringiausiomis savybėmis, jie atsiskleidžia kaip vienis ir daugis, materialūs ir dvasiniai, gali be galo skaidytis ir neprarasti to, kas juos sudaro, nes mitinis mąstymas remiasi *aksioma, jog dalis atstoja visumą.*[20] Tai reiškia, kad struktūruodami tikrovę mitai neleidžia išleisti iš akių *visumos vaizdo,* nes juose žvelgdami į dalis mes matome *ir dalis, ir visumą, kuri jose atsiskleidžia.* Posakis „pro medžius nematyti miško“, tinkantis šiuolaikiniam mokslui, mitui negali būti taikomas, nes mito „medžiuose“ įžvelgiame ir juos pačius, ir „mišką“. Mitinę įžvalgą, jog dalyje slypi visuma, vėliau filosofiškai pagrįs ir išplėtos Platonas bei neoplatonikai, be to, ji taps tiltu, sujungsiančiu mitinę tradiciją su moderniausiomis šiuolaikinės fizikos ir matematikos teorijomis (fizikoje šią įžvalgą atitinka holograma, o matematikoje – fraktalas). Kadangi organiška ir vienoviška pasaulio samprata,

[18] Lévi-Strauss C., *Laukinis mąstymas,* iš prancūzų k. vertė Marius Daškus, Vilnius: Baltos lankos, 1997 (1962[1]), P. 29.

[19] *Ibid.*, P. 34, 294.

[20] Durkheim É., *Elementarios religinio gyvenimo formos: Toteminė sistema Australijoje,* iš prancūzų k. vertė Jūratė Karazijaitė ir Jonė Ramunytė, Vilnius: Vaga, 1999 (1912[1]), P. 17.

pagimdyta mitinio mąstymo, griežtais ir tiksliais pavidalais atgimsta naujausiose mokslinėse koncepcijose, netgi patys archajiškiausi mitai šiuo atžvilgiu yra daug šiuolaikiškesni už mechanicistinį Naujųjų laikų mokslą ir filosofiją. Būdama, Lévi-Strausso žodžiais tariant, mokslu apie konkretybę, tradicinė mitologija – tegu ir netobulai – leidžia pažinti pasaulį analogijų dėka, tačiau skirtingai nei šiuolaikinis mokslas, kuriame pažinimas išvirsta vien į instrumentines manipuliacijas, užgožiančias ar net sunaikinančias prasmę, ji išsaugo *prasmingą pasaulio vaizdą* (tikrovės „miško" peizažą), o drauge su juo – ir žinią apie žmogaus būties vienoviškame pasaulyje prasmę. Jacopozzi pastebėjimu, net ir vien į pažinimą orientuotas „mokslinis" diskursas atranda tikrumą tik toje vagoje, kuri yra išvaryta mito[21], tačiau mitas, be tam tikrų žinių apie pasaulį, perduodąs ir daug svarbesnę žinią, kad žmogiška egzistencija grindžiasi prasme, suteikta pasaulio pradžioje bei atstovaujama per dievų istoriją.[22] Net ir mokslas, siekdamas kalbėti apie tikrovę turiningai ir netautologiškai, kartais būna priverstas nusižengti loginio griežtumo reikalavimams, netgi pažeisti neprieštaravimo dėsnį, todėl, kaip teigia Durkheimas, tarp religijos (atstovaujančios mitinio mąstymo tradicijai) ir mokslo tėra lygmens skirtumai.[23] Gadameris tik iš dalies teisus teigdamas, kad graikų mitai buvo nuolat kritikuojami ir pertvarkomi *siekiant patenkinamai paaiškinti pastovią ir tvarią kulto tradiciją*, kuri esą buvusi

[21] Jacopozzi A., *Religijos filosofija*, iš italų k. vertė Rita Šerpytytė, Vilnius: Aidai, 1997, P. 138.
[22] *Ibid.*, P. 137.
[23] Durkheim, *Op. cit.*, P. 13.

graikų religijos esmė.[24] Viena vertus, daugelis graikų mitų, kaip pažymi Kirkas, nėra susiję su jokiu kultu[25]; kita vertus, nebuvo būtina kritikuoti mitus vien „iš išorės", nes *mito kritikos elementus galima aptikti pačiuose mituose.* Maža to: mitai yra tokie gyvybingi tik todėl, kad pati jų sąranga numato nuolatinį atsinaujinimą – *demitizaciją* bei *remitizaciją.* Bet kuris mitas iškelia viešumon pasenusius mitinius vaizdinius ir mitinio mąstymo prieštaravimus, kurie išsprendžiami naujos, aukštesnio lygio sintezės keliu. Anot Lévi-Strausso, *mito tikslas – pateikti loginį modelį, kuris išspręstų vienokį ar kitokį prieštaravimą.*[26] Mitai, kuriuose herojai įveikia jiems iškilusias kliūtis, nugali pabaisas, o jaunėsnės dievų kartos – jėga pakeičia vyresnes (kaip Hesiodo *Teogonijoje*), vieną ar kitą hierarchiją iš pradžių *pastato į pavojų*, o vėliau ją *transformuoja*[27], drauge *perkainodami vertybes*, kuriomis rėmėsi ankstesnioji hierarchija.[28] Taigi nuolatinės demitizacijos bei remitizacijos programa įrašyta pačioje mito struktūroje – be šios programos mitas neturėtų apie ką pasakoti, vadinasi, net neegzistuotų. Tai reiškia, kad, priešingai nei

[24] Gadamer H.-G., „Mitai ir protas", in: Idem, *Istorija. Menas. Kalba*, Sudarė ir vertė Arūnas Sverdiolas, Vilnius: Baltos lankos, 1999, P. 23.

[25] Kirk, *Op. cit.*, P. 253: „*...on all the evidence the great majority of Greek myths were developed without any special attention to ritual*" (kursyvas paties Kirko – *N. K*).

[26] Lévi-Strauss C., „The Structural Study of Myth", in: Idem: *Structural Anthropology*, Vol. 1, New York: Basic, 1963 (minėtas rinktinės straipsnis pirmą kartą pasirodė 1955 m.), P. 229.

[27] Lévi-Strauss C., *The Naked Man*, Translated by J. and D. Weightman, New York: Harper and Row, 1981 (1971[1]), P. 603, 675.

[28] Liszka J. J., *The Semiotic of Myth: A Critical Study of the Symbol*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, P. 211–213.

įprasta manyti, mitinis mąstymas – panašiai kaip ir filosofija – yra gyvas tik dėl nuolatinės kritinės autorefleksijos.

Išryškinę mitinio mąstymo sąsajas su mokslu ir filosofija, dabar galime atkreipti dėmesį į keletą konkrečių *Teogonijos* detalių, įdomių filosofiniu požiūriu. Antai apie Chaosą pasakyta, kad jis *gimė* (γένετ')[29], o ne egzistavo nuo amžių. Net jei Chaosas suvokiamas kaip gimęs autogenetiškai (pats iš savęs), pats jo gimimo faktas numato „nechaotišką" *tvarką*, pagal kurią vyko Chaoso gimimas iš „jo paties", ko nors arba nieko. Net jei tai nėra mįslinga nuoroda į *Dzeuso tvarką*, kuri „tvyro" *virš laiko* (sakytume, *amžinybėje*) ir numato *būdą*, kuriuo visi dievai (taip pat ir Dzeusas) gimsta *laike*, šiam tvirtinimui galima rasti paralelių senovės indų ir egiptiečių mitologijoje. Kosmogoniniame himne, kurį sutinkame *Rigvedoje* (X, 129), teigiama, kad pradžioje nebuvo „nei nesančio, nei esančio": taip sakydamas indų išminčius, sukūręs šį himną, nori pabrėžti, jog nebūtis negali būti suvokiama kaip logiškai ir chronologiškai pirmesnė už būtį – jos abi išrieda iš bendro prado, kuris, akivaizdu, privalo *egzistuoti*, nors galbūt kitonišku būdu nei tas „esantis", kurio laikų pradžioje nebuvo. Kitaip tariant, laikų pradžioje pati nebūtis buvo ne labiau nei būtis. Mąstant vien logiškai, idant *būtų* nebūtis, jau iš anksto privalo egzistuoti *būtis*. Analogiškai ir Hesiodas, sakydamas, kad Chaosas „gimė", iš esmės teigia, jog *chaosas* (kaip *netvarka*) nėra logiškai ir chronologiškai pirmesnis už *tvarką*, kuri, be kita ko, numato ir tvarkingą, taigi „nechaotišką" *paties Chaoso gimimo būdą* – iš „jo paties", ko nors

[29] *Theog.* 116.

kito arba nieko. Anot Hesiodo, Chaosas gimė panašiai kaip ir visi kiti dievai, todėl negalima teigti, jog dievai (įkūnijantys tvarką) gimė iš Chaoso (įkūnijančio netvarką ir „netvarkingą“ pasaulio pradžią). Be to, Hesiodas netvirtina, kad Gaja gimė *iš* Chaoso, o vien tai, kad ji gimė *vėliau* (ἔπειτα) už Chaosą.[30] Kadangi dauguma dievų savo genealogiją veda būtent iš Gajos, o ne iš Chaoso, todėl jo kaip tariamo tvarkos gimdytojo reikšmė dar labiau sumenksta. Tai nepaneigia genetinio (genealoginio) pasaulio vienovės modelio, nes, viena vertus, beveik visi dievai kyla iš *bendros motinos Gajos*, o kita vertus, absoliučiai visi dievai (neišskiriant nė Chaoso) turi *bendrą tėvą – Dzeusą*. Kita teokosmogoninė sistema pasiekė mus iš tų pačių laikų kaip Hesiodo *Teogonija*, nors, kaip manoma, buvo sukurta gerokai anksčiau: tai vadinamoji *Memfio teologija*, faraono Šabako laikais (apie 716–702 m. pr. Kr.) iškalta bazalto plokštėje ir dabar saugoma Britų Muziejuje. *Memfio teologijoje* teigiama, kad pasaulis atsirado tuomet, kai Ptahas (Dievas Kūrėjas) savo širdyje *pamąstė* ir liežuviu *ištarė* dievo Atumo atvaizdą (hieroglifą), iššaukdamas Atumą iš inertiškos potencialumo plotmės („inertiškų vandenų“) į aktualią būtį. Atumas, egiptiečių kalba reiškiantis „Viską“, „Visybę“, išriedėjo pats iš savęs (gimė autogenetiškai), tačiau pagal idealią Ptaho numatytą *tvarką* ir dėl Ptaho *valios akto*, kuris suteikė aktyvumo Atumo atvaizdui (hieroglifui), parimusiam, sakytume, „informaciniame lauke“. Dar vėliau Atumas pagimdė Devynetą dievų, o šie – likusius dievus ir visas kitas būtybes, bet viskas vyko

[30] *Loco citato.*

pagal tvarką, kurią buvo nustačiusi Ptaho *širdis* (Ptaho *mąstymas*, suvokiamas kaip *potencijų, galimybių mąstymas*) ir Ptaho *liežuvis* (Ptaho *ištarimas*, suvokiamas kaip *valios aktas, iššaukiantis daiktus iš potencijos į aktualią būtį*).[31] *Memfio teologijos* Atumas labai panašus į Hesiodo *Teogonijos* Chaosą: jis vaizduojamas kaip pirmasis iš laiko plotmėje atsiradusių dievybių, be to, kaip atsiradęs autogenetiškai (pats iš savęs). Akivaizdu, jog tai tipologinė paralelė, nes neįmanoma įrodyti *Memfio teologijos* įtakos nei Hesiodo *Teogonijai*, nei Platono *Timajui*, nors šiame dialoge regime stulbinančių panašumų į egiptiečių teologinį traktatą: 1) amžinybėje parimęs demiurgas panašus į Ptahą[32]; 2) demiurgas kuria re-

[31] Apie Memfio teologiją žr.: Breasted J. H., „The Philosophy of a Memphite Priest", in: *Zeitschrift für ägyptische Sprache und Altertumskunde* (*ZÄS*), Leipzig-Berlin, 1901, Bd. 39, S. 39 ff.; Erman A., *Ein Denkmal memphitischer Theologie*, in: *Sitzb. Preussischer Akademie der Wissenschaften*, Berlin, 1911, S. 916–950; Sethe K., *Dramatische Texte altägyptische Mysterienspielen*, Bd. 1, Leipzig, 1928; Wilson J. A., „Egypt", in: Frankfort H. et al., *Before Philosophy*, Harmondsworh, Middlesex: Penguin Books, 1954 (1946[1]), P. 65–69; Allen J. P., „The Celestial Realm", in: Silverman D. P. (Gen. Ed.), *Ancient Egypt*, London: Duncan Baird Publishers, 1997, P. 124–125; Eliade M., *A History of Religious Ideas*, Chicago: The University of Chicago Press, 1978–1985, Vol. 1, P. 89–90. Wilsonas, turėdamas mintyje *Memfio teologiją* ir būdamas įsitikinęs, kad joje išsakyta koncepcija daug senesnė už faraono Šabako laikus, teigia, kad šį Egipto istorijos pradžioje atsiradusį mokymą galima palyginti su krikščioniškąja Logo teologija (*Ancient Near Eastern Texts* (*ANET*), P. 4).

[32] Egiptietiškas žodis *ḏt* (𓆓) reiškė *statišką amžinybę*, panašią į krikščioniškosios teologijos *nunc stans*, taigi amžinybę *par excellence*, o žodis *nḥḥ – begalinio laiko amžinybę, amžinybę kaip nuolatinę ciklų kaitą*. *Ḏt* amžinybė buvo suvokiama kaip dievo Amuno („Paslėptojo", „Nepažiniojo") amžinybė, o *nḥḥ* amžinybė – kaip mirštančio ir prisikeliančio dievo Ozyrio amžinybė (Allen, *Op. cit.*, P. 131). *Piramidžių Teks-*

gimą kosmosą kaip dievišką Visybę, kuri atitinka dievą Atumą, egiptiečių kalba reiškiantį „Viską", „Visybę"; 3) demiurgas kuria Visybę pagal idealų provaizdį, kuris atitinka idealų Ptaho širdies mąstomą Atumo atvaizdą (hieroglifą). Taigi ir Hesiodo *Teogonija*, ir „mitiškas" Platono *Timajas*, ir kosmogoninis *Rigvedos* himnas, ir *Memfio teologija* rodo, koks filosofiškas gali būti mitinis mąstymas.

Dzeusą, kuris *Teogonijoje* vaizduojamas kaip gimęs vėliau už senuosius dievus, Hesiodas galėjo suvokti ir kaip egzistuojantį amžinybės plotmėje, ir kaip gimstantį laike drauge su kitais dievais pagal teisingą („dzeusišką") tvarką, kurią Dzeusas numatė rymodamas amžinybėje. Tai galėtų paaiškinti poeto teigimą, jog Dzeusas esąs *visų dievų ir žmonių tėvas*. Aišku, šio spėjimo neįmanoma įrodyti, o minėta frazė („visų dievų ir žmonių tėvas") gali būti suvokiama tradiciškai, kaip paprasčiausia epinė formulė. Vis dėlto, turint galvoje Hesiodo poemų subtilumą, negalima *a priori* atmesti galimybės, kad Hesiodas darė skirtį tarp amžinybės ir laiko, kurią jau akivaizdžiai pasitelkia Platonas. Beje, Dzeuso pirmumą Chaoso ir kitų senųjų dievybių atžvilgiu galima argumentuoti ir nedarant skirties tarp amžinybės ir laiko, kurią

tuose (412 a) skaitome: „Mano gyvenimo trukmė – begalinis laikas (*nḥḥ*), mano ribos – amžinybė (*ḏt*)". Egiptietiškoji *ḏt* / *nḥḥ* skirtis maždaug atitinka graikiškąją *αἰών* / *χρόνος* skirtį, kurią regime *Timajuje* (38 a–c): čia teigiama, kad Visybės provaizdis egzistuoja *visą amžinybę*, o demiurgo sukurtas dangus (Visybė) – *visą laiką*, nes laikas neegzistavęs nuo amžinybės, o buvęs sukurtas drauge su dangumi. Vis dėlto egiptiečių k. žodis *ḏt* geriau išreiškia *nunc stans* esmę, nes graikų k. žodis *αἰών* vėliau įgijo nepageidaujamą *eono* (kosminio ciklo, kosminės epochos) konotaciją.

regime *Timajuje* (*αἰών* / *χρόνος* skirtis) ir *Memfio teologijoje* (*dt* / *nḥḥ* skirtis). Lévi-Strausso teigimu, mituose vaizduojami įvykiai, net jeigu apie juos kalbama kaip apie įvykusius laike, *formuoja nelaikišką, permanentišką struktūrą.*[33] Tai reiškia, kad mitus galima interpretuoti *ne chronologiškai, o grynai logiškai*: mitas, kaip ir kiekvienas pasakojimas, yra išskleidžiamas tam tikra laikine seka, tačiau tai nereiškia, jog ir tikrovėje, apie kurią jis kalba, įvykiai vyko (jei apskritai vyko) ta pačia chronologine seka. Mitas, kaip ir bet kuris kitas pasakojimas, dėstymą pradeda nuo paprastesnių dalykų ir pamažu veda prie sudėtingesnių, kuriuos sunkiau suvokti, tačiau tai nereiškia, jog sudėtingesni dalykai laikomi ir tikrovėje atsiradusiais *iš paprastesnių* bei *vėliau už paprastesnius.* Anot Lambertono, Chaosas ir kiti į jį panašūs gaivalai tėra loginiai pradai, nepriklausantys laikinei plotmei ir chronologiniam pasakojimui: tai, sakytume, būsimo dievų pasaulio „elementai", „plytos" arba „kortos", kurias Hesiodas iš anksto išsidėsto dar prieš pradėdamas poetinį žaidimą (chronologišką mitinį pasakojimą).[34] Įdomu tai, jog ir Platono *Timajuje* pirmiausia vaizduojamas Visybės kūno rentimas, o tik vėliau – Visybės sielos kūrimas, taigi *pasakojimo seka yra priešinga faktinei kūrimo sekai.* Dėl sekos inversijos teisinasi pats Platonas: „Jeigu apie sielą mes bandome kalbėti vėliau, tai dar nereiškia, kad dievas ją ir sukūrė vėliau

[33] Lévi-Strauss C., *Anthropologie structurale*, Paris: Plon, 1974 (1958[1]), P. 231.

[34] Lamberton, *Op. cit.*, P. 69–70: „After Khaos ... come Earth (Gaia), Tartaros, and Eros. Hesiod has not really started the genetic account of the world ar this point; *he is simply dealing out the cards, the givens he needs to generate reality*" (kursyvas mano – *N. K*).

[už kūną]: juk sujungdamas juos jis nesuteiktų jaunesnei [kosmoso daliai] viršenybės prieš vyresniąją. Tai tik mes, smarkiai veikiami atsitiktinių bei paviršutiniškų dalykų, jais vadovaujamės ir savo kalbose, o dievas sukūrė sielą pirmesnę ir viršesnę tiek pagal kilmę, tiek pagal dorybę, kaip kūno valdovę ir vadovę (...)“[35]. Kūnas paprastesnis už sielą, todėl ir jo sukūrimą paaiškinti lengviau nei sielos sukūrimą, o paprastesni dalykai dažname pasakojime propedeutiniais sumetimais aptariami anksčiau už sudėtingesnius. Antai Viduramžiais teologija buvo laikoma *sudėtingiausiu* mokslu, kurio studijų buvo imamasi *vėliausiai*, išėjus visus kitus mokslus, nors teologijos objektas – Dievas, *ankstesnis* už visus Jo sukurtus esinius. Gali būti, kad ironišku pasakojimu apie senuosius dievus ir absurdiškus jų poelgius Hesiodas mus tiesiog ruošia, brandina *hesiodiškosios teologijos studijoms*, o šios teologijos šerdis – Dzeuso tvarkos ir teisingumo, kurie iš tiesų ne tik logiškai, bet ir chronologiškai pirmesni už „paprastesnius“ gaivalus bei absurdišką jų elgesį, samprata.

Hesiodo *Teogonija* vienu mostu apverčia net dvi hierarchijas. Mūzos, įteikdamos Hesiodui lauro lazdą, simbolizuojančią karaliaus skeptrą, tarsi *atima valdžią iš karalių ir perduoda ją poetams.*[36] Be to, jos įkvepia Hesiodui giesmę, kurioje pasakojama, kaip *valdžia pereina iš aklą ir brutalią*

[35] *Tim.* 34 b–c; vertimas mano, cituojamas pagal: Platonas, *Timajas. Kritijas*, iš graikų kalbos vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė Naglis Kardelis, Vilnius: Aidai/ALK, 1995.

[36] Apie tai, kad Hesiodui Mūzų įteikta lauro lazda yra *simbolinis skeptras*, suteikiantis poetui iš paties Dzeuso kylantį autoritetą, žr.: Nagy, *Greek Mythology and Poetics*, P. 53. Įgijęs šį simbolinį skeptrą Hesiodas tampąs tarsi *Dzeusu tarp poetų*.

jėgą įkūnijančių senųjų gaivalų į teisingo bei išmintingo dievų ir žmonių tėvo rankas. Karaliai, kadaise nuskriaudę Hesiodą jo ginče su broliu Persu dėl tėvo palikimo, atitinka aklas, brutalias nueinančios užmarštin epochos jėgas, o dainiai – naują ir teisingą Dzeuso tvarką (dainių ryšys su Dzeusu taps akivaizdus, jei prisiminsime, kad poetų globėjos yra Mūzos, kurios drauge yra Dzeuso dukterys). Taigi Hesiodas, *prima facie* pasakodamas *seną teogoniją,* iš esmės mums siūlo *naują teologiją,* labai subtilią ir filosofišką. Keista, kad patys graikų filosofai iki galo nesuvokė Hesiodo poemų. Antai Herakleitas su jam įprasta arogancija šaiposi: „Daugžinystė proto neišmoko, antraip Hesiodą būtų išmokius ir Pitagorą, ar vėlgi Ksenofaną bei Hekatają“[37]; „Daugelio mokytojas Hesiodas, apie kurį jie mano, kad jis žino daugiausia – tas, kuris nepažino dienos ir nakties: mat yra viena!“[38]; „*Herakleitas teisingai paprieštaravo* Hesiodui, *laikančiam vienas [dienas] lemtomis, kitas – nelemtomis: mat* nežino kiekvienos dienos prigimtį vieną esant.“[39] Įdėmiai pažvelgę, *Teogonijoje* regime rafinuotą priešybių dialektiką, atsispindinčią asimetriškai simetriškose dievybių porose, įprastų hierarchijų apvertime, ironiškose turinio plotmės ir naratyvo sekos inversijose, kurios būtų neįmanomos be dialektinės visa ko ambivalentiškumo įžvalgos. Tariamą Hesiodo pretenziją į visažinystę bando iro-

[37] *40 DK = 89 MA*; čia ir toliau Herakleitas cituojamas pagal Manto Adomėno vertimą: Herakleitas, *Fragmentai*, Graikišką tekstą parengė, vertė, įvadą ir komentarus parašė Mantas Adomėnas, Vilnius: Aidai/ALK, 1995.

[38] *57 DK = 127 MA.*

[39] *106 DK = 128 MA.*

nizuoti ir Platono Sokratas, *Teaitete*[40] minintis Hesiodo teiginį, jog vežimą sudaro šimtas medinių dalių[41]: Sokrato ironija slepia įsitikinimą, kad netgi drauge su Hesiodu mokėdami išvardyti visas šimtą vežimo dalių, galime nežinoti, kas yra vežimas, t. y. nemokėti jo filosofiškai apibrėžti, o kita vertus – galime žinoti, kas yra vežimas, mokėdami išvardyti vien keletą pagrindinių jo dalių (ratus, ašis, ieną, korpusą ir pan.), taigi žinodami vežimo „esmę"[42]. Hesiodas iš tiesų būtų geras Sokrato ironijos taikinys, jei paties Hesiodo ironija neprilygtų Sokrato ironijai...

[40] *Theaet.* 207 a.

[41] *Op.* 456.

[42] Anot Sokrato, net ir mokėdami teisingai užrašyti *Teaiteto* vardą, mes dar neįgyjame *žinojimo* (ἐπιστήμη) *apie Teaitetą*, t. y. *Teaiteto pažinimo* (*Theaet.* 207 e – 208 c): *Teaiteto* vardo raidės, kurių grafinės formos ir užrašymo sekos žinojimas nesuteikia Teaiteto pažinimo, yra ironiška aliuzija į Hesiodo *Darbuose ir dienose* minimo vežimo dalis, kurių žinojimas nesuteikia vežimo pažinimo. Apie numanomą Platono skirtį tarp *tikrų pradų* ir *netikrų, iliuziškų elementų* (kokios yra Hesiodo vežimo *dalys*) žr.: Burnyeat M., *The Theaetetus of Plato*, Indianapolis-Cambridge: Hackett Publishing Company, 1990, P. 214–216.

TEOGONIJOS STRUKTŪRA IR SIUŽETINĖS LINIJOS

Καί μ' ἐκέλονθ' ὑμνεῖν μακάρων γένος αἰὲν ἐόντων,
Σφᾶς δ' αὐτὰς πρῶτόν τε καὶ ὕστατον αἰὲν ἀείδειν
Theog. 33–34

Teogonija kartais nepagrįstai laikoma chaotišku, nedarnios struktūros kūriniu. Tai labai apgaulingas įspūdis, kurį veikiau sukelia poemos turinio sodrumas ir gaivalingumas (kalbų apie Chaosą ir kitas chaotiškas būtybes „chaotiškumas"), bet šis įspūdis neretai klaidingai siejamas su *Teogonijos* forma. Atidžiau pažvelgus, išryškėja gerai apmąstyta kompozicinė poemos sąranga, kurios grožis atsiveria tarsi mozaikoje ne tiek smulkių teksto atkarpų lygmeniu, kiek stambiu planu.[1]

Poemą sudaro 1022 eilutės, iš jų keturios paskutinės (1019–1022) tampa jungtimi tarp *Teogonijos* ir *Moterų katalogo* (Γυναικῶν Κατάλογος). Pastarasis – tai iš penkių knygų sudaryta *Teogonijos* tąsa, pateikianti išsamias herojų, kilusių iš dievų ir mirtingų moterų (iš čia kūrinio pavadinimas), genealogijas. *Moterų katalogas* išliko gausių citatų ir fragmentų papirusuose forma. Antikoje šis kūrinys priskirtas Hesiodui, tačiau daugelis požymių realesne verčia laikyti 580–520 m. pr. Kr. datą.[2] Westas *Teogoniją* nutraukia po 900-osios eilutės,

[1] Plačiau apie semantinį ryšį tarp *Mūzų* ir *mozaikos* žr. skyrių *Apreiškimas ant Helikono?*

[2] West M. L., „Hesiod", in: Hornblower S. and Spawforth A. (Eds.), *The Oxford Classical Dictionary, Third Edition*, Oxford-New York: Oxford University Press, 1996, P. 700.

tolesnę poemos dalį laikydamas perėjimu į *Moterų katalogą*.[3] Net jei pastarasis kūrinys Hesiodui nepriklauso, susidaro įspūdis, kad jis vėlesnių autorių buvo rašytas taip, jog anksčiau parašyta *Teogonija* atrodytų kaip milžiniška jo įžanga (*prooimion*). Šis faktas nėra atsitiktinis: mat pati *Teogonija* turi netgi ne vieną, o dvi įžangas, be to, pirmoji (mažesnioji) įžanga nėra atskirta nuo antrosios, o sudaro organišką šios dalį.[4] Poemos įžanga reikėtų laikyti 1–115 eilutes; 1–35 eilutės sudaro tarsi *įžangos įžangą* (*pro-prooimion*), kurią vadintume *pirmąja įžanga*, o 36–115 eilutės – tai jau *pati įžanga* (arba *antroji įžanga*).

Įžangos įžangoje Hesiodas pateikia autobiografines *Teogonijos* parašymo aplinkybes ir pagrindžia savo teisę kalbėti apie dievų kilmę, kitaip tariant, pateikia klausytojui/skaitytojui savo įgaliojimus. Ši pirmoji įžanga, kuri baigiama mįslinga patarle (ar priežodžiu) apie uolą ir ąžuolą, sklandžiai pereina į antrąją, pradedamą himnu Mūzoms ir baigiamą kreipimusi į jas prašant įkvėpimo. Antroji įžanga keliais štrichais nubrėžia teminius poemos kontūrus ir tampa tarsi jos „turiniu", epitome, teogonija *in nuce* ar „mažąja teogonija". Vadinasi, aptardami poemos kompoziciją galime padaryti tokius apibendrinimus:

i) *Teogonija* turi įžangą (1–115 eil);
ii) pati *Teogonijos* įžanga vėlgi turi įžangą (1–35 eil.);

[3] West M. L., *Hesiod: Theogony*, Oxford: Clarendon Press, 1966, P. 398. Lambertono pastebėjimu, Westas, pagrindęs daugelio *Teogonijos* epizodų autentiškumą ir šiaip būdamas gana nepriekabus teksto kritikas, šioje vietoje yra bene radikaliausias (Lamberton, *Op. cit.*, P. 52).

[4] Plačiau apie *Teogonijos* įžangą žr.: Lamberton, *Op. cit.*, P. 54–69.

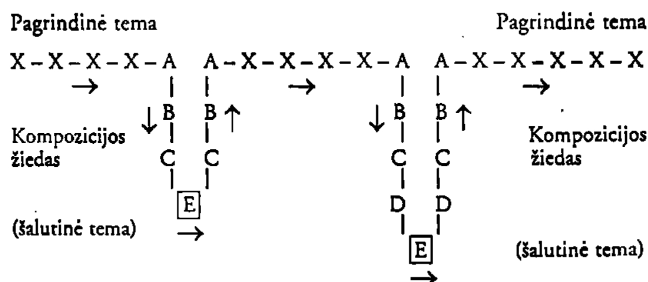
iii) *Teogonija*, remiantis kompoziciniu *įžangos įžangoje principu*, savo ruožtu tampa dar didesnės poemos – *Moterų katalogo* (net jei pastarasis sukurtas ne paties Hesiodo) – įžanga.

Susidaro įspūdis, jog poemos sąrangoje struktūriškai užkoduotas beveik instinktyvus graikų siekis *atskleisti visumą per dalį*, paremtas įžvalga, jog netgi dalyje slypi visuma, o kita vertus – pati visuma yra tik dar didesnės visumos, kurios galbūt nematome, dalis. Šią įžvalgą vėliau išplėtos Anaksagoras, Platonas, Plotinas, Proklas ir kiti filosofai. Aišku, būtų anachronizmas manyti, jog Hesiodas pajėgė dalies ir visumos santykį mąstyti taip rafinuotai kaip Platonas ar Proklas, bet neįsisąmonintas organiškumo siekis jo kūrinyje aiškiai jaučiamas – ir jaučiamas ne turinio, o formos, struktūros lygmeniu.

Kaip ir Homero epe, *Teogonijoje* esama vadinamųjų *žiedinių struktūrų*, šiek tiek primenančių muzikinių temų išdėstymą klasikinėje sonatoje: A – B ... B – A.[5] Trumpesni kompoziciniai žiedai turi struktūrą A – B – [C] – B – A, o ilgesni – A – B – C – [D] – C – B – A ar net A – B – C – D – [E] – D – C – B – A. Žiedai – tai ilgesnės ar trumpesnės teksto atkarpos, kuriomis nukrypstama nuo pagrindinės temos ir kurios pačios formuoja šalutines temas, tapdamos pasakojimą pagyvinančiomis digresijomis. Žiedai pasižymi simetrija ir mikrolygmeniu įkūnija *frontoninės kompozicijos principą*, būdingą visai graikų literatūrai. Kiekvieno žiedo simetrijos ašį sudaro siužetinis ir struktūrinis digresijos cent-

[5] *Ibid.*, P. 51.

ras, nuo kurio prie pagrindinės temos grįžtama „tuo pačiu keliu" (tik atgaline tvarka), kuriuo pradžioje buvo ateita nuo pagrindinės temos prie digresijos centro. Žiedinių struktūrų centrai tampa tarsi naratyvo „kilpomis" ar „duobėmis", įtraukiančiomis skaitytojo dėmesį ir padedančiomis išvengti monotonijos:

Kadangi nuo digresijos centro prie pagrindinės temos grįžtama „tuo pačiu keliu", skaitytojas/klausytojas nepajunta jokių stiliaus nelygumų ir drastiškų teminių šuolių, taip natūraliai „įkrisdamas" į digresijos duobę ir išlipdamas iš jos, kad, tiesą sakant, dažniausiai net nesuvokia buvęs į ją įtrauktas. Iš šalutinių temų į pagrindinę kompoziciniuose žieduose sugrįžtama taip tolydžiai ir organiškai, kad pačius žiedus pajėgia aptikti tik specialiai jų ieškantys tyrinėtojai.

Westas *Teogonijoje* išskiria šešis žiedus (37–52 eil., 53–62 eil., 411–415 eil., 426–449 eil., 629–636 eil., ir 713–819 eil.).[6] Ilgiausią žiedą (713–819 eil.) sudaro net 107 eilutės, o trumpiausią (411–415 eil.) – tik 5. Pastarąjį ir išnagrinėsime.

[6] *Ibid.*, P. 51–54.

Ἡ δ' ὑποκυσαμένη Ἑκάτην τέκε, τὴν περὶ πάντων
Ζεὺς Κρονίδης τίμησε, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα
Μοῖραν ἔχειν γαίης τε καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης·
Ἡ δὲ καὶ ἀστερόεντος ἀπ' οὐρανοῦ ἔμμορε τιμῆς
Ἀθανάτοις τε θεοῖσι τετιμένη ἐστὶ μάλιστα.

Žiedo centrą formuoja *dovanų* (*δῶρα*; 412 eil) ir *skirties* (*μοῖραν*, 413 eil.; *ἔμμορε*, 414 eil.) Hekatei įvardijimas, o prieigą prie digresijos centro ir grįžimą nuo jo prie pagrindinės temos sukuria Hekatės *pagerbimo, išaukštinimo* (*τίμησε*, 412 eil.; *τιμῆς*, 414 eil.; *τετιμένη*, 415 eil.) motyvas. Beje, daiktavardį *τιμῆς* (414 eil.) su išlygomis galima priskirti ir digresijos centrui, nes *pati pagarba* – greta tų žemės, jūros ir žvaigždėto dangaus dalių, kurios buvo skirtos Hekatei – *įvardijama kaip Hekatės skirtis, t. y. dovana jai*: mat apie žvaigždėto dangaus Hekatei skirtą *dovaną* (tam tikrą dangaus valdų dalį) kalbama kaip apie dangaus skirtą („padovanotą") *pagarbą* Hekatei (*ἔμμορε τιμῆς*).

Šiai deivei pagerbti skirtas ir kitas, ilgesnis (24 eilučių) žiedas (426–449 eil.). Į ką tik aptartąjį jis panašus tuo, kad jame taip pat kalbama apie dievų skirtas dovanas ir pagarbą Hekatei (šis motyvas įrėmina žiedą trimis eilutėmis pradžioje (426–428 eil.) ir dviem pabaigoje (448–449 eil,)), o skiriasi tuo, jog didžiulį digresijos centrą jame formuoja pačios Hekatės žmonėms skiriamų bei atimamų dovanų aptartis. Taigi antrasis žiedas, sakytume, *simetriškai asimetriškas*[7] pirma-

[7] Būtina pabrėžti, kad negriežtōs (t. y. šiek tiek asimetriškos) simetrijos pavyzdžių galima aptikti ne vien *Teogonijos* struktūros lygmenyje,

jam: jis simetriškas tuo, jog taip pat skirtas Hekatei ir kalba apie dievų dovanas jai, o asimetriškas tuo, kad pačią Hekatę vien iš dovanų gavėjos paverčia ir jų gavėja, ir jų dalytoja bei atėmėja.

Ilgiausias *Teogonijos* žiedas skirtas titanomachijai (713–819 eil.), o trumpa dievų mūšio su titanais „santrauka" pa-

bet ir turinio plotmėje: daugelis gaivalų Hesiodo poemoje užgimsta ne po vieną, o *šiek tiek asimetriškai simetriškomis poromis.* Antai Niktė pagimdo Tanatą (Mirtį) ir Hipną (Miegą) (*Theog.* 212), kurie suvokiami kaip broliai (*Theog.* 756). Simetrija tarp Mirties ir Miego yra akivaizdi, ypač jei mirtį suvoksime kaip *amžiną miegą,* gi miegą – kaip *trumpalaikę (vienos nakties) mirtį ar apmirimą.* Tuo tarpu asimetrija tarp Mirties ir Miego išryškėja suvokiant, jog mirtis atima gyvastį ir *sunaikina būtį,* o miegas – sustiprina gyvastį, atgaivindamas po sunkių dienos darbų ir atstatydamas žmogaus jėgas, energiją, aktyvumą, taigi *suteikdamas lyg ir daugiau būties* (ypač jei būtį suvoksime metafizikos termino „aktas" kontekste; beje, lot. *actus* yra graikiškojo *energeia* vertinys). Pats Hesiodas 758–766 eilutėse išryškina asimetrišką Hipno ir Tanato simetriškumą: „Ten *juodosios Nakties vaikai* namus įsirengę – / Hipnas, taip pat ir Tanatas – *dievai siaubingi.* Nežiūri / *Helijas niekad į juos spinduliais ryškiaisiais,* kai kopia / Tiesiai dangun arba žemyn nuo dangaus nusileidžia. / Pirmas iš jų ir žemę, ir plačiąją nugarą jūros / Visą *apeina ramus, palankiai žmonėms nusiteikęs.* / Kito – *širdis geležinė, dvasia varinė krūtinėj,* / *Baisiai žiauri. Jei šitas kokį žmogų pačiumpa,* / *Tai nepaleidžia atgal. Jo dievai nemirtingi nekenčia.*" Hipno ir Tanato simetriškumą Hesiodas parodo teigdamas, kad abu jie yra „juodosios Nakties vaikai" (758 eil.), abu – „baisūs dievai" (759 eil.), į kuriuos šlykštisi pažvelgti saulės dievas Helijas (759–761 eil.). Hipno ir Tanato asimetrija askleidžiama tvirtinant, jog Hipnas vaikšto „ramus, palankiai žmonėms nusiteikęs" (763 eil.), o Tanato „širdis geležinė, dvasia varinė krūtinėj, baisiai žiauri" (764–765 eil.), be to, jo nekenčia visi nemirtingi dievai (766 eil.), o ne vien Helijas, vienintelis iš nemirtingų dievų „simetriškai" nekenčiantis ir Hipno. Kitą asimetriškos simetrijos pavyzdį pateikia 123-oji *Teogonijos* eilutė, kurioje kalbama apie Erebo (Tamsybės) ir juodosios Nakties gimimą iš Chaoso. Šios dievybės simetriškos savo gimimu iš Chaoso ir tuo, kad įkūnija tamsą, o jų asimetriją

teikiama beveik šimtu eilučių anksčiau, 8 eilučių ilgio žiede (629–636 eil.).

Verta paminėti ir du visiškai greta, be jokio juos skiriančio tarpo išdėstytus žiedus, skirtus Mūzoms: pirmasis 16 eilučių žiedas (37–52 eil.) išvardija dievus, kuriuos Mūzos, pasakodamos apie jų kilmę, giesmėmis šlovina Olimpo kalne (be abejo – kaip ir dera žiedinei struktūrai – ir pradžioje, ir pabaigoje jos šlovina bei linksmina savo tėvą Dzeusą), o antrasis, 10 eilučių, žiedas (53–62 eil.) pasakoja apie Mūzų gimimą iš Dzeuso ir Mnemosinės.

Beje, pirmajame iš Mūzoms skirtų žiedų esama tam tikros loginės kolizijos, dėl kurios dauguma leidėjų yra linkę atmesti 48-ąją eilutę kaip neautentišką. Digresijoje kalbama apie tai, kad Mūzos, ir savo giesmės pradžioje, ir pabaigoje šlovindamos visų pirma Dzeusą, o tik po to kitus dievus, pasakoja dievų kilmės istoriją: iš pradžių jos šlovina iš Gajos ir Urano gimusius dievus (... *πρῶτον κλείουσιν ἀοιδῇ*

išryškina lyties skirtumas (Erebas – dievas, o Naktis – deivė) ir tai, kad Erebas įkūnija *požeminio pasaulio tamsą*, o Naktis – *virš žemės esančios erdvės, t. y. dangaus, tamsą*. Anot Kruppo, Erebas – tai tarsi požeminis nakties veidrodis, požemio tamsos erdvė, skirianti žemę nuo Tartaro (Krupp E. C., *Echoes of the Ancient Skies: The Astronomy of Lost Civilizations*, New York: Harper and Row, 1983, P. 326). Įdomu tai, kad indoeuropietiškoji šaknis, kurią aptinkame *Erebo* varde, reiškia *tamsą apskritai*, o ne vien *požemio tamsą*, kaip kad graikų kalboje; priešingai, kitų indoeuropiečių kalbų žodžiuose, kuriuose įžvelgiama ši šaknis, vyrauja *dangaus tamsos* semantika – plg. armėnų k. *erek* „vakaras", senovės skandinavų k. *røkkr* „tamsa, sutemos" (*røkkr* figūruoja kaip antrasis žodžio Ragna*riokas*, skandinavų mitologijoje įvardijančio eschatologinį gėrio ir blogio jėgų mūšį, kuriame žūva dievai ir užslenka „dievų sutemos", sandas). Apie *ἔρεβος* etimologiją plačiau žr.: Frisk, *Op. cit.*, s. v. *ἔρεβος* (Bd. 1, S. 550).

ἐξ ἀρχῆς, οὓς Γαῖα καὶ Οὐρανὸς εὐρὺς ἔτικτεν), taip pat iš pastarųjų gimusius dievus, o Dzeusą – tik antrąjį (*δεύτερον αὖτε Ζῆνα, θεῶν πατέρ᾽ ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν*; 47 eil.), bet tuoj pat sekančioje 48-oje eilutėje, turint omenyje Dzeusą, teigiama, jog jį „pradėdamos deivės apgieda ir pabaigia giesmę": [*ἀρχόμεναι θ᾽ ὑμνεῦσι θεαὶ λήγουσί τ᾽ ἀοιδῆς*]. Taigi, regis, norima pasakyti štai ką: „antrąjį šlovina Dzeusą, dievų ir žmonių tėvą, jį deivės apgieda pradėdamos ir baigdamos giesmę". Loginę koliziją nesunku paaiškinti teigiant, jog Mūzos ir savo giesmės pradžioje, ir pabaigoje kreipiasi visų pirma į Dzeusą ir šlovina būtent jį, taigi *kreipimosi, giesmės intencijos prasme* jos savo tėvą garbina visuomet, visos giesmės metu, bet, nuosekliai pasakodamos dievų kilmės istoriją, jos Dzeusą mini kaip antrą, t. y. atsiradusį po Gajos ir Urano bei iš pastarųjų kilusių dievų. *Dievų vardų minėjimo sekos prasme* jos dar sykį (tiksliau tariant, kitu būdu) pašlovina Dzeusą – tuomet, kai dievų kilmės *istorijoje* ateina eilė paminėti Dzeuso vardą. Kreipimosi, giesmės intencijos požiūriu Mūzos garbina Dzeusą, sakytume, *antlaikiškai ir neistoriškai*, tarsi jis būtų anapus ar virš laiko, o vardų minėjimo sekos požiūriu – garbina *laikiškai ir istoriškai.* 47–48 eilutes galima interpretuoti ir teologiškai: Dzeusas yra *tuo pat metu ir antras, ir pirmas bei paskutinis* (t. y. *tuo pat metu ir β, ir α bei ω*). Antlaikinėje plotmėje, amžinybėje jis egzistuoja anksčiau visų dievų, anksčiau net už Chaosą, kuris, kaip teigiama 116-oje eilutėje, „gimė" (*γένετ᾽*), nes Dzeusas yra „dievų ir žmonių tėvas" (47 eil.), sakytume, visų jų *causa efficiens* ir *causa formalis*, o laiko, dievų istorijos plotmėje jis užgimsta ne pirmas, o „antras" („antrumą"

čia reikia suvokti paprasčiausiai kaip *ne-pirmumą*), nes „įsikūnydamas" istorijoje tampa lyg ir dieviškumo istorijos *causa finalis*, tobulai atbaigiantis dieviškumo sferą (po Dzeuso gimimo ir pergalės prieš titanus ir Tifoėją dievų pasaulyje baigiasi visos pervartos ir perversmai). Aišku, galima tvirtinti, jog tai tik sutapimas, ir atmesti 48-ąją eilutę kaip nelogišką bei redundantišką, bet kas galėtų neginčijamai įrodyti, jog 47-osios ir 48-osios eilučių atsiradimas greta yra vien atsitiktinumas?

Išplėtotų siužetinių linijų poemoje nedaug (494 eilutės, tik apie 48,34% teksto): tai 1) Urano neapykantos savo vaikams ir jo iškastravimo istorija, įtraukianti Afroditės atsiradimo iš nupjautų ir jūron įmestų Urano genitalijų aprašymą (154–206 eil,); 2) Dzeuso paslėpimo Kretoje ir jo auklėjimo istorija, pasibaigianti tuo, jog Dzeusas, nugalėjęs Kroną, priverčia jį atryti savo vaikus ir išlaisvina titanus (459–506 eil.); 3) dievų ir žmonių susitikimo Mėkonėje istorija, pasakojanti apie tai, kaip Prometėjas apgavo Dzeusą, vietoj paaukoto jaučio mėsos jam pasiūlęs taukais apklotus kaulus, kaip Dzeusas keršydamas atėmė iš žmonių ugnį, o Prometėjas ją pavogė, tuo užtraukdamas antrąjį Dzeuso kerštą žmonėms – pirmosios moters sukūrimą (turima galvoje Pandora, bet jos vardas *Teogonijoje* neminimas[8]) (535–616 eil.); 4) Dzeuso kova su titanais (titanomachija) (617–819 eil.); 5) Dzeuso kova su Tifoėju (tifonomachija) (820–880 eil.). Tai pagrindinės siužetinės *Teogonijos* (ne kaip *viso kūrinio*, o kaip *die-*

[8] Plačiau pirmosios moters sukūrimo istorija pasakojama *Darbuose ir dienose*; šioje poemoje minimas ir *Pandoros* vardas (*Op.* 81).

vų kilmės istorijos) linijos. Labai svarbi ir trumpa (13 eilučių) įžangoje pateikiama siužetinė linija, pasakojanti apie Hesiodo susitikimą su Mūzomis (22–35 eil.), kuri nepriklauso dievų kilmės istorijai, o yra veikiau poemos autoriaus „parašas" (čia, 22-oje eilutėje, Hesiodas pamini savo vardą). Reikia paminėti ir ńeilgą (18-os eilučių) siužetinę liniją, pasakojančią apie tai, kaip Stigė (Stiksas) su savo vaikais Kratu (Jėga) ir Bija (Prievarta) parodė lojalumą Dzeusui, besiruošusiam kariauti su titanais, po pergalės buvo jo išaukštinti ir apsigyveno Olimpe greta dievų valdovo (386–403 eil.). Trys visai trumpos linijos skirtos Heraklio pergalėms: 1) prieš milžiną Gerionėją ir jo šunį Ortą (6 eilutės; 289–294 eil.); 2) prieš Lernos Hidrą (5 eilutės; 314–318 eil.) ir 3) prieš Nemėjos liūtą (5 eilutės; 328–332 eil.).

Aptarę žiedines poemos struktūras, išvardiję pagrindines siužetines linijas, pateiksime poemos schemą ir smulkią epitomę.[9]

POEMOS SCHEMA

I 1–115	Įžanga
II 116–336	Pirmosios būtybės: Chaosas, Gaja, Tartaras, Erotas, Niktė, Erebas ir jų palikuonys
III 337–885	Titanų palikuonys
IV 886–1018	Olimpo dievų vaikai
V 1019–1022	Perėjimas nuo *Teogonijos* prie *Moterų katalogo*

[9] *Pastaba:* epitomėje dievybių vardai išversti kiek įmanoma tiksliau (pažodiškai), todėl kai kurie iš jų gali nežymiai skirtis nuo sutinkamų meniniame *Teogonijos* vertime.

POEMOS EPITOMĖ

I 1–115 Įžanga

- 1–35 Įžangos įžanga
  Naktį ant Helikono šokusios Mūzos sutinka Hesiodą, įteikia jam lauro lazdą ir įkvepia dievišką giesmę
- 36–115 „Antroji" įžanga
  - 36–52 Mūzų tarnystė giesmėmis Olimpo dievams (visų pirma Dzeusui)
  - 53–74 Mūzų gimimas Pierijoje, netoli Olimpo, ir kelionė į šį kalną tarnauti dievams olimpiečiams
  - 75–97 Mūzų vardai; dainių ir karalių giminystė, karalių iškalbos šaknys Mūzų malonėje
  - 98–103 Gydomoji Mūzų meno galia žmonių sieloms
  - 104–115 Poeto kreipimasis į Mūzas prašant įkvėpimo ir *Teogonijos* „santrauka"

II 116–336 Pirmosios būtybės: Chaosas, Gaja, Tartaras, Erotas, Niktė, Erebas ir jų palikuonys

- 116 Chaoso užgimimas
- 117–118 Plačiakrūtinės Gajos gimimas
- 119 Ūkanoto Tartaro gimtis
- 120–122 Gražiausiojo Eroto gimimas, šios dievybės galia dievams ir žmonėms
- 123 Iš Chaoso gimsta Erebas ir juodoji Niktė
- 124–125 Niktė pagimdo Aiterą ir Hemerą
- 126–210 Gajos palikuonys
  Gaja pati iš savęs (partenogenetiškai) pagimdo
  - 126–128 žvaigždėtąjį Uraną
  - 129–130 aukštus kalnus

131–132 bevaisį Pontą (Jūrą)

Gaja drauge su savo sūnumi Uranu pagimdo

133–134 penkis titanus: Okeaną, Koją, Kreją, Hiperioną, Japetą

135–136 šešias titanides: Tėją, Rėją, Temidę, Mnemosinę, Foibę ir Tetidę

137–138 šeštąjį titaną klastingąjį Kroną, nekenčiantį tėvo Urano

139–146 tris įžūliai išdidžius kiklopus – Brontą, Steropą ir Argą

147–153 tris pasipūtusius, neapsakomai galingus hekatoncheirus (šimtarankius) – Kotą, Briarėją ir Gigą

154–172 Uranas nekenčia savo vaikų ir laiko juos uždaręs Gajos viduriuose; Gaja su jauniausiuoju vaiku Kronu susimoko atkeršyti Uranui

173–184 Kronas iškastruoja Uraną ir numeta jo genitalijas žemyn

185–187 Iš Urano kraujo, išlieto kastracijos metu, Gaja pagimdo galingąsias Erinijas, didžiuosius Gigantus ir nimfas Melijas

188–195 Iš jūroje plaukiojančių Urano genitalijų užgimsta Afroditė

196–206 Pateikiamos Afroditės vardų etimologijos, nusakomas deivės žavesys ir galia

207–210 Uranas savo vaikus pavadina titanais, nes jie ištiesė (*titainontas*) savo rankas atlikti nedorą darbą

Niktė partenogenetiškai (be vyro) pagimdo

211–216 nekenčiamą Morą, juodąją Kėrę, Tanatą (Mirtį), Hipną (Miegą) ir sapnų padermę, po to Momą, Nelaimę, taip pat Hesperides, už Okeano saugančias auksinius obuolius

217–222 tris Moiras (Kloto, Lachesę ir Atropę) bei Kėres

223–225 Nemesidę, Apatę (Apgaulę) ir Draugystę, Senatvę ir Eridę (Vaidą)

226–232 Baisioji Eridė partenogenetiškai pagimdo Triūsą, Lėtę (Užmarštį), Badą, Skausmus, Mūšius, Kovas, Žudynes ir Vyržudystes, Barnius, Melagystes, Ginčus, Bylinėjimąsi (=(teismo) Plepalus), Disnomiją (Neteisėtumą), Atę (Proto Užtemimą), o svarbiausia – daugiausia vargo žmonėms keliantį Horką (Priesaiką)

233–236 Pontas (be moters, androgenetiškai?) pagimdo teisybę mylintį Nerėją

237–239 Po to, jau drauge su Gaja, Pontas pagimdo Taumantą, Forkiją, Keto ir Euribiją

240–264 Nerėjas ir Okeano duktė Doridė pagimdo visą būrį nereidžių (pateikiami jų visų vardai)

265–269 Taumantas ir Okeano duktė Elektra pagimdo greitąją Iridę ir dvi harpijas – Aelo ir Okipetę

Iš Forkijo ir Keto gimsta

270–273 dvi nuo gimimo žilos Grajos – Pemfredo ir Enijo

274–279 trys Gorgonės – dvi nemirtingos (Steno ir Eurialė) ir viena mirtinga (Medūsa)

280–286 Iš Persėjo nukirstos Medūsos galvos gimsta sparnuotas žirgas Pegasas ir didis Chrisaoras (pateikiamos jų vardų etimologijos)

287–294 Chrisaoras ir Okeano duktė Kalirojė pagimdo Gerionėją

289–294 Trumputė siužetinė linija, pasakojanti apie tai, kaip Heraklis nužudė šį milžiną ir jo šunį

295–305 Kalirojė Chrisaorui (arba Keto Forkijui – pri-

klausomai nuo miglotos teksto vietos interpretacijos) pagimdo tuo pat metu labai gražią ir labai baisią nimfą Echidną (pusiau gyvatę, pusiau mergelę)

306–325 Iš Echidnos ir Tifoėjo gimsta Gerionėjo šuo Ortas, Kerberas, Lernos Hidra (čia seka nedidelė siužetinė linija, pasakojanti apie tai, kaip Heraklis nugalėjo šią pabaisą (314–318 eil.)) ir trigalvė Chimaira (aprašoma pastarosios išvaizda ir pàminima (325 eil.), kad ją užmušė Pegasas ir Belerofontas)

326–332 Iš Echidnos ir jos sūnaus šuns Orto gimsta Sfingė (Sfinksas) ir Nemėjos liūtas

328–332 Trumpa siužetinė linija, pasakojanti apie tai, kaip Heraklis nugalėjo šį liūtą

333–336 Keto ir Forkijas pagimdo baisią gyvatę auksiniams obuoliams saugoti

III 337–885 Titanų palikuonys

Nereidė Tetidė ir Okeanas pagimdo

337–345 didžiąsias upes – Nilą, Alfėją, Eridaną ir t. t.

346–370 nimfas okeanides (pateikiami kai kurių iš jų vardai; teigiama, kad šių nimfų yra trys tūkstančiai, t. y. tiek, kiek ir upelių, kurių vardus žino tiktai šalia jų gyvenantys žmonės)

371–374 Iš titanų Tėjos ir Hiperiono gimsta Helijas (Saulė), Selėnė (Mėnulis) ir Eos (Aušra)

375–377 Krejas ir Euribija pagimdo Astrają (Žvaigždinį), Palantą ir Persą

378–382 Iš Eos ir Astrajo gimsta trys vėjai (Zefyras, Borėjas ir Notas), taip pat žvaigždės ir Aušranešys (Aušrinė)

383–403 Stigė (Stiksas) ir Palantas pagimdo Kratą

(Jėgą) ir Biją (Galią, arba Prievartą)

386–403 Siužetinė linija, pasakojanti apie tai, kaip Stigė su savo vaikais parodė lojalumą Dzeusui, besiruošusiam kariauti su titanais, po pergalės apsigyveno Olimpe šalia Dzeuso, o Stigė tapo nemirtingųjų priesaikos garantu

404–410 Titanai Foibė ir Kojas pagimdo Leto ir Asteriją

411–452 Titanidai Persas ir Asterija pagimdo deivę Hekatę (ji išaukštinama ilgoje digresijoje)

453–458 Iš Rėjos ir Krono santuokos gimsta Hestija, Demetra, Hera, Hadas, Enosigajas (Žemės Kratytojas, t. y. Poseidonas) ir Dzeusas

459–491 Rėja sugalvoja, kaip sukliudyti Kronui ryti savo vaikus, ir vietoj ką tik gimusio Dzeuso duoda jam praryti akmenį; Dzeuso gimimas ir jo auklėjimas Kretos saloje

492–500 Užaugęs ir sustiprėjęs Dzeusas priverčia Kroną atryti akmenį ir prarytus vaikus; atrytas akmuo kaip paminklas pastatomas Parnaso papėdėje

501–506 Dzeusas išlaisvina titanus, kurie atsidėkodami atiduoda jam griausmą ir žaibą

507–534 Okeanidė Klimenė ir titanas Japetas pagimdo Atlantą, Menoitiją, Prometėją ir Epimetėją; suminimos jiems už išdidumą ir pavojingai didelę jėgą Dzeuso skirtos bausmės

535–569 Dievai ir žmonės susitinka Mėkonėje; Prometėjas apgauna Dzeusą, vietoj paaukoto jaučio mėsos pasiūlydamas jam taukais apklotus kaulus, ir šis keršydamas atima iš žmonių ugnį, kurią Prometėjas pavogęs grąžina žmonėms

570–590 Antrą sykį keršydamas Dzeusas liepia Hefaistui sukurti „drovios mergelės panašumą“ (t. y.

Pandorą – jos vardas *Teogonijoje* neminimas), kurį visaip išpuošia Atėnė

591–616 Iš Pandoros kyla pražūtinga moterų giminė; pateikiamas ironiškai inversiškas moterų palyginimas su tranais, o vyrų – su bitėmis darbininkėmis (594–599 eil.); moterys įvardijamos kaip neišvengiamas blogis, nes tokia buvusi valia Dzeuso, kurio neįmanoma pergudrauti (613–616 eil.)

617–663 Dzeusas, ketinantis stoti į kovą su maištaujančiais titanais, Gajos patartas pasišaukia į pagalbą šimtarankius Obriarėją (t. y. Briarėją – čia pateikiama kita jo vardo forma), Kotą ir Gigą; tiesiogine kalba perteikiamas Dzeuso ir šimtarankių pašnekesys

664–716 Dzeuso kovos su titanais ir pergalės prieš juos aprašymas

717–745 Dzeusas įkalina titanus Tartare ir paskiria šimtarankius jų saugoti; požemio karalystės aprašymas

746–757 Vakaruose įkurdintas Atlantas, laikantis ant pečių dangų; Niktės (Nakties) ir Hemeros (Dienos) kelių sankryža

758–766 Niktės vaikų Hipno ir Tanato buveinės aprašymas

767–774 Hado ir Persefonėjos namus sergstinčio Kerbero apibūdinimas

775–792 Rūstus Stigės buveinės vaizdas; aptariamas šios deivės vaidmuo sergstint priesaikas

793–806 Bausmės priesaikų nesilaikantiems ir melagingai Stigės vandeniu prisiekiantiems dievams

807–819 Titanų kalėjimo Tartare aprašymas

820–868 Iš Gajos ir Tartaro gimęs Tifoėjas (pusiau žmogus, pusiau gyvatė) sukyla prieš Dzeusą, bet

yra pastarojo sutramdomas žaibų ugnimi ir nutrenkiamas į Tartarą

869–880 Iš Tifoėjo (androgenetiškai?) kyla gūsingų ir deginančių vėjų padermė

881–885 Gajos pasiūlymu Dzeusas paskiriamas dievų valdovu

IV 886–1018 Olimpo dievų vaikai

886–900 Dzeusas veda Metidę ir praryja ją, kai ši ruošiasi gimdyti Atėnę

Po to Dzeusas veda

901–906 Temidę (iš jos gimsta Horos: Eunomija, Eirėnė, Dikė ir trys Moiros – prieštaravimas 217–222 ir 915–917 eilutėms)

907–911 Eurinomę (ji pagimdo tris Charites – Aglają, Eufrosinę ir Taliją)

912–914 Demetrą (ji pagimdo Persefonę, kurią pagrobia Hadas)

915–917 Mnemosinę (ji pagimdo devynias Mūzas)

918–920 Leto (Lėtonę) (ji pagimdo Apoloną ir Artemidę)

921–923 Hėrą (iš jos gimsta Hebė, Arėjas ir Eileitija)

924–926 Iššokdama iš Dzeuso galvos kvaziandrogenetiškai gimsta Atėnė (prisiminkime Atėne nėščią Metidę, kurią anksčiau buvo prarijęs Dzeusas)

927–929 Už kvaziandrogenetiškai (be žmonos ir apskritai moters pagalbos) pagimdytą dukterį supykusi Hera pademonstruoja androginiškas savo galias ir partenogenetiškai pagimdo Hefaistą

930–933 Amfitritė ir Enosigajas (Poseidonas) pagimdo baisųjį Tritoną

934–937 Iš Arėjo ir Afroditės gimsta Fobas (Baimė) ir Deimas (Siaubas)

938–944 Maja Dzeusui pagimdo Hermį, Semelė – Dionisą, o Alkmenė – Heraklį

945–955 Hefaisto, Dioniso ir Heraklio vestuvės

956–962 Okeanidė Perseidė Helijui pagimdo Kirkę ir karalių Ajetą; iš Ajeto ir okeanidės Idijos gimsta Medėja

963–1018 Katalogas deivių, vedusių mirtingus vyrus, ir jų vaikai

- 963–969 Kreipimasis į Mūzas, prašant pašlovinti nemirtingų deivių, iš kurių sąjungos su mirtingaisiais gimė panašūs į dievus vaikai, giminę
- 969–974 Iš Demetros ir Jasiono gimsta Plutas
- 975–978 Harmonija ir Kadmas pagimdo Ino ir jos seseris
- 979–983 Okeanidė Kalirojė Chrisaorui pagimdo Gerionėją, kurį nužudo Heraklis (veikiausiai neautentiškos eilutės – redundantiškas 287–294 eilučių pakartojimas)
- 984–991 Iš Eos ir Titono gimsta Memnonas, o iš Eos ir Kefalo – Faetontas
- 992–1002 Iš Medėjos Jasonui gimsta Medėjas
- 1003–1007 Iš Psamatės ir Ajako gimsta Fokas
- 1008–1018 Iš Afroditės ir Anchiso gimsta Ainėjas (Enėjas); Kirkė Odisėjui pagimdo Agriją, Latiną ir Telegoną, o Kalipso – Nausitoją ir Nausinoją

V 1019–1022 Perėjimas nuo *Teogonijos* prie *Moterų katalogo*, prašant Mūzų vertai apgiedoti moterų giminę (1021–1022 eil.)

„TEOGONIJOS“ VARDŲ RODYKLĖ

Apesántas – Nemėjos kalnas. 331

Apolònas – šviesos dievas, Dzeuso ir Letò sūnus, Artemidės brolis dvynys, muzikos, poezijos ir visų menų globėjas. 14, 94, 347, 918

Arḗjas – Dzeuso ir Heros sūnus, karo dievas. 922, 933, 936

Árgas – 1) miestas Argolidėje (šiaurės rytų Peloponesas). 12; 2) vienas iš kiklopų. 140

Ariādnė – Kretos valdovo Minojo ir Pasifajės dukra, dievo Dioniso žmona. 948

Arìmai – mitinė vieta, kur gyveno pabaisa Tifonas. 304

Aristājas – Apolono ir nimfos Kirėnės sūnus, Autonojės vyras. 977

Artemìdė – gamtos ir vaisingumo deivė, laukinių žvėrių globėja, Dzeuso ir Letò dukra, Apolono sesuo dvynė. 14, 918

Āsija – okeanidė, Okeano ir Tetijos dukra. 359

Astèrija – titanų Kojo ir Foibės dukra, Letò sesuo. 409

Astrājas – titano Krejo ir Euribijos sūnus, Palanto ir Perso brolis, žvaigždžių tėvas. 376, 378

Ātė – Eridės dukra, beprotybės personifikacija. 230

Atḗnė – išminties, amatų ir teisingo karo dievė, Dzeuso dukra, gimusi iš jo galvos. 13, 318, 573, 577, 587, 888, 924

Atlántas – titano Japeto ir okeanidės Klimenės sūnus, Prometėjo, Menoitijo ir Epimetėjo brolis, laikęs dangaus skliautą. 509, 517

Atròpė – viena iš moirų. 218, 905

Aušrà (gr. Ἕως) – Aušros deivė, titano Hiperiono ir titanidės Tėjos dukra, Helijo ir Selėnės sesuo, vėjų Borėjo, Noto, Zefyro, daugelio žvaigždžių motina. 18, 371, 378, 381, 451, 984

Autonòjė – nereidė, jūrų dievo Nerėjo ir okeanidės Doridės dukra. 977

Belerofòntas – Korinto valdovo Glauko sūnus, įveikęs baidyklę Chimairą. 325

Bijà – Palanto ir Stigės dukra, Nikės, Dzėlo ir Krato sesuo, prievartos deivė. 385

Borḗjas – titanidų Astrajo ir Aušros sūnus, Noto ir Zefyro brolis, šiaurės vėjo dievas. 379, 870

Briarḗjas – vienas iš Šimtarankių. 149, 617, 714, 733, 817

Bròntas – vienas iš kiklopų. 140

Chaòsas – pirmykštė beformė substancija, tuščia erdvė, iš kurios atsirado Gaja, Tartaras, Erotas, Erebas, Niktė. 116, 123

Charìtės – trys amžinai jaunos grožio, grakštumo ir džiaugsmo deivės, Dzeuso ir okeanidės Eurinomės dukterys. 908, 910, 946

Cheirònas – kentauras, Krono ir okeanidės Filiros sūnus. 1001

Chimairà – Tifono ir Echidnos dukra, pabaisa, trigalvė būtybė su liūto, ožkos bei gyvatės galvomis, su ožkos liemeniu ir gyvatės uodega. 319

Chrisaòras – Poseidono ir gorgonės Medūsos sūnus, išaugęs iš Medūsos

HESIODAS
TEOGONIJA

Viršelio dail. Tomas Vyšniauskas

Leidykla „Aidai"(SL 1728)
Tilto g. 8/3, 2001 Vilnius. Užs. Nr.275.
Spausdino P. Kalibato IĮ „Petro ofsetas"
Žalgirio g. 90, 2600 Vilnius